

507
KON

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΦΕΞΗ

ΚΡΗΤΙΚΑ 060

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝ
ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Και άλλα διάφορα διηγήματα

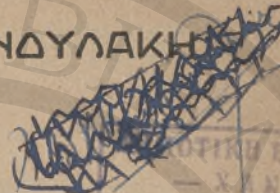
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΙΚΗΣ ΙΩΡΔΙΟΥ ΦΕΞΗ
1916

ΚΡΗΤΙΚΑ 7060

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΦΕΞΗ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝ

ΔΑΣΚΑΛΟΣ

43181
24-11-96
Εξέδοθη Νεοφ. 100
Αριθ. 889

Και άλλα διάφορα κείμενα

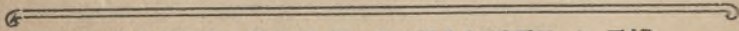

ΝΑΥΣΣΕΛΑΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ

1916

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Γ. Η. ΚΑΛΕΡΓΗ & ΣΑΣ

ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

A

Μίαν ημέραν, εις την προκουμαίαν τῶν Χανίων μ' ἐπλησίασεν ἕνας κύριος, φίλος οικογενειακός, καὶ με ἠρώτησεν, ὡς συνεχίζω προηγουμένην ὁμιλίαν, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχαμεν κάμει :

— Λοιπόν, Γιώργη, τί ἀπεφάσισες ;

— Γιὰ τὰ ὀρτύκια ;

— Ποιὰ ὀρτύκια ;

— Ἄ !... ἐνόμιζα ὅτι ξέρετε τὸ σχέδιον τοῦ ἔχομε μερικοὶ νὰ πᾶμε στὴν Παλιόχωρα νὰ κυνηγήσωμε ὀρτύκια.

— Οὐφ ! καὶμένε, λύσσα σ' ἔχει πιάσει μαυτὸ τὸ κυνήγι ! Καὶ νᾶκανες τίποτε τοῦλάχιστον, ἀλλὰ ξεδεύεις ἄδικα σκάγια καὶ μπαρούτη !

— Αὐτὸ ἔνε δική μου δουλειά, ἀπήντησα με δυσαρέσκειαν ἀνθρώπου ὑποτιμωμένου καὶ ἤμουν ἔτοιμος ν' ἀπομακρυνθῶ.

— Ἄς εἶνε τέλος πάντων, δὲν πρόκειται περὶ τούτου, εἶπεν ὁ σοβαρὸς κύριος, ὀλίγον προσέχων εἰς τὸν θυμὸν μου. Θὰ πᾶς σὰς Ἀθήνας ;

— Μὰ φαίνεται, θὰ πάω.

— Καὶ σὲ ποιὰ ἐπιστήμη θὰ ἐγγραφῆς ;

— Ζέρω κ' ἐγώ ; Δὲν ἀπεφάσισα ἀκόμη.

Ἐὖνθρωπος με παρετήρησεν ἐκκληκτος.

— Δὲν ἀπεφάσισες ἀκόμη ; Ἐσὺ, παιδί μου, εἶσαι ἄλλου εἶδους ἄνθρωπος. Δὲν ἔχεις καμμίαν ὄρισμένην κλίσιν ; ... Ἐγὼ λοιπόν, νὰ σοῦ πῶ, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο ἐνόησα ὅτι εἶχα

κλίσιν εἰς τὰ νομικά καὶ ἔκτοτε δὲν ἄλλαξα γνώμην. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει μίαν κλίσιν καὶ ὀφείλει ν' ἀκολουθῇ τὴν φυσικὴν του κλίσιν, ἄλλως θ' ἀποτύχη ἀσφαλῶς εἰς τὸν βίον του.

— Δοιπὸν νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια ; Ἔχω κ' ἐγὼ μίαν κλίσιν.

— Τί κλίσιν ;

— Εἰς τὸ κυνήγι. Ἔχει κυνηγετικὴ σχολὴ τὸ Πανεπιστήμιον ;

«Οὐφ ! κουταμάρες !» ἤθελε νὰ εἶπῃ ὁ οἰκογενειακὸς φίλος, ἀλλὰ περιωρίσθη νὰ τὸ ἐκφράσῃ μὲ μορφασμὸν ἀνίας, ξυνίσας ἀπλῶς τὰ μούτρα του.

— Βρὲ ἀδελφέ, εἶπε, γιὰ νὰ τελειώσωμε, μία πρότασι ἔχω νὰ σοῦ κάμω. Ξέρεις ὅτι εἶμαι ἕνας ἐκ τῶν ἐφόρων τῶν σχολείων. Δοιπὸν θὰ ιδρῶσωμεν ἕνα ἑλληνικὸ σχολεῖο ἔξω στὴν ἐπαρχία ἔρχεσαι νὰ σὲ διορίσωμε δάσκαλο ;

Ἐγέλασα, διότι μοῦ ἐπρότεινεν ἐκεῖνο τὸ ἐπάγγελμα ἀκριβῶς πρὸς τὸ ὁποῖον δὲν εἶχα αἰσθανθῆ ποτε κλίσιν. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι, ὡς μαθητῆς, ἐθαύμαζα ἐνίοτε τὴν ἐξουσίαν ἐκείνων οὔτινες ἠδύναντο ἀνεξελέγκτως νὰ ξυλοκοποῦν καὶ νὰ προβιβάζουν, νὰ δίδουν μηδενικά καὶ νὰ τραβοῦν ἀντιὰ, ἀλλὰ δὲν ἐπόθησα ποτὲ νὰ γίνω τόσο μισητὸς τύραννος.

— Δάσκαλος ! δάσκαλος ! τοὺς παραχόρτασα τοὺς δασκάλους.

— Ναί, ἀλλὰ τὸ κυνήγι δὲν τὸ παραχόρτασες, μοῦ φαίνεται, κ' ἐκεῖ ποῦ θὰ σὲ διορίσωμεν ἔχει κυνήγι, ποῦ δὲν τὸ εἶδες ποιὲ ἐδῶ στὸν κάμπο, ποῦ πᾶς καὶ ἠλιοψήνεσαι ἄδικα.

— Ἔχει πέρδικες ; ἠρώτησα μὲ ζωηρότατον ἐνδιαφέρον.

— Πέρδικες, λαγούς, τσίγες, ὅ,τι θέλεις. Κ' ἐγὼ εἶχα ἄλλοτε μανία μὲ τὸ κυνήγι καὶ ξέρω. Ὁ Κάστελλος ἐκεῖ κοντὰ εἶνε γεμάτος πέρδικες.

— Τότε δέχομαι, εἶπα χωρὶς ἄλλον δισταγμὸν. Μὲ θέλετε τίποτε ἄλλο ; γιὰτι μὲ περιμένει κάποιος φίλος νὰ συνεννοηθοῦμε γιὰ τὸ κυνήγι. Θὰ πᾶμε στ' Ἀκρωτήρι αὐριο πρωί.

Ὁ ἔφορος μὲ προσέβλεψε, κινῶν τὴν κεφαλὴν μὲ οἰκτιρμὸν.

— Καλὰ μοῦ τῶλεγε ὁ πατέρας σου, ὅτι δὲν σάφηκε νοῦ τὸ κυνήγι ! Μὰ εὐλογημένε, δὲν ἔχεις τὴν περιέργεια νὰ μάθῃς σὲ

ποιὸ χωριὸ θὰ ἰδρῦθῃ τὸ σχολεῖο καὶ πρὸ πάντων τί μισθὸ θὰ σοῦ δίδωμε ;

— “Α ! ναί, ἀλήθεια, ἔχετε δίκιο. Εἶμαι ἀφρημένος. Λοιπὸν ἔχει... (ἡ γλῶσσά μου ἐπῆγς νὰ ἐρωτήσω πάλιν ἂν ἔχη μεκάτσε τὸ μέρος, ἀλλ’ ἐγκαίρως τῆς ἔδωκα ἄλλην διεύθυνσιν) . . . ὄμορφα κορίτσια τὸ χωριὸ ;

— “Αν θέλῃς νὰ παντρευθῆς, ἔχει ἀλλ’ ἂν θέλῃς ἀπλῶς νὰ περάσῃς τὸν καιρὸ σου, θὰ κακοπεράσῃς. Καὶ καλὰ ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ θύμησες αὐτὸ τὸ ζήτημα, γιὰ νὰ σὲ καταστήσω προσεκτικόν. Τοὺς ξέρεις ἄλλως τε τοὺς χωρικοὺς μας πόσον αὐστηροὶ εἶνε σαυτὸ τὸ κεφάλαιον. Λοιπὸν ἂν ἔχῃς σκοπὸν νὰ πεσογελᾷς καὶ νὰ πειράζῃς κορίτσια, καλλίτερα νὰ μὴν πᾶς, γιὰτι θὰ γυρίσῃς ἄσχημα, ἂν γυρίσῃς.

Δὲν μοῦ ἤρεσε πολὺ αὐτὸς ὁ ὅρος τοῦ συμβολαίου, ἀλλ’ ἔκρινα πρέπον νὰ μὴ φανερώσω τὰς σκέψεις μου, καὶ εἶπα :

— Καλὰ, αὐτὰ τὰ ξέρουμε. Ἄλλὰ τὸ χωριὸ ποῦ θὰ ἔδρῃ ὁ κύριος σχολάρχης ποῖο εἶνε ;

Μοῦ ἔδωκε πληροφορίας περὶ τοῦ χωρίου, περὶ τοῦ μισθοῦ, περὶ τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ ἄλλου προσωπικοῦ. Ἐλλείπει μαθητῶν τὸ νέον σχολεῖον θὰ εἶχε μόνον δύο τάξεις, πρώτην καὶ δευτέραν. Εἰς τὴν δευτέραν θὰ ἐδίδασκα ἐγώ, εἰς δὲ τὴν πρώτην ἕνας πρόην δημοδιδάσκαλος. Ὅπωςδῆποτε θὰ ἤμουν σχολάρχης, κατὶ παραπάνω ἀπὸ ἀπλοῦς δάσκαλος.

“Οταν ἐχωριζόμεθα εἶπα πρὸς τὸν ἔφορον :

— Καὶ τὸ Πανεπιστήμιον ;

— Δὲν βαριέσαι ! Δίδεις σὲ κανένα ἄλλο φοιτητὴν καὶ σὲ ἐγγράφει. Ἔτσι τὸ κάνουν ὅλοι. Καὶ δὲν χάνεις τὸ ἔτος, κερδίζεις δὲ καὶ καμμιά τριανταριά λίρες διὰ νὰ πᾶς τὸ ἐπόμενον ἔτος νὰ καλοπεράσῃς. Λοιπὸν σύμφωνοι ;

— Σύμφωνοι.

— Μεθαύριον θὰ λάβῃς τὸν διορισμόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὅμως (προσέθηκε γελῶν) ὀρθότερον θὰ ἦτο νὰ γραφῇ ὅτι σὲ διορίζομεν κυνηγόν. Ἐν τούτοις, χαῖρε, κύριε σχολάρχα !

Μόνον τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀνέλαβα τὰ καθήκοντά μου, ἐνόησα ὅτι τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον τόσον ἐλαφρῶς ἀνεδέχθην εἶχε καὶ τὰς δυσχερείας του. Καὶ ἡ πρώτη ἐκ τῶν δυσχερειῶν τούτων ἦτο ὅτι ἐγὼ ὁ διδάσκαλος εἶχον ἀνάγκην διδασκαλίας, διότι εἶχα σχεδὸν ἐντελῶς λησμονήσει τὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ διδάξω καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἄλλως δὲν διέπρεψα ποτέ, ὡς μαθητῆς.

Ἐπειτα οἱ «προεστοὶ» τοῦ χωρίου καὶ τῆς ἐπαρχίας, οὔτινες ἦλθαν διὰ νὰ μὲ γνωρίσουν, δὲν ἔμειναν εὐχαριστημένοι. Τὴν δυσπιστίαν, ποῦ ἐκίνησεν ἡ νεαρωτάτη ἡλικία μου, ἐνίσχυσεν ἡ ἐλαφρότης ἣν ἔδειξα ζητήσας περισσοτέρας πληροφορίας περὶ κυνηγίου ἢ περὶ τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ σχολείου. Ἠρχισαν δὲ μερικοὶ ἐξ αὐτῶν νὰ κρυφομιλοῦν καὶ δὲν ἦτο δύσκολον νὰ μαντεύσω ὅτι ἔλεγαν πρὸς ἀλλήλους :

— Εἶντα διαόλου δάσκαλος εἶνε τουτοσές ;

Διὰ τὴν δυσμενῆ δὲ ταύτην ἐντύπωσιν μοῦ ἐφάνη ὅτι διέκρινα λάμπιν χαιρεκακίας εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ συναδέλφου μου, ὅστις, ὡς διὰ νὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν θέσιν μου, ἀνέπτυσσε πρὸς τοὺς προεστούς, μὲ πομπώδη φρασεολογίαν, τὰς ἰδέας του περὶ διδασκαλίας, ὠμίλησε πρὸς τὸν δήμαρχον διὰ τὰ πολιτικά τῆς ἡμέρας καὶ πρὸς τὸν ἱερέα ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ μ' ἐρωτήσῃ :

— Ψάλλεις, κύριε διδάσκαλε ;

— Ὅχι.

Τὸ ὅχι ἐκεῖνο συνεπλήρωσε τὴν ἔλεεινὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν εἶχα κάμει. Ὁ πατᾶς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τί εἶδους παιδεία ἦτο αὐτὴ ἢ νεωτέρα, νὰ μὴ διδάσκουν τοὺς νέους ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν.

“Αλλ’ ὁ συνάδελφος ἀνέλαβε τὴν υπεράσπισίν μου διὰ νὰ ἐπιδείξῃ συγχρόνως τὰ προσόντα του:

— Δὲν ἔχουν ὄλοι τὸ χάρισμα τῆς φωνῆς. “Ἐπειτα ἐγὼ θ’ ἀναπληρῶ τὸν κύριον σχολάρχην εἰς αὐτὸ τὸ καθήκον. Δόξα τῷ Θεῷ ἐγὼ καὶ μουσικὴν ξέρω καὶ φωνὴν ἔχω.

“Ὁ συνάδελφός μου ἦτο ἴσχνος καὶ μελαψός, ὡς ξυλοκέρατον ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην μοῦ ἐφάνη τόσον μαῦρος, τόσον ἀπαισιῶς μαῦρος, ὥστε μοῦ ἤρχετο ὄρεξις νὰ τὸν ἐρωτήσω πῶς ἔμαθε βυζαντινὴν μουσικὴν εἰς τὸ Σουδάν. Καὶ ὁμως εἰς τὰ χεῖλη εἶχε μειδίαμα τόσον ὑποχρεωτικὸν καὶ τόσην ταπείνωσιν ἐξέφραζεν ὄλον του τὸ τάλαιπωρημένον ὑποκείμενον καὶ ἡ κάμψις τῶν ὤμων του ἢ δουλικὴ καὶ ὁ πενιχρός του ἱματισμός, εἰς τὸν ὁποῖον συνηγτῶντο δύο πολιτισμοί, ὁ εὐρωπαϊκὸς καὶ ὁ κρητικὸς, μετὰ διαφορῶν ἐποχῶν, τόσην δυστυχίαν ἐμαρτύρει τὸ προῶρως ρυτιδωθὲν μέτωπόν του (διότι δὲν θὰ ἦτο ἀκόμη τριακοντούτης), ὥστε δυσκόλως διεκρίνετο ἡ μικροπονηρία ἣτις ἐσπινθίριζεν εἰς τοὺς μικροὺς ὀφθαλμοὺς του.

“Ὅταν ἐμείναμεν μόνοι, μοῦ ἐξέφρασε τὴν χαρὰν του, διότι θὰ μὲ εἶχε συνάδελφον καὶ ... «προϊστάμενον» καὶ μὲ διεβεβαίωσε ὅτι δὲν ἦσθάνετο ἐναντίον μου τὴν παραμικρὰν μνησικακίαν.

— Γιατί μνησικακίαν; τὸν ἠρώτησα ἀνατιναχθεῖς.

— Διότι ... πῶς νὰ σᾶς πῶ; γιὰ τὴν θέσιν ποῦ πήρατε ἔχω ἐργασθῆ χρόνια κῆλπίζα κ’ ἐγὼ ... “Ὅλοι σχεδὸν οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου μας ἔχουν περάσει ἀπὸ τὰ χέρια μου· θὰ δῆτε δὲ ὅτι τοὺς ἔχω κάμει ξεφτέρια· μερικοὶ μάλιστα θὰ ἦσαν καλοὶ καὶ διὰ τὸ γυμνάσιον. “Ὅταν πρωτοῆλθα εἰς αὐτὰ τὰ χωριά, σχολεῖα δὲν ὑπῆρχαν καὶ μόνον ὀλίγα παιδιὰ ἐδιδάσκοντο κολυβογράμματα. Τέλος πάντων εἶχα δικαίωματα, ἀλλ’ ἔπρεπε νᾶμαι Κρητικὸς διὰ νὰ μοῦ τἀναγνωρίσουν, κ’ ἐγὼ Κρητικὸς δὲν εἶμαι, οὔτε μέσα ἔχω.

— “Ἄν ἐγνώριζα ὅτι θὰ κατεπάτουν ξένα δικαίωματα, ἀπήντησα θυμωμένος ὀλίγον, σᾶς βεβαιῶ ὅτι δὲν θὰ ἐδεχόμην τὸν διορισμόν. “Αλλ’ ἔως χθές, οὔτε τὰ δικαίωμάτά σας ἐγνώριζα, οὔτε σᾶς τὸν ἴδιον.

— Μὰ δὲν εἶπα ὅτι φταίτε σεῖς . . . ἐφέλλισεν ὁ διδάσκαλος. Τί φταίτε σεῖς ;

Ἄλλ' ἐγώ, διὰ νὰ τὸν ταπεινώσω μὲ προσόντα τὰ ὁποῖα ἐγνώριζα ὅτι δὲν εἶχεν, ὡς μὲ εἶχε ταπεινώσει πρὸ ὀλίγου μὲ τὴν μουσικὴν, τοῦ εἶπα :

— Ἐγὼ οὔτε δάσκαλος εἶμαι, οὔτε παρεκάλεσα κανένα νὰ μὲ διορίσῃ. Ἐξ ἐναντίας μὲ παρεκάλεσαν νὰ δεχθῶ. Εἶμαι τελειόφοιτος τοῦ γυμνασίου, εἶμαι φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ζημιώνομαι μάλιστα, διότι χάνω τὰ μαθήματά μου.

Εἶχαμεν φθάσει εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ χωριοῦ καὶ ἐφρόντισα ν' ἀκούσουν τὰς τελευταίας φράσεις οἱ ἐκεῖ καθήμενοι χωρικοί, οἵτινες μὲ ὑπεδέχθησαν μὲ ἐξαιρετικὰς περιποιήσεις, φιλοτιμηθέντες νὰ μὲ κεράσουν ὄλοι.

Οἱ λόγοι μου κατέπληξαν καὶ ἀπεστόμωσαν τὸν πρόην δημοδιδάσκαλον. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἠθέλησα νὰ καταχρασθῶ τὴν ὑπεροχὴν μου καὶ σκέψεις, τὰς ὁποίας θὰ ἐννοήσετε μετ' ὀλίγον, μὲ κατέστησαν συμβιβαστικόν. Συνεχίζων δὲ τὴν ὁμιλίαν μας, τοῦ εἶπα, ὅταν ἐμείναμεν ἐκ νέου μόνοι :

— Καλὰ ποῦ ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἐξηγηθῶμεν εὐθύς ἐν ἀρχῇ τῆς γνωριμίας μας, διότι ἐγὼ τοῦλάχιστον ἐπιθυμῶ νὰ περάσωμεν μὲ ὁμόνοιαν τὸν ὀλίγον καιρὸν ποῦ ἔχομεν νὰ περάσωμεν μαζῆ.

— Κ' ἐγὼ τὸ ἴδιο.

— Τί ἔχομε νὰ μοιράσωμε ; Ἐγὼ φέτος εἶμαι δάσκαλος καὶ τοῦ χρόνου δὲν θὰ εἶμαι. Θὰ πάω γιὰ τὰ μαθήματά μου, γιὰ τὴν ἐπιστήμην μου, καὶ θὰ σᾶς ἀφήσω τῇ θέσει μου νὰ τῇ χαίρεστε. Φιλοδοξίαν δασκαλικὴν δὲν ἔχω καμμίαν. Καὶ ἦλθα μὲ τὴν εὐκρινῆ διάθεσιν νὰ εἶμαι σχολάρχης μόνον γιὰ τὸν τύπον. Ἄν θέλετε, σᾶς ἀφίνω καὶ τὸν τίτλον αὐτόν. Τί μοῦ χρησιμεύει, ἀφοῦ θὰ εἶνε τόσον ἐφήμερος ; Θὰ μὲ ὑπεχρεώνετε μάλιστα ἂν εἶχατε τὴν καλωσύνην νὰναλάβετε καὶ τῶν δύο τάξεων τὰ μαθήματα. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ σᾶς εἶνε δύσκολον, σᾶς ἀφίνω νὰ διδάσκετε τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὴν ἀριθμητικὴν εἰς τὴν τάξιν μου, ἀναλαμβάνω δὲ νὰ διδάσκω ἐγὼ γεωγραφίαν καὶ ἱερὰν ἱστορίαν εἰς τὴν τάξιν σας.

Καί τι θυμοῦμαι ἄκρες μέσες ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἱεροβοάμ. Καί ἔτσι ἀποκαθίσταται πλήρης ἰσότης μεταξύ μας. Ἐγὼ ἦλθα ἐδῶ διὰ νὰ κυνηγῶ καὶ ἡ δασκαλικὴ εἶνε μᾶλλον πρόφασις. Ἐγὼ μανία μὲ τὸ κυνήγι καὶ διὰ τοῦτο, ὡς εἶδατε, ἀντὶ βιβλίων, ἔφερα μαζὶ μου τουφέκια καὶ σκυλιά.

Μόνον περὶ ἐξισώσεως τῶν μισθῶν δὲν ὠμίλησα, ἀλλ' οἷον ἦν αἱ ὑποχωρήσεις μου ἐφάνησαν τόσον σπουδαῖαι εἰς τὸν συνάδελφον, ὥστε μὲ εἰλικρινῆ συγκίνησιν μοῦ εἶπεν :

— Εὐχαριστῶ πολὺ. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ περάσωμεν σὰν ἀδελφοί.

— Ὅστε ἀναλαμβάνετε τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὴν ἀριθμητικὴν; ἔσπευσα νὰ τὸν ἐρωτήσω, διὰ νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀγορευσεώς μου καὶ πρὶν νὰ λάβῃ καιρὸν νὰ μετανοήσῃ.

— Ἀφοῦ τὸ θέλετε, τὰ ἀναλαμβάνω· ἀλλ' ὡς εἰλικρινῆς ἀνθρώπος, χρεωστῶ νὰ σῶς πῶ ὅτι δὲν σῶς συμφέρει αὐτό· τί θὰ ποῦν οἱ μαθηταὶ ὅταν θὰ βλέπουν ὅτι ἐγὼ ὁ κατώτερος διδάσκω τὰ δυσκολώτερα καὶ τὰ κυριώτερα μαθήματα; Ἄμ' οἱ γονεῖς των, ἀμ' ἢ Ἐφορία;

Ἐσκέφθηκα ὀλίγον καὶ εἶδα ὅτι ἀληθῶς μὲ συνεβούλευε τὸ συμφέρον μου. Ἄλλὰ πῶς νὰ διδάξω, πρὸς Θεοῦ, πράγματα ποῦ δὲν ἐγνώριζα;

— Ἄς σκεφθοῦν ὅ,τι θέλουν, ὀλίγον μὲ μέλει. Ὅταν ζητήσω νὰ μὲ διορίσουν καὶ πάλιν, ἄς μὴ μὲ διορίσουν. Ἄλλως τε ποῦ τὸ βρῆκαν γραμμένον ὅτι τὰ σπουδαιότερα μαθήματα εἶνε τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ μαθηματικά; Γιὰ μένα σπουδαιότερα εἶνε ἡ ἱερὰ ἱστορία, ὡς θρησκευτικὸν μάθημα. Λοιπὸν σύμφωνοι;

Ὅχι, πρὸς τὸ συμφέρον μου, δὲν ἀνελάμβανε τὰ ἑλληνικὰ· καὶ παρέταξε πειστικώτατα ἐπιχειρήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον ἦτο ὅτι θὰ ἐξέλεπτα εἰς τὴν ὑπόληψιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν μαθητῶν. Ἄλλὰ συγκατένευσε τοῦλάχιστον νὰ διδάξῃ τὰ μαθηματικά καὶ τοῦτο θὰ ἦτο μεγάλη ἀνακούφισις δι' ἐμέ. Ἀπὸ τοὺς παιδικούς μου χρόνους διετήρουν μίαν φοβερὰν ἀνά-

μνησιν τῶν κλασματικῶν ἀριθμῶν, τῶν μεθόδων τῶν τριῶν καὶ τῆς ὑφαιρέσεως· τὸ δέος δὲ τοῦτο μοῦ κατέστησεν ἀπρόσιτα καὶ τὰ μαθηματικὰ τοῦ γυμνασίου, θεωρητικὴν ἀριθμητικὴν καὶ ἀλγεβραν. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ἐνόησα καὶ ἂν ἔμαθα τίποτε περισσότερον τῶν τεσσάρων ἀπλῶν πράξεων τῆς ἀριθμητικῆς· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι βραδύτερον διετῆρει ἢ μνήμη μου μόνον τὸ δέος τῶν πολυπλόκων ἐκείνων πραγμάτων καὶ τὸ δέος τοῦτο ἐμεγαλοποιήθη διὰ τοῦ χρόνου, ὥστε νὰ μὴ τολμῶ καὶ νὰ τ' ἀτενίσω πλέον.

Μετενόουν πικρῶς, βλέπων ὅτι διὰ νὰ διδάξω ἔπρεπε νὰ μελειῶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς μαθητὰς μου τοὺς μᾶλλον ἀκαταρτίστους. Ἐπρεπε νὰ ἐπαναλάβω καὶ ἀποστηθίσω ὅλην τὴν γραμματικὴν καὶ ν' ἀπομνημονεύσω τὰ φρικτὰ καὶ ἀτελειῶτα ὀνόματα τῶν γερμανικῶν δουκάτων, ὄρη, ποταμούς, χρονολογίας. Καὶ πότε; Καθ' ὃν χρόνον, περατώσας κουτσὰ στραβὰ τὸ γυμνάσιον, ἀνέπνευσα νομίζων ὅτι ἐσώθηκα διὰ παντὸς ἀπὸ τὰ βάσανα τῶν κανόνων καὶ τῶν προβλημάτων! Ἄλλὰ τί νὰ κάμω; Ἦρχισα νὰ μελειῶ, κύπτων ἐπὶ ὥρας κατὰ τὴν νύκτα ἐπὶ τῶν βιβλίων, φυλλομετρῶν τὸ λεξικὸν καὶ τὸν κατέλογον τῶν ἀνωμάλων, κλίνων ὀνόματα καὶ ρήματα καὶ προσπαθῶν νὰ εὔρω τοὺς σχετικοὺς κανόνας.

Προσεπάθουν νὰ παρηγορηθῶ μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι ἐπὶ τέλους δὲν εἶχα πῶς ἄλλως νὰ περάσω τὰς ἐσπέρας μου. Οἱ χωρικοὶ ἐκοιμῶντο σχεδὸν ἅμα ἐνύκτωνε καὶ μόνον κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ τὴν ἐσπέραν ἐπὶ μικρὸν ἦσαν ἀνοικτὰ τὰ δύο τοῦ χωρίου καφενεῖα. Ἡ κατοικία μας ἄλλως, μετὰ τοῦ σχολείου, ἦτο ἔξω τοῦ χωριοῦ, μεμονωμένη ἐπὶ ἐνὸς λόφου μεταξὺ δένδρων. Ἄλλ' ἢ σκέψις αὕτη. Ἄντι νὰ με πορηγορῇ, καθίστα ἔπαχθεστέραν τὴν δυστυχίαν μου. Ἦτο δυνατόν νὰ ὑποφέρω αὐτὸν τὸν βίον ἐπὶ τόσους μῆνας χωρὶς νὰ παραφρονήσω; Εὐρισκόμην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μαγειρεύω μόνος μου ἢ νὰ τρέφωμαι, ὡς ἀσκητῆς μὲ ξηρὸν ἄρτον, διότι οὐδεμία χωρικὴ ἐτόλμα καὶ μόνον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κατοικίαν ἀνδρῶν ἀγάμων καὶ μάλιστα ξένων. Ἀπετάθην πρὸς μίαν γραῖαν ὑπερεξηκοντούτιδα, ἣτις ταξιδεύσασα ἄλλοτε ποτὲ μέχρι Κυθήρων, ἤθελε νὰ περνᾷ ὡς πολιτισμένη καὶ ἀνωτέρα προλήψεων· ἀλλὰ

και αυτή έσταυροκοπήθη διά την παράτολμον πρότασιν και σχεδόν έκοκίνισε. "Ελα Χριστέ και Παναγία μου! χήρα γυναίκα να μπαινη σέ σπίτι μπεκιάριδων... να τής βγάλουν τίποτε! Θεός φυλάξει!... ο κόσμος είνε κακός, παιδί μου. Ο συναδέλφος, όστις έγνώριζε κάλλιον έμοϋ τά πράγματα, διότι είχε ζήσει τον βίον εκείνον επί έτη, με άπέτρεπεν από μάταια διαβήματα, άτινα άλλως ήδύναντο να παρεξηγηθοϋν· άλλ' έγω δέν έπίστευα ότι ή αϋστηρότης έφθανε μέχρι τοιαύτης άγριότητος, ώστε και αί γραΐαι, ποϋ είχαν ταξειδεύσει μέχρι Κυθήρων, να φοβοϋνται μήπως δυσφημισθοϋν.

— Δέν πειράζει, μαγειρεύομε μόνοι μας, μοϋ ειπε με έγκαρτέρησιν ο συναδέλφος.

— "Αλλ' έγω ποϋ δέν ξέρω ούτε αυγά να ψήσω; . . .

— Τότε αναλαμβάνω έγω μετά τής αριθμητικής και την μαγειρικήν, ειπεν ο υλοχρωεωτικώτατος συναδέλφος. Θα βοηθοϋν και οι μαθηταί . . .

— "Α! βέβαια, καλή ιδέα αυτή, ειπα ανακουφισθεις από νέαν μέριμναν. "Ετσι θα μάθουν και καί τι πρακτικόν οι μαθηταί. Σήμερον ή εκπαίδευσις τείνει να γίνη πρακτική.

"Αλλά θα έμάνθαναν άρά γε τίποτε περισσότερον από την μαγειρικήν τά δυστυχή εκείνα παιδιά; Αί περι τούτου άμφιβολία μου ηϋξαναν καθ' εκάστην. Και διά τοϋτο προ πάντων άπεφάσισα να είμαι ο επεικέστερος τών διδασκάλων. Είχα αναγνώσει το παιδαγωγικόν σύστημα τό όποϊον αναπτύσσει ο Τολστόης εις την «Γιασνάγιαν Πολιάναν» και τό όποϊον άφίνει τους μαθητάς έλευθέρους να μελετοϋν και να παίζουν όποταν θέλουν και όπως θέλουν· και τώρα έσκεπτόμην ότι ήμουν παρά Θεοϋ προωρισμένος να εισάγω και εφαρμόσω τό σύστημα τοϋτο εις την Κρήτην.

Τὰ μαθήματα ἤρχισαν μὲ μίαν προσλαλιὰν πρὸς τοὺς μαθητάς, εἰς τὴν ὁποίαν εἶπα τὰ ἑξῆς περίπου :

« Δὲν εἶμαι ἀπὸ τοὺς δασκάλους τοὺς ὁποίους ἐγνωρίσατε μέχρι τοῦδε. Θέλω νὰ γείνω φίλος σας καὶ ὄχι τύραννος, νὰ σᾶς φανῶ ὠφέλιμος καὶ ὄχι νὰ σᾶς κάμω δειλοὺς καὶ ταπεινοὺς· νὰ μὲ σέβεσθε καὶ νὰ μὲ ἀγαπᾶτε καὶ ὄχι νὰ μὲ τρέμετε. Μερικοὶ ἀπὸ σᾶς ἄλλως τε κοντεύει νὰ ἔχετε τὴν ἡλικίαν μου. Ἐως χθὲς ἤμουν καὶ ἐγὼ μαθητὴς καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μὲ μισήσετε, ὅπως ἐμίσησα ἐγὼ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς δασκάλους μου. Δὲν θ' ἀπαιτῶ νὸ μαθαίνετε μεγάλα πράγματα, τὰ ὁποῖα νὰ μὴ σᾶς ἀφίνουν καιρὸν νὰ παίζετε, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ἡλικία σας. Ἄλλα τὰ ὀλίγα αὐτὰ ἐννοῶ νὰ τὰ μαθαίνετε καλὰ. Φρονῶ ὅτι μὲ τὸ γλυκὺ θὰ κάμωμεν καλλίτερα τὴν ἐργασίαν μας, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δασκάλοι νομίζουν ἀπαραίτητον τὸ ξύλον καὶ τὰς ὕβρεις. Σᾶς παρακαλῶ, μὴ μὲ ἀναγκάσετε νὰ πιστεύσω ὅτι ἔχω ἄδικον καὶ ὅτι ἔχουν δίκαιον οἱ ἄλλοι δασκάλοι ».

Οἱ μαθηταὶ μου ἤκουσαν τοὺς λόγους μου μὲ ἐκπληξιν, ἥτις ἐπὶ τέλους μετεβλήθη εἰς ἀκτινοβόλημα χαρᾶς.

— Λοιπὸν εἰσθε σύμφωνοι ; τοὺς ἠρώτησα.

— Σύμφωνοι, ἀπήντησαν.

Καὶ ἐτήρησαν τὴν υπόσχεσίν των, ὅπως ἐτήρησα καὶ ἐγὼ τὴν ἰδικήν μου.

Εἶπα ὅτι ἠναγκαζόμην νὰ προμελετῶ διὰ νὰ παραδώσω. Ὅφειλω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι, ὄχι τόσον χάριν τῶν μαθητῶν, ὅσον διὰ νὰ κοπιᾶζω ὀλιγώτερον, τὸ κείμενον τὸ ὁποῖον ἔδίδα

πρὸς ἐξήγησιν καὶ τεχνολογίαν δὲν ἦτο ποτὲ περισσότερον τῆς μιᾶς περιόδου, δύο ἢ τρεῖς γραμμαὶ ἀπὸ τὴν Ἀνάβασιν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν κατώρθωνα πάντοτε νὰ ἐνθυμοῦμαι τοὺς σχετικούς γραμματικούς κανόνas, ἡ τεχνολογία μου ἦτο ἀπλουσιτάτη.

Ἄλλὰ τότε παρετήρησα ὅτι οἱ μαθηταὶ μου ἐγνώριζαν περισσότερα ἀπὸ ἐμέ. Διὸ ἠγαγκάσθην νὰ ἐντείνω τὰς μελέτας μου καὶ μάλιστα νὰ σημειῶνω τοὺς κανόνas τοὺς ἐφαρμοζομένους εἰς ἐκάστην λέξιν τοῦ κειμένου. Διδάσκων δὲ εἶχα τὸν τυφλοσοῦρτην τῶν σημειώσεων εἰς τὸ ἡμιάνοικτον συρτάρι μου καὶ μὲ τρόπον παρηκολούθουν. «Δοῦπόν διατί ἐξαιρεῖται; Λέγε Γιώργη . . . Ὁ ἄλλος; . . . ὁ ἄλλος; . . .»

Καὶ ἐνῶ διὰ τοῦ ἐνὸς βλέμματος ἠρώτων, διὰ τοῦ ἄλλου ἀνεζήτουν εἰς τὸ συρτάρι μου τὸν κανόνα, καὶ ἠσθανόμην ἀληθῆ εὐτυχίαν θριάμβου ὅταν ἐπὶ τέλους κατώρθωνα νὰ καταπλήξω τὸ ἀκροατήριον μου μὲ τὰς γνώσεις μου· καὶ ὁ θριάμβος ἀντήχει εἰς τὴν φωνήν μου, ἥτις βαθμηδὸν καὶ ἀσυνειδήτως ἤρχιζε νὰ προσλαμβάνῃ τὸν διδασκαλικὸν στόμφον.

Ἐννοεῖται ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, μὲ τὴν καλὴν θέλησιν διδασκάλου καὶ μαθητῶν, τὸ μάθημα διήρκει ὀλίγον· οὕτω δὲ εἶχα ὥρας πολλὰς εἰς τὴν διάθεσίν μου διὰ τὸ κυνηγι. Καὶ πρὶν ἀκόμη ἐξέλθουν αἱ μαθηταί, ἐγὼ εὐρισκόμην εἰς τοὺς ἀγρούς, μὲ τὸ δίκαννον ἐπ' ὤμου, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν δύο μου σκύλων. Ἐπιστρέφων δὲ εὕρισκα τὸ δεῖπνον ἢ τὸ γεῦμα ἕτοιμον, χάρις εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν καλωσύνην τοῦ συναδέλφου. Καὶ ἡ ζωὴ ἐκείνη ἤρχιζε νὰ ἔχη, ἂν οὐχὶ θέλγητρα, τοῦλάχιστον γαλήνην τινὰ ἀρκετὰ εὐχάριστον.

Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ παρετήρουν ὅτι ἠῤῥξανα καὶ ἐπλουτίζοντο ἀνεπαισθήτως αἱ γραμματικαὶ γνώσεις μου καὶ ἠσθανόμην ἡδονὴν ἄγνωστον νὰ διανοίγω τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν μου εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἔρευναν. Ἄλλὰ πρὸ πάντων μετέρπε καὶ μοῦ ἐνέπνεεν ὑπερρφάνειαν ἢ ἐπιτυχία τοῦ ἡμέρου καὶ συγκαταβατικῆς συστήματός μου. Οἱ μαθηταὶ μου μ' ἐσέβοντο καὶ μὲ ἠγάπων, χωρὶς δὲ νὰ μεταχειρισθῶ ποτὲ βίαια μέσα, χωρὶς

νά ύψώσω κ'άν τόν τόνον τῆς φωνῆς μου, ἦσαν ἐπιμελῆς καί κόσμιοι. Ηὔξανε δέ ἡ πρὸς ἐμὲ ἀγάπη καί εὐγνωμοσύνη των, ὅταν ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν, ἦτις ἦτο εἰς τὸ ἰσόγειον, ἤρχοντο ἐνίοτε πλαταγισμοὶ ῥαπισμάτων ὁμοῦ μὲ τὰς ἀγρίας κραυγὰς καί τὰς ὕβρεις τοῦ διδασκάλου, κούτσουρα, παλιόπαιδα, κτήνη !

Ἄλλ' ἡ ἀντίθεσις αὕτη ἐπῆλθεν ὡς πρῶτον ζιζάνιον εἰς τὴν μεταξὺ ἐμοῦ καί τοῦ συναδέλφου ἀρμονίαν. Ἐκαμα τὸ λάθος μίαν ἡμέραν νά τοῦ παρατηρήσω ὅτι ἦσαν σκληραὶ καί ἀνωφελεῖς αἰσωματικαὶ ποιναί, ὅτι βλάπτουν μᾶλλον διότι ταπεινώνουν τὸ φρόνημα καί πληγώνουν τὴν φιλοτιμίαν, διὸ καί ἔχουν καταργηθῆ εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον. Αὐτὸς δέ, ὡς ἐάν ἦτο ἦδη πρὸ πολλοῦ χολιασμένος, ἐπειδὴ ἐθεώρει τὸ σύστημά μου ὡς ἀποδοκιμασίαν τῆς ἰδικῆς του μεθόδου, μοῦ ἀπήντησε μὲ πείσμα :

— "Ἐτσι ξέρω ἐγὼ νά διδάσκω. Τὰ νέα συστήματα δὲν τὰ ξέρω ξέρω μόνον πῶς πρέπει νά μανθάνουν γράμματα οἱ μαθηταί.

Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀριθμητικῆς καί τῆς μαγειρικῆς ἐκράτησε τὴν ὀργήν μου καί ἠμπόδισε τὴν ῥῆξιν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ συνάδελφος ἐφαίνετο ἀποφασισμένος. Τὴν ἐσπέραν ἐδειπνήσαμεν πάλιν ὁμοῦ καί μόνον μικρά τις δυσφορία ἠμπόδιζε τὰ βλέμματά μας νά συναντηθῶσιν. Ἡ ὑποχώρησίς μου ὅμως αὕτη φαίνεται ὅτι δὲν ἐξετιμήθη δεόντως ὑπὸ τοῦ συναδέλφου, ὅστις ἔγεινε νευρικώτερος καί ἐφαίνετο εἰς πᾶσαν περίστασιν ἐπιζητῶν ἔριδα.

Ὡς διὰ νά μὲ προκαλῆ δέ, ἔγινεν ἀπηνέστερος πρὸς τοὺς μαθητάς του καί ἡ παραδόσις του ἦτο σχεδὸν ἀδιάκοπος θρηῆνος τῶν ῥαπιζομένων καί μαστιγουμένων μαθητῶν. Ἡ ἐναντίον μου κρυφία ἔχθρα του ἐξέσπα εἰς τὴν ῥάχιν τῶν δυστυχῶν παιδίων. Τοῦτο δὲ δὲν ἦτο μόνον πλαγία πρόκλησις ἐναντίον μου, ἀλλὰ καί ἐνόχλησις πολὺ δυσάρεστος πάσης στιγμῆς. Διότι μολοντί ἐνίσχον τὴν πρὸς ἐμὲ ἀγάπην τῶν μαθητῶν μου, μοῦ ἐτάρασσαν τὰ νεῦρα καί τὴν διδασκαλίαν αἱ οἰμωγαὶ ἐκεῖναι καί αἱ κραυγαὶ αἱ ἄγριαι, τὰς ὁποίας ἤμουν ἠναγκασμένος ν' ἀκούω, διότι αἱ δύο τάξεις συνεκοινώνουν.

Εἰς τὴν νευρικότητα τοῦ διδασκάλου συνετέλει καὶ μία ἄλλη ἀφορμή, τὴν ὁποῖαν δὲν ἐμάντευα τότε. Ὁ συναδελφός ἦτο ἐρωτευμένος. Μοῦ τὸ ἐξωμολογήθη μίαν ἡμέραν, ὅταν ἀκόμη αἱ σχέσεις μας ἦσαν ὁμαλὰ καὶ εἰς στιγμὴν τῆς ἐλαφροῦς μετὰ τὸ δεῖπνον εὐθυμίας, ἣτις προκαλεῖ τὴν διάχυσιν καὶ τὰς ἐκμυστηρεῦσεις:

— Τί τὰ θέλεις; μοῦ εἶπεν. Ἡ γυναῖκες εἶνε παντοῦ ἡ ἴδιας. Ἔδῶ τὰς περιορίζει ὁ φόβος... ἡ μᾶλλον ὁ φόβος περιορίζει τοὺς ἄνδρας. Ἄλλ' ἅμα παρουσιασθῆ ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος καὶ ἡ κατάλληλος εὐκαιρία... Παντοῦ τέλος πάντων ἡ ἴδιας.

Καὶ ἀφοῦ μὲ ἀφῆκε νὰ ὑποθέσω ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ «κατάλληλος ἄνθρωπος», ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε νὰ εὐρίσκη τὰς «καταλλήλους εὐκαιρίας», ἐξηκολούθησε:

— Ἐέρεις τὴ Φωτεινὴ τοῦ Δετορογεώργη... ἐκεῖνο τὸ νοστιμώτατο κορίτσι, ποῦ μοῦβλεπε ὅταν τὸ πρωτόειδες: «Μωρὸ αὐτὸ μπορεῖ νὰ τρελλάνη καὶ σχολάσῃ!» Λοιπὸν μάθε ὅτι μοῦχει ριχτῆ χονδρικῶς καὶ τόσο φανερὰ ποῦ φοβοῦμαι νὰ μὴ βρῶ μελεᾶ. Μιὰ βραδεῖα, περνῶντας ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὸ σπίτι τους, ἀκούω μιὰ φωνίτσα τοῦ μοῦ φώναζε ἀπὸ τὸ παράθυρο: «Δάσκαλε! δάσκαλε!» Κυττάζω στὸ παράθυρο, δὲν βλέπω τίποτε· πάω νὰ προχωρήσω, καὶ πάλι «δάσκαλε! δάσκαλε!» καὶ πάλι δὲν βλέπω ψυχὴ στὸ παράθυρο. Ἐπὶ τέλους ὅμως μιὰ ἔπο τῆς πολλαῖς ἐπρόλαβα κεῖδα τὸ κεφαλάκι τῆς τῆ στιγμῆ ποῦ τὸ ἀπέσυρε. Μοῦπαίξε τὸ κρυφτό. Ἀπὸ τότε, ὅπου μὲ συναντήσῃ, δὲν λογαριάζει ἂν τὴν βλέπουν καὶ μοῦ ρίχτει κάτι ματιὰς καὶ κάτι χαμόγελα... Ἐἶνε θεότρελλο τὸ παλλιοκορίτσο.

— Βρέ δάσκαλε, τοῦ εἶπα, μὴν ἔβαλε στὸ νοῦ της νὰ σοῦ προμηθεύσῃ κανένα βρωμόξυλο, γιὰ νὰ γελάσῃ καλλίτερα;

— Ἄ μπᾶ! εἶνε ἀθώα ἢ κακομοίρα, ἀλλὰ ζωηρά.

— Ξέρω κ' ἐγώ; καὶ ἡ ἀθώοτεραις γυναῖκες ἔχουν πονηρῆαις.

— Ξέρω τί σοῦ λέω ἐγώ. Ἀκριβῶς ἡ ἀθώοτης τὴν κάνει τόσο τολμηρὰ καὶ ἀπρόσεκτη. Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ δὲν τῆς ἔδωκα κανένα θάρρος· ἀλλ' ὅσο τὴν ἀποφεύγω, τόσοσιν γίνεται τολμηροτέρα. Πρὸ ἡμερῶν τὴν συνήντησα κάτω στὸν ποταμό. Ἦτο μὲ τὴ μικρὴ της τὴν ἀδελφή. Καὶ ἔφερείς τί μοῦ εἶπε ὅταν ἐπέρνα δίπλα μου; «Δὲν μὲ παίρνεις κέμενα στὸ σχολεῖο νὰ μάθω γράμματα;» Τώρα δὲ ἄρχισε κ' ἔρχεται κ' ἐδῶ ἀπ' ἔξω, διότι τὸ περιβόλι ποῦνε δίπλα μας εἶνε δικό τους. Δὲν ἔτυχε νὰ τὴ δῆς; ... Φοβοῦμαι ὅτι θ' ἄρθῃ κ' ἐδῶ μέσα καμμιά μέρα.

— Κι' ἂν ἔρθῃ, τί θὰ κάμῃς;

— Θὰ φύγω ἀπὸ τὴν ἄλλη πόρτα.

Ἦθελε καλὰ καὶ σώνει νὰ μὲ πείσῃ ὅτι εὐρίσκετο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἰωσήφ, οὔτινος τὴν ἱστορίαν ἐδιδάσκαμεν εἰς τοὺς μαθητάς. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι ἦτο ἐρωτευμένος ὁ ταλαίπωρος διδάσκαλος, τόσοσιν ἐρωτευμένος, ὥστε ἤρχισε βραδύτερον καὶ νὰ ζηλοτυπῇ. Διότι ἡ Φωτεινὴ, ἥτις ἦτο ἀληθῶς ζωηρὰ καὶ φιλάρεσκος, μαντεύσασα ὅτι τὰ ὠραῖά της μάτια τὸν εἶχαν ὑποδουλώσει, ἤρχισε νὰ παίξῃ μὲ τὸν ἐρωτὰ του, ὅπως παίξει μὲ τὸ ράκος ἢ γάτα. Φαίνεται δὲ ὅτι, ἐρχομένη εἰς τὸν γειτονικόν μας κήπον, δὲν ἔριπτεν ὅλα τὰ βλέμματά της εἰς τὸ ἰσόγειον, ἀλλὰ διηύθυνε καὶ μερικὰ εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα. Ὅταν δὲ εἶδεν ὅτι τοῦτο ἐπείραζε τὸν ἐρωτόληπτον διδάσκαλον, ἤρχισε νὰ βλέπῃ σκοπίμως πρὸς τὰ ἰδικά μου παράθυρα καὶ νὰ προσποιῆται ἴσως ὅτι ἀντίηλασσε μετ' ἐμοῦ νεύματα, κατ' ἦν στιγμὴν ἐγώ, κύπτων ἐπὶ τοῦ βιβλίου ἢ ἐπιπόμως παρακολουθῶν τὸν τυφλοσοῦρτην μου, δὲν ἠδυνάμην νὰ βλέπω καὶ πρὸς τὰ ἔξω, οὐδ' ὑπόπτενα κἂν τὴν παρουσίαν της.

Ὁ διδάσκαλος ὅμως ἐπίστευσεν ὅτι ὑπεισῆλθα εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς καρδίας του, ὡς ἀντίζηλος, καὶ ἤρχισε νὰ μὲ κατασκοπεύῃ, συγχρόνως δὲ ἐγίνετο νευρικώτερος καὶ ἀποτομώτερος. Ἐπανει-

λημιένως άνέβη αϊφνιδίως και άθορύβως εις την τάξιν μου, άλλ' ειχε πάντοτε μίαν δικαιολογίαν έτοιμήν· έγω δέ, μη φανταζόμενος τά συμβαίνοντα, δέν παρητήρουν την ταραχήν του. Μίαν ήμέραν όμως μου ειπεν άξαφνα, και έγέλα βεβιασμένως :

— Έπί τέλους αυτό ποῦ ειπες έγεινε. Ή Φωτεινή τόν έτρελλανε τόν σχολάρχη !

Έγω δέ μη έννοήσας εύθύς, ήρώτησα άθωότατα :

— Ποιον σχολάρχην ;

— Ά παμπόνηρε, νομίζεις ότι μπορείς να με γελάσης ! Άλλά τέλος πάντων γιατί μου τό κρύβεις ; Δέν έχεις τόσην έμπιστοσύνην σε μένα ; Μη σου πέρασε ή ιδέα ότι έγω την αγαπώ ;

Έγέλασε ψευδή και επίπονον γέλωτα.

— Δέν έτρελλάθηκα άκόμη να μπλέξω μ' αυτό τό τρελλοκορίτσο να κινδυνεύση και ή ζωή μου στο ύστερο ! Τό κάτω κάτω δέν εινε δά και σπουδαίο πράμα. Μόνο δυό μάτια έχει και τίποτε άλλο. Προχθές την είδα στο ποτάμι ποῦπλυνε και σε βεβαιώ τή σιγάθηκα. Κάτι πόδια ξύλα. Άφησέ με, χριστιανέ μου ! Και να με σκοτώσουνε για δαύτηνα, δέν θάν' επί τέλους και μεγάλη ή ζημία. Θα γλυτώσω απ' αυτό τό βίο και τά βάσανα. Άλλά τό πιθανώτερον εινε ότι θα μου την φορτώσουν δια τής βίας. Και φαντάσου πλέον να έχω μιá τέτοια σύζυγον, μιá χωριάτισσα, ή όποία δέν θα ξέρη να μου μιλήση ! Ωραία ζωή θα περάσω ! Κυρία με άνδρικό βρακι γαλάζιο, ώς τά φοροῦν έδω ή χωριάτισσες και κοντεύει να μη διακρίνονται οί άνδρες από τής γυναίκες ! Την είδες τής καθημερινές, όταν τό φορή αυτό τό άπαισιον ένδυμα ; Δέν εινε φρίκη ;

Όλα αυτá έλέχθησαν με τοιαύτην νευρικήν ταχύτητα, ώστε δέν μου έδωκε καιρόν να διαμαρτυρηθώ. Μου έδωκεν όμως καιρόν να μαντεύσω ότι ό άνθρωπος δέν ήτο έντελώς καλά εις την υγείαν του, χωρίς όμως να έννοήσω και τι ακριβώς συνέβαινε.

— Λοιπόν, τοῦ είπα επί τέλους, σου πέρασε ή ιδέα ότι την αγαπώ έγω ;

— Δέν εινε ιδέα, είμαι βέβαιος, άπήνητησεν ύψώνων την φωνήν, είδα με τά μάτια μου.

— Είδες με τὰ μάτια σου ;

— Ναί, ναί !

— Καί τί είδες ; Είμαι περίεργος.

Μέ ήτένισεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ἔπειτα δὲ με κίνημα βίαιον εἶπεν :

— "Ὡ ἀδελφέ, κοροϊδεύομαστε ; Ἐποῦ τάχεις μυστικά, ἐγὼ δὲν ἐπιμένω νὰ μάθω μυστικὸν τὸ ὁποῖον ἄλλως τε γνωρίζω.

Καὶ διηυθύνθη με ὀρμὴν πρὸς τὴν θύραν, ἀλλὰ πρὶν ἐξέλθῃ εἶπεν ἀκόμη :

— Ἄπλῶς με πειράζει τὸ ζήτημα τῆς ἐμπιστοσύνης, ἀλλ' ἄς εἶνε . . .

Πρώτην φορὰν ἔβλεπα τὴν μανίαν τῆς ζηλοτυπίας καὶ δὲν διέκρινα τί ἐκρύπτετο ὑπὸ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ζήτημα τῆς ἐμπιστοσύνης. Εἶδα μόνον ὅτι ἐκινδύνευεν ἡ συναδελφικὴ ἀλληλεγγύη καὶ ἔσπευσα νὰ τὴν στερεώσω, καίτοι δὲν ἐνόουν διατὶ ἐκινδύνευεν. Ἐτρέξα κατόπιν του καὶ τὸν διεβεβαίωσα ὅτι αἱ ὑπόνοιαί του ἦσαν ἐντελῶς ἀβάσιμοι, ὅτι μόνις μίαν ἢ δύο φορὰς εἶχα συναντήσῃ τὴν Φωτεινὴν καθ' ὁδὸν καὶ ὅτι καλὰ καλὰ δὲν εἶχα προσέξει ἂν ἦσαν μαῦρα ἢ γαλανὰ τὰ μάτια τῆς.

— Εὐχαριστῶ πολὺ ποῦ με θεωρεῖς καὶ κουτόν, μοῦ εἶπεν εἰς ἀπάντησιν.

Ἐπειτα δὲ με ἔκρηξεν ἀγανακτικῶς ἀνεφώνησε :

— Βρὲ ἀδερφέ, γὰ στραβὸ με παίρνεις ἢ θέλεις νὰ με πείσης ὅτι ὄνειρεύομαι ὅταν τὴν βλέπω με τὰ μάτια μου νὰ κυττάξῃ τὸ παράθυρό σου ἀπὸ τὸ περιβόλι, νὰ σοῦ χαμογελᾷ καὶ νὰ σοῦ κἀνηνεύματα ;

Τὸν προσέβλεψα με ἀπορίαν.

— Τὴν εἶδες νὰ κἀνη τέτοια πράγματα ;

— Τὴν εἶδα λέει ; Τὴν βλέπω κάθε μέρα.

— Τότε λοιπὸν ἢ ὄνειρεύεσαι πράγματι ἢ αὐτὴ δὲν εἶνε καλά, διότι ἐγὼ δὲν τὴν εἶδα ποτὲ καὶ ἐπομένως τὰ νεύματα τὰ κάνει πρὸς τὸν τοῖχον.

Τοιαύτην εἰλικρίνειαν εἶχεν ἡ φωνὴ καὶ τοῦ προσώπου μου ἡ,

ἔκφρασις, ὥστε ὁ συνάδελφος κατεπραύνη καὶ μὲ φωνὴν ἤρεμον εἶπε:

— Τότε ἀλήθεια ἢ τρελλή εἶνε ἢ τάχει ψήσει μὲ κανένα ἀπὸ τοὺς μαθητάς σου.

— Δές;

Τὴν ὑπόθεσιν ὅμως αὐτὴν ἐκρίναμεν μετ' ὀλίγον ἀπίθανον, διότι, καθ' ἣν ὥραν ἐγίνοντο τὰ νεύματα, οἱ μαθηταὶ μου δὲν ἠδύναντο νὰ τὴν βλέπουν. Ὁ διδάσκαλος ἐν τοσοῦτῳ ἐφάνη πιστεύσας εἰς τὴν εἰλικρινεῖάν μου καὶ ἐχωρίσθημεν ἡσύχως.

—

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ
ΠΑΝΙΩΝ

Ε

Ἄλλὰ τὸ ἐπεισόδιον μοῦ ἔδωκεν ἀφορμὴν σκέψεων. Ἐπὶ τέλους καὶ ἂν ἦτο ἀληθὲς τὸ πρᾶγμα, τί τὸν ἔμελεν αὐτόν; Διατί τόση ἀγανάκτησις, τόση ταραχὴ, ἀφοῦ αὐτὸς ὄχι μόνον δὲν τὴν ἠγάπα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐθεώρει ἐπικίνδυνον καὶ ἤθελε νὰ τὴν ξεφορτωθῆ; Μήπως ἐξεναντίας τὴν ἠγάπα καὶ . . . ἐζήλευε; Ἡ λέξις αὐτὴ διεφώτισεν ὅλας τὰς ἀπορίας μου καὶ συγχρόνως κάτι τι ἐγαργάλισεν ἠδονικώτατα τὴν φιλαυτίαν μου. Ὡστε ἐφοβεῖτο μὴ τοῦ τὴν πάρω! Καὶ τίς οἶδεν; Ἴσως εἶχε καὶ δίκιο. Μήπως δὲν ἤμουν καλλίτερος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν; Εἰς τὴν φαντασίαν μου ἔκαμα μικρὰν σύγκρισιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθα ὑπερήφανος καὶ θριαμβεύων. . . Ἐκαμε πολὺ ἄσχημα νὰ μὲ προκαλέσῃ. . . Βεβαίως οὔτε τὸ κορίτσι εἶνε τρελλό, οὔτε αὐτὸς ὠνειρεύθη. Κάτι θὰ εἶδε. Τὸ κακόμοιρο τὸ κορίτσι μὲ κυττάζει, προσπαθεῖ νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν μου, ὅταν πλησιάζω στὸ παράθυρο, κ' ἐγὼ μὲ τὴν ἀφηρημάδα μου δὲν τὸ βλέπω. Ἄχ! αὐτὴ ἡ τεχνολογία μ' ἔκαμε σχολαστικόν, μὲ ἀπεβλάκωσε!

Μὲ κατέλαβε ζωηροτάτη περιέργεια νὰ τὴν ἴδω. Καὶ τὴν ἐπιούσαν μοῦ ἐφάνησαν ἀνεπαρκῆ τὰ δύο μου μάτια· ἔπρεπε νὰ ἔχω τρία διὰ νὰ βλέπω συγχρόνως τοὺς μαθητάς, τὸν τυφλοσύρτην καὶ τὸ περιβόλι. Τόσον δὲ ἤμουν βέβαιος πλέον ὅτι ἡ Φωτεινὴ ἐτρελλαινέτο γιὰ μένα, ὥστε συγχρόνως μὲ κατεῖχεν ἀνησυχία, μήπως ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν της ὅτι τὴν ἐνόησα καὶ ὅτι δὲν ἤμουν ἀδιάφορος, ἔκανε καμμίαν τρέλλαν καὶ μὲ ἐξέθετεν.

Οὐδέποτε ἔκαμα τόσα λάθη εἰς τὴν παράδοσιν, ὅσα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, διότι τὴν ἐπερίμενα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ μόνον κατὰ τὸ δειλινὸν ἐνεφανίσθη. Ὑπῆρξεν δὲ ἡ ἐκπληξίς μου

μεγάλη, όταν είδα την ψυχρότητα και την αδιαφορία, με την όποιαν υπεδέχθη την κατακτητική μου εμφάνισιν. Τί διάβολο! μήπως είνε μύωψ ή μήπως είνε αληθώς παράφρων; ‘Η επανάληψις του πειράματος κατά τας επομένας ήμέρας δέν έδωκεν ένθαρρυντικώτερα αποτελέσματα. Το πείσμα μέκαμε τολμηρότερον και ήρχισα να συνοδεύω με βήξιμο την εμφάνισίν μου, έχων το χέρι εις τον μόλις φυόμενον μύστακά μου και μειδιάμα έτοιμον επί των χειλέων. Τότε δέ πράγματι εφάνη έννοήσασα τους σκοπούς μου, άλλ’ απήντησε με τοιοῦτον βλέμμα, ώστε παρ’ όλίγον να πέσω προς τά όπισω, ός πιστολισθείς. ‘Εξ άπαντος δέν ήτο καλά αυτό το κορίτσι’ το βλέμμα εκείνο ήτο βλέμμα μανιακή;. ‘Αλλά μία σκέψις με έκαμε να επιμείνω. Είνε νάζια. Θα ήτον αληθώς πολυ πεζόν και άπρεπές να ένδώση τόσο γρήγορα... Φαίνεται όμως ότι δέν είχε σκοπόν να ένδώση ποτέ. ‘Οσάκις ήκουε το σάλπισμά μου, άντινόσσετο με προφανή δυσαρέσκειαν και εφαινετο ψιθυρίζουσα κάτι τι’ δέν άπητείτο δέ μαντική δύναμις δια να έννοήσω, ότι αυτό το κάτι τι ήτο παραπλήσιον προς το «να μου χαθής!» ή «κόκκαλο!»

Μίαν ήμέραν, καθ’ ήν στιγμην επλησίαζα εις το παράθυρο με την έρωτικήν μου παρασκευήν, ήκουσα εξαφνα ένα στεναγμόν, ένα βρογχιμόν μάλλον, και στραφείς είδα κάτω εις την αυλήν τον συνάδελφον, κρυφίως προκύπτοντα, ώχρότατον δέ και έτοιμον να λιποθυμήση.

— ‘Α! να χαθής βλάκα! έψιθύρισα. Δέν λές ότι την αγαπās;

Και επερίμενα νέας σηηνάς, άλλ’ αυτός ήροκέσθη άπλώς να μη μου όμιλήση όταν με είδε και να φύγη, άφοῦ μου έρουψε βλέμμα όργίλον, όπερ έσήμαινε: «Δέν θέλω άλλα ψεύδη!» Μετ’ όλίγον τον εύρηκα εις το καφενεϊόν’ άλλ’ άμα με είδεν, ήγέρθη και έξήλθε. Τόν ήκολούθησα και του εφώναξα έξ αποστάσεως:

— ‘Οφείλω να σου πώ ότι έχεις λάθος, λάθος, λάθος!

Τότε έστράφη και μου είπε με φωνήν τρέμουσαν:

— Κεγώ θα σε παρακαλέσω να με αφήσης ήσυχον. Καμμίαν σχέσιν μαζή σου δέν θέλω πειά, μα καμμία!

Και έφυγε προς τους άγρους, ως παράφρων.

Τὴν νύκτα δὲ ἐνῶ καθήμενος ἐφυλλομέτρον μετὰ δέους τὴν ἀριθμητικὴν, ἤκουσα δειλὸν κτύπημα εἰς τὴν θύραν μου. Ἦτο αὐτός. Ἐντὸς ὀλίγων ὥρων εἶχε καταντήσῃ ἀγνωρίστος σχεδόν· τόσον εἶχεν ὠχρίασῃ καὶ καταβληθῆ. Εἰσήλθε κύπτων καὶ ταπεινός, μὲ κίνησιν ἀνθρώπου ἐτοιμοῦ νὰ προσπέσῃ γονυπετής.

— Ἦλθα, μοῦ εἶπε μὲ συντετριμμένην φωνήν, νὰ σᾶς ζητήσω συγγνώμην. Ἐφέρθηκα ἄσχημα. Ἄλλ' εἶμαι δυστυχής, πολὺ δυστυχής.

Καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ ὡς νήπιον, τόσον ὥστε ἡ φωνὴ του ἐπνίγη εἰς τὰ δάκρυα καὶ τοὺς λυγμούς.

Καὶ ποτὲ δὲν μὲ συνεκίνησεν ἄνθρωπος κλαίων, ὅσον ὁ μαῦρος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ὅστις, μὲ τοὺς μορφασμοὺς τοῦ θρήνου, ἐφαίνετο ἀσχημότερος.

— Τὴν ἀγαπῶ, ἐξηκολούθησεν ὅταν συνῆλθεν ὀλίγον, τὴν ἀγαπῶ σὰν τρελλός. Λυπήσου με. Ὅρκισου μου ὅτι δὲν τὴν ἀγαπᾷς, ὅτι θὰ παύσῃς νὰ τὴν ἀγαπᾷς, ὅτι θὰ παύσῃς νὰ τὴν βλέπῃς!

— Σὲ βεβαιῶ καὶ πάλιν ὅτι οὔτε τὴν ἀγαπῶ, οὔτε μὲ ἀγαπᾷ. Ἄλλ' ἀφοῦ θέλεις καὶ ὄρκον, ὀρκίζομαι. Σοῦ δίδω τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου. Θέλεις ἄλλο;

— Ὅχι, σ' εὐχαριστῶ. Θὰ σοῦ εἶμαι αἰωνίως εὐγνωμων, διότι μὲ σῶξεις.

— Αἶ, πῆγαινε τώρα νὰ κοιμηθῆς καὶ νὰ παύσῃ μιὰ καὶ καλὴ αὐτὴ ἡ κουβέντα, διότι τὴν βαρέθηκα.

Εἰς τοὺς τελευταίους λόγους μου ὑπῆρχε κάποια τραχύτης, ἣτις τὸν ἔκαμε νάνατιναχθῆ καὶ μὲ ἠτένισε μὲ βλέμμα εἰς τὸ ὁποῖον διῆλθε μία ἀστραπὴ δυσπιστίας καὶ μία σκιὰ δυσαρσεκείας. Ἦθελε, φαίνεται, νὰ μοῦ ἀνοίξῃ τὴν καρδίαν του ὁ ταλαίπωρος, καὶ νὰ μοῦ εἴπῃ τὰς ἀνησυχίας καὶ τὰς ὑποψίας του, τὰς ἐλπίδας καὶ τὰ ὄνειροπολήματά του, ἀλλ' ἐγὼ δὲν εἶχα καμμίαν διάθεσιν νὰ τὸν ἀκούω ὁμιλοῦντα περὶ ἐκείνης. Μήπως ἐξήλεσα κ' ἐγώ; Θὰ ἦτο πολὺ παράδοξον, διότι εἶχα πεποίθησιν ὅτι ἡ δυστροπία τῆς μοῦ ἔκοψε πᾶσαν ὄρεξιν νὰ ἐξακολουθῆσω. Ὅπωςδήποτε ἦμουν ἀποφασισμένος νὰ τηρήσω τὸν ὄρκον μου.

Ἐπεράσαμεν οὕτω ἑβδομάδας τινὰς μὲ εἰρήνην. Παρητήρησα ἑπανελημμένως ὅτι ὁ διδάσκαλος ἤθελε νὰ μοῦ ὀμιλήσῃ περὶ τοῦ ἔρωτός του, ἀπὸ τὸν ὁποῖον προφανῶς δὲν ἦτο ἀκόμη εὐχαριστημένος, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐνεδιόρρυνα. Φαίνεται δὲ ὅτι αἱ ὑποψίαι του δὲν ἐβράδυναν ν' ἀναφανῶσι· καὶ ἀφοῦ ἐξήντητε τὰ ἄλλα μέσα, ἀπεφάσισε νὰ μὲ ὑπονομεύσῃ, νὰ ἐκδικηθῇ καὶ νὰπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν ἀντίζηλον, ὡς μ' ἐφαντάζετο. Καὶ ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι βαθμηδὸν σχηματιζομένην περὶ ἐμὲ ἀτμόσφαιραν ἀνυποληψίας καὶ σχεδὸν περιφρονήσεως. Ὁ ἐφημέριος ὠμίλει ἐναντίον μου ὡς μὴ ἔχοντος θρησκείαν, ὡς ὑλιστοῦ καὶ ἀθέου, διότι δὲν ἤμουν πολὺ τακτικὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ συγχρόνως ἐξῆρε τὴν εὐσέβειαν τοῦ συναδέλφου. Τί παράδειγμα θὰ ἔδιδεν εἰς τοὺς μαθητὰς ἓνας τοιοῦτος δάσκαλος; Βραδύτερον μάλιστα ἤρχισε νὰ κυκλοφορῇ καὶ μία διάδοσις, ὅτι καὶ ἡ διδασκαλία μου δὲν ἦτο ἐντελῶς ὀρθόδοξος. Κάτι εἶπα πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐναντίον τῆς Ἱερῆς Ἱστορίας. Καὶ πράγματι εἶχα εἶπει ὅτι τὸ ὀγκῶδες ἐκεῖνο βιβλίον μὲ τὴν ἀρχαῖζουσαν γλῶσσαν καὶ τὰς θεολογικὰς ἀξιώσεις δὲν ἦτο διὰ τὴν ἡλικίαν των, καὶ ὑπηγόρευσα βραχείαν περίληψιν αὐτοῦ εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν. Συγχρόνως ἐλέγετο ὅτι τὰ πλεῖστα μαθήματα εἶχα φορτώσει εἰς τὸν διδάσκαλον τῆς πρώτης, διὰ νὰ ἔχω καιρὸν νὰ τρέχω εἰς τὸ κυνήγι, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι ἤμουν ἀνίκανος νὰ τὰ παραδώσω.

Εἶχα δὲ καὶ συχνὰ παράπονα ἐκ μέρους τῶν γονέων. Δὲν μαθαίνουν, βρὲ ἀδερφέ, προῦμμα τὰ κοπέλια. Ἄδικα χάνουνε τὸν καιρὸ τῶς. Καλλιτέρά ἔτονε νὰ βλέπουνε τὰ ἔχνη, νὰ γενοῦνε

βοσκοί. Μὰ μποροῦνε, τζάνε μου, νὰ μάθουνε μοναχά τους τὰ κοπέλια ; Θέλουνε καὶ δασκάλεμα, καὶ σudaύλισμα. Γιάντα τρεχουνε τοσοὶ δασκάλους παρὰ γιὰ νὰ τῶσε δείχνουνε ; Χρειάζεται καὶ λιγώκι ξύλο. Δὲ λέω νὰ γυρίσωμε στὸ φάλαγγα, μὰ μιὰ βιτσιὰ καὶ κιαμμιά παλαμιὰ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ κακὸ δὲν κάνει. Μὰ σὰν τάφήσης ὀρνικά καὶ ἀδιαφέντευτα, εἶντα θές νὰ κάνουμε ; Παιγνίδια καὶ τραβαπάλαμα. Κοπέλια τὰ λένε, κοπελίστικα θὰ κάνουνε.

Τὰ παράπονα καὶ αἱ διαδόσεις ἔφθασαν καὶ μέχρι τῆς Ἐφορείας. Ἄλλ' ἢ Ἐφορεία εἶχε πεποιθήσιν εἰς τὴν ἱκανότητά μου, πεποιθήσιν ἀνεξήγητον δι' ἐμὲ τοῦλάχιστον. Καὶ τοὺς παραπονομένους γονεῖς ἀπέπεμπαν οἱ Ἐφοροὶ μὲ καθησυχαστικὰς διαβεβαιώσεις. Νῶ ἀφήσουν τὸν ἄνθρωπο νὰ κἀνῃ τὴ δουλειά του ὅπως ἤξευρε καὶ ἡ Ἐφορεία ποῦ τὸν διώρισεν ἐγνώριζε τί ἄξιζε. Ὁ Σχολάρχης εἶχε νέαν μέθοδον. Τὸ ξύλο τάφήκανε πειά σῶλο τὸν κόσμο. Τί, γαϊδούρια εἶνε τὰ πσιδιά νὰ τὰ δέρνουν ; Καὶ πῶς αὐτοὶ οἱ δαρμένοι καὶ ντροπιασμένοι θὰ γενοῦν ἄνδρες τοῦ πολέμου νὰ πολεμήσουν αὔριον τὴν Τουρκιά ;

Τὰ λεγόμενα δὲν ἐβράδυναν νὰ φθάσουν καὶ μέχρις ἐμοῦ, εἰς δ' ἐκ τῶν χωρικῶν μου εἶπεν ὅτι τὰ ἤκουσεν ὠρισμένως ἀπὸ τὸν διδάσκαλον τῆς πρώτης. Τότε πλέον ἔχασα τὴν μετριοπάθειαν καὶ τὴν ὑπομονήν μου. Ἡ ὑπερηφάνειά μου καὶ ἡ ἀγανάκτησις ἐξηγήθησαν κατὰ τοῦ ὑποῦλου συκοφάντου. Καὶ ἀφορμὴν τῆς ὀριστικῆς καὶ ἀγρίας ρήξεως, ἦν ἐτεζήτουν, μοῦ ἔδωκεν αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ μαῦρος ἄνθρωπος. Ὅταν ἐπέστρεφα, ἦμουςα τὸν ἕνα ἐκ τῶν σκύλων μου οὐρλιάζοντα καὶ εἶδα τὸν διδάσκαλον νὰ τὸν καταδιώκῃ μὲ χονδρὸν ξύλον.

— Νὰ τὰ δέσηςς αὐτὰ τὰ σκυλιά ἢ θὰ τὸ σκοτώσω ! μοῦ ἐφώνησε μὲ τρέμοντα ἔξ ὀργῆς χεῖλη. Δὲν εἶνε κατάστασις αὕτη ! Ἐδῶ κατήντησε στάνη !

— Βέβαια στάνη εἶνε, ἀφοῦ εἶσαι σὺ ἔδῶ, κτῆνος ! ἀπῆντησα ἔξαλλος καὶ ὄρησα ἐναντίον του, μὲ ἀπόφασιν . . . νάναλάβω καὶ τῆς ἀριθμητικῆς τὰ βάρη.

“Αλλ’ άνθρωπος ήρδιοϋργος δέν δύναται νά έχη θάρρος. Καί υπό τά μειδιάματα τών μαθητῶν, οίτινες προέκυψαν διά νά ίδουν καί αὐτοί άπαξ δασκάλους ξυλοκοπούμενους, ύπεχώρησεν, άφοϋ τὸ ξύλον έξέφυγεν άπό τά παραλύσαντα χέρια του. Οί μαθηταί ήσαν προφανῶς μέ τὸ μέρος μου, ιδίως οί μαθηταί του, οίτινες τὸν έμίσουν καί μ’ έβλεπαν τήν στιγμήν εκείνην ὡς σύμμαχον καί έκδικητήν. “Επί πλέον δέ είχα καί τήν επικουρίαν τών σκύλων μου, οίτινες έτάχθησαν παρά τὸ πλευρόν μου ύλακτοϋντες θηριωδῶς.

— Πρὸς Θεοϋ, σκέψου ὅτι μᾶς βλέπουν οί μαθηταί ! έτραύλισεν ὁ έλεεινός άνθρωπος, άποσυρόμενος εἰς τήν θύραν τοϋ σχολείου.

— Αὐτὸ νά τὸ σκέπτεσαι σύ, ήρδιοϋργε, ὁ ὁποῖος μέ συκοφαντεῖς άτιμώτατα, σάν γραΐδιον, καί προσπαθεῖς νά ξεγεύῃς τοὺς άπλοϊκοὺς ανθρώπους έναντίον μου μέ καταχθόνια ψεύδη.

— “Εγώ ; ... έγώ ; ... έλγε προσπαθῶν νά ύποκριθῇ άπορίαν καί άγανάκτησιν ανθρώπου άδικουμένου. Φέρετέ μου αὐτὸν ποϋ σᾶς είπε ὅτι έγὼ έξεστόμισα ένα πικρὸν λόγον έναντίον σας, νά τὸν φτύσω.

— Δέν έχω καμίαν άνάγκην άποδείξεων. Ξέρω τί λές καί είμαι βέβαιος ὅτι τὰ λές. “Αλλά περιφρονῶ τὰς συκοφαντίας, διότι δέν τὰς φοβοϋμαι. “Εκείνοι ποϋ μέ διώρισαν ξέρουν τί είμαι. Ξέρουν ὅτι είμαι φοιτητής τοϋ Πανεπιστημίου, ένῶ σὺ τί είσαι ; άνεφώνησα δυνατά, ὥστε νά μὴ διαφύγῃ τοὺς μαθητάς ἢ φράσις μου.

“Εν τέλει δέ συγκεντρώσας ὅλην τήν αὐστηράν αξιοπρέπειαν τήν άρμόζουσαν εἰς τήν θέσιν μου, τοϋ είπα :

— “Ημποροῦσα νά σοϋ επιβάλω νά έξακολουθήσῃς νά παραδίδῃς εἰς τήν τάξιν μου τά μαθήματα ποϋ θέλω, διότι είμαι προϋστάμενος έδῶ, αλλά, χάριν τών μαθητῶν μου, σοϋ άπαγορεύω νά ξαναπατήσῃς εἰς τήν τάξιν μου. Τήν άριθμητικὴν θά τήν διδάσκω έγὼ τοϋ λοιποϋ. “Ημποροῦσα καί νά προτείνω εἰς τήν “Εφορείαν νά σέ παύσῃ ; αλλά δέν τὸ κάνω, διότι δέν είμαι κακὸς έγώ !

Καί οὕτω έκόπη πᾶσα σχέσης μεταξύ μας.

Εἰς τὴν μελέτην τῆς γραμματικῆς προσετέθη ἡ μελέτη τῆς ἀριθμητικῆς. Τὸ πείσμα καὶ ἡ ἀνάγκη μοῦ ἔδωκαν καὶ τὴν ἀπαιτουμένην νέαν καρτερίαν, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ δώσουν καὶ εἰς τὴν μνήμην μου τὴν πειθαρχίαν τῶν ἀριθμῶν εἰς ἣν δὲν εἶχε συνηθίσει. Καὶ πολλάκις πράγματα τὰ ὁποῖα εἶχα ἐννοήσει καὶ ἀπομνημονεύσει τὴν προτεραίαν μὲ διέφευγαν τὴν ἐπιούσαν. Τὸ δέος τὸ ὁποῖον διετήρουν ἀπὸ τοὺς μαθητικοὺς χρόνους διὰ τὰ μαθηματικά, ἐπέφερε σάστιμα καὶ ταραχὴν εἰς τὴν διάνοιάν μου, καθ' ἣν σιγμὴν ἐπεχείρουν νὰ παραδώσω.

Εἶχα παρατηρήσει ὅμως ὅτι δύο τῶν μαθητῶν μου, ἰδίως δὲ εἰς ἓκ τῶν μεγαλειτέρων, ὀνόματι Μανουῖσος, εἶχαν ἐξαιρετικὴν νοημοσύνην καὶ ἐπιμέλειαν καὶ ἦσαν δυνατοὶ εἰς ὅλα τὰ μαθήματα. Καὶ εἶχα ἤδη ἀρχίσει νὰ ἐπωφελοῦμαι τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἀντίληψίν των εἰς τὴν τεχνολογίαν. Ἐρωτῶν αὐτούς, διὰ νὰ ἴδω τάχα ἐὰν γνωρίζουν τὸν γραμματικὸν κανόνα, ὑπεβοήθουν τὴν μνήμην μου διὰ τῶν ἀπαντήσεών των, καὶ οὕτω διδάσκων ἐδιδασκόμην. Ἐσκέφθην δὲ νὰ ἐφαρμόσω καὶ εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις τῆς ἀριθμητικῆς τὴν μέθοδον ταύτην.

Ὅσάκις τὰ προβλήματα μοῦ ἐφαίνοντο δύσκολα, ἔλεγα μὲ τὴν μεγαλειτέραν ἀφέλειαν :

— Μελετήσατε αὐτὰ τὰ προβλήματα. Περιττὸν νὰ σᾶς τὰ παραδώσω. Εἶνε εὐκολώτατα, παιγνιδάκια.

Τὴν ἡμέραν δὲ καθ' ἣν εἶχαμεν ἀριθμητικὴν, ἐκάλουν τὸν ἀμελέστερον νὰ λύσῃ τὰ «παιγνιδάκια», βέβαιος ὢν ἐκ τῶν προτέ-

ρων ὅτι θ' ἀπετύγγανεν. Ἐκάλουν ἔπειτα ἄλλον καὶ ἄλλον καὶ οὕτω παρέτασσα τοὺς ἀσθενεστεροὺς πρὸ τοῦ μαυροπίνακος. Τελευταῖον ἐκάλουν τὸν ἓνα ἐκ τῶν ἐπιλέκτων :

— Ἐλα σύ, Κώστα, νὰ τοὺς δείξεις ὅτι δὲν μποροῦν νὰ νοιώσουν τὰ εὐκολότερα τῶν πραγμάτων. Προσέξτε καλά, ἀνόητοι !

Ὁ Κώστας ἤρχιζε τὴν λύσιν, ἐγὼ δὲ παρηκολούθουν διὰ τοῦ ἐνὸς ὀφθαλμοῦ τὰ τελούμενα ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος, διὰ δὲ τοῦ ἄλλου ὄχι πλέον τὰς σημειώσεις μου, ἀλλὰ τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Μανούσου. Ὁ τυφλοσύρτης μου ἦτο ζωντανὸς τώρα. Ἐὰν ἔβλεπα ἐπιδοκιμαστικά νεύματα ἀνεφώνουν :

— Βλέπετε τώρα, τί εὐκολὰ πράγματα σὰς ἐντροβίαν; Εὐγε, Κώστα ! Κάμε το ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ τὸ νοιώσουν.

Καὶ οὕτω ὁ Κώστας ἐδίδασκε τοὺς συμμαθητάς... καὶ τὸν διδάσκαλόν του.

Ἐὰν ὅμως διέκρινα εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Μανούσου σημεῖα ἀποδοκιμασίας, μορφασμὸν ἢ μειδίαμα, ἤρχιζα νὰ κινῶ τὴν κεφαλὴν :

— Δὲν τὰ κατάφερες, Κώστα, καὶ θὰ καλέσω τὸ Μανούσο νὰ σοῦ βάλῃ τὰ γυαλιὰ... Γιὰ σκέψου λίγο... Ἄς εἶνε, δὲν τὰ κατάφερες... Ἐλα, Μανούσο!

Ὁ Κώστας ἀπεσύρετο κατακόκκινος καὶ παρεχώρει τὴν θέσιν του καὶ τὴν κιμωλίαν εἰς τὸν ἀντίζηλον. Διότι οὕτω κατόρθωναν συγχρόνως νὰναπτύσσω μεταξὺ τῶν δύο ἐπιλέκτων ἄμιλλαν, ἥτις ὑπεδαύλιζε καὶ διετήρει τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἐπιμελείαν των. Ὁ Μανούσος πάντοτε μὲ καταπληκτικὴν εὐκολίαν εὗρισκε τὴν ὀρθὴν λύσιν. Ἀλλὰ τί θὰ ἐγίνετο, Θεέ μου, ἂν ἦτο καὶ αὐτός, ὡς οἱ ἄλλοι; Μίαν φορὰν παρ' ὀλίγον νὰ εὗρεθῶμεν εἰς τὸ ἀδιέξοδον τοῦτο. Ἐπρόκειτο περὶ τῆς ὑφαιρέσεως, ἐσωτερικῆς ἢ ἐξωτερικῆς, δὲν ἐνθυμοῦμαι καλά. Ὁ Κώστας περιῆλθεν εἰς ἀμηχανίαν, τὸ δὲ πρόσωπον τοῦ Μανούσου δὲν ἐξέφραζε τίποτε. Τώρα μάλιστα μὲ παρετήρει καὶ αὐτὸς προσπαθῶν νὰ μαντεύσῃ τὴν λύσιν ἀπὸ τὰς κινήσεις τῆς φυσιογνωμίας μου. Ἀλλ' ἐγὼ εἶχα φυσιογνωμίαν

σφιγγός ανεξερεύνητον, ἐνῶ ἐντός μου ἐσφάδαζεν ἀγωνία φοβερά. Ἄλλὰ τί νὰ γέινῃ; Ὁ Κώστας εἶχε κοκκινίσει μέχρι τῶν ὠτων καὶ κύψας τὴν κεφαλὴν, παρητήθη ἀπὸ τὴν ἀδύνατον ἐπιχείρησιν. Ἦναγκάσθη δὲ νὰ καλέσω τὸν Μανοῦσον καὶ συγχρόνως ἐσκεπτόμην πυρετωδῶς τί νὰ εἶπω καὶ τί νὰ κάμω ἐν περιπτώσει καθ' ἣν θὰ ἐψεύδετο καὶ ἡ τελευταία μου ἐλπίς. Καὶ πράγματι μετ' ὀλίγον ἤρχισε νὰ κοκκινίξῃ καὶ ὁ Μανοῦσος καὶ ἐψιθύρισε:

— Παράξενο πράμα! ἔχθες τόκαμα χωρὶς καμμία δυσκολία.

Ὁ διδάσκαλος εἶχε καθῆκον πλέον νὰ παρέμβῃ μὲ τὰ φῶτά του· ἀλλ' ὁ διδάσκαλος δὲν ἐνόει ν' ἀναμιχθῆ εἰς πράγματα τόσον εὐκόλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἐνόει τίποτε. Καὶ ἀνεκουφίσθη μὲ μίαν σκέψιν: «Τὸ κάτω κάτω καταργοῦμεν τὴν ὑφαίρεσιν. Σήμερον δὲν τὴν χρησιμοποιοῦν πειά. Ἡ νέα μέθοδος...» Μὲ αὐτὴν τὴν «νέαν μέθοδον» ἐδικαιολόγουν πολλὰ πράγματα.

Ἄλλὰ καθ' ἣν στιγμήν ἤνοιγα τὸ στόμα διὰ νὰ καταγγήσω τὴν ὑφαίρεσιν, ἤνοιξε τὸ ἰδικόν του καὶ ὁ Μανοῦσος — καλὴ του ὥρα! — καὶ ἐπρόφερεν ἐν ἐπιφώνημα, πλήρες χρηστῶν ἐλπίδων:

— Ἄ! τὸ βρῆκα.

— Ἐλα, Ἀρχιμήδη! τοῦ εἶπα. Ἐγὼ πρὸς τιμωρίαν δὲν σ' ἐβοήθησα... Ἐπειτα πρέπει νὰ μάθετε νὰ σκέπτεσθε μόνοι σας...

Ἡ νέα μέθοδος αὐτὸ ἐπιβάλλει.

Καὶ ὅταν οἱ ἀριθμοὶ ἔφθασαν εἰς αἴσιον πέρας:

— Ὠραῖα! ἀνεφώνησα. Βλέπεις ὅτι δὲν ἐχρειάζετο καὶ μεγάλη φιλοσοφία... Ἄμὲ ὅταν θὰ διδαχθῆτε Ἀλγεβραν εἰς τὸ γυμνάσιον, πῶς θὰ κάνετε; Ἐκεῖ νὰ ἰδῆτε ἀλαμπουρνέξικα! Ἐγὼ, τοῦ ἡμουν ὁ πρῶτος τῆς τάξεώς μου εἰς τὰ μαθηματικά (ὦ! ἂν μὲ ἤκουεν ἓνας καθηγητῆς τῶν μαθηματικῶν μὲ παραγναθίδας!) ... Ἐλα κάνε το ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ δοῦνε καὶ οἱ ἄλλοι.

Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἡθοποιία μου δὲν κατόρθωνε νὰ κρύπτῃ τελείως τὴν ἀδυναμίαν μου εἰς τὴν ὀξυδερκειαν τοῦ Μανούσου. Εἰς τοῦτο ἄλλως συνετέλουν καὶ αἱ σπερμολογίαι τοῦ καλοῦ μου συναδέλφου, αἵτινες, ἂν δὲν ἐπιστεύθησαν, ἀφῆκαν ὅμως ὑπονοίας. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι ὁ Μανοῦσος δὲν μοῦ

ἔδεικνυεν ἀπό τινος ὄλον τὸν σεβασμὸν, ὅτι ἤρχιζε νὰ γίνεται ἀλαζών, μαντεύσας ἴσως ὅτι εἶχε τὴν ἀνάγκην τοῦ ὀ διδάσκαλος. Ὁ κίνδυνος δὲν ἦτο μικρὸς· καὶ ἔπρεπε νὰ παταχθῆ ταχέως τὸ κακὸν πρὶν ἢ γενικευθῆ καὶ μετατραπῆ εἰς ἀνταρσίαν. Ἐπρεπε νὰ τοῦ πάρω τὸν ἀέρα, διὰ νὰ μὴ μοῦ τὸν πάρῃ αὐτός. Καὶ μίαν ἡμέραν, ἐνῶ διήρχετο πλησίον μου καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι δὲν μεχαιρέτησεν ἢ ὅτι μ' ἐχαιρέτησεν ἀμελῶς, τὸν ἐσταμάτησα καὶ με ὀργὴν τοῦ εἶπα :

— Γιατὶ δὲ χαιρετᾷς, αἱ; γιατὶ δὲ χαιρετᾷς;

— Ἐχαιρέτησα, δάσκαλε, ἀπήντησεν ὀχριάσας.

— Τόσον καλὰ ἐχαιρέτησες ὥστε δὲν σὲ εἶδα. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἀνέχομαι αὐθαδείας. Τὰς κόβω μία καὶ καλή.

Καὶ συγχρόνως με τὴν τελευταίαν λέξιν ἐπλατάγησαν δύο ραπίσματα εἰς τὰ μάγουλά του.

— Τί νόμισες; Εἶσαι ὀ πρῶτος εἰς τὰ μαθήματα, ἀλλ' ὀφείλεις νὰ εἶσαι καὶ ὀ πρῶτος εἰς τὴν συμπεριφορὰν... Πήγαινε καὶ ὀλλή φορὰ νὰ εἶσαι προσεκτικώτερος!

Καὶ ἀπομακρυνόμενος εἶπα μονολογῶν :

— Καὶ νὰ μοῦ μαθαίνης καλὰ τὸ μάθημα.

—

Εἶχα μὲν τὸ θάρρος νὰ γείνω μαθηματικός, νὰ τὸ ἐπιχειρήσω τοῦλάχιστον· ἀλλὰ τὸ θάρρος μου δὲν ἔφθισε μέχρι τῆς μαγειρικῆς. Ἐπροτίμησα νὰ ζήσω χωρὶς μαγειρικὴν ἢ τοῦλάχιστον μὲ στοιχειώδη καὶ πρωτογενῆ μαγειρικὴν. Μαγείρευμα ἔτρωγα μόνον ὅταν κανεὶς τῶν χωρικῶν μ' ἐκάλει εἰς γεῦμα ἢ ὅταν, κυνηγῶν, ἔφθανα μέχρι τῶν πανδοχείων τὰ ὁποῖα ὑπῆρχαν κάτω εἰς τὴν παραλιακὴν ὁδόν. Κατὰ τὰς ἄλλας ἡμέρας, ἔτροφίμην μὲ τὸ κυνήγι μου, ψιγνόμενον προχειρῶς ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἢ μὲ αὐτὰ καὶ τυρί. Συνήθως δὲ ἐγευματίζα καὶ ἐδείπνουν εἰς τὸ καιρνεῖον, ἀναθέτων εἰς τὸν καφεπώλην νὰ μαδῆ καὶ ψήνῃ τὰ θηράματα. Ὡς τραπέζομάνδηλον μοῦ ἐχρησίμευον φύλλα καὶ κλάδοι.

Τότε ἢ πρὸς τὸ κυνήγι ἀγάπη μου ἔφθασεν εἰς ἀληθῆ μανίαν. Ἐνῶ ἐδίδασκα, οἱ δύο μου σκύλοι ἐκάθηντο ἐκατέρωθεν τῆς ἔδρας, ὡς σφίγγες, καὶ τὸ δίκαννον ἦτο ἀνηρητημένον εἰς τὸν τοῖχον δίπλα μου, διὰ νὰ τὸ ἔχω πρόχειρον. Διότι μὲ κατελάμβαναν αἰφνίδιοι κυνηγετικοὶ παροξυσμοί, ὅταν ἤκουα ψιθύρισμα τσίγλας λ.χ. ἢ γλάπηλα μελισσοεργῶν καὶ ἀρπάζων τὸ δίκαννον ἔτρεχα ἔξω, ἀφήνων τοὺς μαθητὰς νὰλληλοδιδάσκωνται ἢ νὰλληλοδέρονται κατὰ τὴν νέαν μέθοδον πάντοτε. Τὸ μάθημα διήρκει ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον. Οὔτε βροχὴ, οὔτε καύσων μὲ ἠμποδίζεν. Ἐτρεχα ὡς μαινόμενος εἰς τοὺς κάμπους καὶ τὰ βουνά, πυροβολῶν κατὰ παντὸς περρωτοῦ, μεγάλου ἢ μικροῦ, φαγασίμου ἢ μή, κατὰ τῶν κοράκων, ὅπως καὶ κατὰ τῶν μεκατσῶν, κατὰ τῶν γυπῶν, ὅπως καὶ κατὰ τῶν σπουργιτῶν. Καὶ τόση ἦτο ἡ μανία μου, ὥστε, ἐπιστρέφων μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐπυροβόλων

κατὰ τῶν νυκτερίδων καὶ τῶν γλαυκῶν. Μὲ κατέλαβε δὲ καὶ μία περιέργεια νὰ φάγω ἔξ ὅλων τῶν θεωρουμένων μὴ φαγωσίμων πτηνῶν. Ἄλλὰ καὶ οἱ χωρικοὶ τῶν μερῶν ἐκείνων εἶχαν γείνει κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις παμφάγοι καὶ οὐδόλως τοὺς ἐξέπληττεν ἡ περιέργειά μου. Ἐσπέραν τινὰ καθ' ἣν ἔτρωγα εἰς τὸ καφενεῖον γλαῦκα ψητὴν μὲ κάποιαν πρόθεσιν ἐπιδειξῶς, οἱ παρακαθήμενοι χωρικοὶ μοῦ εἶπαν :

- Ἐμεῖς τρῶμε καὶ νυκτογοράκους καὶ γιούπιδες, δάσκαλε.
- Νυκτερίδες τρῶτε ;
- Σὰν τύχουνε, ἀπήντησε μειδιῶν ὁ καφεπώλης.
- Τότε τί δὲν τρῶτε, μωρέ ; ἠρώτησα μὲ πείσμα.
- Ὅ,τι δὲν ἔχομε.

Ἀπέναντι τοῦ παραθύρου μου ὑψοῦντο ἀπὸ τὸν κῆπον τῆς Φωτεινῆς μία μεγάλη συκαμινέα καὶ διάφορα ἄλλα δένδρα. Ἐνίστε δὲ ὅταν ἐνεφανίζετο ἐπ' αὐτῶν τσίχλα ἢ ἄλλο πτηνόν, δὲν ἐλάμβανα τὸν κόπον νὰ ἐξέλθω ἄλλὰ διακόπτων τὸ μάθημα, ἔλεγα «μιά στιγμή ! » πρὸς τοὺς μαθητὰς, ἤρπαζα τὸ δίκαννον κ' ἐπυροβόλουν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἔδρας ἢ ἀπὸ τὸ παραθύρον. Αἱ παρενθέσεις αὗται ἦσαν πολὺ διασκεδαστικαὶ διὰ τοὺς μαθητὰς, οἵτινες ἠμιλλῶντο ποῖος νὰ πρωτοτρέξῃ νὰ φέρῃ τὸ θήραμα, οὕτως ὥστε πολλάκις ἐξήρχοντο ὅλοι μὲ ἀλαλαγμόν, παρακολουθούτων τῶν σκύλων. Τοῦτο ὁμως βραθυμῶς τοὺς ἀπεθράσυνεν, ὥστε ἤρχισαν περὶ τὰ τέλη τοῦ σχολικοῦ ἔτους νὰ καταχρῶνται ὀλίγον τὴν ἀδυναμίαν μου. Διὰ νὰ μείνουν μόνοι, ἀνεφώνουν αἴφνης :

- Δάσκαλε, δάσκαλε, ἓνα πουλί, ἓνα μεγάλο πουλί !
- Ποῦ ;
- Ἐπέρασε, πάει πρὸς τὰ κάτω.

Ὁ διδάσκαλος δὲν ἤθελε περισσότερον διὰ νὰ ὀρμήσῃ ἔξω. Καὶ ἔστιν ὅτε, ἀντὶ νὰ λείψῃ ἐπὶ υἴαν στιγμὴν, ὡς ἔλεγεν, ἀπουσίασεν ἐπὶ ὥραν ὅλην ἢ καὶ ὥρας. Τὴν δὲ φροντίδα τῶν μαθημάτων ἀφῆνα εἰς τὴν «νέαν μέθοδον», ἥτις ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ, καὶ ἔλευθῆρα ἀλληλοδιδασκτικὴ ἢ αὐτοδιδασκτικὴ μέθοδος.

Μὲ τὸν βίον τοῦτον εἶχα καταντήσει ὡς ἀγριάνθρωπος, ζῶν

ἐκ τῆς θήρας. Τὸ πρόσωπόν μου εἶχε μαυρίσει καὶ ἡ κόμη μου ἔφθανε σχεδὸν μέχρι τῶν ὤμων μου. Κουρεὺς ἄλλως δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ χωρίον, πλὴν ἐκείνων οἵτινες ἐκούρευαν τὰ πρόβατα.

Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς κνηγετικὰς μου ἐκδρομὰς συνήντησα, μακρὰν τοῦ χωρίου, εἰς μίαν ὁδὸν ἐρημικὴν, τὴν Φωτεινὴν.

— Δόξα τῷ Θεῷ, τῆς εἶτα γελαστός, ποῦ σὲ συναντῶ ἐδῶ, γιὰ νὰ μοῦ πῆς τί ἔχεις μαζὶ μου καὶ μ' ἐχθρεύεσαι τόσον.

Ἄλλ' αὐτῆ, αὐστηρὰ τὸ ἦθος καὶ χαμηλὰ βλέπουσα, ἠθέλησε νὰ περάσῃ χωρὶς νὰ μοῦ δώσῃ ἀπάντησιν.

Τῆς ἔφραξα τὸν δρόμον :

— Θὰ μοῦ πῆς. Εἶνε ἄδικον νὰ ἐχθρεύεσαι ἓνα ἄνθρωπον, ποῦ κακὸ δὲ σοῦκαμε, καὶ νὰ μὴν τοῦ λὲς τὸ γιати.

— Θὰ μ' ἀφήσῃς νὰ περάσω ; εἶπεν ἡ κόρη κάμνουσα ταχεῖαν στροφὴν διὰ νὰ διέλθῃ.

Ταχύτερος ὅμως ἐγώ, εὐρέθηκα πάλιν πρὸ αὐτῆς.

— Θὰ μ' ἀφήσῃς; σοῦ λέω ; ἐπανέλαβεν.

Ἄλλ' ἐνῶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς της ἦτο ἀπειλητικὸς, τὰ χεῖλη της τὸν διέψευσαν μὲ μίαν ἐκρηξιν γέλωτος.

— Δὲν εἶσαι λοιπὸν κακὴ ὀλότελα ; Καὶ τί ὄραϊα ποῦ γελᾷς !

Ἐνθαρρυνθεὶς ὁ ἐπὶ τοῦ γέλωτος ἐκείνου, ἤπλωσα αὐθάδη χέρια, τὰ ὅποια ὅμως ἐν βλέμμα της αὐστηρότατον ἀπελίθωσεν :

— Τὰ χέρια νὰ τὰ μαζέψῃς, μοῦ εἶπε μὲ τόνον μὴ ἀφήνοντα ἀμφιβολίαν περὶ τῆς σοβαρότητός του, γιὰτὶ σύρνω φωνὴ καὶ θὰ τὸ μετανοήσῃς ! Τρία ξαδέρφια μου εἶν' ἐπὶ παρακάτω στ' ἀμπέλια.

Καὶ ἐπωφεληθεῖσα τὴν στιγμιαίαν ἀμυχανίαν μου διέβη. Ἐγὼ δέ, ἀποπειραθεὶς νὰ τὴν ἀκολουθίσω, τῆς ἐφώναξα μὲ φωνὴν ἰκετευτικὴν :

— Λοιπὸν, Φωτεινὴ, δὲν θὰ γενοῦμε φίλοι ποτέ, ποτέ ;

Ἐστράφη μὲ χαριέστατον κίνημα πτηνοῦ καὶ μειδιῶσα μοῦ εἶπε :

— Ποτέ !

— Τόση ὡμορφιά καὶ τόση κακία πῶς βρίσκονται μαζὶ ; ...
Δὲν μοῦ λὲς ;

— Ἐτσά θέλω !

Καὶ ἀφοῦ ἐπροχώρησεν ἀκόμη ὀλίγα βήματα ἐστράφη καὶ γελῶσα :

— Ἀλήθεια εἶντα κάνει ὁ μπάρκας ; ἠρώτησε.

— Ποιὸς μπάρκας ;

— Ὁ ἄλλος δάσκαλος, καλέ.

Ἐγέλασα καὶ ἐγώ, διότι μοῦ ἐφάνη πολὺ ἀρμόζουσα ἡ προσω-
 νυμία «μπάρκας», ἣτις ἐν Κρήτῃ ἀποδίδεται κοινῶς εἰς τοὺς
 αἰθίοπας.

— Μὰ τί μπάρκας !

Ταπεινώσας δὲ τὴν φωνὴν καὶ σοβαρευθεὶς, τῆς εἶπα :

— Καὶ ὅμως τὸν ἀγαπᾶς.

Ἐμειδίασεν αἰνιγματῶδες μείδιμα καὶ ἀπεμακρύνθη, χωρὶς
 γ' ἀπαντήσῃ. Ἦτο ἄλλως καιρὸς, διότι τὴν στιγμὴν ἐκείνην
 ἠκούσθησαν βήματα.

Ἐίχα πολλὰς ἐβδομάδας νὰ τὴν ἴδω. Μετὰ τὴν ρῆξιν, ἔβαλα
 πείσμα νὰ πραγματοποιήσω τὰς ὑποψίας αἰτινες ἐβασάνιζαν τὸν
 συνάδελφον· ἀλλὰ τὸ πείσμά μου δὲν ἀντέσχεν ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν
 ἐπίμονον δυσμένειαν τῆς Φωτεινῆς, ἣτις ἤθελε, φαίνεται, νὰ βα-
 σανίξῃ τὸν ὑφιστάμενον, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ ἐνθαρρύνῃ τὸν προϊστά-
 μενον νὰ προσποιῆται πρὸς ἐκεῖνον ὅτι ἠγάπα ἐμὲ καὶ πρὸς ἐμὲ
 νὰ δεικνύῃ ὅτι δὲν ἠγάπα κανένα καὶ πρὸ πάντων ἐμὲ. Τοιαῦτα
 φιλάρεσκα τεχνάσματα ἐκ μέρους μιᾶς χωριατοπούλας θὰ μοῦ
 ἐφαίνοντο ἀπίστευτα, ἐὰν δὲν τὰ ἔβλεπα μὲ τὰ μάτια μου. Ἐπέ-
 μαινα ὅμως ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἀκόμη νὰ ἐμφανίζωμαι εἰς τὸ παρά-
 θυρον καὶ νὰ ξεροβήκω, οὐχὶ διότι ἠλιπίζα πλέον, ἀλλὰ διὰ νὰ
 ἐνισχύω τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ διδασκάλου. Καλλίτερα δὲν ἠδυνά-
 μην νὰ ἐκδικηθῶ. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἡ Φωτεινὴ μοῦ ἐξεδήλωσε
 τόσον ζωηρὰν ἀντιπάθειαν, ὥστε, διὰ νὰ ἐπιμείνω περισσότερον,
 ἔπρεπε νὰ εἶμαι ἐρωτευμένος εἰς τὰ σωστά. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν
 ἐκείνην ἄλλως δὲν ἀνεφάνη πλέον εἰς τὸν κῆπον, ὡς διὰ νὰ μοῦ
 δεῖξῃ ἐμφανεστερον ὅτι δὲν ὑπέφερε νὰ μὲ βλέπῃ.

Ἐγὼ δὲ ἐπανῆλθα εἰς τὴν παλαιὰν καὶ πραγματικὴν μου

ἀγάπην, τὸ κυνήγι, τὸ ὁποῖον εἶχα παραμελήσει ὀλίγον χάριν ἐκείνης· καὶ εἰς τὰς τέρφεις αὐτοῦ θὰ ἐλησμόνουν καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν της, ἂν δὲ μοῦ τὴν ἐνθύμιζαν οἱ κοῖλοι καὶ περιλυποὶ ὀφθαλμοὶ τοῦ συναδέλφου, ὅστις, βασιανίζόμενος, φαίνεται, ὑπὸ ἄυπνιῶν, ἐξήρχετο πολλάκις τὴν νύκτα καὶ ἐπλανᾶτο ὡς φάντασμα.

Ἄλλὰ, κατὰ τὴν τελευταίαν συνάντησίν μας, ἡ Φωτεινὴ μοῦ ἐφάνη τόσο χαριτωμένη, τόσο θελκτικὴν πονηρίαν εἶχαν τὰ ὄραιά της μάτια καὶ τόσην μαγεϊάν ἢ φωνὴν της, μάλιστα ὅταν ἤθελε νὰ φανῆ αὐστηρὰ καὶ πεισματωμένη, ὥστε ἀπεμακρύνθην συγκεκρινημένος. Τί αἴνιγμα ἦτον αὐτὸ ἐπὶ τέλους; Τί ἐσήμαιεν ἐκεῖνο τὸ ἀόριστον μειδίαμα, ὅταν τῆς εἶπα ὅτι ἀγαπᾶ τὸν «μπάροκα»;... Μήπως τὸν ἀγαπᾶ τρόντι; Ἡ σκέψις αὕτη ἐπανῆλθε πολλάκις εἰς τὸ πνευμά μου. Καὶ τόσον ἤμουν ἀφηρημένος, ὥστε ἔφθασα μέχρι τῆς παραλίας χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶ ὅτι εἶχα ἐξέλθει διὰ νὰ κυνηγήσω. Ὅταν δὲ τὴν ἐσπέραν, ἐπιστρέφων, συνήντησα τὸν συναδέλφον, ἠσθάνθην εἰς τὴν ψυχὴν μου ἀναβρασμὸν μίσους, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν εἶχα αἰσθανθῆ ἀκόμη. Θᾶχην γούστο ν' ἀρχίσω κ' ἐγὼ τώρα νὰ τὸν ζηλεύω! Νὰ ζηλεύωμεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον διὰ μίαν, ἴητις μᾶς περιφρονεῖ καὶ τοὺς δύο!

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι μὲ κατέλαβε ζωηρὰ ἐπιθυμία νὰ ἐπανίδω τὴν Φωτεινὴν. Ἄντι δέ, ὅπως ἄλλοτε, κατὰ τὰς ἐορτάς, νὰ μεταβαίνω εἰς τὰ Χανιά ἢ νὰ κάνω μακρινὰς ἐκδρομὰς, ἔμενα μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν βλέπω ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν στιγμὴν κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας. Καὶ τὴν ἔβλεπα, ἀλλ' αὕτη πάλιν ἐπιμόνος ἀπέφευγε τὸ βλέμμα μου κατὰ τὴν συνάντησίν μου. Ἀπετόλμησα μάλιστα νὰ διέρχωμαι κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τὰ παράθυρά της, μὲ κίνδυνον νὰ κινήσω τὰς ὑποψίας τῶν γειτόνων ἢ τῶν συγγενῶν της, ἀλλ' εἰς μάτην ἤλπισα νὰ φωνάξῃ καὶ πρὸς ἐμὲ ἀπὸ τὸ παράθυρον: «Δάσκαλε! δάσκαλε!» Ὅσάκις μὲ βλεπεν, ἀπεσύρετο μὲ ἐχθρικὸν τρόπον καὶ δὲν ἀνεφαίνετο πλέον. Ἐνα δειλινὸν τὴν ἐπρόφθασα εἰς τὸ παράθυρον καθ' ἣν στιγμὴν ἐπότιζεν ἄνθη.

— Καλησπέρα, Φωτεινὴ, τῆς ἐψιθύρισα καὶ ἐσταμάτησα, διότι

ἀληθῶς ἦμουν τόσον συγκινημένος ὥστε ἐδυσκολευόμην νὰ χωρήσω. Δὲν μοῦ πετᾶς ἓνα λουλοῦδι κ' ἔμένα ;

—Σοῦ ρίχτω ὅλη τὴ γάστρα, ἄνε θές, μοῦ ἀπήντησε, χωρὶς νὰ μειδιάσῃ.

Καὶ ἐφαίνετο ἐτοίμη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλήν της.

Μετὰ τινὰς ἐβδομάδας προσεκλήθην εἰς ἓνα γάμον. Μεταξὺ δὲ τῶν προσκεκλημένων ἦτο καὶ ἓνας νέος, εἴκοσι δύο περίπου ἐτῶν, τὸν ὁποῖον πρώτην φορὰν ἔβλεπα καὶ τοῦ ὁποῖου τὸ κάλλος μοῦ ἔκαμιν ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν. Ἦτο ὑψηλὸς καὶ κομψός, μὲ τὴν φυσικὴν τῶν ὄρεινῶν μας κομψότητα, μελαγχροινὸς μὲ λεπτὰ καὶ εὐγενῆ χαρακτηριστικὰ καὶ μάτια μαῦρα καὶ μεγάλα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔπαίξε μία διηνεὲς ἀκτινοβολία. Ὁμίλει οἰκείως μὲ τὸν πατέρα τῆς Φωτεινῆς καὶ υπέθεσα ὅτι ἦσαν συγγενεῖς. Ἔπειτα τὸν εἶδα νὰ σύρῃ τὸν συρτὸν μὲ τὴν Φωτεινὴν, ἦμιν μοῦ ἐφάνη ὅτι δὲν τὸν ἔβλεπε μόνον μὲ συγγενικὸν βλέμμα.

—Ποιὸς εἶνε αὐτός; ἠρώτησα.

—Εἶνε ξενοχωριανός, μοῦ ἀπήντησεν ὁ χωρικὸς πρὸς ὃν ἀπετάθην ἀπὸ τὸν Πρασέ.

Καὶ ἀφοῦ διὰ τῆς χειρὸς μοῦ ἔδειξεν ὑψηλὰ εἰς τὴν κλιτὴν τῶν Λευκῶν ὁρέων, συνεπλήρωσε τὰς πληροφορίας του :

—Εἶνε γυιὸς τοῦ Σαριδογιάννη. Ὁ κύρης του λογαριάζεται γιὰ καλλιτέρας νοικοκύρης τοῦ Πρασέ. Ἦτονε καὶ καλὸς στὸν πόλεμο. Μὰ κ' ὁ γυιὸς του φαίνεται πῶς θὰ τοῦ μοιάσῃ. Ὁμορφος ἄντρας κατασταίνεται.

—Καὶ εἶνε συγγενὴς μὲ τὴν κοπελιὰ ποῦ χορεύει ;

—Ἦχι...Γιὰίντα ρωτᾶς ; εἶπεν ὁ χωρικὸς καὶ μὲ προσέβλεψε μὲ ὑποψίαν.

—Μοῦ ἔφάνηκε πῶς μοιάζουνε, εἶπα, μὴ εὐρῶν τίποτε ἄλλο ν' ἀπαντήσω. Καὶ πῶς τονε λένε τὸ νέο ;

—Σταυριανό.

Ὁ χορὸς εἶχεν ἀνάψει ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ Φωτεινὴ, ἀκούραστος, ἐξηκολούθει νὰ χορεύῃ μετὰ τοῦ Σταυριανοῦ, χωρὶς νὰ ρίψῃ τὸ ἐλάχιστον βλέμμα εἰς τὴν ἄκρην ὅπου ἐκαθήμεν μελαγχολικῶς.

Τὰ δίστιχα διεσταυροῦντο ὡς βέλη, ἐπὶ τέλους δὲ ἠκούσθη καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Σταυριανοῦ, ἀρρενωπὴ καὶ θερμὴ :

Κατωμερίτικο πουλί, ἔλα στὰ πάνω μέρη,
Ὅπου 'νε τὸ νερό κρύο καὶ δροσερό τάερί.

Οἱ στίχοι προφανῶς ἀπηυθύνοντο πρὸς τὴν Φωτεινὴν, ἣτις ἐκοκκίνισε καὶ ἔστρεψε πρὸς τὸν λεβέντην βλέμμα ὄλως ἀντίθετον πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔρριπτε πρὸς ἐμέ.

Δὲν ἔμεινα περισσότερον, διότι δὲν ἠδυναίμην καὶ νὰ μείνω. Θὰ ἤμουν φαίνεται πολὺ ὠχρὸς, διότι ὅσοι μὲ εἶδαν ἀπερχόμενον μὲ ἠρώτων τί εἶχα, ἂν ἤμουν ἀρρωστος.

Δὲν μοῦ ἔμενεν ἀμφιβολία ὅτι ὁ ὄρεινός ἐκεῖνος ἦτο ὁ εὐτυχῆς ἐραστής καὶ ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἐρωτευμένος καὶ ἄσχημα ἐρωτευμένος.

Ὅταν δὲ εἶδα τὸν συνάδελφον, ἀνέβη πικρὸς γέλως εἰς τὸ στόμα μου ἔπειτα μὲ κατέλαβεν ἐπιθυμία νὰ τὸν ἐναγκαλισθῶ, νὰ τοῦ ὁμολογήσω τὰ πάντα καὶ νὰ θρηνησῶμεν ὁμοῦ τὴν κοινὴν συμφορὰν.

Ἡ ἄνοιξις μ' εὔρε περίλυπον. Τὴν θλίψιν μου δὲν ἐχώρουν οἱ κάμποι καὶ τὰ βουνὰ ὅπου ἐπλανώμην, προσπαθῶν νὰ λησμονήσω. Ἄλλ' ἡ Φωτεινὴ μοῦ ἐπεφύλαττε καὶ ἄλλας ἐκπλήξεις. Ἀπέναντι τοῦ παραθύρου μου ὑψοῦτο, ὡς εἶπα, μεγάλη συκαμινέα, ἣτις εἶχεν ἥδη καλυφθῆ με ὠραῖον πράσινον φύλλωμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζευγαρωμένα τὰ πτηνὰ ἐψαλλαν τὸν ἔρωτα, ὡς διὰ νὰ μὴ μὲ ἀφήνουν καὶ αὐτὰ νὰ λησμονῶ τὴν δυστυχίαν μου. Καὶ μοῦ ἤρχετο ἐνίοτε νὰ πάρω τὸ δίκαννον καὶ νὰ διακόψω τραγικῶς αὐτὴν τὴν ὀχληρὰν ἐπίδειξιν.

Ἄλλὰ μίαν ἡμέραν, μικρὸν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἦριουσα θροῦν ἀσυνήθην εἰς τὸ φύλλωμα καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι πτηνὸν μεγαλείτερον ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ δένδρου. Καὶ πλησιάσας εἰς τὸ παράθυρον εἶδα μίαν ὠραίαν καὶ πονηρὰν κεφαλὴν, ἣτις προκύψασα διὰ μέσον τῶν φύλλων, με προσέβλεψε με μίαν ἀστραπὴν μειδιάματος καὶ ἔπειτα ἐκρύβη πάλιν εἰς τὸ φύλλωμα. Ἦτο τὸ «κατωμερίτικο πουλί».

Ἀπορῶ πῶς δὲν ἐπέταξα διὰ νὰ φθάσω καὶ ἐγὼ εἰς τὸν κλάδον, ὅστις ἔτρεμεν ὑπὸ τὸ βάρος της. Τόσον με ἀνεκούφισε καὶ μ' ἐπτέρωσεν ἡ χαρὰ τῆς ἀκτινοβόλου ἐμφανισέως της.

Ἐκοπτε φύλλα διὰ τὸν μεταξοσκώληκα καὶ ἤρχετο πλέον καθ' ἑκάστην. Δὲν μοῦ ὠμίλει, ἀλλὰ με ἤρκει τὸ μειδιάμά της, τὸ μειδιάμα τὸ ὁποῖον μοῦ ἔστειλεν, ὡς Ἀμαρυλλίς, διὰ μέσον τῶν φύλλων. Ὁ ἥλιος ὁ δικός μου ἀνέτελλεν ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς κλάδους τοῦ δένδρου ἐκείνου. Πολλάκις ἐσκεπτόμην μήπως ἦτο ὄνειρον καὶ δὲν ἀπετόλμων νὰ τῆς ὀμιλήσω, διὰ νὰ μὴ ἔξαφανισθῆ ἡ ὄψασία.

Ἐπειτα, ὅταν τὴν πρώτην φοράν ἐπεχείρησα νὰ τῆς ὁμιλήσω, μοῦ ἔνευσε μὲ φόβον νὰ σιωπήσω, δεικνύουσα τὸ ἰσόγειον, ὅπου παρεμόνευσεν ὁ Ὅθελλος. Τὸ κατ' ἐμέ, δὲν ἐφοβούμην πλέον τίποτε καὶ κανένα. Ἡ ἀγάπη τῆς, ἡ ἐλπίς ὅτι μὲ ἡγάπα μοῦ ἔδιδε τὸ θάρρος ν' ἀψηφήσω πάντα κίνδυνον, νὰ τολμήσω τὰ πάντα. Ἡδυνάμην νὰ διακηρύξω ἐνώπιον ὄλων τὸν ἔρωτά μου, τὸν ὅποιον ἠσθάνομην νὰ πάλλεται παντοδύναμος ἐντός μου, κύριος ἀπόλυτος τῆς θελήσεώς μου καὶ ὅλης μου τῆς ὑπάρξεως. Ἀλλὰ τί νὰ τῆς εἶπω; ἡδύναντο λέξεις νὰ ἐκφράσουν τὰ θεσπέσια πράγματα τὰ ὅποια ἐπλημμύρουν τὴν καρδίαν μου; Ὁμίλουν ἀντ' ἐμοῦ οἱ κόσσοφοι, οἱ σπίνιοι καὶ ἡ ἀηθὸν κάτω ἀπὸ τοὺς πλατάνους τοῦ ποταμοῦ. Ὁμίλει ὅλη ἡ χαρὰ ἡ ὅποια ἐπρασίνιζε καὶ ἤνθει, καὶ εὐωδίαζε, καὶ ἐκελάδει καὶ ἐκυμάτιζεν ὑπὸ τὴν ἀπαλὴν πνοὴν τῆς ἀνοίξεως γύρω μας. Μίαν λέξιν ἤθελα νὰ τῆς εἶπω καὶ τὴν ἐψιθύριζα μὲ ὅλην τὴν περιπάθειαν τῆς ψυχῆς μου :

—Φῶς μου!

Ὁ Ὅθελλος κατεσκόπευε καὶ ἔβλεπεν, ὁ Ὅθελλος ἐμαίνετο. Τὸ ἐμάντευα ἀπὸ τοὺς θρήνους καὶ τοὺς κοπετούς, οἵτινες ἤσχογοντο ἀπὸ τὴν τάξιν του. Ἀλλὰ δὲν τὸν ἐφοβούμην, ὡς δὲν ἐφοβούμην κανένα. Μὴ ὁ ἔρως μου εἶχε τι τὸ ἀθέμιτον καὶ τὸ πονηρόν; Ἡ Φωτεινὴ θὰ ἐγένετο σύζυγός μου. Ἀπλούστατα. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐξήλειψε καὶ τὸν τελευταῖον δισταγμὸν μου. Καὶ μίαν ἡμέραν, καιροφυλακτήσας, τὴν ἠκολούθησα καὶ τὴν ἔφθασα καθ' ἣν στιγμὴν ἐξήρχετο ἀπὸ τὸν κῆπον.

—Φωτεινὴ, τῆς εἶπα. Φωτεινὴ, σ' ἀγαπῶ...

Ἄλλ' αὐτὴ, βλέπουσα ὅτι συγχρόνως οἱ βραχιόνες μου ἠνείγοντο πρὸς ἐναγκαλισμὸν, ἐξέφυγε διὰ ταχείας κινήσεως καὶ ἔτρεξε πρὸς τὰ κάτω ὡς τρομασμένη, χωρὶς νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ τελειώσω τὴν φράσιν μου. Ἀφοῦ δὲ ἀπεμακρύνθη ἀρκετά, ἐσταμάτησε, πορφυρᾷ τὸ πρόσωπον, καὶ κτυπῶσα τοὺς γρόνθους μὲ παιγνιδῆδες κεῖσιμα μοῦ εἶπε :

—Κεγὼ δὲ σ' ἀγαπῶ! δὲ σ' ἀγαπῶ! δὲ σ' ἀγαπῶ!

Ἐπειτα ἔφυγε χωρὶς νὰ στραφῆ πλέον.

Ἄλλὰ διατί νά μὴ παραταθῆ ἡ εὐδαιμονία ἐκείνη τῆς ἀμφιβολίας, ἣτις εἶχε κάτι τι ἀπὸ τὴν ἀοριστιαν τοῦ οὐρανοῦ; Τὴν ἀφῆκα νά κανονίξῃ αὐτὴ τὴν πορείαν τῶν σχέσεών μας· ἀνέμενα τὰ προστάγματά της. Μὴ δὲν ἦτο κυρία ἀπόλυτος τῶν διαλογισμῶν καὶ τῆς καρδίας μου;

Ἦμουν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Καὶ ἐπειδὴ φυσικά δὲν ἠδυνάμην ἀπὸ τόσον μακρινὴν ἀπόστασιν νά συνεννοηθῶ μὲ τοὺς μαθητὰς μου, τοὺς ἀφῆκα ἐντελῶς εἰς τὴν τύχην των, νά κάνουν ὅ,τι ἤθελαν. Ἡ νέα μέθοδος τῆς «Γιασνάγιας Πολιάνας» ἐφημερόσθη τότε καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν. Ἐγὼ ἄλλως καὶ ὅταν εὐρισκόμην ἐντὸς τοῦ σχολείου, ἤμουν ἀπών. Ἦνοιγα τὸ βιβλίον καὶ ἀντὶ τῶν περιπετειῶν τῶν Μυρίων, ἔβλεπα δύο μάτια τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν τῆς Παρισάτιδος. Ὁμίλων πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ ὁ νοῦς μου ἐκινεῖτο ἐπὶ ἐνὸς πρασίνου κλάδου. Καὶ μαντεύετε τί ἠδύνατο τὰ εἶπη μία κεφαλή, τῆς ὁποίας ὁ νοῦς εἶχε μεταβληθῆ εἰς σπίνον. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν αἱ πενιχραὶ γραμματικαὶ καὶ ἀριθμητικαὶ γνώσεις, ἃς τόσον ἐπιμόνωσ ἀνέκτησα, ἐπέταξαν καὶ αὐταί, μὴ εὐρίσκουσαι πλέον χῶρον εἰς τὴν κεφαλὴν μου, ἣτις ἐγέμισεν ἔρωτα. Ἔρωσ παντοῦ καὶ εἰς τὰ θυλάκιά μου ἀκόμη.

Δυστυχῶς οἱ μαθηταί μου δὲν ἐξετίμησαν, ὡς ἔπρεπε, τὴν ἐλευθερίαν τὴν ὁποῖαν τόσον ἀφθόνως παρεχώρησα εἰς αὐτούς. Οὐδέποτε ὅσον τότε ἐνόησα τὸ λεγόμενον περὶ τῶν παιδίων· «ἀχάριστος ἡλικία». Καταχρόμενα τὴν ἐλευθερίαν, ἤρχισαν νά περιπίπτουν εἰς ἀναρχίαν καὶ ἀσέβειαν πρὸς τὸν διδάσκαλον. Δὲν ἐβράδυναν ν' ἀντιληφθοῦν τὸ παιγνίδι τὸ ὁποῖον ἐπαίξετο μεταξὺ τῆς μουριᾶς καὶ τοῦ παραθύρου· καὶ ἐνῶ ἐγὼ εὐρισκόμην εἰς τὸ ἀνοιχτὸν παράθυρον αὐτοὶ κατεσκόπευαν τὰ γινόμενα διὰ τῶν σχισμῶν τῶν ἡμικλείστων παραθύρων. Μίαν δὲ ἡμέραν καθ' ἣν στιγμὴν ἐνεφανίζετο ἡ Φωτεινὴ, ἤκουσα παιδικὴν φωνὴν ψιθυρίζουσαν:

— Δάσκαλε, δάσκαλε, μιὰ τρυγόνα!

Προσεποιήθη ὅτι δὲν ἤκουσα καὶ τὸ ψιθύρισμα καὶ τοὺς ὑποκόφους γέλωτας οἵτινες ἐπηκολούθησαν. Βραδύτερον δὲ εὐρῆκα εὐ-

καιρίαν νὰ τοὺς νομιθεῖσω, συγκαταῶν τὴν ἀγανάκτησίν μου διὰ λόγους εὐνοήτους:

—Βρὲ παιδιά, μὴν εἰσθε ἀχάριστοι πρὸς ἓνα δάσκαλον, ὁ ὁποῖος σᾶς ἀγαπᾷ καὶ ὁ ὁποῖος εἰσήγαγεν εἰς τὸ σχολεῖόν σας τὴν νέαν μέθοδον, ἣτις μόνον εἰς τὴν Ρωσσίαν ἔχει ἐφαρμοσθῆ. Ἄλλὰ πρὸ πάντων μὴν εἰσθε ἀνόητοι. Θέλετε νὰ σᾶς δέρω καὶ νὰ σᾶς βασανίζω ὅπως δέρνει ὁ κύριος αὐτὸς κάτω; Ἄλλ' ἂν ἀρχίσω νὰ σᾶς δέρω σὰν γαϊδούρια, πῶς θὰ γίνετε ὑπερήφανοι πολεμισταί, γιὰ νὰ ἐλευθερώσετε τὴ δυστυχημένη τὴν πατρίδα μας; Ἐγὼ δὲν θὰ τὸ κάμω αὐτὸ τὸ κακό, παιδιά μου, καὶ ἂν ἀκόμη ἐξακολουθήσετε νὰ μοῦ δίδετε ἀφορμὰς καὶ ν' ἀνακατεύεσθε σὲ πράγματα ποῦ δὲ σᾶς ἐνδιαφέρουν.

Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ λόγοι μου ἐπιασαν τόπον, διότι αἱ ἀταξίαι καὶ ἡ ἀσέβεια δὲν ἐπανελήφθησαν. Ἄλλὰ τότε περίπου ἐξηντλήθη καὶ τὸ φύλλωμα τῆς μουριᾶς καὶ ἡ Φωτεινὴ δὲν ἀνεφάνη. Καὶ ἀπεφάσισα σοβαρῶς καὶ ὀριστικῶς νὰ τὴν ζητήσω εἰς γάμον.

Περὶ τοῦ σοβαροῦ τούτου διαβήματος σκεπτόμενος, ἐξηχόμην μίαν ἐσπέραν μετὰ τὸ μάθημα, ὅτε εὐρέθη ἐνώπιόν μου ὁ συνάδελφος. Ἐὰν δὲν ἦτο ὁ μελαψότερος ἄνθρωπος ἐξ ὅσων ἐγνώριζα, ἴσως δὲν θὰ τὸν ἀεγνώριζα. Σκια ἀνθρώπου ὁ δυστυχῆς. Ὁ λαιμὸς του, φύσει μακρὸς, ἐφαίνετο ἀκόμη μακρότερος καὶ λεπτότερος, κἀτι τι ὡς μαρκοῦτσι· τὸ δέρμα τῶν παρειῶν του εἶχε κολλήσει ἐπὶ τῶν ὀστέων καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐνόμιζες ὅτι εἶχαν δύσει εἰς τὰς κόγχας των. Μοῦ ἐφάνη μάλιστα ὅτι διέκρινα λευκάς τινες τρίχας εἰς τοὺς κροτάφους του. Ἦθελε προφανῶς νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ, ἦτο δὲ τόσο ἀξιολύπητος, ὥστε δὲν τὸν ἀπέφυγα, ὡς εἶχα πράξει ἐπανειλημμένως εἰς τὸ παρελθόν. Ἀλλὰ τόσο ἐτρεμαν τὰ χεῖλη του, ὥστε παρήλθαν στιγμαὶ τινες ἕως οὗ κατορθώσῃ ν' ἀρθρώσῃ τὰς ἐξῆς λέξεις :

— Γιώργο, σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ ἀκούσῃς.

— Σὲ ἀκούω, ἀπήντησα ξηρῶς.

— Εἶμαι πολὺ δυστυχῆς...

— Τὸ βλέπω.

— Ἄν δὲν προλάβω ν' ἀποθάνω, θὰ παραφρονήσω... Ἀπὸ σὲ ἐξαρτᾶται νὰ μὲ σώσῃς. Ξέρω ὅτι δὲν ἔχεις κακὴ ψυχὴ καὶ δὲν θὰ λογαριάσῃς ὅτι σ' ἐλύπησα, σ' ἔβλαψα ἴσως... Ξέρω κ' ἐγώ; Θὰ μὲ θεωρήσῃς μόνον ὡς ἓνα ἄνθρωπον δυστυχῆ καὶ δὲν θ' ἀρνηθῆς νὰ μὲ σώσῃς.

— Ὅ,τι μπορῶ τὸ κάνω.

— Ἐσὺ δὲν τὴν ἀγαπᾷς, ἀλλὰ τὸ κάνεις γιὰ πείσμα δικό μου ἢ γιὰ νὰ περῶς τὸν καιρὸ σου. Λοιπὸν σύρε χέρι... σὲ παρακαλῶ!

— Ἀφοῦ σοῦ πῶ ὅτι τὴν ἀγαπῶ, θὰ ἐννοήσης ὅτι ζητεῖς ἀδύνατα. Καὶ ἂν ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτὸ ἡ σωτηρία σου...ν' ἀπελπισθῆς.

Ἔμειναν ὡς ἀπολιθωμένοι καὶ μὲ παρετήρει μὲ ὀφθαλμοὺς ἡλιθίους.

Καὶ μετὰ τινὰς στιγμῶν :

— Ὡστε τὴν ἀγαπᾷς ἀλήθεια ; εἶπε, μὲ φωνὴν ἀσθενεστάτην.

— Τὴν ἀγαπῶ, σοῦ εἶπα. Ἔγινες ἀφορμὴ νὰ τὴν προσέξω καὶ νὰ τὴν ἀγαπήσω. Τί νὰ σοῦ κάμω ;

— Ἄλλ' ἐγὼ ἔχω ἀπόφασιν νὰ τὴν ζητήσω ἀπὸ τὸν πατέρα της.

— Δυστυχῶς σ' ἐπρόλαβα καὶ εἰς αὐτό.

— Τὴν ἐξήτησες ;

— Μά...ξέρω κέγώ ;... Ἄλλὰ τέλος πάντων ζήτησέ τὴν κιᾶν σὲ θέλῃ, σοῦ τὴν χαρίζω. Ἔχεις πεποιθήσιν ὅτι σὲ θέλει τὸ κορίτσι, ὅτι σὲ προτιμᾷ ἀπὸ μένα ;

Αἰφνιδίως τότε οἱ νεκρωμένοι ὀφθαλμοὶ του ἐξήστραψαν καὶ τὸ λσχόν του σῶμα ὠρθώθη εὐτονον, ὡς ἐὰν τὰ νεῦρά του διὰ μιᾶς μετεβλήθησαν εἰς χάλυβα :

— Ἐγὼ μίαν πεποιθήσιν ἔχω, εἶπε μὲ φωνὴν ἔντονον. Καὶ ἡ πεποιθήσίς μου εἶνε, ὅτι ἐν ὅσῳ ἐγὼ ζῶ, τὴ Φωτεινὴ δὲν θὰ τὴν πάρῃ ἄλλος !

Ἔμειδιάσα.

— Μὴ γελᾷς, εἶπε μὲ βραγχνὸν βρυχηθμόν, διότι δὲν εἶνε ἀστεῖα. Σκέψου ὅτι ἔχεις νὰ κάμῃς μὲ ἓνα ἀπελπισμένον, μὲ ἄνθρωπον ποῦ ἔτσι κιᾶλλοιῶς εἶνε χαμένος !

Καὶ ἡ ἄσαρκος χεὶρ του εἰσῆρχετο καὶ ἐξήρχετο νευρικὴ εἰς τὸ στήθος του, ὡς νὰ ἐξήτει ὄπλον. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀνησύχησα ὡς προαισθανθέντες δὲ κίνδυνον καὶ οἱ σκύλοι μου ἤλθαν πλησίον καὶ ἠρχισαν νὰ γαυγύζουν τὸν ἐξηγριωμένον Ὀθέλλον, τὸν ὁποῖον ἄλλως πρὸ πολλοῦ δὲν ἐχῶνευαν. Ἄλλ' ἡ ἀνάμνησις τῆς Φωτεινῆς ὑπεστήριξε τὸ θάρρος μου.

— Οἱ ἀπελπισμένοι ἄς κάμουν καλὰ μὲ τὴν ἀπελπισίαν των, εἶπα. Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπελπισμένος.

— Εἶσαι ὅμως ὁ αἴτιος τῆς ἀπελπισίας μου καὶ πρέπει νὰ τὸ

σκεφθῆς καλά! ἀπήντησε μὲ τραυλίζουσας φωνὴν ὁ Ὅθελλος καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων του ἐφάνη κάτι τι λευκὸν ὡς ἄρρος.

—Δηλαδή;

—Δὲν θὰ πάω μόνος μου.

Καὶ τώρα ἡ νυκτερίς, ἣτις τοῦ ἐχρησίμευεν ὡς χεῖρ, εἰσῆλθε τρέμουσα εἰς τὸ θυλάκιόν του καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ, ἐνῶ ὅλη του ἡ στάσις ἦτο ἀπειλή.

Ἄλλ' ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐφάνη μεταξὺ τῶν φρακτῶν τῆς ὁδοῦ μία φέσα, ἣτις διηυθύνετο πρὸς ἡμᾶς· καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν, ὑπὸ τὴν φέσαν εἶδαμεν πρόσωπον γέροντος μὲ ὑπόλευκον πρόσωπον, γνωστότατον εἰς ἀμφοτέρους, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπηύθυνε φιλικὸν μειδίαμα. Ἦτο ὁ πατήρ τῆς Φωτεινῆς, ὁ Δετοφογιώργης. Καὶ ἡ ἐμφάνισις τῆς φέσας του, ὡς ἐμφάνισις τοῦ κράνου τῆς Ἀθηνᾶς, κατέπαυσεν ἢ τοῦλάχιστον διέκοψε τὴν φεβρᾶν ἔριδα. Τί νὰ ἤθελεν ἀρά γε;

—Καλησπέρα σας, κύριοι δασκάλοι, εἶπε φθάσας ὁ γέρον.

Καί, ἀφοῦ μὲ ἐπιφώνημα κοπόσεως ἐκάθησεν ἐπὶ παρακειμένου ξηροτοίχου καὶ ἐστηρίχθη εἰς τὴν βακτηρίαν του, μᾶς προσέβλεψε καὶ εἰς τὸ βλέμμα του ἐφάνη ὁ δισταγμὸς, ὡς νὰ ἐνόησεν ὅτι ἦλθεν εἰς ἀκατάλληλον στιγμὴν.

—Εἶντά ᾗχετε; μᾶς εἶπε. Σὰν ἀγριεμένοι μοῦ φαίνεστε. Ἄκουσα κ' ἐμεγαλοφωνάζετε κούλας. Μαλώνετε καὶ τουλόγου σας;

—Ἄ μπᾶ... τίποτε. . . τοῦ ἀπήντησα. Μιλοῦμε γιὰ κάτι δουλειᾶς τοῦ σχολείου.

—Δύσκολη κὴ δική σας δουλειά...μπελλαλίδικη, εἶπεν ὁ γέρον.

Ἔχετε στὴν κεφαλὴ σας τόσα κοπέλια...

Μειδιῶν δὲ ἐπρόσθεσε:

—Καὶ τὰ σχολιαροῦδικαζῆνε πῶς τὰ φοβήθηκε κι ὁ Πειρασμὸς.

Ἄναμφιβόλως ὁ Ὅθελλος ἐφοβήθη ὅτι ὁ γέρον ἦλθε νὰ μοῦ ἀναγγεῖλῃ ὅτι μ' ἐδέχετο ὡς γαμβρόν, διὸ καὶ κατείχετο ὑπὸ φοβερᾶς ἀνησυχίας. Ἄλλ' οὔτε αὐτός, οὔτε ἐγὼ ἐμαντεύσαμεν τὸν πραγματικὸν σκοπὸν τῆς ἀπροσδοκῆτου ἐκείνης ἐπισκέψεως.

— Ήρθα, κύριοι δασκάλοι, είπεν επί τέλους με έπισημότητα, να σάξε καλέσω στο γάμο... τση θυγατέρας μου τση Φωτεινιάς.

Κατάπληκτοι οί «κύριοι δασκάλοι».

— Γίνεται την ερχόμενη Κυριακή, εξηκολούθησεν ο πατήρ τής Φωτεινής. Δόξα νάχη ο Θεός, κάνω ένα καλό γαμπρό...

— Ποιόν; ήρωτήσαμεν και οί δυο ταυτοχρόνως.

— Το Σταυριανό του Σαριδογιασίση από τον Πρασέ. Νοικοκυρόπουλο κιώμορφο παλληκάρι. Θάτνχε να τότε δήτε γιτ' ήρθε πολλές φορές στο χωριό... Έμένα δέν μου καλάρεσε να πάη το παιδί μου σέ ξένο χωριό, μά είντα να πής; ο γαμπρός είν' έτσά που τότε θέλω... πρέπει πώς αγαπηθήκανε κιόλας... (Έδω διήλθεν επί του προσώπου του χωρικού σκιά και με δυσκολίαν έπρόφερε την λέξιν «αγαπηθήκανε», ως εάν ώμολόγει αισχρόν τής θυγατρός του παράπτωμα). Άς είνε... κέμεις από τον Πρασέ σέρονομε. Γιαυτό μάσε λένε και Πρασανούς.

Το βλέμμα μου συνήντησε το βλέμμα του Όθέλλου, άπορώ δέ πώς εκ τής συγκρούσεώς των δέν προήλθε κεραυνός εκλάξεως.

— Το λοιπός καλεστικοί νάστε, είπεν ο γέρον Δετερογιώργης, έγειρόμενος.

Όταν δέ εξηφανίσθη ή φέσα μεταξύ των φρακτών, έστράφην προς τον οίκτρον μου συνάδελφον:

— Τάνοιξες τα στραβά σου τώρα, ή νομίζεις ακόμη ότι σου κάνω άντιπολίτευσιν στον έρωτά σου;

— Συγχώρησέ με, αδελφέ· που να φαντασθώ ότι αυτό το κορίτσι είνε σατανάς; είπε με συντριβήν ο διδάσκαλος.

— Σου ώμολογώ ότι τώρα στο τέλος με είχες πεισιμώσει και άπεφάμισα για καλά να σε στέψω αυτοκράτορα... άλλα το άποτέλεσμα ήτο να την πάθω κ' έγώ. Μ' έκοροΐδεψε κέμένα. Άλλά μπράβο της, καλά μάς έκαμε.

Ήμουν σχεδόν ευχαριστημένος δια το άποτέλεσμα. Και βαθμηδόν άνέκτων την προτέραν μου εϋθυμίαν, την όποίαν επί τινε καιρόν είχα χάσει. Η λύσις εκείνη, και αν είχε κάτι τι το ταπεινωτικόν, με άνεκούφιζεν ούδέν ήττον. Τώρα ένόουν ότι ο έρως

μου ἦτο κατὰ μέγα μέρος πείσμα· ἀφοῦ δὲ τὸ πείσμα ἔπαυσεν, ἔβλεπα τὰς δυσχερείας εἰς τὰς ὁποίας με ὠδήγει καί, ἀντὶ νὰ αἰσθάνομαι ἀγανάκτησιν κατὰ τοῦ Σταυριανοῦ, τὸν ἐθεώρουν ὡς σωτήρα. Ἡ Φωτεινὴ ἦτο διὰ τὸν Σταυριανὸν καὶ καλῶς τὸν ἐπροτίμησε.

Ἄλλ' ἀπὸ τὸ μαῦρο μέτωπον τοῦ συναδέλφου δὲν δισκεδάσθησαν ἐντελῶς τὰ νέφη τῆς μελαγχολίας. Ἀφοῦ μοῦ διηγήθη τὰ ὅσα ὑπέφερε, μοῦ ἔδειξε τὴν συκαμινέαν καὶ εἶπε στεναζῶν :

— Ἀχ! αὐτὸ τὸ δένδρον, αὐτὸ τὸ δένδρον πόσο μ' ἔβασάνισε!

Ἐροσπάθησα νὰ τὸν παρηγορήσω, νὰ τοῦ μεταδώσω τὴν φιλοσοφικὴν μου ἐγκαρτέρησιν. Ἐν τέλει δὲ τὸν ἠρώτησα :

— Τί θὰ φάμε ἀπόψε, δάσκαλε, διὰ νὰ ἐορτάσωμεν τὴν ἄρσιν τῶν παρεξηγήσεων ;

— Τί τίλεις νὰ φάμε ; μοῦ εἶπε χωρὶς ἡ μορφὴ του νὰ αἰθριάσῃ. Δὲν μᾶς φθάνουν ἡ χυλόπητες ;...

Εἰς τὸν γάμον τῆς Φωτεινῆς παρευρέθην μόνον ἐγώ. Ὁ συνάδελφος, προφασισθεὶς ἐπείγουσαν πρόσκλησιν ἐκ μέρους τῆς Ἐφορείας, ἐπῆγεν εἰς τὰ Χανιά τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἄλλὰ καὶ ἐγὼ δὲν ἔμεινα ἐπὶ πολὺ.

Ἦθελα νὰ φαίνομαι ἀδιάφορος καὶ μάλιστα εὐθυμος, διὰ νὰ δεῖξω εἰς τὴν Φωτεινὴν ὅτι, ἐὰν αὐτὴ ἔπαιζεν ὅταν μοῦ ἔκανε ἐρωτοτροπίας, ἐγὼ δὲν ἔδίδα περισσοτέραν σοβαρότητα εἰς τὸ πρᾶγμα· ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωνα. Ἦθελα νὰ πείσω τὸν ἑαυτόν μου ὅτι τὸ ἐπεισόδιον ἐτελείωσεν, ὅπως ἔπρεπε νὰ τελειώσῃ, πρὸς τὸ συμφέρον ἀμφοτέρων, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους δὲν εἶχα δικαίωμα παραπόνου, ἀφοῦ ἡ Φωτεινὴ ἔπραξεν εἰς τὴν ἀρχὴν πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο διὰ ν' ἀποθαρρύνῃ τὰς ἐρωτικὰς μας ἐπιχειρήσεις, ἀλλ' ἡ ζηλοτυπία δὲν ἀκούει ἀπὸ λογικῆν. Ὁ γάμος ἐκεῖνος μοῦ ἐφαίνετο ὡς λύσις κωμωδίας, εἰς ἣν ἔπαιζα τὸ οἰκτρότερον πρόσωπον.

Ἄλλ' ὅταν ἔπαυσα νὰ βλέπω τὴν Φωτεινὴν, — δὲν τὴν ἐπανεῖδα μάλιστα πλέον ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης· διότι ἀνεχώρησε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ μακρινὸν χωρίον τοῦ συζύγου της — δὲν ἐδυσκο-

λεύθην νὰ λησμονήσω. Ὁ δυστυχὴς ὅμως συνάδελφός μου ἐφάνετο ἀνιάτως πληγωμένος· καὶ μολονότι δὲν μοῦ ἔλεγε τίποτε, ἔβλεπα ὅτι ἐξηκολούθει νὰ φθίνῃ εἰς μελαγχολίαν ἀθεράπευτον. Ἀπέφευγε δὲ νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς Φωτεινῆς καὶ μόνον ἐνίοτε μοῦ ἔλεγε μεθ' ἑαυτοῦ στεναγμὸν, δεικνύων τὴν συκαμινεάν :

— "Αχ! αὐτὸ τὸ δένδρο, αὐτὸ τὸ δένδρο, πῶς μ' ἐβασάνισε!

Αἱ σχέσεις μας ὅμως δὲν διαταράχθησαν πλέον κατὰ τὸ μικρὸν διάστημα τὸ ὁποῖον ὑπελείπετο μέχρι τῶν ἐξετάσεων.

Ἡ Ἐφορεία Χανίων ἀπέστειλεν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ κάμῃ τὰς ἐξετάσεις. Ὁ ἔλεγχος οὗτος μὲ ἀνησυχεῖ πολύ. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οἱ μαθηταὶ μου εἶχαν κάμει μεγάλας προόδους ἐν ἀγνοίᾳ μου. Διότι μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐξετάσεων οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐφορείας μὲ ἐξέπληξαν μετὰ συγχαρητήρια :

— Ποτὲ δὲν ἐπεριμέναμεν τοιαύτας προόδους ἀπὸ νεοσύστατον σχολεῖον, μοῦ εἶπεν εἷς ἐξ αὐτῶν μετὰ τόνον μὴ ἐπιτρέποντα ἀμφιβολίαν περὶ τῆς εὐλοκίνας σου. Ὡς βεβαιῶ ὅτι εἶνε πολὺ καλλίτεροι οἱ μαθηταὶ σας ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολαρχείου Χανίων. Φαντάζομαι πόσον θὰ ἐκοπιάσατε!

Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἐκοκίνασα ὅταν ἀπῆντησα :

— Ἐκοπίασα πολὺ, εἶνε ἀληθές, ἀλλὰ σήμερον λησμονῶ τοὺς κόπους μου.

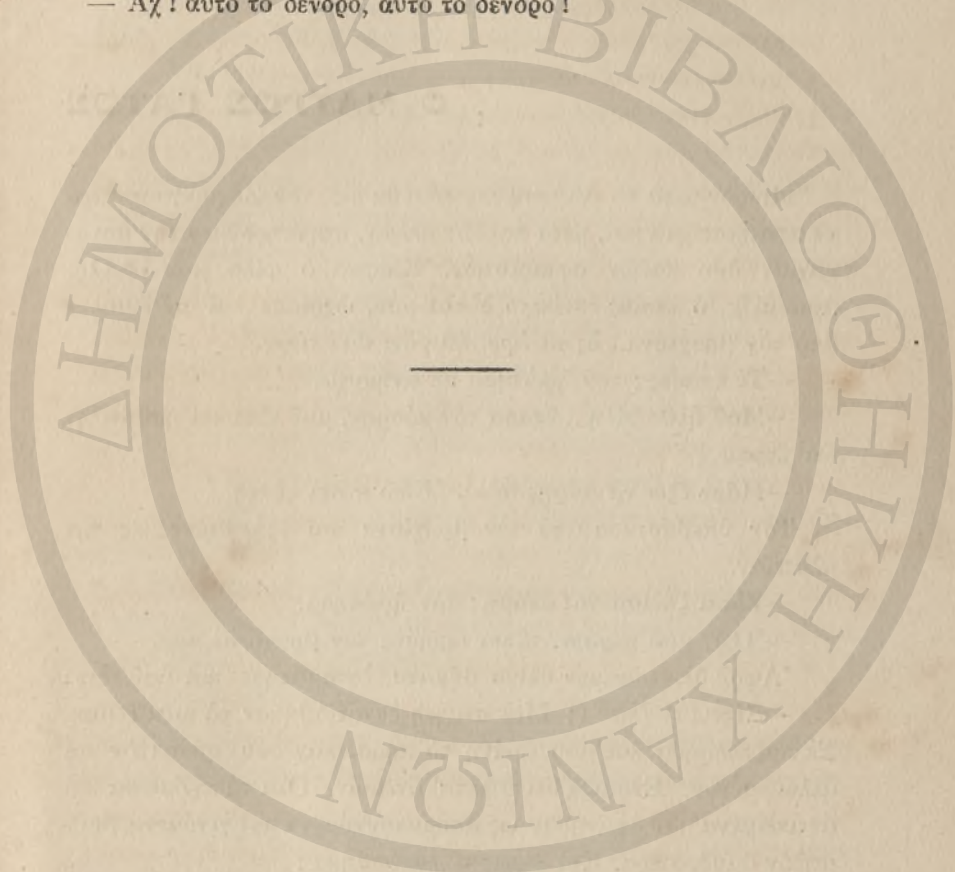
Καὶ ἔροισα βλέμμα εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Μανουῖσον καὶ τὸν Κώστα.

Μετὰ πέντε ἡμέρας ἀνεχώρουν. Εἶχα ἐγερθῆ ἀπὸ τὴν αὐγὴν διὰ ν' ἀποφύγω τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας. Ἐφύσα δυνατὸς ἄνεμος, ὅστις διέσειε τὰ παραθυρόφυλλα. Ἐνῶ δὲ παρεσκευαζόμην, ἤκουσα τοὺς σκύλους μου νὰ ὑλακτοῦν μανιωδῶς ἔξω καὶ ἔτρεξα διὰ νὰ ἴδω τί συνέβαινε. Οἱ σκύλοι ἦσαν εἰς τὸν κῆπον τῆς Φωτεινῆς, ἀλλ' ἀνθρωπὸν κανένα δὲν ἔβλεπα. Ἀνέβηκα εἰς τὸν φράκτην καὶ τότε παρουσιάσθη ἐνώπιόν μου φρικτὸν θέαμα. Ἄνθρωπος ἐκρέμετο εἰς ἓνα ἐκ τῶν χαμηλῶν κλάδων τῆς συκαμινεᾶς καὶ οἱ σκύλοι ἀναβλέποντες πρὸς αὐτόν, ὑλάκουν ὡς νὰ τὸν ἐπέπλητταν

διὰ τὸ ἀνόητον ἐκεῖνο μετεώρισμα. Ἀνεγνώρισα τὸν συνάδελφόν μου, ἀπηγγονισμένον, νεκρὸν πρὸ πολλῆς ὥρας.

Ὁ ἄνεμος τὸν ἔσειεν ὡς ἐκκερμές. Καὶ ἐνῶ ἐταλαντεύετο οὕτω θλιβερῶς εἰς τὸ λυκόφως τοῦ ὄρθρου, εἰφαίνετο ὡς νὰ ἐπαναλάμβανε μὲ τὸν θρηῆνον τοῦ ἀνέμου τὴν μελαγχολικὴν του φράσιν :

— Ἄχ ! αὐτὸ τὸ δένδρο, αὐτὸ τὸ δένδρο !

Ο ΜΑΥΡΟΣ ΓΑΤΟΣ

Μικρὸν μετὰ τὸ δεῖπνον ἐστεκόμεθα εἰς τοῦ Ζαχαράτου παρὰ τὰ σφαιριστήρια καί, μετὰ πολλῶν ἄλλων, παρετηροῦμεν τὴν μονομαχίαν δύο καλῶν σφαιριστῶν. Ἐξαφνα ὁ φίλος μου Παῦλος Δαμουλῆς, ὁ ὁποῖος ἐστέκετο δίπλα μου, ὠχρίασε καὶ με ἐπιασεν ἀπὸ τὸν βροχίονα, ὡς νὰ ἐφοβήθη ὅτι θὰ ἐπιπετε.

—Τί ἔπαθες ; τὸν ἠρώτησα με ἀνησυχίαν.

—Μοῦ ἤλθε ζάλη... ἔχασα τὸν κόσμον, μοῦ εἶπε καὶ ἠσθάνθη ὅτι ἔτρεμε.

—Πᾶμε ἔξω νὰ πάρης ἀέρα. Ἐδῶ κάνει ζέστη.

Τὸν ὑπεβάστασα ἀπὸ τὸν βραχίονα καὶ ἐξήλθαμεν εἰς τὴν πλατεῖαν.

—Εἶσαι ζαλισμένος ἀκόμη ; τὸν ἠρώτησα.

—Ὅχι, μοῦ πέρασε, εἶπεν ἀφήσας τὸν βραχίονά μου.

Ἄφοῦ δὲ ἐκάμαμεν ὀλίγα βήματα, ἐσταμάτησε καὶ μοῦ εἶπε :

—Ξέρεις τί ἔπαθα ; Μιὰ στιγμὴ ἐσκοτίσθησαν τὰ μάτια μου.

Σὲ παρετήρησα καὶ μοῦ ἐφάνη τὸ πρόσωπόν σου σκοτεινὸν καὶ ἀλλοιωμένον. Ἐνόμιζα ὅτι ἔβλεπα ὄνειρον. Ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ ἀντικείμενα μοῦ ἐφάνησαν ὡς ἀπομακρυνόμενα καὶ γινόμενα βαθμηδὸν ἀμυδρότερα. Καὶ ξέρεις τί ἐσκέφθηκα ;

—Ὅτι ἔπαθες συμφόρησιν ;

—Ὅχι, κάτι ἄλλο φοβερότερον...

—Τί ;

—“Οτι παρεφρόνησα.

—Τί ιδέα! εἶπα γελάσας. Καὶ πῶς σοῦ ἐπῆλθε αὐτὴ ἡ σκέψις;

—Ξέρω κ' ἐγώ; Ὑποθέτω ὅτι αἱ διανοητικαὶ διαταραξείεις ἀρχίζουσι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

—Εἶσαι ἀστείος. Ἐνας ποῦ τρελλαίνεται δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ τοιαύτας σκέψεις. Ἦτο ζάλη ἀσήμαντος ἀπὸ ἐκείνην ποῦ παθαίνει ὁλος ὁ κόσμος ἀπὸ τὸ στομάχι ἢ ἄλλην παροδικὴν ἀφορμὴν.

—Καὶ ὅμως... εἶπε καὶ ἐστέναξε μετὰ βραχεῖαν σιωπὴν.

—Καὶ ὅμως!... Ὅστε μὲ τὰ σωστά σου πιστεύεις ὅτι ἐτρελλάθηκες; Ἀλλὰ τότε δὲν εἶνε ἡ θέσις σου ἐδῶ. Μία ἄμαξα καὶ εἰς τὸ Δρομοκαίτειον. «Κύριε Διευθυντά, ἦλθα νὰ ὑποβληθῶ εἰς τὴν θεραπείαν σας». Δὲν πιστεύω ὅμως νὰ σὲ δεχθοῦν, διότι θὰ εἶνε πρωτάκουστον τρελλὸς νὰ πηγαίῃ μόνος του εἰς τὸ φρενοκομεῖον.

Δὲν εἶπε τίποτε, ἀλλ' ἐξηκολούθησε νὰ βαδίζῃ κύπτων καὶ κατηφής. Ἡ προσπάθειά μου νὰ διασκεδάσω τοὺς φόβους καὶ τὴν μελαγχολίαν του ἔμεινε χωρὶς ἀποτέλεσμα.

—Μὰ ἔχεις καμμίαν ἀφορμὴν νὰ πιστεύῃς ὅτι διατρέχεις τοιοῦτον κίνδυνον; τοῦ εἶπα μετὰ τινα λεπτὰ σοβαρῶς.

—Πολλές, μοῦ ἀπήντησεν. Ἐν πρώτοις εἶμαι νευρικός.

—Καὶ ποιὸς δὲν εἶνε νευρικός εἰς τὴν ἐποχὴν μας; Ἐχεις καμμίαν κληρονομικὴν ἀφορμὴν, καμμίαν πάθησιν;

—Δὲν γνωρίζω ἂν ἔπαθε κανεὶς ἐκ τῶν προγόνων μου· ἀλλ' ἡ νευροπάθεια ποῦ ἔχω ἀρκεῖ, ὅταν συντρέχουν καὶ ἄλλαι ἀφορμαί.

—Ποῖται ἀφορμαί συντρέχουν;

Δὲν μοῦ ἀπήντησε.

—Τί σὲ μέλει; μοῦ εἶπε μετ' ὀλίγον μὲ κίνημα δυσφορίας.

Ἐγὼ δὲ βλέπων ὅτι ἐστενοχωρεῖτο ἤλλαξα ὁμιλίαν.

Ὁ περίπατός μας κατέληξεν εἰς τὸ Ζάππειον, τὸ ὁποῖον εἶχαν ἤδη ἐρημόσει αἱ πρῶται βροχαὶ καὶ τὰ πρῶτα ψύχη. Ἀλλ' ἡ ἐσπέρα ἐκείνη δὲν ἦτο ψυχρά, τὸ καφενεῖον ἦτο ἀκόμη ἀνοιχτὸν καὶ ὀλίγο φίλοι τῆς μοναξίας ἐκάθηντο καπνίζοντες εἰς τὴν σκιάν.

—Δὲν καθήμεθα κ' ἐμεῖς νὰ καπνίσωμεν ναργυλὲ κάτω ἀπὸ τὰ

πλατανάκια ; μού εἶπεν ὁ Δαμουλῆς. Μοῦ ἀρέσει πολὺ αὐτὴ ἡ θέσις. Δὲν κάνει ὑγρασία ἀπόψε.

Ἐνόησα ὅτι, μ' ὄλην τὴν δυσφορίαν μὲ τὴν ὁποίαν εἶχε διακόψει πρὸ μικροῦ τὴν ὀμιλίαν μας, ἤθελε νὰ ἐξακολουθήσωμεν καὶ ἐμάντευσα ὅτι σοβαρὸν μυσικὸν ἔθλιβε τὴν ψυχὴν τοῦ τόσον ὥστε δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ τὸ ἀποκρύπτῃ. Ἡ περιέργειά μου διεγέρθη καὶ ἀνέμενα ἀποκάλυψιν μυστηριώδους τινὸς οἰκογενειακοῦ δυστυχήματος ἢ ἔρωτος ἀτυχοῦς. Καὶ ἐνῶ ἐπηγαίναμεν πρὸς τὰ πλατανάκια, δὲν γνωρίζω πῶς εἰς τὴν φαντασίαν μου ἀνεφάνη μία μανιακὴ, τὴν ὁποίαν εἶχα ἴδει πρὸ καιροῦ εἰς τὸ φρενοκομεῖον καὶ ἡ ὁποία ἐφώναζεν ἐκ τοῦ ἀπομονωτηρίου ὅπου τὴν εἶχαν κλεισμένην:

— Δολοφόνοι ! γιατί μού φαρμακώνετε τὸ παιδί μου ;

Τόσον δὲ μὲ ἀτησχόλουν καὶ μὲ συνεκίνουν αἱ εἰκασίαι μου, ὥστε δὲν ἔλεγα τίποτε. Ἐσιώπα καὶ ὁ Παῦλος, ἕως οὔ ὁ ὑπηρέτης τοῦ καφενείου μᾶς ἔφερε τοὺς ναργιλέδες. Ἀφ' οὗ δὲ ἐκάπνισεν ἐπὶ μικρὸν, ἐστήριξε τὸ μαρκοῦτσι ἐπὶ τοῦ μηροῦ του, ὡς ἐτοιμαζόμενος διὰ μακρὰν ὀμιλίαν, καὶ μού εἶπε :

— Τᾶμαθες ; Ὁ Λαμιρᾶς μετατίθεται πάλιν ἐδῶ κ' ἔρχεται μετὰ ἕνα περίπου μῆνα.

Ὁ Νίκος Λαμιρᾶς ἦτο ὑπάλληλος τῆς τραπέζης εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Παῦλος ὑπηρετεῖ. Πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν εἰργάζοντο καὶ οἱ δύο εἰς τὰ γραφεῖα τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν ὁμόβαθμοι καὶ ἐφαίνοντο φίλοι.

Εἶχον μάλιστα κοινὴν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν λογοτεχνίαν καὶ συχνὰ τὸ θέμα τῶν συζητήσεων αὐτῶν ἀπετέλουν ψυχολογικὰ καὶ φυσιολογικὰ ζητήματα. Ὁ Λαμιρᾶς ἦτο μικρὸσωμος μελαχροινὸς μὲ πυκνὸν κατάμαυρον πώγωνα, μὲ βλέμμα ἤρεμον καὶ βαθύ. Ὅσον ὀλιγόλογος ἦτον οὗτος καὶ μετρημένος, τόσον ὁ συνάδελφος του ἦτο ζωηρός, παράφορος, πολύλογος. Πλήρη δὲ εἶχαν τὴν ἀντίθεσιν καὶ εἰς τὴν φυσιογνωμίαν. Ὁ Παῦλος ἦτο ξανθός, ὑψηλότερος καὶ ἐφαίνετο εὐρωστώτερος, ἀλλ' οἱ γαλανοὶ του ὀφθαλμοὶ δὲν εἶχαν τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν ἐξέφραζαν τὰ μάτια τοῦ ἄλλου.

Ὁ Νίκος ἦτο ἔγγαμος καὶ πολλὰς χιμερινὰς ἐσπέρας ἐπέρασα

μετὰ τοῦ Παύλου εἰς τὸ σπίτι του. Πολλάκις δὲ παρετήρησα ὅτι ἡ ὀρμητικότης καὶ ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη τοῦ Δαμουλῆ ἔδιδαν ἀφορμὴν εἰς ζωνηρὰς φιλονικίας, ἀλλ' ὄχι καὶ τοιαύτας ὥστε νὰ ψυχράνουν ἢ διακόφουν τὰς σχέσεις των.

—Εὐχάριστος εἶδησις, εἶπα πρὸς τὸν Παῦλον. Ἐνθυμῆσαι τί εὐχάριστες βραδιᾶς ἐπεράσαμεν ἄλλοτε εἰς τὸ σπίτι του;

—Γιὰ μένα δὲν εἶνε διόλου εὐχάριστος, εἶπεν ὁ Παῦλος.

—Μπᾶ!... μὰ δὲν εἶσθε φίλοι; Πότε τὰ χαλάσατε;

—Ποτὲ δὲν ἤμεθα φίλοι ἢ μᾶλλον ποτὲ δὲν ἦτο αὐτὸς φίλος μου.

—Δὲν σ' ἐννοῶ.

—Δὲν μ' ἐννοεῖς, διότι δὲν τὸν ἐγνώρισες καλά. Εἶνε ὁ κρυφινούστερος καὶ ἀνειλικρινέστερος τῶν ἀνθρώπων, μοχθηρὸς ὅσον κανεῖς ἄλλος.

—Μὰ ἀφοῦ εἶχες τοιαύτην ἰδέαν περὶ αὐτοῦ διατί τὸν συνανεστρέφεσο;

—Μήπως μοροῦσα νὰ τὸν ἀποφύγω; Εἰργαζόμεθα εἰς τὸ αὐτὸ γραφεῖον. Ἐπειτα ἐβράδυνα νὰ τὸν ἐννοήσω. Εἶνε βαθὺς καὶ σκοτεινός, ὡς κόλασις. Καὶ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ποῦ σοῦ μιλῶ δὲν μπορῶ καλὰ καλὰ νὰ σοῦ πῶ μίαν ὀρισμένην αἰτίαν ἐναντίον του, μίαν ὀρισμένην ἀφορμὴν μίσους. Κατ' ἀρχὰς μοῦ ἐνέπνεεν ἀπλὴν καὶ ἀδικαιολόγητον ἀντιπάθειαν, τὴν ὁποίαν ἐπροσπαθοῦσα νὰ κατανικήσω, φοβούμενος ὅτι ἦτο ἄδικος· ἀλλ' ἔπειτα διέγνωσα ὅτι ἀληθῶς μὲ ἐμίσει μὲ τὸ ὕπουλον μῖσος μὲ τὸ ὁποῖον μισοῦν οἱ ἄνθρωποι. Ἄν εἶχε τὴν δύναμιν ἢ τὸ θάρρος νὰ μὲ δολοφονήσῃ, θὰ μ' ἐφόνευεν ὡς ὁ σκληρότερος τῶν δολοφόνων. Ἄλλ' εὗρεν ἄλλον τρόπον ἀκίνδυνον καὶ καταχθόνιον νὰ μὲ καταστρέψῃ καὶ μὲ κατέστρεψε.

—Μὰ τέλος πάντων τόσο μῖσος πρέπει νὰ ἔχη μίαν ἀφορμὴν.

—Ποίαν ἀφορμὴν ἔχουν ἡ ἐχιδνες νὰ φαρμακῶνουν;

—Καλά, ἃς ἀκούσωμεν τώρα καὶ τὸ κακὸν ποῦ σοῦ ἔκαμε.

—Δὲν εἶδες πρὸ ὀλίγου τί ἔπαθα; Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τὸ ἔπαθα.

—Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἐξάλισθης; Εἶσαι ἀστεῖος.

—Ὅταν σοῦ ἐξέφρασα τὸν φόβον ὅτι ἡ ζάλη ἐκείνη ἦτο ἀρχή

παραφροσύνης, δὲν σοῦ εἶπα ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Δὲν φοβοῦμαι, ἔχω πεποίθησιν ὅτι θὰ παραφρονήσω καὶ αἴτιος εἶνε αὐτός, αὐτὸς ὁ καταχθόνιος!

Ἐὰν δὲν ὠμίλει μετὰ τόσης ἀγανακτήσεως, ποτὲ δὲν θὰ ἐπίστευα ὅτι ὠμίλει σοβαρῶς, ἀλλ' ὁ τρόπος καὶ ὁ τόνος του μ' ἔκαμε ν' ἀνησυχῶ, νὰ ὑποπιεῦσω ὅτι ἀληθῶς δὲν ἦτο καλά.

—Μὰ δὲν ἐννοεῖς, εὐλογημένε, τοῦ εἶπα, ὅτι δὲν εἶνε λογικὰ καὶ ἐπομένως οὔτε πειστικὰ αὐτὰ ποῦ λές;

—Θὰ ἐξηγηθῶ, θὰ ἐξηγηθῶ, καὶ θὰ πεισθῆς καὶ θὰ θαυμάσῃς τὴν σατανικὴν παγίδα εἰς τὴν ὁποίαν μ' ἔρριψεν. Ἐνθυμῆσαι ὅτι συχνὰ ἐφιλονικούσαμεν, διότι πάντοτε εἶχεν ἐναντίαν γνώμην πρὸς τὴ δική μου. Ἡ συστηματικὴ ἀντιλογία του μ' ἐξηρέθιζε φοβερὰ, ἀλλὰ περισσότερον ἀκόμη μ' ἐξηρέθιζεν ἡ ψυχραιμία τὴν ὁποίαν ἐτήρει καὶ εἰς τὰς ζωηρότερας καὶ ἐμπαθεστέρας συζητήσεις. Μοῦ ἐφαίνετο τοῦτο ὑπεροχὴ ἢ ὁποία μ' ἐταπεινῶνε, μοῦ ἐφαίνετο περιφρόνησις. Ἐνίοτε μάλιστα διέκρινα εἰς τὸν τρόπον του εἶδος τι συγκαταβάσεως, εἶδος μακροθυμίας δῆθεν ἀνωτέρου πρὸς κατώτερον, ἰσχυροῦ πνεύματος πρὸς ἀσθενῆ διάνοιαν· καὶ κάποτε διέκρινα ἓνα μορφασμὸν ἢ μίαν κίνησιν σημαίνουσαν. «Οὐφ! ταιριάζει τώρα νὰ συζητῶ ἐγὼ σοβαρῶς μαζὶ σου!» Δὲν ἀντελήφθης ποτὲ τίποτε τοιοῦτον;

—Σὲ βεβαίῳ ποτέ.

—Εἶνε μοχθηρός, ἀλλ' εἶνε καὶ ἀρκετὰ δειλὸς ὥστε νὰ μὴ φανερώνη τὴν κακίαν του ἐντελῶς. Δὲν σοῦ εἶπα ὅτι καὶ ἐγὼ τὸν ἐνόουν, ἀλλ' ὅτι δὲν εἶχα ἓνα σαφὲς καὶ ὠρισμένον δεδομένον διὰ νὰ τοῦ ρίψω τὸ προσωπίδιον; Δι' αὐτὸν ὅμως ἦτο ἀρκετὸν νὰ τὸν ἐννοῶ ἐγώ. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῶ ἐπὶ πολὺ. Καὶ μίαν ἡμέραν τὸν ἀπεκάλεσα κατὰ πρόσωπον ὑπουργὸν καὶ κακεντρέχη, διότι ἀνεκάλυψε ὅτι μὲ διέβαλε πρὸς ἓνα τῶν προϋσταμένων μας, καίτοι μὲ τρόπον πάλιν, ὥστε νὰ μὴ δύναται ν' ἀποκαλυφθῆ. Ἐὰν ἔλεγε τίποτε, ἐὰν εἶχε τὸ θάρρος νὰ μοῦ ἀποδώσῃ τὴν ὕβριν, τόσον ἤμουν θυμωμένος, ὥστε δὲν θὰ περιοριζόμην εἰς λόγους. Ἀλλὰ δὲν ἀπῆντησεν. Εἶχε τὸ σχέδιόν του αὐτὸς καὶ δὲν ἐνόει νὰ τὸ

χαλάση, δὲν ἐνόει νὰ πάθῃ, ἀντὶ νὰ κάμῃ τὸ κακὸν ποῦ ἐμελέτα.

Ὁ Παῦλος διέκοψε τὴν ἀφήγησίν του, διὰ νὰ καλνίσῃ· ἀλλ' ἐκ τῆς ταραχῆς του εἶχεν ἀφήσει τὸν ναργιλὲν νὰ σβεσθῇ καὶ ἀφοῦ ἐπανειλημμένως ἐροῦσθησεν εἰς μάτην, ἔρριψε μὲ νευρικὸν κίνημα τὸ μαρκοῦτσι κατὰ γῆς.

— Εἶμαι περίεργος, τοῦ εἶπα, νὰ μάθω ποίαν σχέσιν ἔχουν ὅλα αὐτὰ μὲ τὴν ἀποψινὴν ζάλην. Μήπως σ' ἐδηλητηρίασε;

— Κάτι ἀνάλογον, κάτι χειρότερον. Ἐκ τῶν ὁμιλιῶν μας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐγώ, μὲ τὴν συνήθει μου εἰλικρίνειαν καὶ ἀνυποψίαν, ἀπεκάλυπτα τὴν ψυχὴν μου καὶ τὸν χαρακτῆρά μου, ἐνόησεν ὅτι εἶμαι πολὺ εὐπαθὴς εἰς τὴν ὑποβολήν. Πρὸς τὸ τρωτὸν τοῦτο μέρος ἔστρεψε τὰς προσπαθείας τῆς ἡ μοχθηρίας του μὲ σατανικὴν μεθοδικότητα καὶ ὑπομονήν. Ὅπως ἐγώ, ἔχει πίστιν εἰς τὴν μυστηριώδη δύναμιν τῆς ὑποβολῆς καὶ ἀπεφάσισε νὰ μὲ καταστρέψῃ δι' αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο δὲ ἤρχισε πρὸ πολλοῦ νὰ ἐργάζεται, νὰ δηλητηριάξῃ βαθμηδὸν τὸ πνεῦμά μου. Δὲν παρήρχετο ἡμέρα χωρὶς νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ περὶ φρενικῶν παθήσεων, περὶ προδιαθέσεων καὶ τῶν τοιούτων, χωρὶς δὲ νὰ τοῦ ζητῶ, μοῦ ἔδιδε καὶ ἐδιάβαζα βιβλία σχετικὰ. Καὶ γνωρίζων ὅτι εἶμαι πολὺ νευρικός, ἐτόνιζεν εἰς τὰς ὁμιλίαις του ὅτι ἡ νευροπάθεια εἶνε πρόδρομος τῆς παραφροσύνης· διὰ νὰ μοῦ ἀποκοιμίσῃ δὲ πᾶσαν ὑποψίαν μοῦ ἔδιδε καὶ συμβουλὰς περὶ ὑδροθεραπείας, ψυχαγωγιῶν, ταξιδιῶν, ἀσκήσεων. Ὅταν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν τρόπον παρεσκεύασε τὸ ἔδαφος πρὸς τὸν ἀπαίσιον σκοπὸν του, ἀπεφάσισε νὰ μοῦ δώσῃ τὸ τελειωτικὸν κτύπημα. Ἀλλὰ, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, ἤθελε νὰ μὴ εὐρεθῇ πλησίον μου ὅταν θὰ ἐπήρχετο τὸ ἀποτέλεσμα τῶν σατανικῶν του ἐνεργειῶν. Ἐνήργησε λοιπὸν νὰ μετατεθῇ εἰς τὸ ὑποκατάστημα X. καὶ μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του μοῦ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ θυμώσω. Καὶ τότε κατὰ τὴν συνήθειάν του δὲν μοῦ εἶπε τίποτε. Ἀλλ' ὅταν ἦλθε ν' ἀποχαιρετήσῃ τοὺς συναδέλφους, μὲ ἠτένισε μὲ βλέμμα τὸ ὁποῖον, σοῦ ὁμολογῶ, μοῦ ἐπροξένησε φρίκην, καὶ μοῦ εἶπε μὲ φωνὴν σιγανήν, ἀλλὰ διαπεραστικὴν, ὡς συριγμὸς ὄψεως:

— « Ἐσύ, δυστυχή, θ' ἀποθάνης εἰς τὸ φρενοκομεῖον ! »

Καὶ θὰ τὸ πιστεύσης ; Δὲν τοῦ εἶπα τίποτε. Ἐπροσπάθησα μόνον νὰ γελάσω περιφρονητικῶς. Εἶχε συντρίψει πλέον τὴν θέλησίν μου. Ἦμουν ἀνίκανος καὶ νὰ θυμώσω. Τὸ ἐγνώριζε καὶ διὰ τοῦτο ἐτόλμησε νὰ μοῦ ρίψη κατὰ πρόσωπον μίαν τοιαύτην φράσιν, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἕως πρὸ ὀλίγου καιροῦ μὲ ἔτρεμε.

Ὅταν ἔμεινα μόνος, μὲ κατέλαβε μεγάλη βαρυθυμία καὶ ἤχησα νὰ σκέπτομαι μήπως τῶντι μ' ἐπερίμενε τοιαύτη τύχη. Ἐπροσπάθησα νὰ λησμονήσω, ἀλλ' ἕνας ἐπίμονος κεφαλόπονος ποῦ ἔπαθα ἐπανέφερε τοὺς φόβους μου. Καὶ σχεδὸν διηνεκῶς ἤκουα τὴν ἀπαισίαν φωνὴν νὰ μοῦ ψιθυρίζη : « Ἐσύ, δυστυχή, θ' ἀποθάνης εἰς τὸ φρενοκομεῖον ».

Ἀπὸ τὴν ταραχὴν τῶν νεύρων μου μ' ἔπιασαν ἀϋπνίες. Καὶ μίαν νύκτα ποῦ δὲν μποροῦσα νὰ βρῶ ὕπνον κέστηρογογύριζα μὲ ἀγωνίαν εἰς τὸ κρεβάτι, ἐσηκώθηκα διὰ νὰ πάρω ἕνα βιβλίον νὰ διαβάσω. Εἰς τὸ τραπέζι μου πάνω ἦτο ἕνα βιβλίον καὶ εἰς αὐτὸ ἔπεσε ἀμέσως τὸ βλέμμα μου. Ἦτο τόμος διηγημάτων τοῦ Ἐδγαρ Πόε. Καὶ ἠπόρησα πῶς εὐρέθη τὸ βιβλίον ἐκεῖνο ἐκεῖ. Δὲν ἐνθυμούμην νὰ εἶχα ἀγοράσει, ἢ νὰ εἶχα δανεισθῆ τοιοῦτον βιβλίον. Ἀλλὰ τότε δὲν ἀπησχόλησε πολὺ πολὺ τὴν σκέψιν μου αὐτὴ ἡ ἀπορία. Ἐπῆρα τὸ βιβλίον, ἐπανῆλθα εἰς τὸ κρεβάτι μου, ἔσριψα ἕνα βλέμμα εἰς τοὺς τίτλους τῶν διηγημάτων καὶ ἐσταμάτησα εἰς τὸν « Μαῦρον γάτον », διότι ὁ τίτλος ἦτο σημειωμένος μὲ κόκκινον μολύβι. Τί ἤθελε κείνη ἡ μολυβιά καὶ ποιὸς τὴν εἶχε κάμει ; Δὲν εἶχα διαβασμένο τὸ διήγημα ἐκεῖνο καὶ μποροῦσα νὰ ὑποθέσω ὅτι τὸ εἶχα σημαδεύσει ἐγὼ διὰ νὰ τὸ διαβάσω. Ἀλλὰ πῶς ἀφοῦ τὸ βιβλίον ἦτο ξένον καὶ πρώτη φορὰ τὸ ἔβλεπα ; Ἐδιάβασα τὸ διήγημα ὅταν δὲ τὸ ἐτελείωσα καὶ ἀφῆκα τὸ βιβλίον, στρέφομαι πρὸς τὸ γραφεῖον καὶ βλέπω τὸν μονόφθαλμον μαῦρον γάτον νὰ κάθεται εἰς τὴν γωνίαν τοῦ τραπέζιου καὶ νὰ μὲ κυτᾷ. Ἡ ὄψις δὲν διήρκεσε παρὰ μίαν στιγμὴν καὶ φυσικὰ τὴν ἀπέδωκα εἰς τὴν ὑπερδιέγερσιν τῶν νεύρων καὶ τῆς φαντασίας μου. Ἀντὶ δὲ νὰ κοιμηθῶ, ὡς ἤλπισα, ἔμεινα ἀϋπνος καθ' ὅλην τὴν νύκτα.

Τὴν ἐπιούσαν μ' ἐπίασε πυρετὸς σφοδρότατος καὶ μέσα εἰς τὶς ζάλες μου νά σου πάλι ὁ Μαῦρος γάτος, ἀλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Λαμιρᾶ. Καὶ ἐνῶ μὲ ἠτένιζε μὲ τὸ φοβερόν του βλέμμα μου ἐμιαούριζε: « Ἐσύ, δυστυχή, θ' ἀποθάνῃς εἰς τὸ φρενοκομεῖον ». Ὅταν ἀνέρωσα, ἤρχισα νὰ σκέπτομαι καὶ διὰ λεπτολόγου ἐξετάσεως ὅλης τῆς πρὸς ἐμὲ διαγωγῆς τοῦ Λαμιρᾶ ἀνεκάλυψα τὴν σατανικὴν πλεκτάνην. Τὸ βιβλίον τοῦ Πόε ἀναμφιβόλως εἶχε σταλῆ κρυφίως ἀπὸ αὐτόν. Ἐπεκαλέσθη τὴν ὑπερφάνειάν μου, τὸ πείσμα μου, τὴν φιλοσοφίαν μου, τὴν θέλησίν μου, διὰ ν' ἀποτινάξω τὴν βασκανίαν, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον. Ὁ Μαῦρος γάτος δὲν ἀπεμακρύνετο πλέον ἀπὸ κοντὰ μου καὶ αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ Λαμιρᾶ δὲν ἔφευγαν ἀπὸ τὴν μνήμην μου. Τὰς ἤκουα καὶ εἰς τὰ ὄνειρά μου. Ἐπειτα ἤρχισαν ἡ σκοτοδινίες. Δὲν ἔπαθα πρώτην φορὰν ἀπόψε. Ἡ πρώτη μου ἦρθε ἓνα μεσημέρι στὸ γραφεῖον καὶ τότε εἶπα μέσα μου ὅτι ἤρχιζεν ἡ παραφροσύνη. Νὰ σοῦ πῶ δὲ ἓνα πρᾶγμα τοῦ δὲν ἐτόλμησα νὰ σοῦ τὸ πῶ εἰς τὸ καφενεῖον; Ὅταν ἐσκοτίσθηκα, εἶδα πάλιν τὸν μαῦρον γάτον κ' ἐκάθητο εἰς τὴν γωνίαν τοῦ μπιλλιάρδου μὲ τὸ μονάχο του μάτι τὸ φρικτὸν στυλωμένο ἐπάνω μου... Καὶ τώρα νά! μου φαίνεται ὅτι τὸν βλέπω ἐκεῖ.

Ἐστράφην πρὸς τὸ μέρος ποῦ ἐδείκνυε καί, μολονότι δὲν εἶδα τίποτε, ριγήματα διέτρεξαν τὸ σῶμά μου.

— Ἐέρω, ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ, ὅτι δὲν εἶνε τίποτε, ὅτι εἶνε πλάνη τῆς φαντασίας μου, ἀλλ' ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ λησμονήσω, ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ μὴ βλέπω;

Μετὰ βραχεῖαν σιγὴν, ἐστέναξε καὶ εἶπε:

— Δὲν εἶμαι λοιπὸν δυστυχῆς καὶ ὁ αἴτιος, ὁ δημιουργὸς τῆς δυστυχίας μου δὲν εἶνε ὁ Λαμιρᾶς; Καὶ φαντάσου τώρα ποῦ θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ γραφεῖον καὶ θὰ τὸν βλέπω καθ' ἐκάστην. Τί μαρτύριον! Ἔρχεται νὰ μὲ ἀποτελειώσῃ.

Τὰς τελευταίας λέξεις ἐπρόφερε μὲ τρομώδη καὶ κλαυθμηρὰν φωνὴν καὶ ἔκρυψε τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χεῖράς του.

Ἐγὼ δὲν ἤξευρα τί νὰ τοῦ εἶπω. Ἠρχίζα νὰ σκέπτομαι ὅτι

οἱ φόβοι του δὲν ἦσαν ἀδικαιολόγητοι, ἀλλ' ὅτι αἱ κατὰ τοῦ Λαμιρᾶ αἰτιώσεις του ἦσαν τῆς νοσοῦσης φαντασίας του ἀποκνήματα. Ἐσθανόμην τὴν ἀνάγκην νὰ κινηθῶ, ν' ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν ἐκεῖνο μέρος τὸ ὁποῖον εἶχε γεμίσει μὲ μαύρας ἰδέας ἢ διήγησις τοῦ Παύλου, καὶ ἐνῶ ἀπεμακρυνόμεθα ἀπὸ τὸ καφεῖον, τὸν ἠρώτησα :

— Συνεβουλεύθης κανένα γιατρόν ;

— Ὅχι, διότι φοβοῦμαι ὅτι ἡ διάγνωσίς του, τὴν ὁποίαν θὰ μαντεύσω καὶ ἂν δὲν μοῦ τὴν ἔπῃ, θὰ ἐπιδεινώσῃ τὴν θέσιν μου. Θὰ μοῦ ἀφαιρέσῃ μὲ τὴν τελευταίαν ἀμφιβολίαν καὶ τὴν τελευταίαν ἐλπίδα.

— Μὴ φοβᾶσαι. Εἶχα ἓνα γνῶριμον ἄλλοτε ὁ ὁποῖος κατείχετο ἀκριβῶς ἀπὸ τὰς δικάς σου ἀνησυχίας καὶ τὸν ἔκαμε ἐντελῶς καλὰ ὁ νευρολόγος ἰατρός Β. Ἀφοῦ ἔπαθεξ ἐξ ὑποβολῆς, θὰ θεραπευθῆς δι' ὑποβολῆς. Θὰ σὲ ὑπνωτίσῃ καὶ θὰ σοῦ βγάλῃ τὴν ἰδέαν τοῦ σοῦ ἔκαρφόθῃ στὸ μυαλό. Εἶνε καὶ τοῦτο ἓνα εἶδος ὁμοιοπαθητικῆς θεραπείας.

Ἐφάνῃ καταπεισθεῖς κ' ἐσυμφωνήσαμεν νὰ μεταβῶμεν ὁμῶς εἰς τοῦ ἰατροῦ. Ἄλλ' ὅταν ἐχωρίσθημεν, μοῦ εἶπε κινῶν τὴν κεφαλὴν ἀπελπιστικῶς :

— Καὶ ποῖος ἰατρός θὰ μὲ σώσῃ ἀπὸ τὸν πραγματικὸν μαῦρον γάτον, ὁ ὁποῖος ἔρχεται μετὰ ἓνα μῆνα ;

— Ἄμα θεραπευθῆς ἀπὸ τὴν μαύρην ἰδέαν, θὰ σοῦ φανῆ καὶ αὐτὸς κατάλευκος.

Ὁ ἰατρός, τὸν ὁποῖον ἐφρόντισα νὰ ἴδω πρὸ τῆς ἐπισκέψεως, μοῦ εἶπεν ἀφοῦ μὲ ἤκουσεν :

— Ὁ φίλος σας παρουσιάζει περίεργον περίπτωσιν ψυχοπαθείας. Φοβεῖται ὅτι θὰ τρελλαθῆ ἢ ὅτι ἐτρελλάθῃ ἤδη. Ἄλλ' οἱ παράφρονες τὸ μόνον ποῦ δὲν φοβοῦνται νὰ πάθουν εἶνε νὰ τρελλαθοῦν. Ὑποθέτω ὅτι ἡ νευροπάθεια καὶ οἱ νοσηροὶ του φόβοι ἔχουν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ κακὴν λειτουργίαν τοῦ στομάχου του,

τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα εἶνε καὶ αἱ σκοτοδῖναι τοῦ παθαίνει. Δὲν πιστεύω νὰ εἶνε σοβαρὰ ἢ πάθησις.

Τρόντι δὲ ὅταν τὴν ἐπιούσαν ἐξήτασε τὸν Παῦλον μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι αἱ σκοτοδῖναι προήρχοντο ἀπὸ στομαχικὰς διαταράξεις, ὅτι ἦσαν ἱλιγοὶ στομαχικοί. Κατὰ τὰ ἄλλα διεβεβαίωσε τὸν φίλον μου ὅτι δὲν διέτρεχε κανένα κίνδυνον καὶ ὅτι αἱ νοσηραὶ τοῦ ιδέαι προῆλθον ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν φρενολογικῶν συγγραμμάτων. Τοῦ συνέστησε δὲ νὰ παύσῃ ν' ἀναγιώσκη τοιαῦτα ἔργα καὶ ἐν γένει τὰ διεγείροντα τὴν φαντασίαν καὶ ταράσσοντα τὰ νῆυρα καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ ταξειδέυῃ. Ἐπεδοκίμασε δὲ τὴν ιδέαν μου νὰ τὸν ὑπνωτίσῃ διὰ νὰ τοῦ ἀποσπάσῃ τὴν ἔμμονον ιδέαν τοῦ μαύρου γάτου καὶ τῆς καταδιώξεως, ἀλλ' ὅταν ἐπεχείρησεν, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ὑπνωτισθῇ ὁ Παῦλος. Καὶ ὁ ἰατρὸς ἀπελπισθεὶς τὸν ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὄμον, καὶ εἶτε διὰ νὰ καλύψῃ τὴν ἀποτυχίαν του, εἶτε πιστεύων ἀληθῶς ὅτι ἡ ἀποτυχία ἦτο καλὴ ἔνδειξις, τοῦ εἶπεν :

— Ἀπεδείχθη ὅτι ἔχεις μεγαλειτέραν νευρικὴν δύναμιν ἀπὸ μένα. Εἶσαι βράχος υγιείας καὶ παραπονεῖσαι ὅτι εἶσαι νευροπαθής! Ἄρκει νὰ θέλῃς καὶ θὰ βγάλῃς πᾶσαν κακὴν ιδέαν ἀπὸ τὸ μυαλό σου. Ἄλλ' ἅμα διορθωθῇ τὸ στομάχι, πρᾶγμα τὸ ὅποιον δὲν εἶνε δύσκολον, θὰ παύσουν αἱ ἰδιοτροπίαι καὶ μετ' αὐτῶν ὅλα τὰ ἄλλα. Δὲν εἶνε τίποτε, τίποτε.

Καὶ μᾶς προέπεμψε μὲ ἐνθαρρυντικώτατον μειδίημα, ἐπαναλαμβάνων :

— Δὲν εἶνε τίποτε, τίποτε, ἀλλ' ἔνα ταξίδι εἶνε πολὺ ἀναγκαῖον.

Ὁ Παῦλος ὅμως, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀρχὴν ἐφάνη ἐλπίζων, ὅταν ἐξήλθαμεν μετέπεσεν εἰς ἀθυμίαν.

— Ἡ δὲν νοιώθει τίποτε ὁ νευρολόγος σου, μοῦ εἶπεν, ἢ εἶδεν ὅτι ἡ κατάστασίς μου εἶνε ἀπελπιστικὴ καὶ ἠθέλησε νὰ μὲ παρηγορήσῃ μὲ ψεύδη.

Ἐπροσπάθησα νὰ τὸν πείσω περὶ τοῦ ἐναντίου, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον. Τοῦ ἐπρότεινα ν' ἀποταθῶμεν καὶ πρὸς ἄλλον ἰατρόν, ἀλλ' εἰς ἀπάντησιν μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν πίστιν εἰς τοὺς

ιατροὺς καὶ τὴν ἰατρικὴν καὶ ἠθέλησε νὰ μὲ πείσῃ ὅτι ὁ κλάδος τῆς νευρολογίας δὲν ἔχει κάμει πρόοδον καμμίαν. Ἐπὶ τέλους δὲ ἐνόησα ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος θὰ ἀνεχώρει, ἂν ὄχι εὐχαριστημένος, τοῦλάχιστον ἱκανοποιημένος ἂν ὁ ἰατρός ἐπεβεβαίωνε τοὺς φόβους του. Ἡ διάψευσις τῶν πεποιθήσεών του τὸν ἐλείσμωνεν, ἐπείραζε τὴν νοσηρὰν του φιλαυτίαν. Διὰ τοῦτο ἐθύμωσα καὶ ἐγὼ καὶ ἔκαμα τὸ λάθος νὰ τοῦ εἶπω :

— Μὰ πές μου λοιπὸν ὅτι θέλεις νὰ μὴ σοῦ λείψουν ἡ ἀφορμὲς γιὰ νὰ παραπονηῖσαι. Εἶνε καὶ αὐτὴ ἀδυναμία μερικῶν ἀνθρώπων.

Μὲ ἠτένισεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἄφωνος, ἔπειτα δὲ χωρὶς νὰ μὲ χαιρετήσῃ, ἔφυγεν. Ἐτρέξα κατόπιν του, μετανοήσας ἀμέσως διὰ τοὺς λόγους μου, τοῦ ἐξήτησα συγγνώμην, τοῦ εἶπα ὅτι ἠθέλησα ν' ἀστείευθῶ, ἐπεκαλέσθην τὴν μακρὰν μας γνωριμίαν καὶ τὴν φιλίαν μας, ἀλλὰ τίποτε. Ἀνεχώρησε δυσχεροσθημένος ἐναντίον μου καὶ μετὰ τινος ὥρας ἔλαβα τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν :

« Ἐνόμιζα ὅτι ἔχω νὰ κάμω μὲ φίλον, σ' ἐθεώρουν μάλιστα τὸν καλλίτερον φίλον μου καὶ σοῦ ἐξεμυστηρεύθην τὴν δυστυχίαν μου. Ἀλλὰ μὲ ἐξήγαγες ἐκ τῆς ἀπάτης· θὰ σ' εὐχαρίστουν ἐὰν τὸ ἔπραττες ἐνωρίτερα· θὰ σ' εὐχαρίστον καὶ διὰ τοὺς κόπους σου, ἐὰν δὲν σὲ εἶχεν ἀποζημιώσει ἢ διασκέδασις ποῦ ἤρκουες τόσῃν ὥραν τὸν ἰατρὸν νὰ μ' ἐμπαίξῃ ».

Μετὰ τὴν ἐπιστολήν αὐτὴν δὲν ἦτο δυνατὴ πλέον σχέσις μεταξὺ μας. Καθόλου παράδοξον νὰ τοῦ ἐπῆλθεν ἡ ὑποψία ὅτι ἦμιον συνένοχος τοῦ Λαιμρά.

Ὁ Παῦλος δὲν ἔκαμε τὸ ταξεῖδι τὸ ὁποῖον τὸν συνεβούλευσεν ὁ ἰατρός, δὲν συνεμορφώθη δὲ πιθανῶς μὲ καμμίαν ἐκ τῶν παραγγελιῶν του. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔγινε μελαγχολικώτερος, ὀλιγόλογος καὶ μισάνθρωπος· ὅταν δὲ μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας τὸν ἐπανεῖδα, εἶχε καταβληθῆ μεγάληως. Ἀπεπειράθην νὰ τοῦ ὀμιλήσω, νὰ ἐξαλείψω διὰ πάσης θυσίας τὴν πικρίαν τὴν ὁποίαν τοῦ εἶχαν προξενήσει οἱ λόγοι μου. Ἐβλεπα ὅτι ἀληθῶς ἔπασχε καὶ ἐγνωρίζα

ὅτι δὲν εἶχε κανένα φίλον τῆς ἐμπιστοσύνης του, ὁ ὁποῖος νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ. Ἄλλ' ὅταν μὲ εἶδε, συνωφρυνώθη καὶ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἐχθρικῶς. Τίς οἶδεν; ἴσως τώρα ἐβλεπε δύο μαύρους γάτους ἀντὶ ἑνός.

Ἀπειτάθην πρὸς ἓνα ἐξάδελφόν του, τὸν Ἀλκιβιάδην Δαμουλῆν, τὸν μόνον συγγενῆ τὸν ὁποῖον εἶχεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀπέφευγε. Μίαν ἡμέραν μόνον τοῦ εἶπε περὶ ἐμοῦ. «Ἄφης τον κι' αὐτόν! Εἶνε διπρόσωπος». Τὸν ἠρώτησα ἔπειτα διὰ τὰς μεταξὺ Παύλου καὶ Λαμιρᾶ σχέσεις, χωρὶς νὰ τοῦ φανερώσω τίποτε ἐξ ὧσων μοῦ εἶπεν ὁ Παῦλος.

— Ἐγὼ τοὺς γνωρίζω φίλους. Ἄν καὶ ὁ Παῦλος εἶνε πολλάκις ἀνυπόφορος μὲ τὰς ἰδιοτροπίας του, ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἄλλοτε ὁ Λαμιρᾶς καὶ ἡ γυναῖκα του δὲν μποροῦσαν νὰ περάσουν χωρὶς αὐτόν. Ὁ Νίκος ὁ Λαμιρᾶς εἶνε ἀγαθώτατος ἄνθρωπος, ἀρνί.

— Καὶ ὅμως κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἐδῶ διαμονῆς του ἐμάλωσε μὲ τὸν Παῦλον καὶ τοῦ μίλησε μάλιστα πολὺ ἄσχημα.

— Μὴν ἀκοῦτε! Ἰδοὺ τί συνέβη. Ὁ ὑποδιοικητὴς ἔκαμε μίαν ἀσήμαντον παρατήρησιν εἰς τὸν Παῦλον, αὐτὸς δὲ παραδόξως ἐφαντάσθη ὅτι εἶχε διαβληθῆ ὑπὸ τοῦ Νίκου. Καὶ χωρὶς νὰ ἔχη καμμίαν ἀπόδειξιν ἢ κἂν πιθανότητα ἐξύβρισε τὸν Λαμιρᾶν ἐνώπιον τῶν ἄλλων ὑπαλλήλων, τὸν εἶπε μοχθηρόν, κακεντρέχη, φθονερόν καὶ παρ' ὀλίγον μάλιστα νὰ τοῦ ἐπιτεθῆ. Ὁ Λαμιρᾶς εἶνε φιλόσοφος ἄνθρωπος, τοῦ ἔχει παραβλέψει πολλά, ἔκαμε δὲ καὶ τότε ὑπομονήν. Ἄλλ' ἔπειδὴ ὁ Παῦλος δὲν τὸν ἄφηνε πλεόν ἡσυχον, ἔχασε καὶ αὐτὸς τὴν ὑπομονήν του μίαν ἡμέραν καὶ τοῦ εἶπε: «Φοβοῦμαι, δυστυχῆ, ὅτι θὰ τελειώσῃς στὸ φρενοκομεῖον». Αὐτὰ μοῦ τὰ διηγῆθησαν οἱ συνάδελφοί των καὶ αὐτὸς ὁ Λαμιρᾶς, ὅστις μάλιστα ἔλυπήθη πολὺ διότι παρεφέρθη εἰς τοιοῦτον βαθμόν, παρὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν συνήθειάν του.

Λησμονήσας τὸ ἐνδεχόμενον τῆς παραφροσύνης, κατελήφθη ὑπὸ ἀγανακτήσεως. Ὡχ! ἀδερφέ, νὰ κάθωμαι νὰ σκοτιζώμαι δι' ἓνα τέτοιο ἄνθρωπον. . . Ἄλλ' ὅταν τὸν ἐπανεῖδα μοῦ ἐκίνησεν ἐκ νέου τὸν οἶκτον καὶ τὴν συμπάθειαν. Ἡ μελαγ-

χολία καὶ ἡ ἐξασθένεισίς του ἐπροχώρουν. Αὐτὸς ὁ ἄλλοτε τόσον φιλόκαλος, εἶχε παραμελήσει τὸν ἑαυτόν του καὶ τὰ ἄκοπα γένια του καθίστων ἐφανερώτερον τὴν ἐξασθένεισιν καὶ τὴν κόπωσιν τοῦ προσώπου του. Ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του ἀπουσίαζε συχνὰ καὶ πρὸς ἓνα τῶν συναδέλφων του, ὅστις τὸν ἠρώτησε πῶς ἦτο, εἶπε :

— Δὲν εἶμαι καλά. Ὁ κόσμος μοῦ φαίνεται στενός, πνίγομαι. Θέλω νὰ τρέχω, νὰ τρέχω.

Συνήθως ἐβιάδιζεν ἀφηρημένος καὶ πολλάκις ἐκινδύνευσε νὰ τὸν καταπατήσουν ὄχηματα.

Ὅταν ἦλθεν ὁ Λαμιρᾶς, ἔπαισε νὰ πηγαίνει εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ μετὰ τινος ἡμέρας μάλιστα ἔστειλε τὴν παραίτησίν του. Ἐκτοτε δὲ ἔγεινεν ἀφαντος. Ὁ ἐξαδέλφος του ἀνησυχῶν μετέβη εἰς τὴν κατοικίαν του.

— Ποῦ εἶνε ὁ Παῦλος; ἐρωτᾷ τὴν νοικοκυράν.

— Τί νὰ σοῦ πῶ, παιδί μου; τοῦ λέγει ἡ γραῖα μυστηριωδῶς καὶ κινουσα θλιβερῶς τὴν κεφαλὴν. Ἔρω κ' ἐγὼ τί ἔχει πάθει αὐτὸ τὸ παιδί; Μέρησ τώρα μένει μέσα κλεισμένος καὶ οὔτε μέρα βγαίνει, οὔτε νύχτα. Τοῦ φέρνουν φαί ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖον καὶ τὸ παίρνει ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ἐπῆγα προχθὲς νὰ τοῦ μιλήσω, ν' ἀνοίξῃ κομματι νὰ πάρῃ ἀέρα κ' ἐθύμωσε τόσο πολὺ, ποῦ τὸν ἐφοβήθηκα.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, κατὰ προμαντεύων, ἐπλησίασεν εἰς τὴν θύραν καὶ ἐκτύπησε :

— Παῦλε!

Ἄλλ' ἠναγκάσθη νὰ κτυπήσῃ καὶ νὰ φωνάξῃ πολλάκις, ἕως οὗ ἐπὶ τέλους ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ Παύλου ἐκ τοῦ δωματίου βραγχνὴ :

— Σὺ ἴσαι, Ἀλκιβιάδη;

Μετ' ὀλίγον ὁ Ἀλκιβιάδης τὸν ἤκουσεν ἀποσύροντα ὄπισθεν τῆς θύρας διάφορα βάρησ πράγματα, μπαούλα καὶ τραπέζια. Ἐπειτα ἦλθε πάλιν ἐκ τοῦ βάρους ἡ φωνὴ τοῦ Παύλου :

— Ἐμπρός!

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἤνοιξε τὴν θύραν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ· τόσον ἦτο μολυσμένη ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ δωματίου.

— Ἐλα μέσα, ἔλα μέσα καὶ κλείσε, τοῦ ἐφώναζεν ἐπειγόντως καὶ ἀνησυχῶς ὁ Παῦλος ἐκ τῆς κλίνης του, ὅπου εἶχε χωθῆ καὶ σκεπασθῆ.

— Νὰ κλείσω ;... Ἀδύνατον ! εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκ τῆς θύρας καὶ ἀπέστρεφε τὸ πρόσωπον. Πῶς ζῆς αὐτοῦ μέσα ; Δὲν αἰσθάνεσαι ὅτι ὁ ἀέρας εἶνε μολυσμένος ;

— Ἐλα γλήγορα ἢ θὰ σηκωθῶ νὰ κλείσω.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἀφοῦ ἀφῆκεν ἐπὶ τινα λεπτὰ ἀνοικτὴν τὴν θύραν καὶ ἀνενεώθη κάπως ὁ ἀέρας τοῦ δωματίου, εἰσῆλθε.

— Κλείσε, κλείσε ! τοῦ ἐφώναζεν ὁ Παῦλος μὲ ἀνησυχίαν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ὄθησε τὴν θύραν :

— Μὰ δὲν μοῦ λὲς τί σοῦ ἦρθε ; Ἀπεφάσισες νὰ πεθάνῃς ἐδῶ μέσα ; Γιατί εἶσαι κατάκλειστος ; Τί θέλουν αὐτὰ τὰ μπαούλα πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα ; Μέρα μεσημέρι εἶσαι κατάκλειστος καὶ κρεβατωμένος ! Εἶσαι ἄρρωστος ;

Ἀντὶ ἀπαντήσεως ὁ Παῦλος ἔθηκε τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῶν χειλέων του καὶ ἐφιθύριεν ἐπανειλημμένως : σούτ !

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἤρχισε νὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ δέους.

— Μὰ δὲ μοῦ λὲς εἶσαι ἄρρωστος ; ἐπανελάβε περιάγων τὸ βλέμμα εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου τὰ πάντα ἦσαν ἄνω κάτω.

— Σιωπὴ καὶ κάθησε.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκάθησε.

— Τέλος, πάντων, εἶπε ταπεινώσας τὴν φωνήν, τί μυστήρια εἶνε αὐτά ; Τί σοῦτ καὶ σοῦτ ; Σὲ πολιορκοῦν ἐδῶ μέσα ;

— Ναί.

— Ποῖος ;

— Ὁ Μαῦρος Γάτος.

Ὁ Ἀλκιβιάδης τὸν παρετήρησε, προσπαθῶν νὰ φανῆ γελαστός.

— Ἀστεῖα εἶν' αὐτά ; τοῦ εἶπε.

Διὰ μιᾶς ὁ Παῦλος ἀνεσηκώθη ἐξηγρωμένος, μὲ μάτια φλογερά, καὶ ἐφώναξε, δεικνύων τὴν θύραν :

— Φύγε ἀπ' ἐδῶ ! ἔξω ἀπ' ἐδῶ ! Ἦλθες νὰ γελάσης μὲ τὴν δυστυχίαν μου ! φύγε ἀμέσως, ἀμέσως, ἀμέσως !

Καὶ ἐπανελάβε πλέον ἢ δεκάκις τὴν τελευταίαν λέξιν, καὶ τόσον δυνατὰ ὥστε ἐπνίγη ἐπὶ τέλους ἡ φωνή του.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐσηκώθη ἔντρομος, κατεχόμενος ὑπὸ τῆς ιδιαιτέρας φρίκης τὴν ὁποίαν προξενοῦν αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ παροξυσμοὶ τῶν μανιακῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἡ νοικοκυρὰ ἀκούσασα τὰς κραυγὰς τοῦ Παύλου, προσέτρεξεν, ἠκούσθη ὁ θροῦς τῶν παντουφλῶν καὶ τῶν φορεμάτων της καὶ ἐνεφανίσθη ἡ κεφαλὴ της. Τότε ἀληθῶς ἐξεμάνη ὁ Παῦλος καὶ ἡ βραγχνὴ φωνὴ του ἀντήχησεν ὡς ὑλακὴ μανδροσκύλου :

— Τί θέλεις ἐδῶ ἐσύ, παλιογυναίκα ; Αἱ ! αἱ ! αἱ !

Καὶ πηδήσας ἐκ τῆς κλίνης ἤρπασε τὸν ἐξάδελφόν του ἐκ τοῦ ὄμου καὶ μὲ καταπληκτικὴν δύναμιν τὸν ὤθησεν ἔξω κραυγάζων :

— Ἔξω ! ὅλοι ἔξω !

Κατόπιν ἔκλεισε μὲ ὀρμὴν τὴν θύραν, τὴν ἐκλείδωσε καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης τὸν ἤκουσε νὰ σύρη ὀπισθεν αὐτῆς ἐκ νέου μπαούλα καὶ τραπέζια.

Τὴν ἐπιούσαν μ' εὗρῆκεν ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ μοῦ ἀνήγγειλε τὰ γινόμενα, μοῦ εἶπε δ' ἐπὶ πλέον ὅτι ὁ Παῦλος ἐξηκολούθει νὰ μένη κατάκλειστος καὶ ὅτι μάλιστα τὴν παρελθούσαν ἐσπέραν ἔμεινε νῆστις, μὴ δεχθεὶς τὸ δεῖπνον τὸ ὁποῖον τοῦ ἔστειλαν ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖόν του. Ἴσως θὰ ὑπόπτευσεν ὅτι ἦτο δηλητηριασμένον.

Ἐτρέξαμεν εἰς τοῦ ἱατροῦ Β., ὅστις ἐπέισθη ἐπὶ τέλους ὅτι ὁ ἀσθενὴς εἶχε κάμει καλλιτέραν διάγνωσιν ἀπὸ αὐτόν.

— Περίεργος περίπτωσις, πολὺν περίεργος ! ἔλεγεν.

Ἐπιφυλαχθεὶς δὲ νὰ τὸν ἴδῃ, μᾶς εἶπεν ὅτι ἦτο ἀνάγκη ν' ἀπομονωθῇ τὸ ταχύτερον εἰς τὸ φρενοκομεῖον, διότι ὑπῆρχε φόβος νὰ φονεύσῃ κανένα ἢ ν' αὐτοκτονήσῃ. Ἀνεχωρήσαμεν μὲ σκοπὸν νὰ εἰδοποιήσωμεν τηλεγραφικῶς τοὺς ἀδελφούς του καὶ νὰ

καταστήσωμεν τὸ πρᾶγμα γνωστὸν εἰς τὴν ἀστυνομίαν διὰ νὰ μᾶς συνδράμῃ ἐν ἀνάγκῃ.

Ἦτο Κυριακὴ. Μετὰ πολυημέρους κακοκαιρίας, ὁ ἥλιος ἀνεφάνη φαιδρός, διὰ νὰ δώσῃ μίαν ὠραίαν χειμερινὴν ἡμέραν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ ἐνῶ μὲ τὸν Ἀλκιβιάδην κατεβαίναμεν διὰ τῆς ὁδοῦ Λυκαβητεῶν, ἐπανήρχοντο εἰς τὸ πνεῦμά μου σκέψεις τὰς ὁποίας πολλάκις ἔκαμα διὰ τὴν ἀπάθειαν τῆς φύσεως πρὸς τὰς ἀθλιότητας αἰτίνες σύρονται εἰς τὰς ὁδοὺς ἢ κατάκεινται ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων, πρὸς τὴν συννεφίαν καὶ τὴν ὀδύνην τὴν ὁποίαν ἔχομεν εἰς τὴν ψυχὴν.

Κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ Νικόλαος Λαμιρᾶς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἀδριανοῦ οἰκίας του μετὰ τοῦ ἐξαετοῦς υἱοῦ του Φαίδωνος διὰ νὰ κάμῃ τὸν προσφιλῆ του περιπάτον ὀπισθεν τῆς Ἀκροπόλεως μέχρι τῶν λόφων τῆς Πνυκὸς καὶ τοῦ Φιλοπάππου. Εἰς τὸ παράθυρον ἐφάνη μετὰ μίαν στιγμὴν ἡ κυρία Λαμιρᾶ, λεπτοφυῆς καὶ γλυκεῖα ξανθὴ, καὶ ἐκαμάρωνε τὸν υἱὸν τῆς, ὁ ὁποῖος στραφείς τῆς ἔστειλε μὲ τὸ χεῖρ φιλήματα.

Ἦτο χαριτωμένον ἀγοράκι ὁ Φαίδων. Ὅταν ἐσυχάζαμεν εἰς τὸ σίτι τοῦ Λαμιρᾶ, ὅλοι ἐγοητευόμεθα ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς μορφῆς του καὶ τὴν χάριν τῶν ψελλισμάτων του. Αὐτὸς ὁ Παῦλος τὸ ἡγάπα πολὺ, ἐγέλα ἐπαναλαμβάνων τὰ τραυλίσματά του καὶ τὸ ἐχόρευεν ἐπὶ τῶν γονάτων του. Τώρα δὲ ἦτο ἀκόμη ὠραιότερον καὶ χαριέστερον. Ἀγγελικὴ κεφαλὴ μὲ ξανθοὺς βοστρύχους σγουροὺς, μάτια μεγάλα, γεμᾶτα φῶς καὶ ἀθῶαν χαράν.

Ἐπροπορεύετο μὲ σκιρτήματα σκύλακος, καὶ ἐμειδία πρὸς τὸν κόσμον ὅλον, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος τοῦ ἐμειδία. Καὶ ἀφοῦ ἐπροχώρει ὀλίγον, ἐπέστρεφε καὶ ἀπηύθυνε παντοίας ἐρωτήσεις πρὸς τὸν «μπαμπάκα», ὁ ὁποῖος δὲν ἐκουράζετο ν' ἀπαντᾷ, συχνὰ δ' ἐθάπευε τὰ μελίχρυσά του μικροῦ του μαλλιά. Οὕτω διήλθον τὴν ὀπισθεν τῆς Ἀκροπόλεως λεωφόρον καὶ ἐστράφησαν πρὸς τὸν μεταξὺ Πνυκὸς καὶ Φιλοπάππου ναῖσκον, παρὰ τὸν ὁποῖον ἐβοσκεν αἶγα μὲ ἐρίφια. Ὁ Φαίδων ἰδὼν αὐτὴν ἐξέπεμψε φωνὴν μεγάλην :

— Μπαμπάκα, μία κατόικα μὲ τὰ κατσικάκια της!

Καὶ ἐστάθη γοητευμένος, μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν μηρῶν.

— Τρέξε νὰ παίξετε μαζῆ, τοῦ ἐφώναξεν ὁ πατὴρ του μειδιῶν.

Ὁ Φαίδων ἔτρεξεν, ἀλλ' ὅταν ἐπλησίαζε καὶ εἶδεν ὅτι ἡ αἶγα ὕψωνε πρὸς αὐτὸν τὰ ἐλαιώδη της μάτια καὶ ἔλαβε στάσιν κάπως ἀπειλητικὴν, τὸ βῆμά του ἔγεινε διστακτικόν. Ἡ αἶγα ὅμως, ἀφοῦ ἐπὶ μικρὸν τὸν παρετήρησεν, ἐτράπη εἰς φυγὴν μὲ τὰ τέκνα της καὶ ὁ Φαίδων ἠκολούθησε τρέχων, ἐνῶ ὁ Λαμιρᾶς τοῦ ἐφώναζε:

— Πρόσεξε μὴν πέσης.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ πευκάκια τὰ παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν νέος τριάκοντα περίπου ἐτῶν, ὠχρὸς καὶ καταβεβλημένος, ὡς νὰ εἶχε σηκωθῆ ἀπὸ μακρὰν ἀσθένειαν, ἀλλόκοτος τὸ ἦθος. Καὶ ἐνῶ ὁ Λαμιρᾶς ἀνέβαινε διὰ τῆς ἀτραποῦ πρὸς τὸν ναῖσκον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, πέραν τοῦ ὁποίου εἶχε προχωρήσει ὁ υἱὸς του, ὁ νέος ἐκεῖνος ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Ἦτο δὲ τόσον τεταραγμένος, ὥστε ἐμονολόγει προφέρων φράσεις διακεκομμένας.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δρομίσκου καὶ εἶδεν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τὸν Λαμιρᾶν, τοῦ ὁποίου ἐφαίνοντο οἱ ὦμοι καὶ ἡ κεφαλὴ, ἐξήφθη φοβερὰ, ἐξήγαγε πολὺκροτον καὶ σπεύδων πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Φαίδωνος, εἶπε μὲ φωνὴν τρέμουσαν:

— Ἀνθρωπόμορφε σατανᾶ, ἕως πότε θὰ μὲ καταδιώκῃς; Ἄλλὰ δὲν θ' ἀποθάνω εἰς τὸ φρενοκομεῖον, θ' ἀποθάνωμεν ἐδῶ μαζῆ!

Ὁ Λαμιρᾶς στραφείς ἀνεγνώρισε τὸν Παῦλον, ἐπερχόμενον καὶ ἔτοιμον νὰ πυροβολήσῃ κατ' αὐτοῦ... Ἄλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Παῦλος ἦτο ἔτοιμος νὰ πιέσῃ τὴν σκανδάλην, ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως. Οἱ ἐξηγριωμένοι ὀφθαλμοὶ του ἐπλατύνθησαν περισσότερον καὶ ὁ τεταμένος βραχίον του ἔχαλαρώθη. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Λαμιρᾶ εὐρίσκετο ὁ Φαίδων, μὲ στάσιν ἐκπλήξεως καὶ δέους, συμμαζεσόμενος πλησίον τοῦ πατρὸς του, τοῦ ὁποίου τὸ ἔνδυμα ἐκράτει. Ὁ Παῦλος τὸν ἀνεγνώρισε καὶ ἡ συννεφωμένη μορφή του αἰθροῖασε, τὸ ἄγριόν του βλέμμα ἐπραῦνθη.

— Ὁ Φαίδων! ἐπιθύρισε. Πῶς ἐμεγάλωσε!

Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐφάνησαν ὡς νὰ ὑγράνθησαν. Ἐφοῦ δὲ ἐπι-
 τινὰς στιγμὰς παρατήρησε τὸν Φαίδωνα μὲ ἀνέκφραστον τρυφερό-
 τητα, εἶπε πρὸς τὸν πατέρα του μὲ φωνὴν σιγανήν, σχεδὸν ἤρεμον,
 ἐνῶ τὸ βλέμμα του ἐδείκνυε τὸ παιδίον :

— Τί νὰ σοῦ κάμω ; ἢ ἀθώοτης του εἶνε τεῖχος ἀνυπέρβλητον
 μεταξὺ τῆς μοχθηρίας σου καὶ τῆς ἀπελπισίας μου.

Ἐπειτα ἔφυγε πρὸς τὴν Πνύκα· δὲν εἶχε δὲ ἀκόμη συνέλθει
 ἀπὸ τὴν ἔκπληξιν καὶ τὸν τρόμον του ὁ Λαμιρᾶς, ὅτε ἤκουσε
 τυροβολισμὸν ὑπόκωπον. Ἐδραμε πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ εὔρε
 τὸν Παῦλον ἀσπείροντα, μὲ μίαν σφαῖραν εἰς τὴν καρδίαν.

ΕΝΑΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ

Ἐπάρχουν γνωριμίαι μίᾳς ἡμέρας ἢ καὶ μίᾳς στιγμῆς, τὰς ὁποίας δυσκολώτερον λησμονεῖ κανεὶς ἀπὸ σχέσεις μακροῦς.

Ἐχουν περάσει ἕκτοτε ὑπὲρ τὰ δέκα πέντε ἔτη καὶ παραμένει ζωηροτάτη εἰς τὴν μνήμην μου μία γνωριμία τὴν ὁποίαν ἔκαμα, ταξιδεύων ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Βῶλον, κατὰ τὴν προσάροτησιν τῆς Θεσσαλίας, ὅπου μετέβαινα μὲ διορισμὸν δημοσίου ὑπαλλήλου, τὸν πρῶτόν μου διορισμὸν. Ἐχῶ δὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ συνταξιδιωτῆς δὲν θὰ ἐλησιμόνησαν ἀκόμη τὸν χαριτωμένον ἐκεῖνον σατανᾶν, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον μὲ τόσῃν εὐθυμίᾳ ἐταξιδεύσαμεν. Εἰς τὸ ἀτμόπλοιον εἰσηλθε τελευταῖος, ἀμέσως δ' ἔκαμαν εἰς ὄλους μας ἐντύπωσιν τὸ κάλλος του καὶ ἡ ζωηρότης τῆς μορφῆς καὶ τῶν κινήσεών του.

— Τί ὠραῖος νέος! ἐμιθύρισε καὶ μία ἐκ τῶν τριῶν γυναικῶν αἰτινὲς εὐρίσκοντο εἰς τὸ ἀτμόπλοιον, ἀκριβῶς ἐκείνη πρὸς τὴν ὁποίαν εἶχε στρέψει ἀπὸ τινῶν στιγμῶν κατακτητικὰ βλέμματα κάποιος ὑπολοχαγός.

Αἱ δύο ἄλλαι ἐπεδοκίμασαν διὰ τοῦ βλέμματος, ὃ δὲ ἀξιωματικὸς ἐταράχθη ἀπὸ τὸν σκληρὸν ὑπαινιγμὸν, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον παρετήρησεν ὅτι ἐβασίλευτο εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ὁ νέος ἐπιβάτης θὰ ἦτο εἴκοσι πέντε τὸ πολὺ ἑτῶν, ὑψηλὸς καὶ κομψός, μὲ χαρακτηριστικὰ λεπτὰ καὶ εὐγενῆ, παρουσιάζοντα μίαν ἀβρότητα παρθενικήν. Ἄλλ' αὐτὴν τὴν πρώτην ἐντύπωσιν τῆς θηλυπρεπειᾶς ταχέως διέψευδον αἱ ἔντονοι καὶ ζωηραὶ κινήσεις του. Εἰς τὰ μαῦρα του μάτια ἔπαυε σχεδὸν ἀδιάκοπα μία λάμψις εὐθυμίας. Δὲν ἠδύνατο κανεὶς νὰ φαντασθῇ ὑπὸ διαφορετικὸν τύπον τὴν εὐτυχῆ

νεότητα. Ὁ ἱματισμὸς τοῦ ἦτο ἄφογος, δεικνύων νέον εὐπορον, ὁ ὁποῖος ἦτο φιλόκαλος χωρὶς νὰ ἐπιτηδεύεται καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε τόσῃσιν πεποίθησιν εἰς τὰ φυσικά του χαρίσματα, ὥστε νὰ μὴ αισθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ τὰ ἐνισχύῃ διὰ καλλωπισμῶν. Ἡ μόνη του ἐπιτηδεύσις ἦτο ἡ ἀφέλεια, μία ἀφέλεια ἣτις μᾶλλον ἀνεδείκνυε τὴν χάριν τῆς νεότητός του καὶ ἠΰξανε τὴν γοητείαν τῆς.

Οὐδεὶς ἐκ τῶν συμπλωτήρων τὸν ἐγνώριζεν, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐβράδυνε νὰ γνωρισθῇ μὲ ὄλους. Μᾶς εἶπε δὲ ὅτι ἦτο υἱὸς πλουσίου Ἑλλήνου τραπεζίτου ἐν Μασσαλία καὶ ὅτι, καταγόμενος ἐκ Θεσσαλίας, ἤρχετο νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν ἐλευθερωθεῖσαν πατρίδα του.

Τάχιστα ἡ γνωριμία του ἔφθασεν εἰς οἰκειότητα καὶ ἤρχισε νὰ μᾶς διηγῆται διάφορα ἀστεία ἐπεισόδια τοῦ βίου καὶ τῶν ταξιδίων του μετὰ τόσῃσιν δὲ χάριτος διηγείτο, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ὑπολοχαγός, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχὰς εἶχε διατεθῆ ἔχθρικῶς πρὸς αὐτόν, τώρα ἐφαίνετο ὡς γοητευθεὶς καὶ τὸν ἤκουεν ἀπληστώως, γελῶν μὲ ὄλην του τὴν καρδιάν.

Μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν ἐγνωρίσθη καὶ μὲ τὰς συνταξειδουούσας κυρίας. Ἐκ τούτων ἦ μία, πολὺ νόστιμη, ἦτο ἔγγαμος καὶ ἤρχετο ἐξ Αἰγύπτου μετὰ τοῦ προγιάστορος συζύγου τῆς· αἱ δύο δὲ ἄλλαι ἦσαν ἀδελφαὶ ἄγαμοι, συνοδευόμεναι ὑπὸ τῆς γραίας μητρὸς των καὶ ἐπιστρέφουσαι εἰς Βῶλον ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπου εἶχαν ἔλθει διὰ νὰ ἴδωσι τὸν σπουδάζοντα ἀδελφόν των. Ἀμφότεραι ἦσαν φορτωμέναι ἀπὸ κοσμήματα καὶ μεταξωτά, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν κατώρθωναν παντάλασι νὰ κρύψουν τὴν μεγάλην των ἀσχημίαν. Ἡ μεγαλειτέρα, ἡ καὶ ἀσχημιότερα, θὰ ἦτο εἰκοσιπέντε ἐτῶν, εἶχε δὲ μύτην ἀνοικονόμητον, μαυρίλαν τηγανίου, δόντια ἀραιὰ καὶ μεγάλα καὶ μουστάκι σχεδὸν ὅσον καὶ ὁ Κώστας Πρινοῦδης, ὡς ὀνομάζετο ὁ ἐκ Μασσαλίας συνταξειδιώτης.

Παραδόξως δὲ πρὸς αὐτὴν ἀπηύθυνε τὰ περισσότερα φιλοφρονήματα ὁ Κώστας.

—Μ' ἀρέσει νὰ κάνω κόρτε μὲ ἄσχημες, μᾶς εἶπεν ἰδιαιτέρως. Πρῶτον διότι τὸ θεωρῶ ἔργον φιλανθρωπίας καὶ δεύτερον διότι τὸ νομίζω διασκεδαστικώτερον. Τί δὲ ἄλλο εἶνε τὸ κόρτε, καὶ μά-

λιστα εἰς τὸ ταξίδι, παρὰ διασκέδασις ; Καὶ διὰ τὴν γελᾶσθαι
θὰ κάμω τὰς δύο ἀδελφὰς νὰ πιαστοῦν.

Πράγματι δὲ μετὰ τινὰς ὥρας αἱ δύο ἀδελφαὶ ἤρχισαν νὰ γυ-
λίζουσαν ὑποκόφως πρὸς ἀλλήλας, ὡς τίγρεις ἔτοιμαὶ νὰ συμπλακοῦν,
ἐπὶ τέλους δὲ ἡ μικροτέρα ἀπεχώρησε γολιασμένη εἰς τὸν κοιτῶνά
της, ἡ γραιὴ μητέρα τῶν ἦτο καταστενοχωρημένη μὴ δυναμένη
νὰ ἐξηγήσῃ τὴν αἰφνιδίαν ἔριδα τῶν θυγατέρων της καὶ ἡμεῖς
δισκεδάζαμεν, κατασκοπεύοντες τὴν οἰκογενειακὴν ἔριδα ἐξ ἀπο-
στάσεως.

Ἄλλ' ἡ Μαρίνα, ὡς ὠνομάζετο ἡ μεγαλειτέρα ἀδελφή, δὲν
ἔμεινε ἄνευ ἀνταγωνιστοῦ καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς ἀδελφῆς
της. Ἡ κυρία Τεφαρίκη, ἡ ἐξ Αἰγύπτου συνταξιδιώτισσα, δὲν
ἔβλεπεν ἀδιαφόρως ἐκεῖνον, ὅστις τόσῃ ἐντύπωσιν τῆς ἔκαμεν
ἐκ πρώτης ὄψεως. Καὶ βλέπουσα αὐτὸν νὰ γλυκολαλῇ καὶ ν' ἀφιε-
ρῶνῃ ὅλην του τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀσημογυναῖκα ἐκείνην, ἠγα-
νάκτει ἐνδομύχως καὶ τὴν ἀγανάκτησίν της ἐξέφραξε διὰ γελῶτων
καὶ κρυφομιμημάτων πρὸς τὸν εὐτραφεῆ σύζυγόν της. Δὲν ἐξηλο-
τύπει βεβαίως, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ πῶς ὁ νέος ἐκεῖνος
ἔχανε τὸν καιρὸν του διὰ τὴν γελᾶ μ' ἐκεῖνο τὸ τέρας, ἀφοῦ ὑπῆρχε
πλησίον του γυναῖκα ἀξία ἀληθινοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ὁ ὑπολοχαγὸς ἔκαμε δευτέραν ἀπόπειραν καὶ πλησιάσας ἤρχι-
σεν ὁμιλίαν περὶ Αἰγύπτου καὶ περὶ τῶν αἰγυπτιακῶν σιγῶων,
τὰ ὅποια ὁ κ. Τεφαρίκης ἐμπορεύετο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἄλλ'
ὅσάκις ἐστρέφετο πρὸς τὴν κυρίαν Τεφαρίκη, συνελάμβανε τὸ
βλέμμα της προσηλωμένον εἰς τὸν Κώσταν· ἀπῆλθα δὲ εἰς τὰς ἐρω-
τήσεις του ἀφηρημένη καὶ συχνὰ ἐπανελάμβανε μὲ βεβιασμένον
γέλωτα :

— Τί κωμῶδια ! Πολὺ ἀστείος ἀλήθεια αὐτὸς ὁ κ. Πρινοῦδης.

— Καὶ ὅμως ὁ ἴδιος λέγει ὅτι δὲν ἀστειεύεται καθόλου, εἶπεν ὁ
ἀξίωματικὸς μὲ ὀλίγον πείσμα.

— Ἄλλά ; ἠρώτησεν ἡ κυρία.

— Ἄλλ' ὅτι πραγματικῶς τοῦ ἀρέσει.

— Allons donc ! allons donc ! ἀνεφώνησεν ἡ κυρία. Δὲν εἶνε δυνατὸν. Αὐτὰ δὲν εἶνε παιὰ μήτε ἀστεία.

— Ἰδιοτροπία γούστου, βλέπετε. Τίς οἶδε ; Εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον βλέπομεν πολλὰ παράξενα.

Ἡ κυρία ἔγινε σοβαρά. Ὁ κ. Τεφαρίκης ὅμως, ὡς πρακτικὸς ἄνθρωπος, διεῖδεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ἄλλο ἑλατήριο :

— Μήπως αὐτὸς ὁ κύριος ἐμυρσίθηκε ὅτι ἡ νέα αὐτῆ ἔχει προῖκα ;

— Ἐχει πράγματι ; ἔσπευσε νὰ ἐρωτήσῃ ὁ ἀξιωματικὸς.

— Ὁχι μεγάλα πράγματα, ἀπήντησεν ἡ κυρία ἀντὶ τοῦ συζύγου της.

— Ἄλλ' οὔτε καὶ μικρά, ὑπέλαβεν ὁ κ. Τεφαρίκης. Ὅγδόντα, ἑκατὸ χιλιάδες θὰ τίς ἔχῃ.

Ἐκατὸ χιλιάδες ! εἶπεν ὁ ὑπολοχαγὸς καὶ παρετήρησε μετὰ προσοχῆς τὴν Μαρίναν.

— Ἐσὺ αἰωνίως εἶσαι φιλόποτος, εἶπεν ἡ κυρία πρὸς τὸν σύζυγον.

— Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ, Πρινοῦδη τραπεζίτη δὲν ἤκουσα ποτέ μου.

— Μήπως εἶσαι τραπεζίτης ἐσὺ ; Ποῦ νὰ τὸν ἀκούσης ; Ἐπειδὴ ἐσὺ δὲν τὸν ἤκουσες σημαίνει ὅτι εἶνε ὁ ἄνθρωπος... ἀπατεῶν ;

Μεταγνώσασα ὅμως ἀμέσως ἡ κυρία Τεφαρίκη, προσέθηκε μὲ σπουδὴν :

— Ἄλλὰ τί μᾶς μέλει ; Ἐέρει κανεὶς πράγματι ; ...

— Βέβαια, εἶπε καὶ ὁ ὑπολοχαγός. Ἐμένα, τί τὰ θέλετε, μοῦ φαίνεται λέρα.

— Δὲν πρέπει ὅμως ἔτσι εὐκόλα νὰ ἐκφράζῃ κανεὶς ὑποψίας, εἶπεν ἡ κυρία πάλιν ὁ νέος φαίνεται πολὺ καθὼς πρέπει. Ἐγὼ λυποῦμαι αὐτὴν τὴν δυστυχῆ, ἡ ὁποία εἶνε μὲν ἄσχημη, ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ κακὴ. Τὴν ἐγνώρισα πέρουσι τὸ καλοκαίρι στὴ Ζαγορά. Ἐχει καλὴ καρδιά, ἀλλ' ὄχι καὶ πολὺ μυαλό.

Μετ' ὀλίγον ἐβροῦσα μόνον τὸν Κώσταν μίαν στιγμὴν δὲν ἐκρατήθη καὶ τοῦ εἶπε γαλλιστί :

— Ἄ! Κύριε, τί σκληρὸς ποῦ εἶσθε, νὰ ἐμπαίζετε αὐτὴ τὴ δυστυχή νέαν!

— Ἴσως ἔπρεπε, κυρία, ἀπήντησεν ὁ Κώστας, νὰ δείξω ἔκπληξιν καὶ νὰ σᾶς ζητήσω ἐξηγήσεις. Ἄλλ' ἢ προσποιήσις καὶ οἱ πρόλογοι δὲν μοῦ ἀρέσουν· ἄλλως τε εἰς τὰ ταξείδια πρέπει νὰ γίνωνται ὅλα σύντομα, ὅπως αἱ γνωριμίαι. Λοιπὸν σᾶς λέγω ὅτι δὲν ἐμπαίζω κανένα. Σᾶς ὁμολογῶ ὅτι πολὺ, πολὺ μοῦ ἀρέσει αὐτὴ ἡ «δυστυχὴς νέα», ὅπως τὴν εἶπατε, καὶ θὰ ἐθεώρουν εὐτύχημα...

Ἡ κυρία ἐγέλασε.

— Τί ἀστεῖος ποῦ εἶσθε!

— Καθόλου ἀστεῖος, κυρία. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι μοῦ ἐκίνησε πολλὴν συμπάθειαν. . . εἶπεν ὁ Κώστας μετὰ τὴν αὐτὴν σοβαρότητα.

— Συμπάθειαν, τὸ πιστεύω. Καὶ οἶκτον ἂν μοῦ ἐλέγατε καθαρὰ καθαρὰ. . . Τὴν ἔχει ἀδικήσει τόσον ἢ φύσις τὴν κακομοίρα!

— Ἐξ ἐναντίας, κυρία. Ἡ φύσις τὴν ἐπροίκισε μετὰ τόσα ψυχικὰ χαρίσματα, ὥστε ἡ μικρὰ τῆς ἀσχημίαι σκεπάζεται ἐντελῶς ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς τῆς.

— Ἡ μικρὰ τῆς ἀσχημίαι! Πρὸς Θεοῦ, μὴ μετὰ τρελλάνετε.

— Δὲν γνωρίζω μήπως μετὰ τυφλῶν ὁ θαυμασμὸς τὸν ὁποῖον μοῦ ἐνέπνευσεν· ἀλλὰ διὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινῆς, ὀφείλω νὰ σᾶς ὁμολογήσω, κυρία, ὅτι ἐκ φόβου μήπως μετὰ θεωρήσετε πολὺ ἀφελῆ τῆς ἀπέδωκα καὶ μικρὰν ἀσχημίαν, τὴν ὁποίαν δὲν βλέπω.

— Ἄ! κύριε Πρινοῦδη, ἀνεφώνησεν ἡ κυρία μετὰ ἀληθινὸν πείσμα, ὑπερβαίνετε τὰ ὄρια τοῦ ἀστείου, καταχρᾶσθε...

— Συγγνώμην, κυρία... λυποῦμαι πολὺ... ἀλλ' αὐτὴ εἶνε ἡ ἀλήθεια... Ἐμεῖς οἱ ἄνδρες καμμιά φορὰ ἔχομεν διαφορετικὴν ἰδέαν περὶ κάλλους, τὴν ὁποίαν αἱ γυναῖκες δὲν ἐννοοῦν.

— Δὲν θέλω νὰ ὑποθέσω ὅτι εἶσθε ἀπὸ κείνους ποῦ βλέπουν τὸ κάλλος εἰς τὴν προῖκα.

— Διατί ὄχι; ἀπήντησεν ὁ Κώστας μετὰ ἀταραξίαν. Εἶμαι ἀρκετὰ εἰλικρινῆς, ὥστε νὰ σᾶς ὁμολογήσω ὅτι δὲν εἶμαι ἀναίσθητος εἰς τὰ θέλητρα τῆς προικῆς. Ἄλλὰ σᾶς βεβαιῶ ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς δὲν ἐγνώριζα τίποτε περὶ τῆς περιουσίας τῆς. Ἀλήθεια, ἔχει

προϊκα καλή; Ἐὰν μάθω ὅτι ἔχει καὶ αὐτὸ τὸ προσόν, θὰ τὴν ἀγαπήσω περισσότερο.

— Ἐρωτήσῃς τὴν ἰδίαν, κύριε, εἶπε μὴ δυνηθεῖσα νὰ κρύβῃ τὴν δυσαρέσκειάν της ἢ σύζυγος τοῦ καπνεμπόρου, καὶ κατέβη εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου ἐφιθύρῃσε πρὸς τὸν σύζυγόν της μὲ κακίαν:

— Ἐγεις δίκιο. Αὐτὸς ὁ κύριος, ὁ ὁποῖος δὲν μοῦ φαίνεται κ' ἐμένα παστρικὸν ὑποκείμενον, ἐμυρίσθη τὴν προϊκα.

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Βῶλον, ἦτο προφανὴς ἡ ψυχρότης μεταξὺ τῆς Μαρίνας καὶ τῆς ἀδελφῆς της, μεταξὺ τοῦ ὑπολογαοῦ καὶ τοῦ Προινούδη, μεταξὺ τούτου καὶ τῆς κυρίας Τεφαρίκη.

Ἄλλ' ὁ Κώστας δὲν εἶχε χάσει τὴν πονηρὰν εὐθυμίαν του καὶ ὅταν ἐκαθήσαμεν παραπλεύρως εἰς τὴν βάρκαν, μοῦ ἐφιθύρῃσεν:

— Ἄπ' αὐτὸ τὸ ταξεῖδι μία μου ἀνάμνησις θὰ διατηρηθῇ περισσότερο, ἀφοῦ εἶνε **μαρινάτη**.

Ἄλλ' ὅμως κατὰ τὰς ὀλίγας ἡμέρας καθ' ἃς ἐμείναμεν εἰς τὸν Βῶλον ἐφάνη ὡς λησιμονήσας ἐντελῶς τὴν Μαρίναν. Δὲν ὠμίλησε πλέον περὶ αὐτῆς, οὔτε καὶ διὰ νὰ γελάσῃ. Εὗρεν ἄλλως ἐδῶ ἄλλας ἀσχολίας διὰ νὰ περῶ τὴν ὥραν του. Ἐπαιξε μὲ τὴν εὐπιστίαν ἀπλοϊκῶν τινῶν Βωλιωτῶν. Εἰς τὸν ξενοδόχον μας εἶχεν εἶπει ὅτι ἡμεθα δικασταί· ὅταν δὲ οὗτος τὴν πρώτην ἐσπέραν μᾶς ἐπαρραφούσκωσε τὸν λογαριασμόν, τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὴν ταράτσαν ὅπου ἐδειπνήσαμεν, καὶ τοῦ εἶπεν αὐστηρῶς ὅτι, ἐπειδὴ ἦτο αἰσχροκερδὴς, συνεκροτήσαμεν ἐκεῖ προχείρως δικαστήριον νὰ τὸν δικάσωμεν.

Ὁ ξενοδόχος, ἄνθρωπος ἀπλοϊκὸς καὶ ἀγνοῶν τὰ συστήματα τῆς νέας ἔξουσίας, ἐπίστευσε καὶ ἐταράχθη, ἀπήντησε δὲ εὐπειθῶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις: πῶς ὀνομάζεσαι, πόσον ἔτων εἶσαι κτλ. Κατὰ προηγουμένην συνεννόησιν εἴχαμεν παραλάβει ἕκαστος εἰς τὴν ταράτσαν ἓν προσκέφαλον καὶ τὸ εἴχαμεν ἐπὶ τῆς καθέκαστος. Μετὰ δὲ τὴν σύντομον διαδικασίαν καὶ διάσκεψιν, ὁ πρόεδρος ἀπήγγειλε τὴν ἀπόφασιν δι' ἧς ὁ ξενοδόχος κατεδικάσθη εἰς μαξιλάρωμα ἐκτελεσθὲν ἐκεῖ ἐπὶ τόπου.

Ἄλλὰ τὴν προσοχὴν του προσεῖλκυσε πρὸ πάντων μία τουρκικὴ οἰκογένεια μένουσα εἰς τὸ αὐτὸ ξενοδοχεῖον καὶ ἀποτελουμένη ἀπὸ

ἓνα γέροντα καὶ μίαν γραῖαν καὶ ἀπὸ τὴν θυγατέρα των, ἡ ὁποία, καθ' ἃ μᾶς ἐβεβαίωσεν ὁ ξενοδόχος, ἦτο πολὺ εὐειδής. Ἡ οἰκογένεια αὕτη εἶχεν ἔλθει ἐκ Λαρίσης, ἐτοιμαζομένη νὰ μεταναστεύσῃ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

— Ἐγὼ πρὸς τιμωρίαν θὰ τοὺς γυρίσω εἰς τὴν Λάρισσαν, μᾶς εἶπεν ὁ Κώστας. Νὰ μάθουν αὐτοὶ νὰ εἶνε φανατικοί, νὰ φεύγουν πρὸ τοῦ πολιτισμοῦ, οἱ βάρβαροι! Καλά.

Ἐγνώριζε τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, ὅπως ἐγνώριζε τὰ γαλλικὰ καὶ τὰ ἀγγλικὰ, καὶ μὲ τὴν μεγάλην εὐκολίαν τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὰς γνωριμίας, ἐσχετίσθη αὐθημερὸν μὲ τὸν Ἀγᾶν καὶ ἤρχισεν ὁμιλίαν καὶ μὲ τὴν σύζυγόν του· τὴν νύκτα δέ, καθήσας μόνος εἰς τὸν ἐξώστην, ἐτραγουδῆσε σιγὰ-σιγὰ περιπαθῆς τουρκικὸν Ἶσμα. Τὶ ἀκριβῶς συνέβη κατὰ τὰς ἐπομένους ἡμέρας καὶ νύκτας δὲν γνωρίζομεν. Ἄλλ' ἓνα πρῶτ', ὅταν ἐξυπνήσαμεν, εὐρήκαμεν τὸ ξενοδοχεῖον ἀνάστατον.

Ἡ νεαρὰ χανούμισσα εἶχε γείνει ἄφαντος καὶ τῶν γονέων της ἡ ταραχὴ καὶ ἡ λύπη ἦτο ἀπερίγραπτος.

Τότε κάτι ὑπόπτευσεν καὶ ἀνοίξας τὸ δωμάτιον τοῦ Κώστα, τὸ εὐρήκα κενόν. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς τραπέζης του ὑπῆρχεν ἡ ἑξῆς σημείωσις: «Ἡ ὡραία Σελιμέ, μὴ συμμεριζομένη τὸν φανατισμὸν τῶν γονέων της, ἐπιστρέφει εἰς τὴν γενέτειραν πόλιν, ἵνα ἀπολαύσῃ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας. Μὲ παρεκάλεισε δὲ νὰ τὴν συνοδεύσω καὶ ὡς εὐγενὴς ἄνθρωπος δὲν ἠδυνάμην ν' ἀρνηθῶ».

— Βρὲ τὸν τσακλίνην! τὸ εἶπε καὶ τὸ κατώρθωσε.

Οἱ ταλαίπωροι πάροικοί μας Ὀθωμανοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Λάρισσαν διὰ νὰ ἐπανεύρουν τὴν δραπέτιδα.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐφθάσαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Λάρισσαν. Ἄλλὰ παρήλθαν ἱκαναὶ ἡμέραι ἕως οὗ ἀνακαλυφθῆ τὸ καταφύγιον τῶν φυγάδων. Ἡ Σελιμέ ἐπέμεινε μετὰ δακρύων νὰ μείνῃ πλησίαν τοῦ Κώστα, νὰ γείνῃ χριστιανή, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Πρινοῦδης δὲν ἐταξείδευεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν διὰ νὰ διαδώσῃ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐβοήθησεν ὀλίγον ἀσπλάγχως τὰς προσπαθείας τῶν γονέων της, οἵτινες μετὰ πολλὰς περιπετείας τὴν ἐπανήγαγον εἰς τὸν Βῶλον.

Ἐνοικίασα δωμάτιον εἰς τὴν οἰκίαν ἑνὸς Ἑβραίου, ἐκεῖ δέ, μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἐπεισοδίου, ἦλθε νὰ περάσῃ ὀλίγας ἡμέρας καὶ ὁ Κώστας

— Δὲν ἔχεις ἐδῶ συγγενεῖς ; τὸν ἠρώτησα.

— Δυστυχῶς ὄχι καὶ δι' αὐτὸ βλέπεις ὅτι προσπαθῶ νὰ κάμω. Πῶς σοῦ φαίνεται αὐτὸς ὁ Ἑβραῖος ; εἶνε κατάλληλος νὰ τὸν κάμωμεν συγγενῆ. Ἔχει μία γυναικοῦλα καὶ μία γυναικαδέλφη, ἀρκετὰ νόστιμες. Ἐὰν θέλῃς νὰ γείνωμεν ὅλοι μιὰ οἰκογένεια, σοῦ ἀφήνω τὴν γυναικαδέλφη καὶ ἀρξοῦμαι εἰς τὴν ἄλλην.

Τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἦσαν, ὅσον ἐφραντίζετο, εὐκόλα. Ἡ Σαρλίνα καὶ ἡ Λουτσίκα ἐφαίνοντο ἀρκετὰ εὐδιάθετοι, ἀλλ' ὁ Ἑβραῖος, ἐννοήσας τὸν κίνδυνον, τὰς ἐπετῆρει μὲ ὄμμα Ἄργου, σπανίως ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὸ σπίτι.

— Μὴ νομίζῃς, μοῦ εἶπεν ὁ Κώστας, ὅτι ἀπὸ συναίσθημα τιμῆς φαίνεται τόσον ἄγρυπνος αὐτὸς ὁ παλιογιαχουνητής ;

— Ἀμέ ;

— Ἀπλούστατα θέλει νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν περίστασιν. Ἡ τιμὴ δι' αὐτὸν εἶνε τὸ χρῆμα. Καὶ πρέπει νὰ φραγγελωθῇ, ὡς οἱ πατριῶταί του, οἱ ὅποιοι εἶχαν κάμει τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ οἶκον ἐμπορίου.

Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν καθήμενον εἰς τὴν αὐλὴν Ἰουδαῖον, εἶπε ταπεινοφώνως μὲ τόνον Ἰερραίου :

— Οὐαί σοι, νιῆ Ἰούδα παραδόπιστε ! Οὐ μὴ παρέλθωσιν ἡμέραι τρεῖς καὶ τῇ ἐλάφῳ προσομοιωθήσει !

Κατὰ παράκλησιν τοῦ Κώστα, τὸν εἶχα παραστήσει πρὸς τὸν Ἑβραῖον ὡς υἱὸν βαθυπλούτου Ἑλληνοῦ ἐμπόρου ἐν Λονδίῳ, ὅστις εἶχεν ἔλθει νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Θεσσαλίαν ὡς ἀνταποκριτῆς τοῦ πατρικοῦ καταστήματος.

Τὴν ἐπιούσαν καλεῖ τὸν Ἑβραῖον καὶ τοῦ λέγει :

— Χαῖμ, δὲν μοῦ βρῖσκεις ἓνα Ἑβραῖον, τίμιον καὶ δραστήριον, ὁ ὁποῖος νὰ γνωρίζῃ ἀπὸ ἐμπόριον ; Θέλω νὰ τοῦ ἀναθέσω μιὰ σπουδαία δουλειὰ ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ κερδίσῃ πολλὰ χρήματα.

— Ἐγώ, ἀφεντικό, εἶμ' ἐδῶ. Γιατί νὰ ζητῆς ἄλλον;

Ἐὸ Κώστας τὸν παρετήρησε μὲ δυσπιστίαν.

— Σὲ βλέπω ὅτι εἶσ' ἐδῶ. Ἀλλὰ δὲν μοῦ φαίνεσαι καλὸς γιὰ δουλειά. Χωρὶς νὰ σοῦ κατοφανῆ, μοῦ φαίνεσαι τεμπέλης, ἀγαπᾷς πολὺ τὸ καθησιό.

Ἐὸ Ἐβραῖος ἐταράχθη ἐκ φόβου μήπως τοῦ φύγη ἡ λεία καὶ ἀνέπτυξεν ὅλην τὴν εὐγλωττίαν του διὰ νὰ μεταβάλῃ τὴν κακὴν ἰδέαν τοῦ μεγαλεμπόρου. Τί νὰ κάμῃ ἀφοῦ δὲν εἶχε δουλειά; Νὰ πάῃ στὴν ταβέρνα; Ἐπροτίμα νὰ κάθεται στὸ σπίτι. Δὸς του ὅμως δουλειά καὶ βλέπει. Γιὰ τὸ Θεό, αὐτὸς τεμπέλης! Μήπως ἦτο Τοῦρκος;

— Τί λές; μοῦ εἶπεν ὁ Κώστας, ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ τὸν ἤκουσε δικαιολογούμενον καὶ ἐξαίροντα τὰς ἐμπορικὰς του ἀρετὰς καὶ τὴν ἀργοῦσαν δραστηριότητά του.

— Ἀφοῦ πρόκειται νὰ τοῦ ἐμπιστευθῆς μεγάλη συμφέροντα, δὲν ἀποφασίζω νὰ δώσω γνώμην, διὰ νὰ μὴ μ' αἰτιῶσαι αὔριον.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἐβραίου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν στυλωμένοι ἐπάνω μου παρακλητικοί, ἐδάκρυσαν.

— Μὰ γιατί; γιατί, κύρ Ἀλέκο; Δὲν ἔχει νὰ φοβηθῆ τίποτε. Εἶμαι τίμιος ἄνθρωπος μὲ γνωρίζει μιὰ Λάρισσα. Δὲν εἶνε πρώτη φορὰ ποῦ ἀνακατεύομαι στὸ ἐμπόριο. Ρώτησε.

— Καλά, θὰ σε φθῶ, εἶπεν ὁ Κώστας καὶ τοῦ ἔνευσε ν' ἀπέλθῃ.

Ἐὸ Χαῖμ φεύγων ἐσταμάτησεν εἰς τὸ κατώφλιον.

— Κύριε Κωστάκη, δὲν θαῦρης ἄλλον σὰν ἐ' ἐμένα ποῦ μὲ γνωρίζεις κιόλα.

— Ἄ! ἀνεφώνησεν ὁ Ποινοῦδης προσποιηθεὶς ὀργήν, τὸ ξέρετε ὅτι μᾶς ἔγινε φόρτωμα; Ἄν πῆς ἄλλη λέξι, ἐτελείωσε, δὲν μοῦ κάνεις.

Ἐὸ Ἐβραῖος συνετάλη, ἔλαβε ταπεινότερον σχῆμα καὶ ἀπῆλθε χωρὶς νὰ εἶπῃ λέξιν, χωρὶς νὰ κάμουν τὸν ἐλάχιστον θόρον τὰ βήματά του. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασε κάτω, δὲν ἠδυνήθη νὰ εὔρη ἡσυχίαν. Καὶ ἐπηγαινοήχετο, καὶ ἐξήχετο καὶ ἐπανήχετο, καὶ

παρετήρει μὲ ἀνησυχίαν πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον ἐπάνω εἰς τὴν κατοικίαν μας.

— Τί σοῦ εἶνε αὐτοὶ οἱ Ἑβραῖοι! εἶπεν ὁ Κώστας παρατηρῶν ἀπὸ τὸ παράθυρον τὴν νευρικὴν ἀνησυχίαν του. Αὐτὸς ἐδῶ μοῦ ἐνθυμίζει μίαν ἱστορίαν ποῦ τὴν ἔχω ἀκούσει ἀπὸ τὸν πάππον μου. Οἱ Ἑβραῖοι φυσικὰ εἶνε ἀποκλεισμένοι ἀπὸ τὸν Παράδεισον. Ἄλλὰ ἓνας μιὰ φορὰ δὲν ξέρω πῶς κατώρθωσε — διὰ δωροδοσίας ἴσως — νὰ εἰσχωρήσῃ. Τὸν βλέπει ὁ ἀρχιθυρωρὸς τοῦ Παραδείσου καὶ δαιμονίζεται. Μωρέ! πῶς χώθηκε αὐτὸς ὁ παληοτσιφούτης ἐδῶ; Καὶ πῶς νὰ τὸν βγάλουν τώρα ἔξω; Βία δὲν ἀρμόζει εἰς τὸν Παράδεισον, μὲ τὸ καλὸ δὲν γίνεται, λοιπόν; Οἱ πρόκριτοι τοῦ Παραδείσου κάνουν συμβούλιον καὶ ἐπὶ τέλους ἓνας Ρωμηὸς ἅγιος προτείνει σχέδιον ἐξώσεως, τὸ ὁποῖον γίνεται δεκτόν. Ἔνας ἀπ' αὐτοὺς βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν Παράδεισον καὶ ἀρχίζει νὰ φωνάζῃ σὰν τελάλης: «Μιὰ δραχμὴ τὸ βῶδι! μιὰ! μιὰ δραχμὴ!... Κι ἄλλος!» Ἐχει ἄλλος;» Ὁ Ἑβραῖος ἀκούει, σταματᾷ καὶ ἀφρονεῖται, μὲ μάτια νά, τόσα. «Μιὰ δραχμὴ τὸ βῶδι!» φωνάζει καὶ πάλιν ὁ τελάλης. «Δυό!» φωνάζει καὶ ὁ Ἑβραῖος καὶ ὀρμᾷ ἔξω. Ἄλλὰ συγχρόνως καὶ οἱ ἅγιοι τοῦ ἔκλεισαν τὴν πόρτα καὶ τὸν ἀφῆκαν ἔξω. Κάτι τέτοιο θέλει νὰ πάθῃ καὶ ὁ Χαΐμ.

Ὅταν κατέβηκα κάτω, εἶδα ὅτι ὁ Χαΐμ ἤθελε νὰ μοῦ ὀμιλήσῃ, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα. Τὸν ἐνεθάρρυνα ὅμως ἐγὼ διὰ τοῦ βλέμματός, καὶ πλησιάσας μοῦ εἶπε μὲ παντοίας ἐνδείξεις σεβασμοῦ:

— Μὰ δὲν μοῦ λές, κύρ Ἀλέκο, τί δουλειὰ εἶν' αὐτὴ ποῦ θέλει ὁ κύριος Κώστας;

— Δὲν ξέρω ἀκριβῶς... μετᾶξτα, νομίζω, θέλει ν' ἀγοράσῃ.

— Μετᾶξτα! ἀνεφώνησεν ὁ Χαΐμ ζωνηρότατα. Καὶ θέλει καλλίτερο ἀπὸ μένα;

Ἦρξισε δὲ νὰ μοῦ ἀναπτύσῃ τὸν πλοῦτον τῶν γνώσεών του εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος καὶ ἐν τέλει μοῦ εἶπεν:

— Ὅριστε μέσα νὰ ρωτήσετε καὶ τὴ Σαρίνα τὴ γυναῖκά μου. Τὴν ξέρει κανεὶς ἄλλος τὴ Θεσσαλία σὰν κ' ἐμένα; Ἐγὼ σὲ βεβαιῶ, κύρ Ἀλέκο, δὲν τὸ κάνω γιὰ συμφέρο... ναί, θέλω καὶ νὰ

δουλέψω, ἀλλὰ θέλω καὶ νὰ μὴ μπλέξη ὁ Κωστάκης μὲ κανένα μπό-
σικο ἢ μπαγαπόντη καὶ χάση τοὺς παράδες του.

Καὶ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια μὲ ὠδήγησεν εἰς τὴν κατοικίαν του, ὅπου
ἦ Σαρίνα μού ἔκαμε πολλές περιποιήσεις, ἐνῶ τῆς Λουτσίας τὰ
γαλανὰ ματάκια ἦσαν γεμᾶτα ὑποσχέσεις.

— Ἐγὼ θὰ μεσιτεύσω, εἶπα ὅταν ἀνεχώρουν, καὶ πιστεύω ὅτι
θὰ τὸν πείσω. Ἄλλὰ σὲ συμβουλεύω νὰ μὴ φανῆς ἀπαιτητικὸς
τώρα στὴν ἀρχή, διότι μπορεῖ νὰ νομίση ὅτι θέλεις νὰ τὸν ἐκμυ-
ταλλεθῆς. Καὶ ἅμα σὲ πάρη μὲ τὸ καλὸ, θὰ κάμης τὴν τύχη σου
μ' αὐτόν.

Τὴν ἐπιούσαν ὁ Κώστας ἐκάλεσε τὸν Χαῖμ καὶ τοῦ εἶπε σο-
βαρώτατα :

— Ἐρώτησα γιὰ σένα, ἀλλὰ δὲν ἔλαβα πολὺ καλὰς συστάσεις.

Ἄλλο ἔβραϊὸς ἔγεινε κάτωχρος.

— ... Ἄλλ' ἴσως ἔχεις ἐχθρούς.

Τὸ αἷμα ἐπανῆλθεν ἄφθονον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χαῖμ.

— Ναί, μάλιστα, κύριε Κωστάκη, ἔχω ἐχθρούς, ἀλλὰ κακὸ δὲν
ἔκαμα ἀνθρώπου ποτέ. Ἐγώ. . .

Ἄλλο Κώστας τὸν διέκοψε μὲ ὀργίλην ἀναφώνησιν :

— Ἄ! πολλὰ λόγια, σοῦ εἶπα, δὲν μ' ἀρέσουν. . .

Ἐπειτα ἐξηκολούθησε :

— Δὲν εἶμαι ἀνόητος νὰ ἐμπιστευθῶ τὰ συμφέροντά μου
εἰς ἓνα ἄνθρωπον εἰς τὸν ὁποῖον δὲν μπορῶ νὰ ἔχω τελείαν ἐμπι-
στοσύνην.

— Ἐγώ, κύρ Κωστάκη. . . ἤρχισε λέγων, ἔνδακρυς σχεδὸν ὁ
ἔβραϊος.

— Ἄ! εἶπαμὲ ὅτι πολλὰ λόγια δὲν μ' ἀρέσουν, ἐπανάλαβεν
αὐστηρῶς ὁ Κώστας.

Καὶ ἀφοῦ ἔκαμεν ὀλίγα βήματα εἰς τὸ δωμάτιον, ἐξηκολούθησε :

— Δὲν εἶμαι ἀνόητος ἐγὼ νὰ ἐμπιστευθῶ τὰ συμφέροντά μου
εἰς ἓνα ἄνθρωπον διὰ τὴν τιμιότητα τοῦ ὁποίου ὑπάρχει κάποια
ἀμφισβήτησις, κάποια ὑποψία.

Ἄλλο Χαῖμ ἤρχισε νὰ τρέμη. Ἐπειδὴ δὲ ἐπνίγετο ὑπὸ τῆς ἀνάγ-

κης νὰ ὀμιλήσῃ, ν' ἀπολογηθῆ, ἔστρεψε πρὸς ἕμὲ ἱκετευτικὸν βλέμμα καὶ ἀληθῶς τὸν ἐλυπήθηκα· ἀλλ' ὅμως ὑπεκρίθην ὅτι δὲν ἐνόουν.

Ὁ Κώστας, ἀφοῦ ἔκαμε πάλιν ἓνα γῦρον εἰς τὸ δωμάτιον, ἔσταμάτησε πρὸ τοῦ Ἑβραίου καὶ τοῦ εἶπε :

— Δι' αὐτὸ θὰ σὲ δοκιμάσω κατ' ἀρχάς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶνε μία ἐγγύησις ὅτι σὲ γνωρίζω καὶ μένω εἰς τὸ σπίτι σου. Ἐπειτα καὶ ὁ φίλος μου ἅπ' ἔδῳ ἔχει καλὴν ἰδέαν γιὰ σένα καὶ πολὺ μὲ παρεκάλεσε. Λοιπὸν σὲ προτιμῶ ἀπὸ κάθε ἄλλον ἄγνωστον. Μπορεῖς νὰ πᾶς στὴν Ἀγυῖά σήμερον ἢ τὸ πολὺ αὔριον ;

— Μπορῶ.

— Λοιπὸν νὰ πᾶς, νὰ ἐξετάσῃς τί κουκούλια ὑπάρχουν καὶ τί τιμὰς ζητοῦν καὶ νὰ μοῦ γράψῃς. Ἐγὼ περιμένω τηλεγράφημα ἀπὸ τῆς Λόνδρα καὶ ἅμα τὸ λάβω θὰ σοῦ στείλω παραγγελίαν νὰ καταρῶσῃς. Πρὸσεξε ὅμως νὰ ἐνεργήσῃς μὲ ὄλην τὴν προφύλαξιν τοῦ ἀπαιτεῖ ἓνα τέτοιο ἐμπόριο. Θέλεις ἀπὸ τώρα χρήματα γιὰ τὰ ἔξοδά σου ;

Ὁ Χαΐμ ἐδίστασεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ἔπειτα παρετήρησεν ἕμὲ καὶ εἶπε :

— Δὲ θέλω.

— Δὲν ἐννοῶ νὰ στενοχωρηθῆς. Μπορῶ νὰ σοῦ δώσω καμμιά ἑκατοστὴ δραχμὴς.

— Ἀργότερα. Ἐγὼ, κύριε Κωστάκη, θέλω νὰ πάῃ καλὰ ἢ δουλειά, καὶ ἀργότερα . . . καλὰ νὰ εἶμαστε.

Τὸ ἐπόμενον πρωὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἀγυῖαν ὁ Χαΐμ. Καὶ χρήματα μὲν δὲν ἐζήτησε διὰ τὸν ἑαυτὸν του, εἶπεν ὅμως εἰς τὸν Κωστάκην νὰ φροντίσῃ, ἂν παρουσιασθῆ καμμία ἀνάγκη, διὰ τὸ σπίτι του.

— Σαρίνα, εἶπε πρὸς τὴν σύζυγόν του, τὸν ἀφέντη τὸν Κωστάκη νὰ τὸν θεωρῆς σάν κ' ἐμένα.

Ἡ Σαρίνα ἐφρόντισεν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ γράμμα τὴν παραγγελίαν τοῦ συζύγου της, ἡ δὲ ξανθὴ

Λουτσιὰ δὲν διέφρασε τὰς ὑποσχέσεις τὰς ὁποίας εἶχαν δώσει τὰ γαλανὰ τῆς μάτια.

Ἐπέρασαν οὕτω ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἡμέραι. Ὁ Χαῖμ ἔγραψεν, ἐκθέτων τὸ πόρισμα τῆς ἐνεργείας του, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυσάρεστον.

Ἄλλὰ τὸ ἐκ Λονδίνου τηλεγράφημα ἐβράδυνεν. Ἐπὶ τέλους ὁμοῦς ἦλθε καὶ αὐτό· ἀντὶ δὲ νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Χαῖμ ὁ Κώστας, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἀγυιὰν καὶ αὐθημερόν ἀνεχώρησεν. Ἄλλ' οὔτε ὁ Χαῖμ τὸν ἐπανείδεν, οὔτε ἐγώ. Ἀντὶ νὰ μεταβῇ εἰς Ἀγυιὰν, μετέβη κατ' εὐθείαν εἰς τὸν Βῶλον καὶ ἐκεῖθεν . . . Κύριος οἶδε ποῦ.

Τὸ μόνον ὅπερ ἔμαθα περὶ αὐτοῦ ἔκτοτε ἦτο ὅτι, ὅπως δὲν ἦτο υἱὸς πλουσίου ἐμπόρου, δὲν ἦτο καὶ υἱὸς πλουσίου τραπεζίτου, ἀλλ' ἦτο ἀπλοῦς ὑπάλληλος ἐνὸς μεγάλου ἑλληνικοῦ καταστήματος ἐμπορικοῦ εἰς τὴν Μασσαλίαν. Δὲν ἦκουσα δὲ πλέον νὰ γείνη λόγος περὶ αὐτοῦ, οὔτε αὐτὸς μοῦ ἔγραψέ ποτε.

Κατὰ τοὺς Διεθνεῖς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἐνῶ ἀνέβαινα εἰς τὴν ὁδὸν Σταδίου, βλέπω μίαν οἰκογένειαν προπορευομένην καὶ κρατοῦσαν ὀλόκληρον τὸ πλάτος τοῦ πεζοδρομίου. Ἐφαίνοντο ἐπαρχιωταί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν παραλάβει εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ αὐτοὺς τοὺς γάτους τῶν καὶ ἀπειλοῦν εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν καρβάκιον ἀξιοπεριεργόν. Ἡ κυρία ἐπροπορεύετο ὀλίγον μετὰ τῆς δωδεκαετοῦς θυγατρὸς τῆς, κατόπιν ἤρχετο ὁ σύζυγος μὲ μακρὸν ἐπανοφόριον, κύπτων καὶ κρατῶν ἀπὸ τὸ χεῖρ τετραετὲς παιδίον· ἄλλο ἐκράτει εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς ὑπηρετρία καὶ ἄλλο μεγαλείτερον ἤρχετο μόνον του, ἐσταμάτα ἀνὰ πᾶν βῆμα διὰ νὰ παρατηρῇ τὰς ἀμιάξας καὶ τοὺς διαβάτας καὶ ἠνάγκαζε τὴν ὑπηρετρίαν νὰ στρέφεται καὶ νὰ τὸ φωνάζῃ. Μόνη ἡ κυρία δὲν ἐστρέφετο, ἀλλ' ἐπροχώρει μὲ στρατιωτικὴν ἀκαμψίαν. Τινὲς τοὺς παρετήρουν μειδιῶντες, ἀλλ' ἐγὼ ἐλυπήθηκα τὸν δυστυχεῖ σύζυγον. Ὅταν ἐστράφη διὰ νὰ καλέσῃ τὸν χαζεύοντα υἱόν του, εἶδα πρόσωπον ὠχρόν, ἐπίμηκες, μὲ ἀντάκια ἐκατέρωθεν τοῦ στόμα-

τος, μὲ μαύρην γενειάδα ὀσιομάτυρος, τὴν ὁποίαν διέστιζαν τρίχες λευκαί. Καὶ τὸν ἐλυπήθηκα τόσον διὰ τὰ χάλια του καὶ τὸ θέαμα τὸ ὁποῖον παρείχεν εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, ὅσον καὶ διὰ τὰ χάλια τῆς συζύγου του, τῆς ὁποίας τὴν ἀσχημίαν ἐμίαντευα.

Ἐπιταχύνας τὸ βῆμα, ἐπροχώρησα καὶ ἔσριψα μιὰ ματιὰ εἰς τὴν κυρίαν. Σωστὴ φώκια, μὲ τὴν μύτην σχίζουσαν τὸν ἀέρα, ὡς πρῶρα πλοίου. Ἄλλ' ἐφόρει βαρῦτιμον ἔσθῆτα καὶ χουσαῖ κοσμήματα, εἰς αὐτὰ δέ, φαίνεται, ἐστηρίζετο ἡ κακότητος ἀλαζονεία ἣτις ἤρξανε τὴν ἀσχημίαν τοῦ τριχωτοῦ μούτρου της.

Ἀπὸ οἴκου πρὸς τὸν σύζυγον δὲν ἐπέμεινα πολὺ εἰς τὴν ἐξέτασίν μου καὶ μόλις εἶδα τὴν κόρην, ἣτις μοῦ ἐφάνη ἀντίτυπον τῆς μάνας της. Τοὺς ἐπανεῖδα βράδου βράδου ἐνῶ ἐξηρχόμην ἀπὸ τὸ Στάδιον, καὶ τὸ βλέμμα μου συνηντήθη μίαν στιγμὴν μὲ τὸ βλέμμα τοῦ συζύγου. Ἄλλ' ἀμέσως τοὺς ἔχασα μέσα εἰς τὸν ὄκεανόν ἐκεῖνον τοῦ πλήθους καὶ τὸν συνωστισμόν. Τί μ' ἐνδιέφερον ἄλλως τε ; Μετὰ μίαν ὅμως ἢ δύο ἡμέρας συναντῶμαι μύτη μὲ μύτη εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος μὲ τὸν κύριον ἐκεῖνον, μόνον τώρα περιπατοῦντα. Παράμερίζω διὰ τὴν περᾶσιν, ἀλλ' αὐτὸς θέτει τὸ χέρι του εἰς τὸν ὄμόν μου οἰκειότατα καὶ μὲ μειδιάματα μοῦ λέγει :

— Βρὲ Ἀλέκο, περηφανεύτηκες ἢ δὲν μὲ ἀναγνωρίζεις ;

Ἡ φωνὴ ἐκείνη μ' ἐγύρισε διὰ μιᾶς δεκαπέντε ἔτη πίσω καὶ ὑπὸ τὴν ἀσκητικὴν γενειάδα καὶ εἰς τὸ βάθος τῶν ὀφθαλμῶν του διέκρινα τὸν ἄλλοτε ζωηρὸν καὶ ὁραῖον νέον τὸν ὁποῖον ἐγνώρισα κατὰ τὸ ἐκ Πειραιῶς εἰς Βῶλον ταξίδι.

— Ὁ Κώστας Πρινοῦθης ! ἀνεφώνησα.

— Βλέπεις πόσον ἄλλοξα, πόσον ἐγέρασα ; μοῦ εἶπε μελαγχολικῶς.

Πόσον τρώντι εἶχεν ἀλλοιωθῆ, πόσον εἶχε καταβληθῆ ! Τὰ μάτια του, τὰ τόσον γοητευτικά, τὰ τόσον ἀκτινοβόλα ἄλλοτε, ἦσαν τώρα κουρασμένα καὶ γεμᾶτα μελαγχολίαν, οἱ δὲ ὄμοί του ἦσαν ὀλίγον κυρτωμένοι. Ἐὰν δὲν μοῦ ὠμίλει, ἐὰν δὲν μοῦ ἔδιδεν ἀφορμὴν, θὰ ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ τὸν ἀναγνωρίσω.

— Ὁμολογῶ ὅτι δὲν διατηρεῖς τίποτε σχεδὸν ἐξωτερικὸν ἀπὸ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον.

— Σὺ ὅμως δὲν μετεβλήθης πολὺ, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι εἶσαι ἄγαμος ἀκόμη ἢ ὅτι ἐστάθης τυχερὸς εἰς τὸν γάμον, μοῦ εἶπε μὲ μικρὸν στεναγμόν. Ἄλλὰ πᾶμε νὰ καθήσωμε πουθενά, ἔχομε τόσα νὰ ποῦμε, δεκαπέντε ἐτῶν ἱστορίες.

Εὐθρήκαμεν μίαν θέσιν εἰς τὴν γωνίαν τῆς πλατείας, εἰς μέρος ὅπου ἡμεῖθα ἀπομονωμένοι.

— Ἐνθυμεῖσαι τί τρελλὸς ἦμουν ὅταν μ' ἐγνώρισες, μοῦ εἶπεν ὁ Κώστας ἅμα ἐκαθήσαμεν, καὶ πῶς κατεχρόμην μερικὰ πλεονεκτήματα φυσικὰ τὰ ὁποῖα εἶχα. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι δὲν ἦσαν καὶ θανάσιμα τὰ ἁμαρτήματά μου καὶ δὲν εἶμαι μετανοημένος διὰ τὰς νεανικὰς μου τρέλλας. Ἄλλὰ τὰς ἐπλήρωσα πολὺ ἀκριβᾶ. Ἐνθυμεῖσαι τὸν δυστυχῆ Χαίμ; ἐνθυμεῖσαι τὴν κακομοίρα τὴ Σελιμέ; Σκληρῶς ἐτιμωρήθηκα διὰ τὴν ἀπάτην τοῦ ἐνός καὶ διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἄλλης. Τί νὰ σοῦ πῶ; πρὸ πολλοῦ ἤρχισα νὰ πιστεύω εἰς αὐτὰς τὰς ἀνταποδόσεις, ἂν καὶ τὰς ἐδίδικω ἀδίκως. Ἄμὲ ἢ δυστυχισμένη ἢ κυρία Τεφαρίκη; Τὴ θυμᾶσαι; Ὅταν ἐγύρισα στὸν Βῶλον ἐφρόντισα νὰ μὴ μείνῃ καὶ αὐτὴ παραπονεμένη ἢ νὰ μὴ μὲ νομίσῃ βλάκα. Καὶ διὰ νὰ μὴ τὰ πολυλογῶ, ὁ σύζυγος μᾶς ἀνεκάλυπεν, ἔγεινε σκάνδαλον, ἢ κυρία ἤθελε καὶ καλὰ νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀφῆκα νὰ ξεκαθαρίσῃ τοὺς λογαριασμούς της μὲ τὸν σύζυγον καὶ ἐτράβηξα στὴν Εὐρώπην, ὅπου ἔμαθα ὅτι τὸ σκάνδαλον ἐτηκολούθησε διαζύγιον. Ἄλλὰ μετ' ὀλίγους μῆνας ἤρχισεν ἡ ἀνάποδη τῶν ἔως τότε εὐτυχῶν μου. Ἐξ αἰτίας ἄλλων ἀναλόγων παρεκτροπῶν ἔχασα τὴν θέσιν μου, διότι, πρέπει νὰ σοῦ εἶ ὁμολογήσω, ὁ πατέρας μου δὲν ὑπῆρξε ποτὲ βαθύπλουτος, ἀλλ' ἦτο πτωχὸς νεωκόρος εἰς τὰ Πατριαρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως.

Τότε ἐγνώρισα τὴ φτώχεια ὑπὸ τὴν σκληροτέραν της μορφῆν καὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ μου κατέφυγα εἰς τὸν γάμον. Ἐνθυμήθηκα ὅτι μία νέα ἄσχημη, τὴν ὁποίαν εἶχα κοροῦδεύσει εἰς ἓνα ταξίδι, διὰ νὰ περάσω τὴν ὥρα μου, εἶχε περιουσίαν, καὶ ἀπεφάσισα νὰ

ἐπαφελήθῃ τὴν κωμῶδιαν ἐκείνην. Τῶντι δὲ ἡ νέα ἐξηκολούθει νὰ πιστεύῃ τοὺς λόγους καὶ τὰς ὑποσχέσεις μου καὶ αἱ προτάσεις μου ἔγειναν ἀμέσως δεκταί. Ἀλλὰ τότε ἡ κωμῶδια ἤρχισε νὰ στρέφεται εἰς βάρος μου. Μετὰ τὸν γάμον, ἡ προῖκα ἀπεδείχθη κατωτέρα τῆς φήμης τῆς. Ἀλλὰ πλέον δυσσαρέστους ἐκπλήξεις μου ἐπεφύλαττεν ὁ χαρακτήρ τῆς νύμφης. Ἐκείνη, τὴν ὁποίαν εἶχα νομίσει ὄν ἄκακον καὶ ἀπονήρευτον, ἔκαμε τὴν ζωὴν μου κόλασιν μὲ τὰς ἀγρίας ζηλοτυπίας τῆς, τὰς δυστροπίας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς. Εἰς ἐπίμετρον μου ἦλθε καὶ μία σοβαρωτάτη ἀσθένεια, ἡ ὁποία ἐκλόνισε φοβερὰ τὸν ὀργανισμόν μου. Ἡ ἀσθένεια ἐκείνη καὶ ἡ γυναῖκα μου, δύο νόσοι, ἡ μία ὀξεῖα καὶ ἡ ἄλλη χρονία, μ' ἐδάμασαν ἐντελῶς. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν μένω καὶ ἐμπορεῦμαι εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τώρα πηγαίνω στὸ Βῶλο γιὰ ν' ἀφήσω τὰ παιδιά νὰ περάσουν τὸ καλοκαῖρι στὸ Πήλιον· περῶντας δὲ ἐμείναμε νὰ δοῦμε καὶ τοὺς ἀγῶνας.

— Ὡστε ἡ σύζυγός σου ἦτο ἡ κυρία ... τὴν ὁποίαν συνώδευες προχθές; ἠρώτησα μὲ δισταγμόν.

— Ναί. Δὲν τὴν ἀνεγνώρισες κι' αὐτὴν; Εἶνε παλαιά σου γνώριμος.

— Μπᾶ!

— Ἡ Μαρίνα. Δὲν τὴ θυμᾶσαι στὸ βαπόρι;

Καὶ μειδιάσας μὲ πικρίαν προσέθηκε:

— Εἶδες πῶς τὰ φέρνει ὁ διάβολος;

Ο ΣΙΩΠΗΛΟΣ

Δὲν δύναμαι νὰ κατηγορήσω τὸν κουρέα μου ὅτι ἐκληρονόμησε τὸ ἐλάττωμα τῶν ἀρχαίων ὁμοτέχνων του. Ποτὲ δὲν εὐρέθηκα εἰς τὴν ἀνάγκην, εἰς ἣν ὁ ἀρχαῖος ἐκείνος, ὅστις, ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ κουρέως «Πῶς σε κείρω;», ἀπήντησε «Σιωπῶν». Ποτὲ δὲν μοῦ ἀνέπτυξε τὰς ἰδέας του περὶ τῆς διοργανώσεως τοῦ στρατοῦ μας ἢ τὰς γνώμας του περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος.

Ἐξ ἐναντίας αὐτὸς ἀναγκάζεται νὰ μοῦ συμβουλευῇ σιωπῆν διὰ νὰ μὴ μὲ κόψῃ μὲ τὸ ξυράφι του.

— Προσέξτε, μὴ μιλάτε νὰ μὴ κοπῆτε!

Αὐτὸ δὲ καὶ τὸ «μὲ τίς ὑγείες σας», μὲ τὸ ὁποῖον τελειώνει τὸ ξύρισμα, εἶνε αἱ μόναι λέξεις τὰς ὁποίας ἀκούω ἀπὸ τὸ στόμα του.

Εἶνε χολερικῆς μορφῆς ἄνθρωπος, ὠχρὸς καὶ ἰσχνός, σχεδὸν σκυθρωπὸς πάντοτε. Ἄλλὰ δὲν εἶνε σταθερὸς κανὼν ὅτι οἱ χολερικοὶ εἶνε ὀλιγόλογοι. Ἐγνώρισα ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ τύπου, ἀνυποφόρους φλυάρους, κατὰ τοσοῦτο δὲ μᾶλλον ἐπικινδύνους, καθ' ὅσον ἡ σοβαρὰ μορφὴ των ἐμπνέει ἐμπιστοσύνην καὶ ἀνυποποπτοὶ ἐμπίπτετε εἰς τὴν παγίδα.

Ἄλλ' ἢ ὀλιγολογία τοῦ κουρέως μου, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς μὲ εὐχαρίσται, ἐξ ἄλλου μ' ἐπεισμωνε καὶ μ' ἐσκανδάλιζε. Μοῦ ἐφαίνετο τρόπον τινα ἀσέβεια πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ διέψευδε τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν εἶχα περὶ τῶν κουρέων κατὰ τρόπον τόσον ἀπρόοπτον, ὥστε νὰ μοῦ φαίνεται ὡς προσβολὴ προσωπικῆ. Αὐτόν, ὅρι μόνον φλύαρος δὲν ἦτο, ἀλλὰ καὶ δὲν ὑπέφερε τὰς ὁμιλίαις τῶν ἄλλων.

Διὰ τοῦτο ἀνέστρεψα τοὺς ὄρους. Ἐφλυάρουν ἐγὼ ὁ πελάτης,

προσπαθῶν νὰ ἐξερεθίσω τὴν σιωπηλὴν του ἀπάθειαν καὶ ἐδικουμένως συγχρόνως δι' ὅσα ἔχει ὑπαφέρει ἀπ' αἰῶνων τὸ γενειοφόρον γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν πολυλογίαν τῶν κουρῶν. Ἄλλ' εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου ἀπήντα μὲ ξηρὰ μονοσύλλαβα καὶ ὁσάκις τὸν ἠνάγκαζα νὰ εἴπῃ περισσότερα, μοῦ ἐπέβαλλε σιωπὴν μὲ τὴν ἀπειλὴν τοῦ ξυραφιοῦ.

— Μὴ μιλάτε, σᾶς εἶπα, νὰ μὴ σᾶς κόψῃ τὸ ξυράφι.

Ἐπιδοθὲν δὲ ὅτι σκοπίμως μ' ἐκοιπτεν ἐνίοτε, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος τοὺς λόγους του.

Μίαν ἡμέραν ἔτυχε νὰ εἴμεθα οἱ δύο μας μόνον εἰς τὸ κουρεῖον. Ἐνῶ δὲ μ' ἐσαπούνιζε τοῦ εἶπα :

— Δὲ μοῦ λές, κύρ Σαῦρο, κρατᾷ λογαριασμὸ πόσα κεφάλια ἔχεις μπαρμερίσει ἕως τώρα ;

Ἡ ἀνόητος αὐτὴ ἐρώτησις φαίνεται ὅτι τοῦ ἤρεσε, διότι ἀντὶ νὰ μοῦ κόψῃ τὴν συνέχειαν δι' ἑνὸς ξηροῦ ὄχι, κατὰ τὴν συνήθειάν του, εἶπεν :

— Ὅλα τὰ μεγάλα κεφάλια τῆς Ἑλλάδος ἔχουν περάσει ἀπὸ τὰ χεῖρα μου καὶ σὲ βεβαιῶ ὅτι δὲν ζυγίζουν μεγάλο πρᾶμμα. Ὅλα κούφια καὶ ἐλαφρά. Εἶμαι κουρεὺς τριάντα πέντε χρόνια. Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα ἔχω ξυρίσει πολιτικούς, στρατιωτικούς, καθηγητάς, διπλωμάτας, ἀνωτέρους διοικητικούς ὑπαλλήλους, δημοσιογράφους... τέλος πάντων τὰς κορυφὰς ὅλων τῶν κλάδων τοῦ μᾶς διευθύνουν...

Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη διάχυσις μ' ἐξέπληξε καὶ ἂν συνέπιπτε μὲ τὰς ἐορτὰς τῆς 25 Μαρτίου καὶ τῆς 15 Αὐγούστου, θὰ τὴν ἀπέδιδα εἰς θαῦμα τῆς Παναγίας τῆς Τήνου, ἥτις ἀποδίδει τὴν φωνὴν εἰς τοὺς ἀλάλους.

Ἐπιφοιτήθη τὸ θαῦμα, τὸ ὁποῖον ἕως ἤτο παροδικόν.

— Καὶ δὲ μοῦ λές, κύρ Σαῦρο, διὰ μιᾶς ἀρχίζετε νὰ ξυρίζετε ἀνθρώπους σεῖς οἱ κουρεῖς ; Δὲν κάνετε καμμιά προσέκνησιν ;

— Τί ; μήπως πιστεύεις καὶ τουλόγου σου ὅτι γυμναζόμεθα πρῶτον σὲ γουρουνίσια κεφάλια, σὰν πατσατζίδες ;

— Λοιπὸν ποῖον προτοξήρισε ;

— Ἐναν τρελλό. Δὲν τὸ λέει καὶ ἡ παροιμία ; « Σιτῶν τρελλῶν τὰ κεφάλια μαθαίνουν οἱ μακαρπέριδες ». Τί ὑπέφερε στὰ χέρια μου ὁ μακαρίτης !

— Ἀπέθανε ;

— Μποροῦσε νὰ μὴ πεθάνῃ μὲ τὰ μαρτύρια ποῦ ὑπέφερε ; Ἀπέθανε μετὰ τρία ἔτη, ἀλλὰ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἀπέθανε ἀπὸ τὴν ἀγρίαν σφαγὴν ποῦ ἔπαθε ἀπὸ τὸ ξυράφι μου. Ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον τρελλοὶ ἀπὸ τὸν πρῶτον. Ἐπειτα πῆρε δρόμο τὸ χέρι μου.

Ἐπῆλθε βραχεῖα σιωπὴ, ἔπειτα τοῦ εἶπα :

— Δὲ μοῦ λές τώρα, κύρ Σταῦρο, πῶς ἐοῦ μεταξὺ τῶν κουρέων, ἀρχαίων καὶ σημερινῶν, ἀποτελεῖς ἐξαιρέσειν μὲ τὴν ὀλιγολογίαν σου ; Γιατί δὲ μιλεῖς, ἐνῶ βλέπω ὅτι μιλεῖς πολὺ καλὰ ;

Τὸ πρόσωπον τοῦ κουρέως, τὸ ὁποῖον εἶχεν αἰθριάσει ἐπὶ τινὰς στιγμὰς, ἐσυννέφιασεν ἐκ νέου. Φαίνεται ὅτι ἡ ἐρώτησίς μου ἔθιξε κάποιον μυστήριον εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του, διότι τὸν εἶδα συνταρασσομένο καὶ εἰς τὴν κατήφειαν τῶν κερτίνων ὀφθαλμῶν του ἀνεπήδησε μίᾳ ἀστραπῇ.

Ἐφάνη σκεπτόμενος ἐπ' ὀλίγον, ἔπειτα μὲ φωνὴν ἀλλοιωμένην, τραχυτέραν τοῦ συνήθους καὶ στασιμωδικήν, μοῦ εἶπεν :

— Ἐγὼ δὲν εἶμαι σὰν τοὺς ἄλλους. Ἐχω στίς φλέβες μου αἷμα νεκροῦ.

Τὸν ἠτένισα ἀπορῶν. Εἶχε γίνει σκυθρωπότερος, τὰ μάτια του ἐσκοτίνασαν. Ἡ μεταβολὴ ἐκείνη μὲ ἀνησύχησε, διότι ἤμουν ἀκόμη ὑπὸ τὸ ξυράφι του, ἀλλ' ἢ περιέργεια ὑπερίσχυσε. Καὶ τοῦ εἶπα :

— Αἷμα νεκροῦ !... Τί λές ;

— Αὐτὸ ποῦ σοῦ λέγω. Ἄκουσε τί συνέβη. Ὅταν πρωτάρχισα νὰ ξυρίζω, μοῦ λείει μιὰ μέρα ὁ μάστορης μου : « Νὰ πᾶς στὴν ὁδὸν Περικλέους, ἀριθμὸς τάδε, νὰ ξυρίσης. Πάρε τὰ ἐργαλεῖα ». Ἐτρεξα μὲ προθυμίαν, διότι ὑπέθεσα ὅτι μ' ἔστειλε νὰ ξυρίσω κανένα γαμπρὸ κληρίμενα τὸ σχετικὸ δῶρο. Φθάνω εἰς τὸ σπίτι ποῦ μοῦλε ὁ μάστορης κιὰνεβαίνω μιὰ σκάλα· ἀλλὰ δὲν

μοῦ ἐφάνη αὐτὸ τὸ σπίτι νὰ ἐτοιμάζετο γιὰ γάμο· κάθε ἄλλο· Τὰ πρόσωπα ποῦ παρουσιάζοντο στὸ διάδρομο δὲν ἐφαίνοντο νὰ ἦσαν προσκαλεσμένοι σὲ χαρὰ. Μιὰ μαυροφόρα μὲ μάτια κόκκινα μοῦ δείχνει : « Ἄπ' ἐδῶ, παιδί μου ». Καὶ μὲ ὀδηγεῖ εἰς ἓνα δωμάτιον, ὅπου ἀντὶ γαμβροῦ εὐρίσκω ἓνα πεθαμένον φαρδὺ πλατύ. Κυντάζω μὲ ἀλοορία τὴ μαυροφόρα καὶ τοὺς ἄλλους ποῦ ἦσαν ἐκεῖ καὶ τοὺς λέγω :

— Ποιὸν θὰ ξυρίσω ;

Μοῦ δείχνουν τὸν νεκρόν.

— Τὸν πεθαμένο !

— Εἶνε συνήθεια, μοῦ λέγει ἡ μαυροφόρα καὶ ἀρχίζει τὸ κλάμα.

Ἐὰν δὲν ἔκλεγαν, θὰ νόμιζα ὅτι παίζουν μὲ τὸν πεθαμένο. Ἄλλ' ἦτο ἀδύνατον ἐγὼ νὰ ξυρίσω πεθαμένον. Ἐγύρισα στὸ μαγαζὶ ἀγανακτισμένος· ἀλλ' ὁ μάστορης μῆστελε πίσω.

— Τί μπρομπέρης εἶσαι σύ ; μοῦ εἶπε. Τὸ ξύρισμα τῶν πεθαμένων εἶνε τῆς δουλειᾶς μας. Κεγὼ ἔχω ξυρίσει πεθαμένο καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι κουρεῖς.

Ἄφοῦ ἦτο τῆς τέχνης, τί νὰ κάμω ; Ἐπῆγα κ' ἐξύρισα τὸν πεθαμένο. Ἄλλ' ἔτρεμαν τὰ χέρια μου τόσον, ποῦ τὸν παρεμόρφωσα τὸ μακαρίτη. Ἐκόπηκα δὲ καὶ ὁ ἴδιος κ' ἐπαθα σηψαιμία, ποῦ κινδύνευσα νὰ πεθάνω. Τὸ νεκρὸ αἷμα μπῆκε στὸ αἷμά μου.

Ὅταν ἐτελειώσα ὅπως ὅπως τὸ φρικτὸ κ' εἶνο ξύρισμα, ἦμουν τόσο σαστισμένος ποῦ εἶπα στὸν πεθαμένο :

— Μὲ τίς ὑγεῖες σας !

Καὶ ἔφυγα τρέχοντας ὡς νὰ μ' ἐκυνηγοῦσαν.

Τόσον δὲ τὸν εἶχε ταράξει ἡ ἀνάμνησις ἐκείνη, ὥστε μὲ τὴν τελευταίαν λέξιν μοῦ ἔκαμε μίαν βαθεῖαν ἐγκοπὴν καὶ τὸ αἷμα ἐσχημάτισε μικρὸν καταροάκιτην εἰς τὸ μάγουλόν μου.

Ο ΚΑΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΣ

Ἐκάθητο εἰς τὸ τελευταῖον θρανίον τῆς τάξεως μεταξὺ δύο ἄλλων, ὑπερβάντων, ὡς αὐτός, τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των, μυστακοφόρων καὶ σοβαρῶν. Οἱ τρεῖς οὗτοι εἶχον ἐπονομασθῆ ὑπὸ τῆς τάξεως «patres conscripti», ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τοὺς ὀνομάσῃ οὕτω κατὰ πρόσωπον, διότι ἐπεβάλλοντο διὰ τῆς διαφορᾶς τῆς ἡλικίας καὶ τῆς σοβαρότητός των. Καὶ οἱ τρεῖς ἦσαν ὀλιγόλογοι καὶ ἐλάχιστα διαχυσικοί, ἰδίως δὲ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος, ὅστις σπανιώτατα ἐξήρχετο εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Βιρβακείου κατὰ τὰ διαλείμματα ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐξήρχετο, τὸ πρόσωπόν του ἦτο ἀπομονωμένον καὶ ἀπροσπέλαστον ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἰσχνοῦ του σώματος. Πάντοτε σκυμμένος εἰς τὸ βιβλίον του, εἰς οὐδένα ὠμίλει, καὶ ἐπειδὴ ὁ κληρὸς τὸν εὐνόει, ὡς λέγουσιν εἰς τὰ γυμνάσια, ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος ἢ φωνὴ του.

Ἄλλὰ μίαν ἡμέραν κατὰ τὸ μάθημα τῆς λογικῆς, ἐπειδὴ οἱ ἐξεταζόμενοι ἦσαν ἀμελέτητοι κατὰ τὸ σύνηδες, ὁ καθηγητὴς ἀπευθυνθεὶς πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἄλλους ἠρώτησε:

— Ποῖος ἠμπορεῖ νὰ μοῦ φέρῃ ἓνα παράδειγμα βάρους ἐννοίας; Ἐσύ;... Ἐσύ;...

Ἄλλὰ κανεὶς δὲν ἔδιδε τὸ ζητούμενον παράδειγμα. Ἐπὶ τέλους, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς τάξεως ὑψώθη βραχίον μέγας, ὡς τοῦ Βριάρεω.

— Λέγε, Νήφων, εἶπεν ὁ καθηγητὴς.

Τότε ἠκούσθη μία φωνὴ ἔρρινος, χαλαρὰ καὶ ἐπίστροφος, ἔχουσα κατὰ τὸ κλαυθμηρὸν, μία φωνὴ παιδικὴ καὶ γεροντικὴ συνάμα, ἡ ἧτοια ἤρθρωσε τὴν ἐξῆς λέξιν:

— Ὁ σιδηρόδρομος!

Δὲν περιγράφονται οἱ γέλωτες οἱ ὅποιοι ἐπηρεκλούθησαν τὴν στιγμιαίαν κατάπληξιν, γέλωτες οἱ ὅποιοι παρέσυραν καὶ τοῦ καθηγητοῦ τὴν σοβαρότητα. Καὶ πῶς νὰ παύσῃ ἔπειτα ἡ θύελλα ἐκείνη τῆς παιδικῆς εὐθυμίας; Μάτην ὁ καθηγητὴς ἐπροσπάθησε νὰ δικαιολογήσῃ τὰ ἀδικαιολόγητα λέγων ὅτι ὁ Νήφων Ἀηδονίδης ἐλθὼν ἐκ Κύπρου, ὅπου δὲν ὑπάρχει σιδηρόδρομος, τόσον ἠσθάνηθη θαυμασμόν, ὅταν εἶδε τὸν σιδηρόδρομον Πειραιῶς—Ἀθηνῶν, ὥστε ἔκτοτε αὐτὴ ἡ ἔννοια παρέμεινε εἰς τὴν διάνοιάν του ὡς ἡ βαθυτέρα καὶ θαυμασιωτέρα. Οἱ ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν ἀταξίαν, καὶ τοιοῦτοι εἶνε πάντοτε οἱ περισσότεροι, ὑπεδαύλιζαν τὸν γέλωτα ὑποψιθυρίζοντες: «Ὁ σιδηρόδρομος! ὁ σιδηρόδρομος!» Ὁ καθηγητὴς ἐπὶ τέλους ἤρχισε ν' ἀπειλῆ, ἀλλὰ τότε οἱ ψιθυρισμοὶ μετετρέπησαν εἰς ὠρυγὰς ἐπὶ παντοίων τόνων, καὶ ἡ τάξις μετεβλήθη εἰς πανδαιμόνιον, εἰς τὸ ὅποιον μόνον ὁ Νήφων ἔμεινε σοβαρὸς, σκυμμένος εἰς τὸ βιβλίον του. Ὁ δὲ καθηγητὴς ἀπελιπισθεὶς ἐκτύπησε μὲ ὀργὴν τὸ βιβλίον ἐπὶ τῆς ἔδρας καὶ ἀπῆλθεν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ ὑψικάρηνος Νήφων ἔχασε τὸ γόητρον τὸ ὅποιον κυρίως ὄφειλεν εἰς τὴν σιωπὴν του. Τοῦ λοιποῦ ὅλοι οἱ μαθηταὶ τὸν ὠνόμαζαν Σιδηρόδρομον καὶ μαθητάρια δεκαπενταετῆ τὸν ἐλοιδόρουν ἀδελῶς, τοῦ ἐσφύριζαν καὶ τοῦ ἐπαλλαν καὶ τοῦ ἐκραύγαζαν ὑπὸ τὴν μύτην. Καὶ ὅταν ἀνεχώσει ἀπὸ τὸ γυμνάσιον, σμῆνος παιδαρίων τὸν περιεκλούθει μὲ ἀλαλαγμοὺς καὶ ἔμιμοῦντο ἑκατέρωθεν αὐτοῦ τὸν πάταγον τῆς ἀτιμομηχανῆς καὶ ἐφώναζαν:

— Τόπο, τόπο!... περῶν ὁ σιδηρόδρομος!

Τὴν αὐθάθειαν δὲ τῶν παιδαρίων ἀπειθράσυνεν ἡ μεγάλη τοῦ Νήφωνος προαότης καὶ δειλία. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους μήπως ἠδύνατο καὶ ν' ἀντιταγῆ κατὰ τοσοῦτον πλήθος διαβόλων; Ὡς μόνην σωτηρίαν εὔρε νὰ ἐρχεται τελευταῖος καὶ νὰ φεύγῃ τελευταῖος καὶ οὕτω μόνον κατώρθωνε ν' ἀποφεύγῃ τὰς ἐμπαικτικὰς διαδηλώσεις.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν παραδόσιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς γαλλικῆς, γε-

ροντίου μύωπος και ὀλίγον ξεκουτιασμένου, ὁ Νήφων ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς παντοῖα παιγνίδια ματαιοῦντα πολλάκις τὸ μάθημα. Μίαν ἡμέραν κάποιος ἐκ τῶν ἀστείων τῆς τάξεως, καθήμενος πλησίον τοῦ Νήφωνος, ἤρχισε νὰ ρέγγῃ.

— Τί εἶνε αὐτὸς ὁ θόρυβος; ἠρώτησεν ὁ καθηγητής.

— Ὁ Νήφων ρουχαλίζει, κύριε καθηγητά, ἔσπευσαν και ἀπήντησαν τινὲς τῶν παρακαθημένων, και ὁ ταλαίπωρος νέος ἐπεπλήχθη, χωρὶς νὰ τολμᾷ νὰ διαμαρτυρηθῇ, διότι μόνον τὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς του ἴσκει νὰ κινήσῃ γενικούς καγχασμούς.

Ἄλλοτε δὲ μιμούμενοι τὸ πάφ-πάφ τοῦ σιδηροδρόμου, ἔλεγαν πρὸς τὸν ἐρωτῶντα καθηγητήν:

— Εἶνε ὁ σεμὲν-δὲ-φέρ, κύριε καθηγητά.

— Μὰ πῶς εἶνε δυνατὸν ν' ἀκούεται εἰς τόσην ἀπόστασιν ὁ σιδηροδρόμος; Σὲ ν' ἔπᾶ ποσίμπλ, μεξ ἀμί, σὲ ν' ἔπᾶ ποσίμπλ. Σουαγὲ ραιζονάμπλ, βοαγιόν.

Μετοικήσας κατὰ τὰ τέλη Νοεμβρίου εἰς μίαν μεγάλην οἰκίαν τῆς Νεαπόλεως, κατοικουμένην σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὑπὸ φοιτητῶν και μαθητῶν, ἀνεκάλυψα ἀπροσδοκῆτως ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν ἐκατοίκει και ὁ Νήφων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδυσπίστισι πρὸς ἐμέ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ ὅλων τῶν συμμαθητῶν ἐγὼ ὀλιγώτερον τὸν ἐπείραζα, ἀνεθάρρησε βαθμηδὸν και ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐφθάσαμεν εἰς ἱκανὴν οἰκειότητα, ὥστε νὰ μοῦ ἐκμυστηρευθῇ και τὰς ὑποθέσεις τῆς καρδίας του. Διότι και καρδίαν εἶχεν αὐτὸς ὁ σιδηροδρόμος και ἡ καρδία του δὲν ἦτο κενή.

Ἀπέναντι τοῦ παραθύρου του ἐκατοίκει κάποιος πολιτικὸς συνταξιούχος μετὰ τῆς συζύγου, τῆς θυγατρὸς του και μιᾶς ὑπηρετρίας. Ὁ Νήφων κατ' ἀρχὰς ἔστρεψε τὰ ἐρωτικά του βέλη πρὸς τὴν θυγατέρα. Ἄλλ' ἐκείνη ὅταν ἐνόησε τὰς προθέσεις του ἐξεκαρδίσθη και ἀνεφώνησεν, ὥστε νὰ τὴν ἀκούσῃ ὁ Νήφων: «Μπᾶ τὸ σκιάχτρο, ποῦ θέλει και κόρτε!». Ὁ δὲ Νήφων και φύσει μετριώφρων ἦτο και οἱ γλευασμοὶ τῶν συμμαθητῶν εἶχαν συντελέσει νὰ σχηματίσῃ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἔλειπὴν ἰδέαν. Καὶ δὲν

ἐδυσκολεύθη νὰ ὑποβιβάσῃ τὰς ἀξιώσεις του εἰς τὴν ὑπηρετριαν καὶ συγκατάβασιν μάλιστα ὄχι μικρὰν ἐκ μέρους τῆς ἐθεώρησε τὸ ὅτι αὐτὴ δὲν ἀπέκρουσε μὲ χλεύην τὸν ἔρωτά του.

Εἶχαν παρέλθει μῆνες ἔκτοτε καὶ οἱ δύο ἔραστοι ἐφλέγοντο μακρόθεν, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ συνεννοηθοῦν δι' ἐπιστολῶν, διότι ἡ Ἀσημίνα δὲν ἐγνώριζε γράμματα καὶ χωρὶς νὰ δύνανται νὰ διμλήσουν, διότι οἱ φιλάργυροι καὶ ἰδιότροποι οἰκοδεσπόται ἐφρόντιζαν πάντοτε νὰ μὴ τὴν ἀφήνωσι μόνην, τὴν δὲ νύκτα ἠσφάλιζαν μὲ διπλοῦς μοχλοὺς τὴν θύραν. Τὴν Κυριακὴν δὲ κατὰ τὴν λειτουργίαν ἔμενε πότε ὁ γέρον ἢ γραιῖα εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ οὕτω ὁ Νήφων ἔπασχε τοῦ Ταυτάλου τὰ βάσανα.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 23 Δεκεμβρίου μοῦ ἀνήγγειλε μὲ χαρὰν ὅτι, ὅπως τοῦ ἐπιθύρυσεν ἐκ τοῦ παραθύρου ἡ Ἀσημίνα, τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων θὰ ἐπῆγαιναν ὅλοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ θὰ τὴν ἀφηναν μόνην διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ χριστουγεννιατικὸν γεῦμα. Ἐπὶ τέλους παρουσιάζετο ἡ πολυπόθητος εὐκαιρία. Ὁ Νήφων κατείχετο ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὸ πυρετώδους ἀνυπομονησίας, ἡ ὁποία ἠῤῥξανε ὅσον ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τῆς συναντήσεως. Δὲν ἠδύνατο νὰ εὖρη ἠσυχίαν. Τὸν εἶδα καὶ νὰ χορεύῃ. Τὸ εἶδα καὶ αὐτὸ τὸ θέαμα. Κατὰ τὴν ἑσπέραν ὅμως τὸν εἶδα κατηφῆ καὶ συλλογισμένον.

— Τί λές; μοῦ εἶπε. Δὲν εἶνε ἁμαρτία, τὴν ὥρα ποῦ θὰ εἶνε οἱ ἄλλοι Χριστιανοὶ στὶς ἐκκλησίες, ἐγὼ νὰ βρισκῶμαι σὲ μιὰ κουζίνα γιὰ ἐρωτοδουλειάς;

Δὲν εὐρῆκα τίποτε διὰ νὰ κατασιγάσω τοὺς δισταγμοὺς καὶ τοὺς φόβους του. Ἀλλὰ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἔρωτος τοὺς κατεσίγησε μόνος του καὶ ὅταν ἐσήμαναν οἱ κώδωνες, ὁ Νήφων Ἀηδονίδης, τρέμων ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ τὴν συγκίνησιν, ἐστέκετο εἰς τὰ πρόθυρα τῆς οἰκίας μας. Τὸ ὑψηλὸν ὡς στῦλος ὑποκείμενόν του ἔροπιτε μακρὰν μελανιὰν ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου. Ὅταν δὲ ἤκουσε τοὺς γείτονας ἐξερχομένους ἀπεσύρθη καὶ ἐκρύβη εἰς τὴν εἰσόδον μας.

— Νᾶχης τὸ νοῦ σου, Ἀσήμω, ἔλεγεν ὁ γέρον.

— Νὰ κλείσης καλὰ τὴν πόρτα ἀπὸ μέσα, παρήγγειλεν ἡ γραία.

— Τὰ μάτια σου τέσσερα, προσέθηκεν ἡ κόρη. ἤκουσες τι γράφουν ἡ ἑφημερίδες γιὰ τοὺς λωποδύτες.

Καὶ ἀφοῦ ἐξῆλθαν, οἱ γέροντες ἐπανελάβαν τὰς παραγγελίας· καὶ δὲν ἀπεμακρύνθησαν παρὰ μόνον ἀφοῦ ἤκουσαν τὸν κρότον τοῦ σύρτου. Καὶ πάλιν ὁ γέρον ἐστρεφεν ἐκ διαλειμμάτων τὴν κεφαλὴν καὶ παρετήρει ἀνησύχως.

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκρότησε πάλιν ὁ σύρτης ἀποσπρόμιμος καὶ προέκυψε σιγὰ σιγὰ ἐκ τῆς σκιᾶς τὸ ψηλόλιγνον σῶμα τοῦ Ἄηδονίδου.

Ἐγὼ ἀκουμβῶν εἰς τὸ ὑπερκείμενον παράθυρον, παρηκολούθουν τὰ γινόμενα, καὶ ὅταν εἶδα τὸν ἐραστὴν προχωροῦντα μετὰ προφυλάξεων πρὸς τὴν ἀπέναντι θύραν παιδαριώδης ἐπιθυμία μὲ κατέλαβε νὰ τὸν πειράξω.

— Νήφων! τοῦ ἐπιθύρισα.

— Τί;

— Πρόσεξε μὴ σφυρίξῃς κακῶς οἱ γέροι.

— Γιατὶ νὰ σφυρίξω;

— Δὲν εἶσαι σιδηροδρόμος;

Δέκα μόλις λεπτὰ θὰ εἶχαν παρέλθει ἀφ' ὅτου ὁ Νήφων εὐφίσκετο πλησίον τῆς Ἀρετούσας του, ὅτε ἐκ τοῦ ἄκρον τῆς ὁδοῦ ἐφάνη ἐρχόμενος ἀνθρωπός τις. Καὶ ὅταν ἐφθασεν εἰς τὸν πλησίον φανόν, ἀνεγνώρισα μετ' ἐκπλήξεως τὸν γέροντα συνταξιούχον. Βρῆ, τὸν κακομοίρην τὸν Νήφωνα!

Ὁ γέρον ἐφθασεν εἰς τὴν θύραν, ὅταν δέ, ὠθήσας αὐτὴν τὴν εὔρεν ἀνοικτὴν, ὠπισθοδρόμησεν, ἀντὶ νὰ προχωρήσῃ, μὲ ἐπιφώνημα ἐκπλήξεως καὶ φόβου. Μπᾶ! Ἐπειτα ἤνοιξε σιγὰ σιγὰ τὴν θύραν καὶ εἰσῆλθεν ἤκουσα δὲ τὴν φωνὴν του νὰ φωνάζῃ τὴν ὑπερέτριαν:

— Βρὲ Ἀσήμω! Ἀσημίνα!

Ὁ ταλαίπωρος Νήφων, εὐρισκόμενος εἰς τὸ μαγειρεῖον τὴν

συμβάν εἰς τὸ γυμνάσιον. Καὶ ὅταν, ἐπαναληφθέντων τῶν μαθημάτων, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Βαρβακείου ὁ Νήφων, μία κραυγὴ ἀνεπέμφθη ἕξ ὅλων σχεδὸν τῶν στομάτων:

— Νὰ ὁ Καλικάντζαρος! νὰ ὁ Καλικάντζαρος!

ΒΑΣΙΛΕΥΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΚΑΚΗΣ

Η ΚΑΜΠΑΝΑ

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1878 εἶχε τελειώσει, οἱ Τούρκοι εἶχαν ἐπιστρέψει εἰς τὸ χωριὸν καὶ ἐπισκευάσει ὅπως ὅπως τὰ τυρπολημένα σπίτια των. Οἱ χριστιανοὶ ἦσαν ἀκόμη ἔνοπλοι. Καὶ μίαν ἡμέραν ὁ Παπαδογιάννης εἰσῆλθεν εἰς τὸν τουρκικὸν καφενέ, μὲ μαχαίραν καὶ πιστόλαν εἰς τὴν ὄσφυν, καὶ ἀφοῦ ἐπέρασε κοντὰ ἀπὸ τὸν Φεζομουσταφᾶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μαχαίρα ἤγγισε τὸν ὄμωρον τοῦ Τούρκου, ἐκάθισεν ἀπέναντί του.

Ὁ Μουσταφᾶς ἐγενεὶ κάτωχρος, ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε. Ὁ Παπαδογιάννης ὅμως ἐξηκολούθησε τὴν πρόκλησιν τὴν ὁποίαν ἤρchiσεν ἡ μαχαίρα :

— Καὶ πῶς σοῦ φαίνονται, Μουσταφ' ἀγᾶ, τὰ καινούργια ζαμάνια;

Ὁ Τούρκος τὸν ἠτένισε μὲ τὰ βλοσυρά του μάτια, τῶν ὁποίων τὰ βλέφαρα ἦσαν ὀλίγον ἀνεστραμμένα ἀπὸ ἐγκαύματα. Κατὰ τὸ βδ εἶχεν ἀνατιναχθῆ μὲ ἄλλους Τούρκους ἀπὸ μίαν ὑπόνομον, τὴν ὁποίαν κατεσκευάσεν εἰς τὸ Σερβιλῆ ὁ ἀμερικανὸς Φέϋ. Καὶ τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν ὑποτρέμουσαν ἀπὸ συγκαταουμένην ἀγανάκτησιν :

— Ἡρθε, πρέπει, κ' ἐσᾶς ὁ καιρὸς σας. Ὁ,τι σᾶζε περάση κάμετέ το.

— Μὰ τῶλπιζες ποτέ σου νὰ ὀδῆς τὸν Παπαδογιάννη ἀρματωμένο μέσα στὸν τουρκικὸ καφενέ; εἶπεν ὁ Παπαδογιάννης.

— Ὅϊ, μωρὲ Γιάννη, βαλλαῖ !

— Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ τῶλπιζα πάντα μου, εἶπεν ὁ Παπαδογιάννης; Ἄλλ' ἐπᾶ θὰ γανοῦνε κι' ἄλλα πολλὰ πράγματα.

— Εἶντα ἄλλα; Δὲ φτάνουν αὐτὰ ποῦ γενήκανε; δὲν ἀπο-

μένει παρὰ νὰ μᾶζε σκοτώσετε, εἶπεν ὁ Μουσταφᾶς μὲ φωνὴν ὑπόκωφον, ὡς ἐὰν ὠμίλει ὁ βρασιμὸς τῆς ψυχῆς του.

Ἐπειτα στυλώσας εἰς τὸν Παπαδογιάννην βλέμμα θρασύ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκτριβίριζε θανάσιμον μῖσος, ἐπρόσθεσεν ἐντόνωσ :

— Μὰ δὲ σκοτώνονται οἱ Τοῦρκοι εὐκολὰ! Τ' ἀκούς ;

— Τώρα π' ἄρχιζε καὶ κόβγει κ' ἡ Ρωμείκη μαχαίρα, Μουσταφᾶ, ἀπήντησεν ὁ Παπαδογιάννης ὑψώσας καὶ αὐτὸς τὴν φωνὴν καὶ κτυπήσας τὴν βαρεῖαν παλάμην ἐπὶ τῆς λαβῆς τῆς μαχαίρας, ὅλα 'ν' εὐκολὰ. Ἐπέρασαν ἐκεῖνα ποῦ κάτεχες. Μὰ δὲ σᾶζε σκοτώνομε, γιατί καὶ δέκα θανάτου; νὰ σᾶζε δώσωμε δὲ θὰ σᾶζε πλερώσωμε γιὰ τὰ ὅσα ἔχετε καμωμένα.

Τώρα δὲ τὸ μειδιάμα τοῦ Παπαδογιάννη εἶχε σβεσθῆ, τὸ πρόσωπόν του εἶχε συννεφωθῆ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐξέπεμπον τὴν στυγνὴν λάμπιν τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ μίσους.

— Δὲ σᾶζε σκοτώνομε, ἐξηκολούθησε. Δὲν εἶνε ἀνάγκη θὰ σκοτωθῆτε μοναχοὶ σας ἀπὸ τὴ σκίαση σας.

Οἱ ἄλλοι Τοῦρκοι ποῦ ἦσαν εἰς τὸ καφενεῖον εἶχαν ἐκμανῆ ὀλίγοι μόνον, οἱ δειλότεροι, ἤθελαν γὰ πάρουν τὸ προᾶγμα εἰς τὸ ἀστεῖον. Αὐτοὶ δέ, ἀλλὰ καὶ ὁ φόβος τῶν πολυαριθμῶν Χριστιανῶν οἵτινες εὐρίσκοντο ἀπ' ἔξω, συνεκράτουν τοὺς ἐξωργισμένους. Καὶ ὁ Παπαδογιάννης ὅμως εἶχε διαρκῶς τὸ χεῖρ εἰς τὴν λαβὴν τῆς πιστόλας καὶ μόνος του ἦτο ἱκανὸς νὰ ἐμπνεύσῃ φόβον, διότι ἦτο γνωστὴ ἡ ἀφοβία καὶ ἡ τόλμη του.

— Ἡ Κρήτη, ἀγαδάκια μου, θὰ γενῆ Ἑλλάδα! εἶπε μετ' ὀλίγον καὶ τὸ προκλητικὸν του μειδιάμα ἀνεφάνη.

Τότε ὁ Φεζομουσταφᾶς ἠγέρθη διὰ μιᾶς καὶ μὲ στεναγμὸν ἀνθρώπου πνιγομένου εἶπεν :

— Ἀλλάχ! Ἀλλάχ! καὶ δὲ βαστῶ μπλιὸ νὰ τὸν ἀκούω!

Καὶ ὤρμησεν ἔξω.

Ἄλλ' ὁ Παπαδογιάννης τὸν ἠκολούθησε καὶ ὅταν τὸν ἔφθασε πρὸ τοῦ τζαμιού, τοῦ εἶπε :

— Θυμᾶσαι, Μουσταφᾶ, εἶντα σοῦτα σὰ 77, ὄντὲν ἐμαλώσαμε γιὰ τὸ σῶχωρο ;... Σοῦπα πῶς θὰ παίξω καμπάνα στὴ γει-

τονιά σου. Τὸ λοιπὸς ἐτοιμάσου νὰ τὴν ἀκούσης. Ἡ γῶρα ἔφραξε.

Ὁ πατέρας τοῦ Παπαδογιάννη ἦτο παπᾶς, ὁ δὲ «μπαμπᾶς» τοῦ Φεζομουσταφᾶ ἓνας ἀπὸ τοὺς σκληροτέρους γιαντισάρους, ὁ ὁποῖος, ἐκτὸς ἄλλων Χριστιανῶν, εἶχε φονεύσει πρὸ τοῦ 21 καὶ δύο ἀδελφούς τοῦ παπᾶ καὶ θεῖους τοῦ Παπαδογιάννη. Ἐπειτα δὲ ἐμαχαίρωσε καὶ αὐτὸν τὸν παπᾶν.

Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου, ὁ ὁποῖος εἶχε τότε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του τὴν Κρήτην, περιώρισεν ὀλίγον τοὺς Τούρκους καὶ ἔδωκε κάποιαν ἄνεσιν εἰς τοὺς Χριστιανούς· οὗτοι δὲ ἐπωφελήθησαν τὴν ἐνθάρρουνσιν ἐκείνην πρωτίστως διὰ τὸ ἀναστυλῶσαι τοὺς κώδικας εἰς τοὺς ναοὺς τῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν καθαιρεθῆ, ἅμα οἱ Τούρκοι κατέλαβαν τὴν Κρήτην καὶ ἀντικατεστάθησαν μὲ ξύλινα σήμαντρα. Τότε ὁ πατέρας τοῦ Παπαδογιάννη ἐφρόντισε νὰ προμηθευθῆ διὰ τὴν ἐκκλησίαν του σιδερένιον σήμαντρον, ἕως οὗ ἀγορασθῆ καμπάνα. Ἄλλ' ἓνα δειλινὸν ἐνῶ ἐκάλει δι' αὐτοῦ εἰς τὸν ἑσπερινὸν τοὺς ἐνορίτας του, διέβαιναν ὁ Φέζος καὶ τοῦ ἐφώναζεν :

— Εἶντα τὸ κτυπᾶς, μωρὲ τραγόπαπα, αὐτὸ-νὰ τὸ σιδερικόν ;

— Ἐχομε τὴν ἄδεια τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ καὶ τοῦ ζαμπίτη, ἀπήντησεν ὁ παπᾶς.

— Μὰ τὴ δική μου τὴν ἄδεια, μωρέ, δὲν τὴν ἐπῆρες.

Καὶ μὲ τοὺς τελευταίους λόγους ὤρμησε κατὰ τοῦ παπᾶ καὶ τὸν ἐμαχαίρωσε καὶ ὁ παπᾶς ἐκινδύνευσε ν' ἀποθάνῃ.

Ὁ γυιὸς του ὁ Παπαδογιάννης τὰ ἐγνώριζεν ὅλα αὐτὰ καὶ ἐμίσει ὅλους τοὺς Τούρκους, ὡς τοὺς μισοῦμεν ὅλοι, ἀλλὰ ἰδιαιτέραν ἔπνεεν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ γιαντισάρου. Καὶ ὅταν τὸ 1857 ἠγοράσθη τὸ ἀρχῶτον καμπάνα καὶ ἐκρεμάσθη εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, ὁ Παπαδογιάννης, ἔφηβος τότε, ἔχυσε δάκρυα χαρᾶς μετὰ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν τοῦ χωριστοῦ. Εἰς τοὺς χαρμωσίμους ἡχοὺς τοῦ κώδωνος ἐκείνου ἤκουσε τὴν ἀγαλλίασιν καὶ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἀποθανόντων εἰς τὴν δουλείαν καὶ τὰς μεγάλας ἐλπίδας τῶν ἐπιζώντων.

Εἰς τὴν οἰκογένειάν του ὑπῆρχε παράδοσις ὅτι οἱ πρόγονοι τοῦ Μουσταφᾶ ἦσαν συγγενεῖς των Χριστιανοί, ἐξομώσαντες πρὸ ἑκατὸν πενήντα ἐτῶν. Διὰ τοῦτο τὰ κτήματά των παντοῦ σχεδὸν ἐγειτόνευαν καὶ ἀπ' οὗτου ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς πατρικῆς του περιουσίας ὁ Γιάννης συχνὰ διεπληκτίζετο μὲ τὸν Φεζομουσταφᾶν. Ἄλλὰ τότε οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ἰσχυροί, ἀστυνομία δὲ καὶ δικαστήρια ἔδιδαν πάντοτε ἀδικον εἰς τὸν Παπαδογιάννην, ὅστις ἐκάστοτε ἐφυλακίζετο. Αἱ ἀδικίαι αὗται ἐξηγρίωναν ἐπὶ μᾶλλον τὸ μῖσός του, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἱκανοποιηθῇ κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας δύο ἐπαναστάσεις. Ὀλίγον πρὸ τῆς τελευταίας συνεπλάκησαν μίαν ἡμέραν εἰς τὸ νερόν, φιλονεικοῦντες ποῖος πρῶτος ν' ἀρδεύσῃ τὸ περιβόλι του. Ὁ Παπαδογιάννης κατόρθωσε νὰ καταβάλλῃ τὸν Μουσταφᾶν καί, ἀφοῦ τοῦ ἔδωκε τῆς χρονιάς του, τοῦ εἶπε :

— Μπουρμᾶ, ἐπεράσαν κεῖνα ποῦ κάτεγες. Ἐπέρασ' ὁ καιρὸς ποῦ μαχαίρωνε ὁ κύργς σου ὁ πισσοκόκαλος γιὰ τὸ σημαντήρι. Ἐδᾶ κτυπᾶ καμπάνα καὶ γλήγορα θὰ τὴν ἀκούσης καὶ στ' αὐτί σου κοντά!

Ὁ Παπαδογιάννης εἶχε πρὸ πολλοῦ σχέδιον, διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ὁποίου ἐθεώρησε κατάλληλον τὴν περίστασιν μετὰ τὴν ἐπαναστάσιν τοῦ 78, ὅτε τὰ προνόμια τῆς Χαλέπας καὶ ἡ διοικήσεις τοῦ Φωτιάδου ἔδωκαν κάποιαν ἐλευθερίαν καὶ δικαιοσύνην εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Κρήτης. Καὶ μίαν Κυριακὴν, μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας, εἶπε πρὸς τοὺς συνηγμένους εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ναοῦ χριστιανούς :

— Ἀκούσετε νὰ σᾶζε πῶ, χωριανοί. Εἰς τὸ Λιοντάρι, στὴν τουρκικὴ γειτονιά, κολλητὰ ἔς τὸ σπῆτι τοῦ Φεζομουσταφᾶ, εἶνε μιὰ παλιὰ ἐκκλησιά.

— Εἶνε Παναγία, εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

— Ναί, Παναγία. Ἄλλὰ οἱ Τοῦρκοι τὸν καιρὸ τῆς γιαντισαριᾶς τὴν ἐπῆρανε καὶ τὴν ἐκάμανε σταῦλο κ' εὐγάλανε τὰ μάτια τῶν ἁγίων ποῦ ἔνε σγουραφισμένοι σισοὶ τοίχους. Εἶνε ντροπὴ

μας νὰ τὴν ἀφήσωμε σαυτὸ τὸ χάλι. Τὸ λοιπὸς ἐγὼ λέω νὰ πᾶμε νὰ τὴν ἐπάρομε μὲ τὸ ζῶρε.

— Καλὰ λές, ἐφώναξαν πολλοί. Νὰ πᾶμ' ἐδὰ εὐθύς!

— Ἄς πᾶη ὁ καθένας νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι του καὶ τὴν τσάπα του καὶ νάρθῃ· πρέπει πρῶτα νὰ ριξομε τὸ σπῆτι ποῦνε κτισμένο ἀπὸ πάνω.

Ὅλοι ἐκινήθησαν διὰ νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Παπαδογιάννη, ἀλλ' ὁ παπᾶς καὶ μερικοὶ γέροντες τοὺς ἀνεχαίτισαν. Δὲν ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθοῦν βίαν. Δὲν ἦσαν γιανίτσαροι αὐτοί. Ἐπρεπε ν' ἀποζημιώσουν τὴν χανούμισσαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκε τὸ σπῆτι. Ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἤρρεσεν εἰς τοὺς ζωηροτέρους, ὁ Παπαδογιάννης ὅμως τὴν ἐδέχθη καὶ εἶπεν:

— Ὅσα ζητήσῃ ἡ τούρκισσα ἐγὼ τὰ δίδω.

Ἡ τούρκισσα ὅμως κατὰ συμβουλίην τῶν ὁμοθρήσκων της, δὲν ἐδέχθη νὰ πωλήσῃ τὸ σπῆτι. Διὰ τοῦτο τὴν ἐπομένῃ Κυριακῇ δὲν ἐχρειάσθη δευτέρα ἀγόρευσις τοῦ Παπαδογιάννη. Μικρὸν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, ὅλοι οἱ χωρικοὶ ἔνοπλοι διηρθύνθησαν πρὸς τὴν τουρκικὴν συνοικίαν Λιοντάρι. Καὶ ἐνῶ οἱ μισοὶ κατέλαβαν τὰς διόδους διὰ νὰ ἀποκρούσουν μὲ τὰ ὄπλα πᾶσαν ἀπόπειραν τῶν Τούρκων πρὸς ἀντίστασιν, οἱ ἄλλοι ἐκδιώξαντες τὴν ἐγκατοικὸν χανούμισσαν καὶ ἀπορρίψαντες τὰ ἐπιπλα καὶ σκεύη, ἤρχισαν νὰ κατεδαφίζουν τὸ σπῆτι, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν βεβηλωμένον ναόν. Καὶ μετὰ τινὰς ὥρας δὲν ὑπῆρχε πέτρα ἐπὶ πέτρας. Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Τούρκοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ ξεμυτίσουν.

Τὴν ἐπιούσαν ἤρχισεν ἡ ἀνοικοδόμησις καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν μικρὰ λευκὴ ἐκκλησία εἶχεν ὑψωθῆ διπλα εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Φεξομουσταφᾶ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν λύσσαν του εἶχε γηράσει κατὰ δέκα ἔτη.

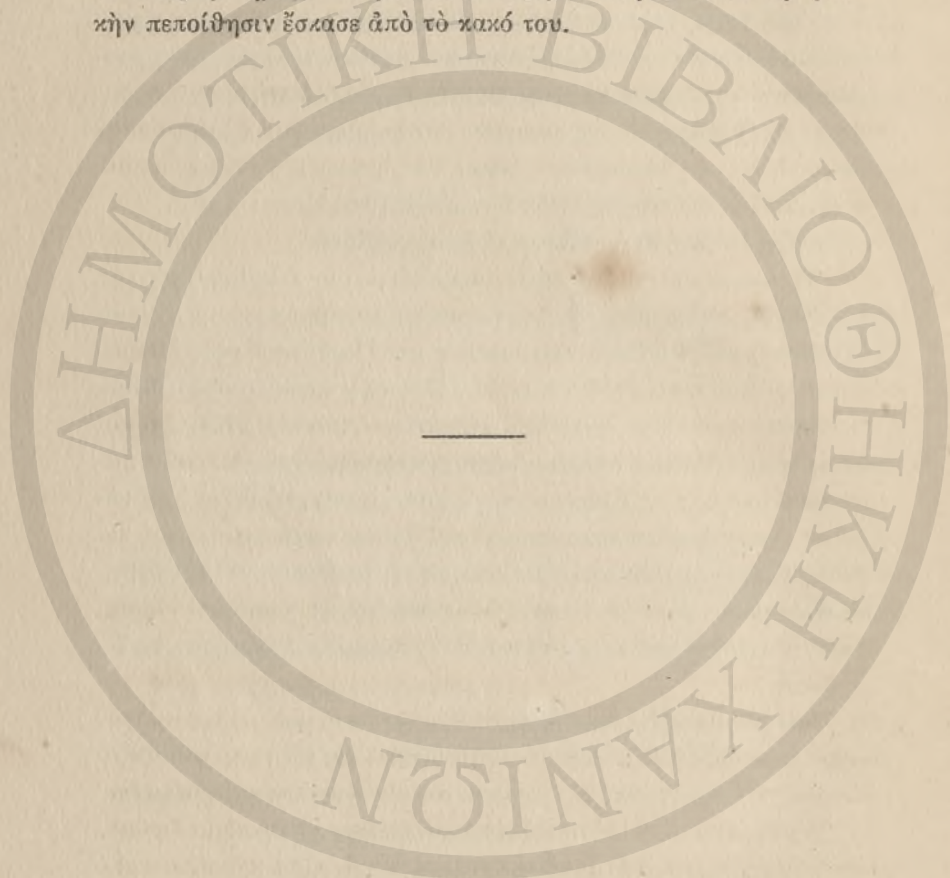
Τὴν ἡμέραν δὲ καθ' ἣν ὁ ἐπίσκοπος ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια ἔφθασε καὶ ἡ δι' ἐξόδων τοῦ Παπαδογιάννη παραγγελθεῖσα καμπάνα καὶ ὁ ἦχος της ἐτάραξε τὴν κατηφῆ σιγὴν τῆς τουρκικῆς συνοικίας.

Ἄλλ' ὁ Παπαδογιάννης ἐπεφύλαττεν εἰς τοὺς χωριανούς καὶ ἄλλην ἐκκληξίν. Εἰς τὸ κωδωνοστάσιον ὑψώθη ἕξαφνα καὶ ἐκν μά-

Ὅταν ἤμουν δάσκαλος

τισε χαρισμόνως μία Ἑλληνικὴ σημαία. Καὶ ὁ λαὸς τὴν ἐχαιρέτισε μὲ φρενιτιώδεις ἀλαλαγμούς, μὲ δάκρυα ἐνθουσιασμοῦ καὶ πυροβολισμούς.

Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁ ἐπίτροπος τῆς νέας ἐκκλησίας Παπαδογιάννης δὲν ἀφῆκε τὴν καμπάναν τῆς Παναγίας νὰ σιγήσῃ. Τὴν δὲ τετάρτην ἡμέραν ἐκηδεύετο ὁ Φεζομουσταφᾶς. Κατὰ τὴν γενικὴν πελοίθησιν ἔσλασε ἀπὸ τὸ κακό του.

ΜΑΝΙΑ ΚΑΤΑΔΙΩΞΕΩΣ

Σπανίως τὸν ἔβλεπε κανεὶς νὰ κάθεται. Ἐτρεχε πάντοτε, ἔξημ-
μένος, ἰδρωμένος, πάντοτε μὲ νέφη φροντίδων ἐπὶ τοῦ μετώπου.

— Μὰ γιατί τρέχεις ἔτσι αἰωνίως ; τοῦ εἶπα μίαν ἡμέραν. Ἐσένα
θὰ σὲ ἀφανίζουν οἱ παπουτσήδες.

— Τί θέλεις νὰ κάμω ; μοῦ εἶπεν ἀσθμαίνων. Εἶμαι δυστυχῆς
ἄνθρωπος. Ἐχω εἰκοσιοκτὼ δίκες.

— Εἰκοσιοκτὼ δίκες ! Δὲ σέ ἔξερα γιὰ δικηγόρο.

— Δίκες μου. Δίκες ἐδῶ, στὴν Πάτρα, στὸ Ναύπλιο, στὴ
Σπάρτη, στὴ Σύρα. Κύτταξ' ἐδῶ !

Καὶ μοῦ ἔδειξεν ὑπερμεγέθη δέσμην χαρτοσήμων εἰς τὸ θυλά-
κιον τοῦ ἐπανωφορίου του. Ἐγὼ δὲ καταληφθεὶς ὑπὸ φρίκης
τοῦ εἶπα :

— Μὰ τέλος πάντων πῶς κατώρθωσες νὰ πέσης σὲ τόσες
μπλεξιές ;

— Πῶς κατώρθωσα ! μοῦ ἀπήντησε μὲ θλιβερὸν μειδίαμα.
Πῶς κατώρθωσαν νὰ μὲ μπλέξουν νὰ μοῦ λές.

Μὲ ἔξαπιν δὲ καὶ ταχυγλωσσίαν καταπληκτικὴν ἤρχισε νὰ
μοῦ διηγῆται καταπατήσεις οἰκοπέδων, χρηματικὰς διενέξεις, ἀγρῶν
ἀμφισβητήσεις, διαφορὰς μὲ τὸν δῆμον, δίκας μὲ τὸ δημόσιον, διε-
νέξεις μὲ τοὺς γείτονας, μὲ ὅλον τὸν κόσμον, παντοῖα ἀδικήματα,
εἰς τὰ ὅποια αὐτὸς ἦτο τὸ θῦμα, τὸ ἀξιοθρήνητον θῦμα. Καὶ ἐκραύ-
γαζεν ὅτι δὲν ὑπάρχει δικαιοσύνη εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ὅτι ἡ
Ἀθήνα κατήντησε λημέρι, ὅτι ὁ μόνος του πόθος ἦτο νὰ ξεκαθα-
ρίσῃ ὅπως ὅπως τις δουλειὰς του, νὰ ξεπουλήσῃ καὶ νὰ φύγῃ, νὰ
ρίξῃ πέτρα πίσω του.

Ἐνῶ δὲ ὠμίλει, μοῦ ἔκαμιν ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἢ ἀκινή-
σία καὶ ἀπάθεια τῆς ἰσχνῆς καὶ ἐπιμήκους μορφῆς του, μὲ τὰ μι-
σόφαρα γένεια, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ζέσιν καὶ τὴν νευρικότητα
τῆς φωνῆς του καὶ τὴν μεγάλην ζωηρότητα τῶν μικρῶν ὀφθαλμῶν
του, οἷτινες δὲν εὗρισκον ἡσυχίαν εἰς τὰ βαθειά των κοιλώματα.
Καὶ ὠμίλει ὡς δικηγόρος, παραγεμίζων τὰ παράπονά του μὲ δικο-
νομικοὺς ὄρους, ἐνῶ οὔτε νομικὰ εἶχε σπουδάσει οὔτε μόρφω-
σιν καλὰ καλὰ εἶχε.

— Δὲν μπορεῖ κανεὶς ἐδῶ νὰ ἔχη περιουσίαν, ἐξηκολούθησε,
δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ καλό, δὲν μπορεῖ νὰ εἶνε καλῆς πίστεως. Εἶσαι
εὐτυχη; ἐσὺ ποῦ δὲν βρῆκες τίποτε, ποῦ κυττάξεις νὰ ζήσης μὲ τὸν
κόπο σου μόνον. Μὰ γιατί δὲν γράφετε, βρε ἀδελφέ, γιατί δὲν
γράφετε κατ' αὐτῶν τῶν ἀχρείων δικαστῶν; Δὲν τις βλέπει ὁ τύ-
πος τίς ἀδικίαι ποῦ γίνονται, δὲν βλέπει τὴ βρωμὰ καὶ τὴ δυσω-
δία ποῦ εἶνε στὰ δικαστήρια ὅλα ἀπὸ τῶν Εἰρηνοδικεῖων μέχρι τοῦ
Ἄρειου Πάγου; Ἐγὼ θὰ βγάλω ἐφημερίδα μόνον καὶ μόνον γιὰ
νὰ πῶ μερικὰ πράγματα. Μ' ἔπνιξαν, ἀδελφέ. Ἐγὼ τώρα ἱστορίες
καὶ μὲ τὴ γυναῖκα μου, μὴν τὰ ρωτᾶς!

Καὶ πρὶν λάβω καιρὸν νὰ τὸν ἐρωτήσω, ἔφυγε τρέχων πρὸς
ἓνα νεαρὸν δικηγόρον, τὸν ὁποῖον εἶδε διερχόμενον.

— Ἄλλου εἶδους μανία πάλι αὕτη! μοῦ εἶπε κάποιος, ὁ ὁποῖος
φαίνεται τὸν ἐγνώριζε κάλλιον ἐμοῦ. Μανία μὲ δίκαια, δὲν λείπει
μέρα ἀπὸ τὰ δικαστήρια, ἀφῆκε τὴ δουλειά του καὶ θὰ τοῦ φᾶν οἱ
δικηγόροι τὴν ὀλίγη περιουσία ποῦ ἔχει. Κίχ! νὰ τοῦ κάμῃς σὲ
καταγγέλλει, κάνει ἀγωγὰς, ζητεῖ ἀποζημιώσεις. Τοῦ φταῖν τὰ ρούχα
του. Καὶ ἀφοῦ τὰ ἔβαλε μὲ ὅλον τὸν κόσμον, τώρα ζητεῖ διαζύ-
γιον ἀπὸ τὴ γυναῖκά του μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ προσθέσῃ μίαν
δίκην εἰς τὰ πινάκια. Ἄλλ' ἀντὶ μιᾶς προέκυψαν καὶ ἄλλαι, διότι
τὸν ἔδειρεν ὁ γυναικάδελφός του, μὴ ἀρεσθεῖς δὲ νὰ καταγγεῖλη
τοῦτον, κατεμήνησεν ὀλόκληρον τὸ συγγενολόγιον, τοὺς μὲν ὡς
συνεργούς, τοὺς δὲ ὡς ἀπειλήσαντας τὴν ζωὴν του καὶ αὐτὸν τὸν
παραλυτικὸν πενθερὸν του ὡς ἠθικὸν αὐτουργόν.

Μετά τινος ἡμέρας λαμβάνω μίαν ἐφημερίδα νεοφανῆ μὲ τὸν

τίτλον «Ὁ Πέλεκυς» καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ δικομανοῦς ὡς διευθυντοῦ καὶ συντάκτου. Καὶ ἦτον ὅλη γεμάτη, πλάκα ἀπὸ τὰ παράπονα καὶ τοὺς γογγυσμούς του κατὰ τῶν δικαστῶν καὶ τῶν ἀντιδίκων του.

Ἐπειτα ἀπουσίασα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἐπὶ ἕξ ἢ ἑπτὰ ἔτη. Ἐπανελθὼν δὲ τὸν συνήντησα μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ὁδὸν Σταδίου καὶ ἐδυσκολεύθηκα νὰ τὸν ἀναγνωρίσω. Κακοντυμένος, κουρελιασμένος σχεδόν, παληωμένος κατὰ τε τὰ ἐνδύματα καὶ τὸ σῶμα, ἔλεινός Μόνον τὰ βαθὸν ὑλὰ του μάτια διετήρουν τὴν νευρικὴν λάμψιν καὶ ἀνησυχίαν ποῦ εἶχαν ἄλλοτε.

— Βλέπεις πῶς μ' ἔκαμαν οἱ δικηγόροι καὶ τὰ δικαστήρια; μοῦ εἶπε μὲ στεναγμὸν βαθύν. Δὲν μ' ἀφῆξαν παρὰ τὸ σάλιο ὡς τὸ στόμα.

Γιὰ νὰ τοὺς φτύνης τοῦλάχιστον.

Τί βγαίνει; εἶπε μὲ ἀποθάρρουνσιν.

Ἐπάνω εἰς αὐτὰ ἐπέρασε μία ἄμαξα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγαυρία ἓνας καλοθρεμμένος καὶ καλοντυμένος ἄνθρωπος. Ὁ δικομανὴς τὸν ἔδειξε καὶ τοῦ εἶπε:

— Ὁ δικηγόρος μου. Τί μούχει φάσι! Αὐτὸς τώρα φορεῖ ψηλὸ καπέλλο κ' ἐγώ...

— Καὶ σὺ θέλεις καπελλιές, βλάκα!

Ἐπερίμενα ὅτι θὰ μὲ κατήγγελε ἐπὶ ἐξυβρίσει, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν εἶχε πλέον ν' ἀγοράσῃ χαρτόσημον.

© ΓΕΝΗ-ΜΑΝΩΛΗΣ

Ἄπο τινων ἡμερῶν εὐρισκόμην εἰς τὸ Μόδι τῆς Κυδωνίας, χωρίον κατοικοῦμενον ἀπὸ Χριστιανούς καὶ Τούρκους, ὀλίγους Τούρκους, ἀπομονωμένους μεταξὺ πολλῶν Χριστιανῶν, διότι ὅλα τὰ γύρω χωρία κατοικοῦνται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ Χριστιανούς.

Ἐπερνοῦσα τὸν καιρὸν μου εἰς τὸ κνήγι. Μίαν ἡμέραν δέ, ἐπιστρέφων ἀπὸ τοιαύτην ἐκδρομῆν, κατὰ τὸ δειλινόν, εἰσῆλθα εἰς τὴν παρὰ τὸ χωρίον μικρὰν κοιλάδα, τὴν ὁποίαν ἐπλήρου ὁ θόρυβος τῶν καταγινομένων εἰς τὸ λιομάζωμα Τούρκων καὶ Τουρκισσῶν κατὰ τὸ πλεῖστον. Τοῦ ὅλου δὲ θορύβου ἐδέσποζεν ἡ φωνὴ νεαροῦ Τούρκου, ὅστις ἀνεβασμένος εἰς ὑψηλὴν ἐλαίαν, τῆς ὁποίας ἐπιοίνιζεν ἓνα ξηρὸν κλάδον, ἐτραγουδοῦσε συγχρόνως εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐποχῆς :

Τέσσερα φύλλα ἔχει ἡ καρδιά,

Τὰ δύο μούχεις καῦμένα...

Ἄλλ' ἔξαφνα ὁ θόρυβος ἐκεῖνος διεκόπη καὶ τὸ ἄσμα τοῦ νέου ἔπανε, χωρὶς γὰρ συμπληρώση τὸν στίχον. Παρατήρησα δὲ μίαν κίνησιν εἰς τὸ λαγιάδι, ὡς νὰ κατέλαβεν ἀνεξήγητος πανικὸς τοὺς πρὸ μιᾶς στιγμῆς τόσον ἡσύχους χωρικούς. Ὁ ἐπὶ τοῦ δένδρου Τούρκος κατέβη μετὰ σπουδῆς, κατακρημνισθεὶς σχεδόν, καὶ τρέχων ἐγένεν ἄφαντος ὀπισθεν τῶν φρακτῶν. Δύο ἢ τρεῖς λευκὰ γιασμάκια φευγουσῶν χανουμισσῶν διέκρινα κυματίζοντα ὡς ἰστία εἰς τὸν ἄερα, ἐνῶ μία ἄλλη, κρηπτομένη ὀπισθεν χονδροῦ

κορμού ἐλαίας, ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ φωνὴν ἀνήσυχον, καλοῦσα, φαίνεται, τὸ παιδί της :

— Μωρὲ Μπραίμη ! αἱ Μπραίμη !

Μία δὲ ἀραπίνα κατάμανθη, φεύγουσα πρὸς τὸ χωριό, ἔστυρε καὶ μίαν αἶγα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ αἶγα δὲν ἠκολούθει, τὴν ἐγκατέλιπε καὶ ἔφυγεν, ἀκατάληπτα κραυγάζουσα.

Ἐπλησίασα μετὰ προφυλάξεως, ἀρχίσας ν' ἀνησυχῶ κ' ἐγώ· Αἱ δολοφονίαι μετὰξὺ Χριστιανῶν καὶ Τούρκων ἦσαν τότε συχναί· εἶδα δὲ καὶ ἓνα ἐκ τῶν φευγόντων Τούρκων ὅτι ἐκράτει τουφέκι μὲ τὸ ὁποῖον ὠχυρώθη ὀπισθεν ἐνὸς φράκτου καὶ τοῦτο ἐδικαιολόγει ἀκόμη περισσότερον τὴν ἀνησυχίαν μου. Ἐπροχώρησα ἐν τούτῳ, προσέχων εἰς τὸν ὀπισθεν τοῦ ξηροτοίχου κρυπτόμενον καὶ ἔχων ἔτοιμον τὸ τουφέκι μου.

Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασα, ὥστε νὰ μὲ διακρίνῃ καλὰ ὁ Τούρκος ἐκεῖνος, ἐσηκώθη ἀφήσας ἐπὶ τοῦ τοίχου τὸ ὄπλον του καὶ μειδιῶν μοῦ εἶπε :

— Ἡ ἀφεντιά σου ἔσαι ; Βαλαῖ, ἄσκημα ἐφοβηθήκαμε.

— Γιατί φοβηθήκατε ;

— Ντρέπομαι νὰ σοῦ τὰ πῶ, ἀπήντησε πλησιάζων, χωρὶς νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι του. Ἀντζαίτικο (*) πρᾶμα, μὰ τὸ Θεό !

Καὶ παρατηρήσας γύρω εἶπε :

— Δὲν ἀπόμεινε ψυχή σ' ὅλα τὰ λιόφυτα. Κι' αὐτὰ μᾶς τᾶκαμε ἡ ἀράπισσα, ποῦ σέ ᾄδε καὶ σ' ἐπῆρε γιὰ τὸ Γενῆ-Μανώλη. Μὰ τοῦ μοιάζεις ἀληθινά. Δὲ σ' ἐβλέπαμε καὶ καλά, γιὰτ' ἦσαν ἡ ἐλιὰς ἀπὸ μπρὸς, κ' ἐπιστέψαμε τὴν κουζουλὴ τὴν ἀράπισσα. ὦ διάολε ντροπή !

— Μὰ ποιὸς εἶν' αὐτὸς ὁ Γενῆ-Μανώλης ;

— Δέν τονε γνωρίζεις ;

— Ὅχι· πρώτη φορὰ ἀκούω τ' ὄνομά του.

— Αἱ, κίτσε τὸ λοιπὸς νὰ σοῦ πῶ εἵντα μᾶζε τρέχει καὶ θὰ δῆς πῶς ἔχομε καὶ δίκιο νάχομε τὸ νοῦ μας.

(*) Παράξενο.

Ἐκάθησα ἐπὶ τῶν χόρτων καὶ ὁ ἅγιος, ἀφοῦ ἐξήγαγεν ἀπὸ τὴν ζώνην τοῦ ταμπακέραν ἐκ ναστοχάρτου καὶ μοῦ ἔδωκε νὰ στρίψω σιγάρον, διηγῆθῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ Γενῆ-Μανώλη.

Ὁ φέρων τὸ παράξενον τοῦτο ὄνομα ἦτο Μοδιανός, 25 περίπου ἐτῶν, Μωαμεθανός πρὸ ὀλίγου καιροῦ, Χριστιανός δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐχθροσόμενος ἓνα ὁμήλικον καὶ ὁμοχώριόν του Τοῦρκον, τὸν ἐπυροβόλησε πεντάκις μίαν ἡμέραν μὲ πολὺκροτον καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐβαπτίσθη, μετονομασθεὶς ἀπὸ Μουσταφᾶς Μανώλης. Ἄλλ' εἰς Ἀθήνας εὐρισκόμενος, ἔμαθε ὅτι ὁ ἐχθρός του, καίτοι βαρέως πληγωθεὶς, δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐθεραπεύθη. Τότε ἐπέστρεψε κρυφίως εἰς τὴν Κρήτην καὶ μίαν Παρασκευὴν εἰσῆλθεν εἰς τὸ Μόδι, κρύπτων ὑπὸ τὸ καπτόν του βραχύκανον γκρᾶ. Τὸ καφενεῖον τοῦ χωριοῦ, ὅπου ἦσαν συνηγμένοι οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, ἦτο παρήμερα εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωριοῦ. Καὶ ὁ Γενῆ-Μανώλης ἐκρύβη ὄπισθεν ἐνὸς φράκτου ἀπέναντι τῆς θύρας τοῦ καφενείου καὶ ἐπερίμενεν. Ὅταν δὲ ἐξῆλθε τὸ θῦμά του, τοῦ ἐφώναξε :

— Τὸ ρεβόλβερο δὲ σὲ σκοτώνει γιὰ νὰ δοῦμε καὶ τὸ γκρᾶ !

Ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος ἐκινήθη διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ καφενεῖον, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε, διότι ἡ σφαῖρα τοῦ Μανώλη τὸν εὗρεν εἰς τὴν πλευρὰν καὶ τὸν ἐξήπλωσε νεκρόν. Οἱ ἄλλοι ἐντὸς τοῦ καφενείου Τοῦρκοι, ἐννοήσαντες ποῖος ἦτο, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθουν. Πράγματι δὲ ὁ Μανώλης ἔμενεν ἐνεδρεύων διὰ νὰ φωνεύσῃ καὶ ἄλλον. Ἐκτοτε περιεφέρετο εἰς τὰ Χριστιανικὰ χωρία τῆς Κυθωνίας, φυγὸδικος, ἀπειλῶν νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς Μοδιανούς Τοῦρκους. Οἱ Χριστιανοί, οἵτινες τὸν ἔλεγον Νεοφώτιστον, ὅπως οἱ Τοῦρκοι τὸν ἀπεκάλουον Καινούργιον (Γενῆ) Μανώλην, τὸν ἐθεώρουν ὡς σπουδαῖον ἀπόκτημα τῆς Χριστιανωσύνης, ὄχι τόσο διὰ τὸ ἀπόκτημα καθ' ἑαυτό, ὅσον διὰ τὸ πείσμα τῶν Τοῦρκων. Διὰ τοῦτο ὄχι μόνον ἄσυλον τοῦ παρεῖχαν καὶ τὸν ἀπέκρουσαν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπάνω εἰς τὸν Ὀμαλὸν τὸν συνέλαβεν ἀπόσπασμα χωροφυλάκων, οἱ χωρικοὶ τὸν ἀπέσπασαν διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὰ χέρια των. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ χωροφύλακες

ἦσαν χριστιανοί, καθόλου παράξενον νὰ ἐνέδωκαν προθύμως εἰς τὴν βίαν.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἀπεθρόασκε τὸν Καινούργιον Μανώλην, ὅστις πολλοὺς ἄλλους Μωαμεθανοὺς ἐκακοποίησε, κατήντησε δὲ ὁ τρόμος πρὸ πάντων τῶν Μοδιανῶν Τούρκων, διότι συνήθως περὶ τὸ χωρίον αὐτῶν, τοῦ ὁποίου τὰ κατὰ τόπια ἐγνώριζε καλῶς, περιεφέροτο, ὡς λύκος, καιροφυλακτῶν νὰ δολοφονήσῃ καὶ ἄλλον. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ λάθος τῆς ἀραπίνας, ἣτις μὲ ἐξέλαβεν ὡς τὸν ἀρησιθρησκον, τοσοῦτον ἐνέσπειρε πανικὸν εἰς τὸν ἑλαιῶνα.

Ἐποῦ μοῦ διηγήθη πάντα ταῦτα ὁ Μοδιανὸς Τούρκος μοῦ εἶπε, φοβούμενος μήπως μὲ δυσηρέστησε δι' ὅσα εἶπε κατὰ τοῦ νεοφωτιστοῦ, ὁ ὁποῖος τόσον ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους μου :

— Νὰ σοῦ πῶ, δὲν εἶνε κακὸς ὁ Μανώλης, μόνο εἶνε στοὶ κουζουλάδες του ἀπάνω νέος, βλέπεις... τοῦδωκε κ' ἀέρα τὸ Χουκιουμέτι, ἀποῦ δὲν τογε πιάνει, κ' ἐγίνηκε κακὸς μετὰς στὴν κεφαλὴ μας.

Ἐποῦ εἶχαν φύγει καὶ κρυβῆ ἔδῳ κ' ἐκεῖ, ἐπανήρχοντο σιγὰ σιγὰ, ἀφοῦ ἐβεβαιώθησαν ὅτι ὁ ἐμφανισθεὶς ἐνοπλος δὲν ἦτο ὁ Μανώλης. Αἱ χανούμισσαι ἐμουρομούριζαν ἀρὰς κατὰ τοῦ ἀρησιθρησκου, οἱ δὲ ἄνδρες ἦσαν στενοχωρημένοι, ἐντροπέοιμοι διότι τοὺς εἶδα, χριστιανὸς ἐγὼ, νὰ φοβοῦνται τόσον ἓνα ἄνθρωπον. Καὶ μόνον ἡ ἀραπίνα ἐγέλα ἡλιθίως, μὲ τὸν φόβον της, ὅστις διεπεύσθη ὡς κακὸν ὄνειρον.

Ἐλίγας ἡμέρας μετὰ τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἐγνώρισα τὸν Καινούργιον Μανώλην εἰς τὸ γειτονικὸν χωρίον, ὅπου ἦτο προσκεκλιμένος εἰς ἓνα γάμον. Καὶ ἐνῶ ἀμέριμος ἐχώρευε, κατέφθασαν χωροφύλακες καὶ ἐπεχείρησαν νὰ τὸν συλλάβουν· ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ χωρικοὶ τὸν ἐλευθέρωσαν καὶ ἐξυλοκόπησαν τοὺς χωροφύλακας, οἵτινες ἐτόλμησαν νὰ θίξουν ἄνθρωπον ἐκπροσωποῦντα μίαν νίκην τῆς χριστιανωσύνης κατὰ τοῦ μωαμεθανισμοῦ.

Ἐπὶ τέλος ὅμως τὸ πολὺ θάρρος κατέστρεψε τὸν δημοφιλεῖς φυγόδικον. Εἶχεν ἐκτείνει τὰς ἐκδρομὰς του μέχρι τῶν προθύρων

τῶν Χανίων, ὅπου μίαν ἡμέραν συνελήφθη καὶ ὠδηγήθη εἰς τὰς φυλακάς.

Ἐκεῖ τὸν ἐπανεῖδα τυχαίως μετὰ ἓνα μῆνα προβάλλοντα τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τὴν θυρίδα τῶν φυλακῶν.

— Μπᾶ! τί γίνεσαι, Μανώλη; τοῦ εἶπα.

Ὁ ἐξωμότης συνφρονώθη καὶ ἐπέφερε μίαν ὕβριν:

— Μουσταφᾶ μὲ λένε. Τοῦρκος ἐγεννήθηκα καὶ Τοῦρκος θ' ἀποθάνω!

— Ὅστε ἐτούρκειες πάλι;

— Ναί, ἐτούρκεψα, μοῦ ἀπήντησε μὲ τραχύτητα.

Ἐπειτα παρατηρήσας γύρω του καὶ ἰδὼν ὅτι οὐδεὶς τὸν ἤκουεν, ἐμειδίασε τὸ πλήρες κνισμοῦ μειδιάματά του καὶ μοῦ εἶπε:

— Τζάνε μου, ἐτσά 'νε καλλίτερα. Ὅποῦχει δυὸ ἀγαπητικὲς ἔχει χαρὰ μεγάλη—ὄντε μαλλώνει μὲ τὴ μιὰ πααίνει μὲ τὴν ἄλλη. Στὸν κάτω κόσμον θὰ μὲ συνορίζονται δυὸ· ὁ Μουχαμέτης κ' ὁ Χριστός.

— Ἐμπρός !

Εἰσῆλθε σύρων ἐπιπόνως τὰ ἀσθενῆ του σκέλη καὶ τὰ μεγάλα του ὑποδήματα καὶ ἑσταμάτησε πρὸ τοῦ γραφείου μου μὲ ἔκφρασιν ἀπορίας, ὡς νὰ ἤθελε νὰ μ' ἐρωτήσῃ τί ἐξήτει.

Τὸν ἐγνώριζα ἀπὸ τὸ καφενεῖον ὅπου ἐνεφανίζετο περὶ τὴν ἑσπέραν, μὲ τὴν ἐπιμήκη ζαρωμένην μορφήν του, μὲ μίαν κλίσιν πρὸς τὰ δεξιὰ, ὡς νὰ τὸν ἐλύγιζε τὸ βάρος τῆς βακτηρίας του, μὲ μάτια, τὰ ὁποῖα, ὅσον ἐπέτρεπον τὰ νωθρὰ βλέφαρα, παρουσίαζαν μίαν λάμψιν παιδικῆς αἰσιοδοξίας, τὴν τελευταίαν ἴσως λάμψιν τοῦ ἐξητλημένου ἐκείνου λύχνου. Ἦρχετο κ' ἐστέκετο ἢ ἐκάθητο παρὰ τὸ σφαιριστήριο, ὅπου ἔπαιζα, καὶ ἐφαίνετο παρακολουθῶν μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον τὸ παιγνίδι, ἐνῶ πιθανώτατα τὸ πνεῦμά του ἔκοιμάτο εἰς τὴν μακαριότητα τῆς γεροντικῆς ἀνοίας. Καὶ πράγματι ὅταν μίαν ἡμέραν τὸν ἠρώτησα ἂν ἔταιξε ποτὲ μπιλιάρδο, ἐφάνη ὡς νὰ ἐξύπνησε καὶ ἔπειτα μοῦ εἶπεν : « Ἐγώ ; ποτέ ». Ἐν τοσοῦτῳ διὰ τὸ φαινομενικὸν ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προτίμησιν κάποιος ἐκ τῶν συμπαικιῶν μου, δημοσιογράφος καὶ αὐτός, ἅμα τὸν ἔβλεπεν ἐρχόμενον, μοῦ ἔλεγεν : « Ὁ θεῖός σου ! ὁ θεῖός σου ! » Ἄλλὰ καὶ ἐγὼ τοῦ ἀπέδιδα τὰ ἴσα καὶ ὅταν ἔβλεπα πρῶτος τὸν γέροντα ἐρχόμενον, ἐπρολάμβανα καὶ τοῦ ἔλεγα : « Ὁ θεῖός σου ! »

Ὅταν ἑσταμάτησε λοιπὸν πρὸ τοῦ γραφείου μου ἄφωνος, ὡς νὰ ἐλησμόνησε τί ἤθελε, παρ' ὀλίγον νὰ τὸν ἐρωτήσω : « Τί ἀγαπάτε, θεῖε ; » Ἄλλὰ μ' ἐπρόλαβε μὲ μίαν κίνησιν πρὸς τὸ θιλάκιόν του, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξήγαγε μετὰ κόπου ὀγκωδέστατον χειρόγραφον.

— Σὰς ἔφερα ἕνα ἄρθρο, μοῦ εἶπε μὲ φωνὴν διακεκομμένην καὶ ὑποτρέμουσαν.

Τοῦ ἔδειξα κάθισμα, ἔρριψα ἔμφοβον βλέμμα εἰς τὸ τεράστιον χειρόγραφον καὶ τοῦ εἶπα :

— Εἶνε μετάφρασις τοῦ «Μοντεχρήστου» ;

— Εἶνε ἄρθρο, μοῦ εἶπε μὲ μικρὰν ἐκδήλωσιν δυσαρσεκείας.

— Ἄρθρο !... Λυποῦμαι πολὺ διότι τὸ φύλλο μας εἶνε μικρὸ καὶ δὲν ἔχομεν χῶρον. Δὲν τὸ πάτε εἰς τὸν κ. Κ... (καὶ εἶπα τὸ ὄνομα τοῦ συμπαίχτιου), ὁ ὁποῖος εἶνε, νομίζω, καὶ ὀλίγον... συγγενῆς σας ;

— Δὲν ἔχω καμμίαν συγγένειαν μαζῇ του, ἀπήντησε μὲ ἀγανάκτησιν πλέον ὁ γέρον. Τοῦ τὸ πῆγα καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν δημοσιεύει παραμύθια !

— Εἰς τὰ μεγάλα φύλλα ποῦ ἔχουν χῶρον δὲν τὸ πῆγατε ;

— Τὸ πῆγα παντοῦ, ἀλλὰ δὲν τὸ δέχονται.

Ἐπειτα στενάξας εἶπε :

— Ἀπελπισία ἀπ' αὐτὸν τὸν τόπον, ἀπελπισία ! Ξέρετε, κύριε, τί ὑποδεικνύω εἰς τὸ ἄρθρον μου ;... Πῶς θὰ σωθῇ ἡ Ἑλλάς ! Καὶ βλέπω ὅτι δὲν σκοτίζεται κανεὶς.

Ἦτο εἷς ἐκ τῶν πολλῶν γερόντων, οἵτινες μετὰ τὸν ἀτυχή πόλεμον τοῦ 97 ἀνεκάλυψαν διάφορα φάρμακα διὰ νὰ σωθῇ ἡ Ἑλλάς καὶ ἐδημοσίευσαν εἰς φυλλάδια τὰς θεραπείας τῶν ἢ τὰς προσέφεραν εἰς τὰς ἡμερίδας.

— Λυποῦμαι πολὺ, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν χῶρον.

— Ἐχετε χῶρον γιὰ τόσα πράγματα ποῦ διαφθείρουν τὸν τόπον.

Ἐπειτα ἀλλάξας τόνον :

— Ξέρετε, φροντίζω καὶ γιὰ σᾶς τοὺς δημοσιογράφους νὰ μὴν ἐργάζεσθε τὴν Κυριακὴν.

— Γι' αὐτὸ λυποῦμαι περισσότερο, ἀλλὰ δὲν μπορῶ.

Ὁ γέρον ἐσηκώθη τόσον περίλυπος, τόσον ἄθυμος, ὥστε ἀληθῶς μὲ συνεκίνησε. Μὲ βραδεῖαν κίνησιν, ὡς νὰ ἤλπιζεν ἀκόμη, ἐπῆρε τὸ χειρόγραφον, μοῦ ἀπηύθυνεν ἐρωτηματικὸν βλέμμα, καὶ ἔπειτα διηυθύνθη πρὸς τὴν θύραν, περισσότερο κουρασμένος

παρ' ὅ,τι ἦλθεν. Ἐκεῖ ἐκ νέου ἐσταμάτησε καὶ μὲ παρακτικὴν φωνήν :

— Δίδω καὶ δέκα δραχμᾶς . . . καὶ εἶμαι φτωχὸς ἄνθρωπος.

— Ἀδύνατον. Τί ἰδέαν ἄλλως τε θὰ σχηματίσετε διὰ τὸν πατριωτισμὸν μου ἂν πάρω χρήματα διὰ νὰ συντελέσω εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος.

— Δίδω δέκα πέντε δραχμᾶς.

— Δὲν μπορῶ, σᾶς εἶπα. Δὲν μ' ἐννοεῖτε ;

— Λοιπὸν δὲν δέχεσθε ;

— Δὲν μποροῦμε' τί νὰ σᾶς πῶ :

Ἔψωσε τοὺς τρέμοντας βραχίονάς του καὶ εἰς στάσιν κατάρως εἶπε μὲ ἀνέφραστον ἀγανάκτησιν καὶ ὀδύνην :

— Ἄς ὄψεσθε !

Ο ΒΡΥΚΟΛΑΚΑΣ

Ἐπήγαινα ἀπὸ τὸ Μαραμπέλλο εἰς τὸ Ἡράκλειον. Καὶ ἐπειδὴ ἦτο θέρος, ἐπεκράτει δὲ τότε ἀσφάλεια εἰς αὐτὰ τὰ μέρη τῆς Κρήτης, ἐπροτίμησα νὰ ὁδοιπορήσω νύκτα διὰ ν' ἀποφύγω τὸν κάσωνα τῆς ἡμέρας.

Ὁ ἀγωγιάντης, τὸν ὁποῖον εἶχα πάρει ἀπὸ τὴν Νεάπολιν τοῦ Μαραμπέλλου, ὠνομάζετο Μαλλιώτης καὶ κατήγετο τρόντι ἀπὸ τὰ Μάλλια, ὡς μοῦ εἶπεν ὅταν ἐπλησιάζαμεν εἰς αὐτὸ τὸ χωριό.

— Νὰ τὸ χωριό μου ! εἶπεν ἐκτείνων τὸν βραχίονα πρὸς τὰρ-
στερά.

Τρία ἢ τέσσερα μικρὰ φῶτα ἐδείκνυαν τὴν θέσιν τοῦ χωριοῦ. Ἡ σελήνη δὲν εἶχεν ἀνατείλει ἀκόμη, ἀλλὰ τὸ σκότος ἦτο τόσον ἐλαφρὸν καὶ διαφανές, ὥστε διεκρίνοντο τὰ σχήματα τῶν πλησιεστέρων ἀντικειμένων. Ἐμάντευσα δὲ μᾶλλον παρὰ διέκρινα ὅτι δεξιὰ ἐξετείνετο χαμηλὸν ἀλίπεδον, ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ ὁποίου ἤρχετο ἐξησθενημένος ὁ ρόχθος τῆς θαλάσσης, ὡς πνοὴ κοιμωμένου θηριοῦ.

— Χάνι ν' αὐτό; ἠρώτησα τὸν ἀγωγιάντην, δεικνύων μίαν ὑπόλευκον οἰκοδομὴν πλησίον τοῦ δρόμου.

— Ὅχι, ἐκλήσά' εἶνε τὸ νεκροταφεῖο τοῦ χωριοῦ.

Τὸ χάνι ἦτο παρακάτω καὶ ἐκεῖ ἐσταματήσαμεν ἐπ' ὀλίγην ὥραν.

Ἦταν ἀργὰ καὶ εἰς τὸ χωριό ἐπεκράτει ἡσυχία καὶ μόνον γαυγίσματα σκύλων ἐχαρτίσαν τὴν διάβασίν μας. Μετ' ὀλίγον ἔσβυσαν καὶ τὰ ὀλίγα φῶτα. Ἄλλ' ἀπὸ τὸ ἀλίπεδον κάτω, ὅπου ἦσαν οἱ λαχανόκηποι τῶν Μαλλιωτῶν, τὸ βαρὺ τῆς θαλάσσης ἀνάσασμα συνώδευε μίαν μυριόστομον συμφωνίαν γρύλλων καὶ βα-

τραχόν. Ἐνῶ δὲ καθήμενος εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ξενῶνος ἐπερίμενα τὸν ἀγωγιάτην καὶ τὸν ἡμίονόν του νὰ τελειώσουν τὸν δεῖπνόν των, ἡ βοή ἐκείνη μέρριπτεν εἰς γλυκυτάτην ὑπνωσιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μὲ δυσαρέσκαιαν μὲ ἀπέσπασεν ἡ φωνὴ τοῦ Μαλλιῶτη διὰ νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν πορείαν μας.

Ἄλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμίονου ἐξηκολούθησα νὰ νυστάζω καὶ θὰ ἔπαιρνα καμμιὰν κούτρουβάλλαν, ἂν δὲν διεσκέδαζε τὴν νάρκη μου τὸ ἐνδιαφέρον μιᾶς ἱστορίας, τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ μοῦ διηγῆται ὁ ἀγωγιάτης.

Εἰς τὸ χωριὸ ἐκεῖνο κατοικοῦσε πρὸ ἔτων ἕνας γέρος πολὺ ἰδιότροπος, τόσο ἰδιότροπος, ὥστε νὰ θεωρῆται γενικῶς ἀπὸ τοὺς χωριανοὺς τρελλὸς καί, κάτι περισσότερον, νεραΐδοπαρμένος. Ὁ γέρος Τζιρότης, ὡς ὠνομάζετο, συγγενεῖς στενοὺς δὲν εἶχεν, ἀλλὰ κάτι μακρινούς, τοὺς ὁποίους δὲν ἤθελε νὰ δῆ.

Ἐξῆ μόνος του, ὡς θηρίον, εἰς ἕνα παλιόσπιτο. Περιουσίαν δὲν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐδιακόνευεν. Ἄν δὲν τὸν ἐλυποῦντο ἡ γυναῖκες νὰ τοῦ δίδουν ἕνα κομμάτι ψωμί, θὰ ψοφοῦσε, χωρὶς νὰ ζητήσῃ, χωρὶς νὰ μιλήσῃ.

Κανεὶς δὲν ἐγνώριζε πῶς ἦτο μέσα στὸ σπίτι του, διότι κανένα δὲν ἀφῆκε ποτὲ νᾶμπῃ. Καὶ ὅταν ἐπήγαιναν ἡ γυναῖκες νὰ τοῦ δώσουν κάτι νὰ φάῃ, τὸ ἀφηναν εἰς τὸ κατώφλι τῆς πόρτας του καὶ τοῦ κτυποῦσαν νὰ τὸ πάρῃ. Ἐξευραν ὅτι ἦτο καλὸς νὰ σκοτώσῃ κεῖνον ποῦ θᾶκανε νὰ μπῆ στὸ σπίτι του.

Πολὺ σπανίως μιλοῦσε καὶ τότε γιὰ νὰ πῆ ὀλίγες λέξεις καὶ αὐτὲς τόσο σιγὰ καὶ τόσο γλήγωρα, ποῦτον δύσκολον ν' ἀντιληφθῆ κανεὶς τί ἔλεγε. Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ τόσο ὀλιγόλογος μὲ τοὺς ἄλλους, μιλοῦσε ἀδιάκοπα σχεδὸν μὲ τὸν ἑαυτό του. Τὰ χεῖλη του ἐκινουῦντο διαρκῶς κ' ἅμα τὸν ἐπλησίαζες ἄκουες κ' ἕνα μουρμούρισμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν μποροῦσε κανεὶς νὰ διακρίνῃ τίποτε.

Μιλοῦσε μὲ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ οἱ χωριανοὶ εἶχαν τὴν ἰδέαν ὅτι μιλεῖ μὲ καμμιὰ νεραΐδα ποῦ τοῦχε πάρει τὸ νοῦ. Αὐτὴ τὴν νεραΐδα θὰ τὴν εἶχε καὶ στὸ σπίτι του κ' ἐζοῦσαν μαζῆ καὶ γι' αὐτὸ

δὲν ἤθελε νὰ μπῆ κανεὶς νὰ τὴν ἐνοχλήσῃ ἢ νὰ τὴ δῆ. Κάτι ψαράδες ἔλεγαν πῶς τὸν εἶδαν περασμένα μεσάνυχτα νὰ περπατῆ κάτω στ' ἀκρογιάλι μὲς στὴ βοῆ τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν κυμάτων. Καὶ βέβαια εἰς αὐτοὺς τοὺς νυκτερινοὺς περιπάτους θᾶχε συντροφιά τὴν νεραίδα του.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸ πολλοὶ ἄνθρωποι ἐβουκολακίαζαν, ἐκακθροπίζαν, ὅπως τῶλεγαν στὴν Κρήτη. Ὅλοι λοιπὸν στὰ Μάλλια εἶχαν τὴν ἰδέαν ὅτι καὶ ὁ γέρο νεραϊδῆς ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴ κακθροπίσῃ ὅταν θὰ πέθαινε. Ἄλλ' ὁ Τζιρίτης ἐβάστα καλὰ καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ποῦ περιέμεναν νὰ τὸν δοῦν βουκόλακα πέθαναν κι' αὐτὸς ἔξακολουθοῦσε νὰ κἀνῃ τοὺς νυκτερινοὺς περιπάτους του μὲ τὴ νεραίδα. Ἀλλὰ μιὰ μέρα πῆγε μεσημέρι κ' ἦ πόρτα του δὲν ἀνοίξε. Μωρέ, μὴν ἀπέθανε; Τοῦ κτυποῦν, τοῦ φωνάζουν, ἀλλὰ τίποτε. Ἀποφάσισαν τότε κέσπασαν τὴν πόρτα καὶ τὸν εὗρηκαν πεθαμένο πάνω σὲ κάτι παλιόρουχα.

Ἦτο τότε συνήθεια, ἅμα πέθαινε κανεὶς, νὰ τοῦ ψάλλουν τὴν νεκρικὴν ἀκολουθίαν κ' ἔπειτα νὰ τὸν πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία τοῦ νεκροταφείου καὶ νὰ τὸν ἀφήνουν ἐκεῖ ἕως τὴν ἄλλη μέρα ποῦ θὰ τὸν ἐνταφιάζαν. Ἐπειδὴ τὸν καιρὸ ἐκεῖνον γιατροὶ δὲν ὑπῆρχαν, συνέβαινε νὰ θάφτουν καὶ μερικοὺς ζωντιανοὺς κατὰ λάθος. Γιατὸ ἐκράτησε αὐτὴ ἡ συνήθεια. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ γιὰ τὸν Τζιρίτη καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχε συγγενεῖς γιὰ νὰ μείνουν κοντὰ του, τὸν ἀφήσαν κατὰμονο στὸ ἐκκλησάκι τοῦ νεκροταφείου. Μερικὲς ἀπὸ τὶς γριεὲς θᾶμεναν ἴσως νὰ τοῦ κάμουν παραμονή· ἀλλὰ ποιά εἶχε τὸ θάρρος νὰ μείνῃ τὴ νύκτα κοντὰ σ' ἐνα νεραϊδῆ πεθαμένον, ποῦ ἦτο καὶ φόβος νὰ βουκολακιάσῃ;

Ἄλλ' ὁ γέρο Τζιρίτης δὲν ἔμεινε μόνος· φαίνεται ὅτι ἡ νεραΐδες καὶ τὰ ἄλλα ἀερικὰ ἔκαμαν σὺνάξι στὸ νεκροταφεῖο, διότι ἅμα νύκτωσε σηκώθηκε ἕνας φοβερὸς ἄνεμος κ' ἐμπαινόβγαине μὲ γογγυτὰ καὶ θρήνους ἀπὸ τὸ φεγγίτη τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ τὶς σχισμάδες τῶν παραθύρων. Τὰ καντήλια ἐσβύσαν κι' ὁ Τζιρίτης ἔμεινε στὰ θεοσκοτεινα.

Τὴν ὥρα ἐκείνη ἐρχότανε ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Μεραμιπέλλου

ένας γεροντάκος, καιμπουριασμένος πάνω στο ραβδί του. Σε κάθε δυνατό φύσημα έστεκότανε κι' αντιστηρίζετο με το ραβδί, για να μὴν πέση. Ὁ άνεμος ήτο κρύος και τοΰπιανε την αναπνοή. Ἐλλ' έπροχωροΰσε σιγά σιγά. Ὅταν ὄμως έφθασε μπροστά στο νεκροταφεΐο, δέν είχε πιά δύναμι. Ἀδύνατον να φθάση στο χωριό. Ἐλλά κι' αν πήγαινε στο χωριό, σε ποιά πόρτα να κτυπήση; Ὅα τον έβαζε κανεις στο σπίτι του τέτοια ὄρα ένα διακο- νιάρη; Καλλίτερα να μὴν ένογλήση κανένα, αλλά να πάη στο εκ- κλησίακι του νεκροταφεΐου, ὅπου και ἄλλη φορὰ είχε ξομείνει.

Ἐπήγε κ' έσπρωξε την πόρτα τῆς εκκλησίας. Δέν ήτο κλειδο- μένη και δέν είχε ἴσως και κλειδωνιάν. Και από το βαρὺ τρίξιμο ποῦ ἔκαμε για ν' ανοίξη αντιλάλησε ὁ θόλος.

— Εὐχαριστῶ σε, Θεέ μου, εΐπεν ὁ γέρος, ποῦ δὲ διώχνεις κα- νένα από το σπίτι σου.

Ἐκαμε το σταυρό του στα σκοτεινά και ἀφοῦ ἔκλεισε πάλι την πόρτα έπήγε κ' ἔξάρωσε σε μιὰ γωνιά.

Τὸ πρωὶ ἐξημέρωνε καθημερινή και ὁ παπαῦς ἐβιάστηκε να θάψη τὸ γέρο Τζιρίτη και να πάη ἔπειτα και στη δουλειά του. Ἐπέρασε και εΐδοποίησε μερικὸς χωριανὸς να πᾶνε κέτραβηξε μόνος στο νεκροταφεΐο. Δέν είχε φωτίσει καλά ἀκόμη, γιατ' ήτονε και συννεφιά.

Ὁ παπαῦς έσπρωξε την πόρτα τῆς εκκλησίας και εΐπε, ὡς να μιλοῦσε τάχα του πεθαμένου:

— Πῶς να τὰ πέρσους ἀπόψε, εὐλογημένε, με τόση άνεμική και κρυγιάδα!

Κ' ἐκεὶ ποῦκανε νάμπη στην εκκλησία ἀκούει μιὰ τρεμουλια- στη φωνή να του ἀποκρίνεται ἀπὸ μέσα:

— Ὁ Θεὸς κ' ἐγὼ κατέχω πῶς ἔπερασα!

Ὁ παπαῦς ἔμαρμάρωσε στην πόρτα. Τὸ πρόσωπό του κέρωσε και τὰ γένεια του τρέμανε σαν την οὐρὰ τῆς σουσουράδας. Μπο- ροῦσε να μὴ του περάση ἡ ἰδέα πῶς ὁ Τζιρίτης ἐβρυκολάμιασε; Ὅταν μάλιστα εΐδε να προβάλλη ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς εκκλησίας μιὰ

γεροντική κεφαλή, δὲν τοῦμινε ἀμφιβολία καὶ τῶβαλε στὰ πόδια.

Ὅταν ἔφθασε στὸ σπίτι του ἔπεσε μὲ πυρετὸ καὶ στὰ παραμλητά του ἔλεγε πῶς εἶδε τὸν Τζιρίτη καθαρωπισμένον. Καὶ οἱ χωριανοὶ τὸ περίμεναν καὶ δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ τὸ πιστεύσουν. Ἐφεραν παρὰ ἀπὸ ἄλλο χωριὸν ἔθαψαν τὸν Τζιρίτη μὲ τὴν ἰδιαιτέρη ταφή ποῦκάναν τότε στοὺς βρυκολακισμένους, γιὰ νὰ μὴ ξανασηκωθοῦν.

—

ΠΩΣ ΕΡΩΜΙΕΨΕ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Πολλάκις εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα του τὴν ἱστορίαν διὰ τὴν ὁποίαν ἐξεπούλησεν ἀπὸ τὸ Μόδι καὶ μετόχησεν εἰς τὸ ὄρεινόν χωρίον Ἀκαράνου. Ἡ ἀφορμὴ ἦτον ἓνας Τοῦρκος μὲ συμπάδιον καὶ ἓνας χοῖρος μὲ συχώρεσι, ὡς ἔλεγε διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ μῖσός του κατὰ τοῦ Τοῦρκου ἐκείνου ἰδιαιτέρως καὶ κατὰ τῶν Τοῦρκων ἐν γένει. Τὸ Μόδι ἦτο τότε ἀκόμη τουρκοχωρὶ. Εἶχεν ὀλίγους Χριστιανούς, ἀλλ' ἦσαν ταπεινοὶ κατωμερίτες, τριτάριδες, δηλαδή καλλιεργηταὶ τῶν τουρκικῶν κτημάτων μὲ ἀπολαυτὴν ἐνὸς ποσοστοῦ ἀπὸ τὸ εἰσόδημα. Σχεδὸν δούλοι. Ὁ μόνος ὅστις εἶχε κάποια ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν καὶ ὑπερηφάνειαν, διότι εἶχε καὶ ἀρκετὴν περιουσίαν ὥστε νὰ μὴ δουλεύῃ τοὺς ἀγάδες, ἦτο ὁ πατέρας του ὁ Μιχάλης Ἀλεφούζος. Ἄλλ' ἀκριβῶς διότι εἶχεν ἀνεξαρτησίαν φρονήματος καὶ ἡ σπονδυλικὴ του στήλη δὲν ἐλύγιζεν εὐκόλα, δὲν τὸν ἐχώνευεν ὁ Κερίμ ἀγᾶς, ὁ πλουσιώτερος καὶ ἰσχυρότερος Τοῦρκος εἰς τὸ Μόδι, ἄνθρωπος φανατικὸς καὶ τυραννικὸς, ὁ ὁποῖος ἤθελε τοὺς Χριστιανούς νὰ συναισθάνωνται ὅτι ζοῦν μόνον κατ' ἀνοχὴν τῶν Τοῦρκων. Διὰ τοῦτο ὅταν διέβαιναν ὁ Ἀλεφούζος καὶ τὸν ἐχαιρέτα μ' ἓνα ἀπλοῦν «καλὴ σπέρα, Κερίμ ἀγᾶ», ἔσειε τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν παρηκολούθει μὲ ἀπειλητικὸν βλέμμα ἀπομακρυνόμενον. Μίαν ἡμέραν δὲ εἶπε πρὸς ἄλλον Τοῦρκον παριστάμενον :

— Αὐτός, μωρέ, βαλλαί, ὁ Ἀλεφούζος εἶνε ἀσής· ἔσήκωσε κεφαλὴν, δὲν εἶνε ραγιαῖς αὐτός.

1. Ἀνιάρτης.

Ὅταν ἡ αἰγυπτιακὴ κυριαρχία ἔφερε κάποιαν ἀνακούφισιν εἰς τὴν κατάστασιν τῶν Χριστιανῶν τῆς Κρήτης, ὁ Ἄλεφουῦζος, ἐνθαρρυνθεὶς, ἔκαμε μέγα τόλμημα. Ἠγόρασεν ἓνα χοῖρον καὶ τὸν ἔτρεφε διὰ τὰ Χριστούγεννα. Χοῖρο στὸ Μόδι ! χοῖρο στὸ χωριὸ τοῦ Κερίμ ἀγᾶ, δίπλα μάλιστα στὸ κονάκι του ! Φτοῦ ! ἀνασινὶ σικτιγῆμ ὁ γχιασούρης !

Τὰ πρῶτα γουρλίσματα τοῦ γουρουνιοῦ διέχυσαν φρίκην εἰς τὸ τουρκοχωριὸν καὶ πολλῶν Τούρκων αἱ τρίχες ἀνωρθώθησαν. Ἐγενε συμβούλιον τῶν ἀγάδων εἰς τοῦ Κερίμ ἀγᾶ καὶ ἀπεφασίσθη νὰ ἐκδιωχθῆ ἀπὸ τὸ χωριὸν ὁ ἀντάρτης Ἄλεφουῦζος ἢ νὰ δολοφονηθῆ. Ἄλλὰ πρὸ πάσης ἄλλης ἐναργείας νὰ φονευθῆ ὁ χοῖρος. Δὲν ἦτο κατάστασις αὐτῆ. Τὴν περασμένην ἡμέραν, ἐνῶ ὁ Κερίμ ἀγᾶς ἐκάπνιζε τὸ τσιμποῦκί του εἰς τὴν αὐλήν του, εἶδε κ' ἐπρόβαλε τὸ ρυπαρόν του μούτσουνο ἀπὸ τὴν ἡμίκλειστον αὐλόπορταν. Φτοῦ ! ντινὶ σικεῖμ !

— Κιαμιὰν ἡμέρα, βαλλαί, θὰ μᾶς ἔρθῃ καὶ ἔς τὸ τζαμί νὰ μᾶς πῆ καλημέρα ! εἶπεν ἄλλος ἀγᾶς. Αὐτὸς τρυπώνει ὅπου βρῆ ἀνοικτά, μοῦ ! μοῦ !

— Πρέπει νὰ τὸ σκοτώνη, ὡρὲ ἀγάδες, ἐγὼ τὸ ντομούζι, εἶπεν ὁ τουρκαλβανὸς μπουλούμπασης, εἶδος ἐνωμοτάρχου, ὁ ὁποῖος ἀντεπροσώπευεν εἰς τὸ χωριὸ πᾶσαν ἐξουσίαν. Ἐπεδοκίμασε δὲ καθ' ὅλα τὰς ληφθείσας ἀποφάσεις.

Καὶ τὴν ἐπιούσαν διερχόμενος πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Ἄλεφουῦζου ἔσυρε τὴν πιστόλαν κ' ἐφόνησε τὸ γουρουνόπουλον.

— Γιατί δὲν τὸ δένετε, ὡρὲ, μέσα αὐτὸ τὸ ζουλάπι, φτοῦ, ἀλὰ μελλιᾶ σινὶ βερσίν, παρὰ τὸ ἀφήνετε καὶ τρυπώνει μες ἔς τὰ πόδια μας ; εἶπε πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ Ἄλεφουῦζου, ἥτις ἀκούσασα τὴν πιστολιὰν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν θύραν ἀνήσυχος.

Ὁ Ἄλεφουῦζος ἦτο πεισματάρης καὶ μετὰ μίαν ἑβδομάδα ἔφθεν ἄλλον χοῖρον, μεγαλείτερον, ἀπὸ τὸν Πλατανιᾶν.

— Μωρὲ, γιὰ τὸ Θεό, τὸ σκοτωμό σου γυρεύεις, Μιχάλη ; τοῦ εἶπεν εἰς τῶν ὁμοχωριῶν χριστιανῶν. Μὴν τῶνε μπαίνεις ἔς τὰ ρουθούνια, γιὰτι θὰ σὲ σκοτώσουνε !

— Δὲ μὲ σκοτώνουνε, ἀπήντησεν ὁ Ἀλεφούζος ἀταράχος ἢ γιανιτσαριὰ ἐπέρασε.

Ἄλλ' ὁ γιανιτσαρισμὸς δὲν εἶχε περάσει ὅσον ὑπέθετεν. Ὁ μπουλούμπτασης ἐφρόνευσε καὶ τὸν ἄλλον χοῖρον, προφασισθεὶς τώρα ὅτι τοῦ ἀνέτρεψε τὸν ναργιλέ του. Ἐνόησε δὲ ὁ Ἀλεφούζος ὅτι, ἐὰν ἐξηκολούθει πρὸς πείσμα ν' ἀγοράζη χοίρους, θὰ ἐβοήθει τὸν Τουρκαλβανὸν νὰ ἐξασκῆται εἰς τὴν σκοποβολὴν.

Ὁ δὲ Κερίμ ἀγᾶς, ὁ ὁποῖος ἔπνεε μένεα, ἐξεθύμανεν ἐπὶ τέλους μίαν ἡμέραν, ὅταν συνήντησε καθ' ὁδὸν τὸν Ἀλεφούζον :

— Εἶντά νε, μορέ, τὰ ἐντεψιλίκια ποῦ κάνεις ! χοίρους, μορέ γκαούρη, θὰ μᾶζε φέρνης ἔς τὸ χωριό !

— Δὲν εἶν' ἐντεψιλίκι, Κερίμ ἀγᾶ, ἀπήντησε μὲ τόνον εὐλαβῆ, ἀλλ' εὐσταθῆ ὁ Ἀλεφούζος. Ἡ πίστις μας λέει νὰ τρώμε χοιρινό, μὲ συμπάθειο...

— Ἡ πίστις σας ! Νά... τὴν πίστι σας !

Καὶ συγχρόνως ὕψωσε τὸ τσιμποῦκι καὶ τὸ κατέφερε κατὰ τοῦ Ἀλεφούζου. Ἄλλ' οὗτος, ἀποφυγὼν τὸ κύπτημα, ἐκράτησε τὸν βραχίονα τοῦ ἀγᾶ.

— Σ' ἐμένα, μορέ, σήκωσες χέρα, σκυλόπιστε ! ἀνεκραύγασεν ὁ Κερίμ ἀγᾶς καὶ ἤρχισε νὰ τὸν κτυπᾷ λυσσωδῶς. Ἄλλοι Τοῦρκοι προσέτρεξαν καὶ ὁ Ἀλεφούζος μετ' ὀλίγον ὠδηγήθη εἰς τὸ σπίτι του ἀναίσθητος καὶ αἵματοβαμμένος. Μετὰ ἓνα δὲ μῆνα, ἐξεληθὼν μίαν νύκτα διὰ νὰ ταγίσῃ τὰ βόδια του, ἐπυροβολήθη παρ' ἀγνώστου καὶ πληρωθεὶς εἰς τὸν ὦμον διέτρεξε μέγαν κίνδυνον καὶ ἐπὶ πολὺ ἔμεινε κατάκοιτος. Βεβαιωθεὶς δὲ ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ἀπόφασιν νὰ τὸν ξεκάμουν, ἠναγκάσθη νὰ ξεπουλήσῃ καὶ καταφύγῃ εἰς τὸ ὄρεινόν χωριὸν Ἀκαράνου.

Ὁ υἱὸς τοῦ Σταμάτης εἶχεν ἀκούσει πολλάκις παρὰ τοῦ πατρός του αὐτὴν τὴν ἱστορίαν καὶ ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἐμάζεσε μῖσος εἰς τὴν ψυχὴν του ἐναντίον τῶν Τοῦρκων καὶ ἰδίως τῶν Μοδιανῶν καὶ ὠνειροπόλει ἐκδίκησιν. Ὁ Κερίμης εἶχεν ἀποθάνει, εἶχεν ἀποθάνει καὶ ὁ γέρος Ἀλεφούζος ἄς κάμουν καλὰ αὐτοὶ οἱ

δύο εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, ὅπου βεβαίως ἀπεκόμισαν καὶ τὸ μῖσός των. Ἄλλ' ὅπως ὁ Ἄλεφουῆζος εἶχεν ἀφήσει υἱόν, εἶχεν ἀφήσει καὶ ὁ Κερίμης τὸν Ἀρίφ ἁγῶν. Αὐτοὶ οἱ δύο θὰ ἔλυναν τοὺς οἰκογενειακοὺς λογαριασμοὺς. Ὁ Ἀρίφης ἦτο ὄλως διάφορος τοῦ πατρὸς του. Ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἀγαπῶν τὸ κρασί καὶ τὰς διασκεδάσεις, τὰ εἶχε καλὰ μὲ Χριστιανοὺς καὶ Τούρκους, καὶ ἐμοίραζε τὸν καιρὸν του μεταξὺ τοῦ Μοδιοῦ, ὅπου εἶχε σύζυγον καὶ τέκνα, καὶ τῶν Χανιῶν, ὅπου εἶχεν ἐρωμένες καὶ συμπτώτας. Τὸ μόνον ἔργον του ἦτο νὰ διασκεδάζῃ καὶ νὰ δανεῖζεται ἢ νὰ πωλῇ, ὅταν τὸ εἰσόδημα δὲν ἐπῆρκει εἰς τὰς ἀνάγκας του.

Ὁ Σταμάτης εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τὸν πατέρα του τὴν φτελεργίαν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν κατὰ τῶν Μοδιανῶν Τούρκων μνησικακίαν. Ἦτο τῆς αὐτῆς περιπυ ἡλικίας μὲ τὸν Ἀρίφην, νέος τριανταπέντε ἐτῶν, ἠρόακλιος τὴν κατασκευὴν, μὲ γενειάδα ξανθὴν καὶ τραχειάν, μὲ μάτια γεμάτα ζωηρότητα καὶ πονηρίαν.

Μίαν ἡμέραν ἔμαθαν οἱ Μοδιανοὶ ἕξαφνα ὅτι ὁ Σταμάτης Ἄλεφουῆζος ἐξηγόρασε τὰ πατρικά του κτήματα, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐγκατεστάθη εἰς τὸ πατρικὸν του σπίτι δίπλα εἰς τὸ κονάκι τοῦ Ἀρίφη. Μία δὲ ἀπὸ τὰς πρώτας του φροντίδας ἦτο νὰ φέρῃ ἕξ Ἀκαράνου μίαν γουρούναν μὲ 6—7 γουρουνόπουλα, τόσον θορυβώδη καὶ ἀεικίνητα, ὥστε ἐνόμιζες ὅτι ἐγέμισε χοίρους τὸ χωριό. Καὶ πράγματι ἐγέμισε, διότι καὶ ὅσοι ἐκ τῶν χριστιανῶν Μοδιανῶν δὲν εἶχαν ἠγόρασαν, καὶ ὅσοι τοὺς εἶχαν δεμένους τοὺς ἀφῆναν ἐλευθέρους νὰ περιφέρωνται εἰς τὸ χωριὸν καὶ εἰς τοὺς πέριξ ἀγρούς, νὰ ἐπισκέπτονται ἐνίοτε τὸ τουρκικὸν καφενεῖον, νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς τουρκικὰς αὐλάς, πρὸς μεγάλην ἀγανάκτησιν καὶ φρίκην τῶν χανουμισσῶν, καὶ ν' ἀναστατώνουν τοὺς λαχανοκίπους τῶν ἀγῶδων.

Τώρα πλέον μπουλούμπασης δὲν ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ γιανιτσαρισμοῦ εἶχεν ἀπομακρυνθῆ τόσον, ὥστε ἐκινδύνευε νὰ λησμονηθῆ. Τὸ Μόδι ἀπὸ τουρκοχωρὶ μετεβάλλετο εἰς χριστιανοχωρὶ, διότι κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν πολλοὶ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν ἢ ἐκόλλησαν εἰς τὰ Χανιά· τοὺς Τούρκους δὲ διεδέχοντο

Χριστιανοὶ ἐκ τῶν ὀρεινῶν χοριῶν, μιμηθέντες τὸ παράδειγμα τοῦ Σταμάτη καὶ ἀγοράζοντες τὰ πωλούμενα τουρκικὰ κτήματα. Ὅσον δ' ἔβλεπε τὸν χριστιανικὸν πληθυσμὸν τοῦ χορίου αὐξάνοντα καὶ τὸν τουρκικὸν ἐλαττούμενον, ὁ Σταμάτης ἐθριάμβευε. Καὶ μίαν ἡμέραν εἶπε πρὸς τὸν Ἀρίφην μὲ μεϊδιάμα πειρακτικόν :

— Αἶ, Ἀρίφ ἀγᾶ, νᾶζιε ὁ ραμετλῆς! ὁ μπαμπᾶς σου νὰ ᾽δῆ τὸ χοριὸ ἐτσὰ ποῦ γείνηκε!

Ὁ Ἀρίφης ἐσκυθρόπασε.

— Πῶς ἐγείνηκε; εἶπε μὲ φωνὴν πνιγμένην.

— Νά, ρωμαίικο, λῶ δά! Γιαῖδε, γιαῖδε!

Καὶ μὲ θριαμβευτικὴν χειρονομίαν τοῦ ἔδειξε κοπάδι γουρουνόπουλα, τὰ ὁποῖα ἤρχοντο ἀκολουθοῦντα τὴν βραδυποροῦσαν μητέρα των. Ὁ Ἀρίφης ὅμως παρατήρησε τὰ γουρουνόπουλα χωρὶς νὰ πτύση ἢ νὰ βλασφημήσῃ, ὡς ὁ πατέρας του.

— Ἄν ἔζιε ὁ μπαμπᾶς σου, προσέθηκεν ὁ Σταμάτης, θᾶσκαζε.

Ἄλλ' ὅσον ἔβλεπεν ὅτι ὁ Ἀρίφης, ἀντὶ νὰ θυμώσῃ, ἐφαίνετο μᾶλλον λυπούμενος ἀπὸ τὰ πειράγματά του, τοῦ Σταμάτη τὸ πείσμα ἐμετριάζετο. Καὶ ἐγκατέλειπε μίαν ἐκδίκησιν τὴν ὁποίαν ἔσχεδιάζεε πρὸ πολλοῦ· νὰ στείλῃ τὴν ἡμέραν τοῦ Μπαϊραμιοῦ ὡς δῶρον πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Κερίμ ἀγᾶ τὸ καλλίτερόν του χοιρίδιον.

Ἄλλ' οὐδέποτε ἴσως ἡ ψυχὴ τοῦ Σταμάτη ἐχάρη ὅσον κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ὅτε τὸ Μόδι ἀντελάλησεν ἀπὸ κραυγᾶς χοίρων σφαζομένων. Διὰ νὰ ἐντείνῃ τὴν ἀγαλλίασιν του αὐτὸς ἐθυσίασε δύο. Καὶ ἐνῶ τοὺς ἐξεκοίλιαζεν ἔλεγε καὶ ἐπανέλεγε γελῶν κι' ἀπὸ τὰ ταῦτιά, κατὰ τὸ λεγόμενον :

— Σήμερο μόνον τῶκατάλαβα πῶς τὸ Μόδι ἐρώμειπε.

Πάντοτε δὲ εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι, μεθ' ὅλην τὴν ἀπάθειαν τὴν ὁποίαν ἐδείκνυεν ὁ Ἀρίφης, ἐνδομύχως ἔσκαζε. Δὲν ἦτο καὶ μικρὸ νὰ τοῦ σφᾶξῃ δύο χοίρους ἔμπρὸς ἑς τὴν πόρτα του! Ἄλλὰ μετὰ τινος ἡμέρας ὁ Ἀρίφης, ἐπιστρέφων ἀπὸ τὰ Χανιά, ἔσταμάτησεν ἔφιππος πρὸ τῆς θύρας τοῦ Σταμάτη.

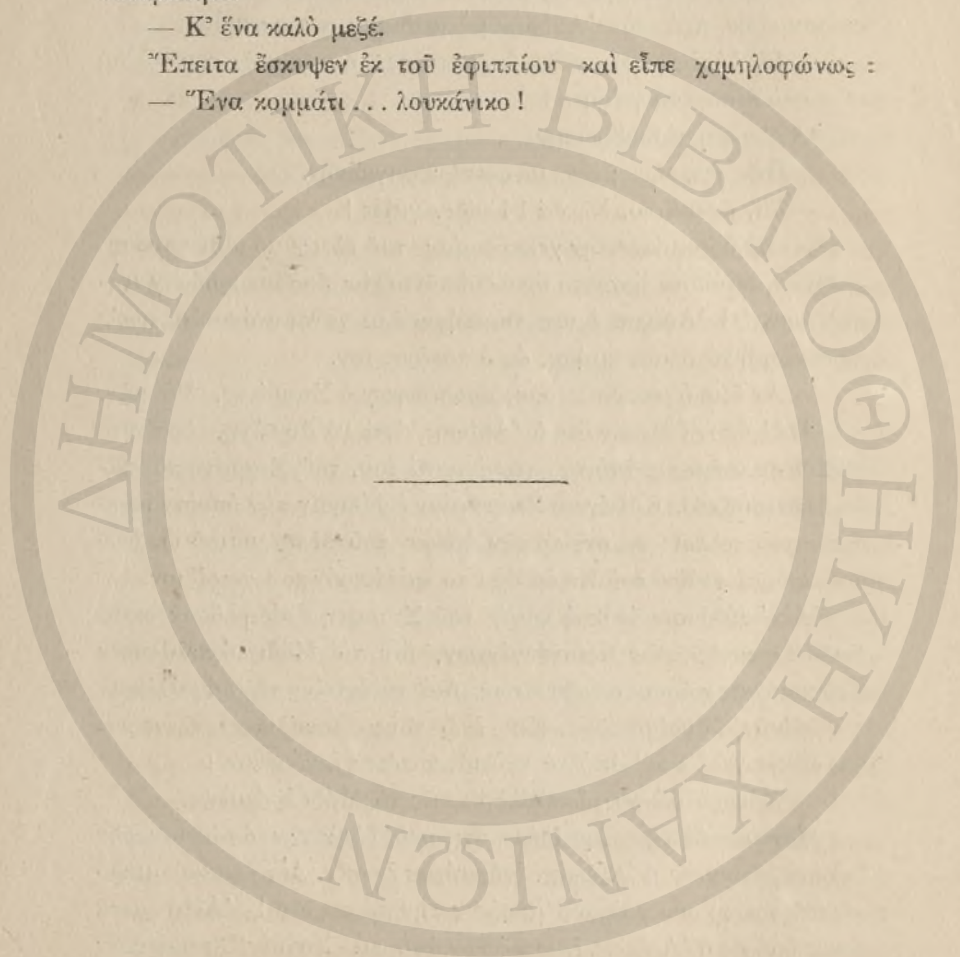
— Καλησπέρα, γείτονα, εἶπε πρὸς τὸν ἐμφανισθέντα Σταμάτην.
Φέρε κρασί νὰ μὲ κεράσης . . . Εἶμαι ἕς τὰ κέφια μου ἀπόψε.

Ὁ Σταμάτης ἐκινήθη διὰ νὰ φέρῃ κρασί, ἀλλ' ὁ Ἀρίφης τὸν ἔσταμάτησε.

— Κ' ἓνα καλὸ μεζέ.

Ἔπειτα ἔσκυψεν ἐκ τοῦ ἐφιπτίου καὶ εἶπε χαμηλοφώνως :

— Ἔνα κομμάτι . . . λουκάνικο !

ΣΚΟΥΡΑ

Πρὸ δέκα ἡμερῶν εἶχεν ἔλθει στὴ Σούγια ἡ «Ἐνωσις» φορητὴν πολεμεφόδια καὶ ὀλίγα τουφέκια. Μὲς στὰ ὀλίγα τουφέκια ἦτο κῆνα δεμάτι κοντὰ σισανεδάκια κέπεσαν ὅλοι πάνω σὰ γεράκια. Ἐγὼ εἶχα μία παλιοκαραμπίνα τοῦ Βερναρδάκη, ποῦ δὲν ἔκανε δουλειὰ στὰ ἑκατὸ μέτρα. Ἐχούθηκα λοιπὸν νὰ πάρω ἓνα σισανέ, ποῦ ἐθεωροῦντο τότε τὰ καλλίτερα ὄπλα, ἀλλὰ τὸ ἴδιο τουφέκι τὸ κρατοῦσε ἀπὸ τὴ μοῦκα ὁ Γαλανοσήφης.

— Πάρε ἄλλο, κουμπάρε Σήφη, τοῦ εἶπα.

— Ἐσὺ νὰ πάρης ἄλλο.

Ἄλλὰ ποῦ ἄλλο; Τάχανε διαγουμίσει. Ὁ Σήφης ἔσυρε δυνατὰ τὸ σισανεδάκι καὶ μοῦ τῶπῆρε. Ἐγὼ ἀναψα καὶ δὲν ἐσυλλογίσθηκα φιλία, δὲν ἐσυλλογίσθηκα κουμπαριά καὶ κράκ! κράκ! τοῦ γύρισα τὴν καραμπίνα:

— Ἄς τὸ τουφέκι, τοῦφώναξα, γιατί μὰ τὸν οὐρανὸ θὰ σὲ σκοτώσω.

Ἄλλὰ κι' αὐτὸς μ' ἓνα πῆδο ἐπῆρε μετερίζι μιὰ ἐλιά κι' ἀμασέλιασε τὸ τουφέκι του.

— Αἱ μωρὲ νιοί! ἐφώναξε ὁ Χατζῆ Μιχάλης κ' ἐμπῆκε στὴ μέση. Νὰ σκοτωθῆτε θέτε, μωρέ;

Καὶ ἀφοῦ μὲ τὸ ψηλὸ του ἀνάστημα μᾶς ἐχώρισε, μᾶς εἶπε:

— Δὲν ντρέπεστε, μωρέ; Γιὰ νὰ σκοτώνεστε ἀναμεταξύ σας σᾶς τὰ πέσανε τὰ τουφέκια ἢ γιὰ νὰ σκοτώνετε Τούρκους;

Ἦρθε κιὸ μακαρίτης ὁ Κριάρης καὶ οἱ δυὸ ἀρχηγοὶ ἀποφασίσανε νὰ δώσουν ἐμένα τὸ σισανέ, γιατί τὸ τουφέκι μου ἦτονε χειρότερο ἀπὸ τὸ τουφέκι τοῦ Σήφη.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα δὲν ἐξαναμιλήσαμε μὲ τὸν κουμπάρο τὸ Σήφη καὶ μοῦ φαινότανε πῶς μοῦ βαστοῦσε μεγάλο ἀμάχι. Μὰ εἶχε καὶ λιγάκι δίκιο, διότι ἐγώ, ὡς μικρότερος ποῦ ἤμουν, ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσω· ἀλλ' ἔλα πάλι ποῦ τὸ δικό μου τὸ τουφέκι δὲν ἀξίζε τίποτε;

Ἐπειδὴ ἀπ' αὐτὰ ἀποφασίσθηκε νὰ κτυπήσωμε τσοὶ Τούρκους στὸν κάμπο τῶν Χανιῶ. Ἦσανε ξένοι στόλοι στὰ Χανιά κ' ἔπρεπε νὰ δώσουμε μιὰ μάχη δυνατὴ μπρὸς στὰ μάτια τῶς γιὰ νὰ 'δοῦν ὅτι ἡ Κρήτη ἐβάστα ἀκόμη. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε πολὺ κοντὰ τὰ Χανιά καὶ οἱ Τούρκοι θὰ ἐλάμβαναν γλίγωρα ἐπικουρίες καὶ θὰ μᾶς ἐσπάζαν, ὁ Ζυμβρακάκης καὶ οἱ καπεταναῖοι ἀποφασίσανε νὰ κτυπήσωμε τσοὶ Τούρκους ἀπομεσήμερα, ποῦ, ὅσο νὰ τῶς ἔρθη μεγάλη βοήθεια, νὰ πλαλώσ' ἡ νύκτα καὶ νὰ μείνη τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ἀμφίβολο.

Ὁ Ζυμβρακάκης μᾶς διαίρεσε εἰς δύο μεγάλα σώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἓνα θὰ ἐχρησίμευε ὡς ἐφεδρεία καὶ θὰ ἔπισανε ὅλα τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα ὡς πέρα στὴ Μαλάξα· τὸ ἄλλο θὰ κατέβαινε νὰ κτυπήσῃ τοὺς Τούρκους ποῦ 'σαν 'στὰ Μπουτσουνάρια. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ διαίρεσις μᾶς ἐξασθένησε.

Δὲν ἔφθανε δὲ αὐτό, ἀλλὰ ἐχάλασε καὶ τὸ σχέδιο ἓνας ἀπὸ τοὺς καπετάνιους, ὁ ὁποῖος δὲν ἐνόει ν' ἀκούσῃ τίποτε. Βρὲ χριστιανέ, περίμενε... Τίποτε. Ἐδὰ θὰ πάω! Καὶ ἔσπρωξε πρὸς τὰ κάτω τὸν σημαιοφόρον του. «Ὁμπρός, μωρέ!» Εἶχε τὴ φιλοτιμία ν' ἀρχίξῃ πρῶτος τὴν μάχην, ἀλλὰ καὶ νὰ φεύγῃ τελευταῖος. Καὶ τὴν κεφαλὴν του δὲν ἐγύριζε οὔτε μποτζαργάτης.

Ὁμπρός; Ὁμπρός λοιπόν. Τί νὰ γείνη;

Θὰ ἦτονε δέκα ἡ ὥρα ὅταν ἀρχίσε ἡ μάχη. Ἐγὼ ἤμουνε μὲ τὸν Σπυριδάκη, ἓνα καπετάνιο τοῦ κάμπου· ἀλλ' ὅταν εἶδα ὅτι μὲ τὴ σημαία μας ἦτο καὶ ὁ κουμπάρος ὁ Γαλανοσήφης, γρουνιασμένος ἀκόμη, ἐξέκοψα κ' ἐπῆγα μὲ τὴ σημαία τοῦ Τιγίτη. Πάντα μου ὑποψιάζομαι εὐκόλα· ἔπειτα ἐγὼ ἤμουνε παιδί, στὴ βράσι μου πάνω, κῆθελα νὰ πάω μπρὸς, πλιὸ μπρὸς ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Ἀπὸ μιτιρῖζι σὲ μιτιρῖζι ἔφθασα στὴν πρώτη γραμμὴ, ἐκεῖ

κατὰ τὸ Πορὶ καὶ στὰ πλευρὰ τῶν Τούρκων. Εἴμεθα καμπόσοι ἐκεῖ, ὅλο νεοί. Παρατέρα ἦτο ὁ ἐθελοντῆς Ἀναγνωστόπουλος ἀπὸ τὸν Ἀγλαδόκαμπο τῆς Κορίνθου, ἀνθυπασπιστής, νομίζω, ὁ ὁποῖος ὅλη τὴν ὥρα ἐγέλα κ' ἔλεγε ἄστεϊα.

— Βρὲ παλιόσκυλα, ἐφώναζε στσοὶ Τούρκους, ἕνα καπετάνιο ἐβγαλε κ' ὁ μαῦρος ὁ Ἀγλαδόκαμπος καὶ κυττάζετε νὰ τόνε σκοτώσετε κ' αὐτόν;

Τοὺς Τούρκους τοὺς ἐστενοχωρήσαμε δυνατὰ κ' ἄρχιζαν νὰ τσακίζουν καὶ γὰ τοὺς παίρνουν οἱ δικοὶ μας μὲ τὰ γιοῦχα. Ἀλλὰ πάνω σ' αὐτὰ ἐρχεται μιὰ παταρία κάτω ἀπὸ τὸν κάμπον. Κυττάζω καὶ τί βλέπω; Τὰ λιβάδια καὶ τὰ λιόφντα κάτω ἐμαύριζαν ἀπὸ τσοὶ Τούρκους ποῦ ἐρχόντανε ἀπὸ τὰ Χανιά. Χιλιάδες εἶχαν ξεκινήσει ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅλος ὁ στρατός, ὅλοι οἱ ντόπιοι. Καὶ μετὰ κάμπωση ὥρα ἄρχιζαν ν' ἀνεβαίνουν πρὸς τὰ ὑψώματα τῶν Μπουτσουναριῶν καὶ τῶν Περβολιῶν. Αἱ! νάχαμε τότε τουφεκία ὀπισθογεμῆ, τί θὰ γινότατε! Ἀλλὰ καὶ τὸ σισανεδάκι ἐδούλεψε περίφημα. Πολλὰ γιουρούσια κάμανε, ἀλλὰ τοὺς δίδαμε σπαλιῶρα καὶ γύριζαν πίσω.

Ἄλλ' ἢ τούρκικες ἐπικουρίες ἐφθαναν ἀδιάκοπα ἀπὸ τὰ Χανιά. Καὶ ἀφοῦ ἐβαστάξαμε κάμπωση ὥρα ἀκόμη, ἀκούω τὸν Τιορτίρη καὶ λέει:

— Παιδιά, δὲν εἴμεστα καλὰ ἐπαέ. Θὰ μᾶς τυλίξουνε. Νὰ σ' εὐθυῶμε λίγο παραπάνω. Ἐσεῖς τὰ κοπέλια, ποῦχετε πόδια γερά, σταθῆτε, ρίξτε κάμποσες τουφεκές, νὰ μᾶς ἀβαράσετε.

Κεῖνη τὴ στιγμὴ ἐσκοτώθη ὁ κακομοίρης Ἀναγνωστόπουλος. Τὴν ἴδια ὥρα κ' ἕνα Σεληνωτάκι, Πηλιουδοβαρδάκι, θαρῶ, ἔφαε μιὰ σφαῖρα στὸ στόμα κ' ἔκλινε στὸ μιτριζι, ἀλλὰ σὲ λιγάκι ἀνασηκώθηκε κ' ἐφτυξε μιὰ λαρουγγιὰ αἷμα.

— Ἐβαρίστηκες, μωρέ; τὸν ἐρωτῶ.

— Δὲν κατέω, μοῦ λέει τσεβδά. Μόνο τὰ μπροστινά μου δόντια πέσανε.

Καὶ δὲς του αἷμα ἀπὸ τὸ στόμα. Ἐκεῖ δὲ ποῦ ἐσκυφτε, βλέπει τὴ σφαῖρα μὲς στὸ αἷμα.

— Νὰ ἢ μπάλλα, ἔπεσε, μοῦ λέει ἐκεῖ ποῦγέμιζα.

Ἄλλὰ καθὼς ἀνασηκώθηκε, τρώει μιὰ στοὺς μῆλιγγα κ' ἐτινάχθηκαν οἱ ὀμυαλοὶ τοῦ ἀπάνω μου. Πάει τώρα γιὰ καλά!

Ἐγὼ ἤμουνε σὰ μεθυσμένοι, εἶχα ἓνα εἶδος ζάλης καὶ ἀναισθησίας. Μ' εἶχαν ξεκουφάνει κ' ἡ τουφεκιές. Δέκα δεκαπέντε χιλιάδες τουφεκιές διὰ μιᾶς φαντάσου τί κακὸ γινότανε. Δὲν ἔβλεπα παρὰ μόνον τοὺς Τοῦρκους ποὺ ἀνέβαιναν ἀπὸ κάτω σὰν μεγάλα κοπάδια ἀπὸ λύκους. Κι' ὅσο ἔβλεπα πὼς ἐκτυποῦσα στοὺς κρέας, δὲν μποροῦσα νὰ ξεκολλήσω ἀπὸ τὴ θέσι μου. Ἄλλὰ μέσα στὴ ζάλη ἐκείνη ἀκούω μιὰ φωνή:

— Σκύλλε Στεφανῆ, πᾶμε! Θὰ μᾶζε πιάσουνε ζωντιανούς.

Ἦτον ἓνα Γαλατιανάκι. Κανεὶς ἄλλος χριστιανὸς δὲν ἔμνε κοντὰ μου. Κυντάζω δεξιὰ Τοῦρκοι, ἀριστερὰ Τοῦρκοι, ὀπίσω Τοῦρκοι. Τότε ἐφοβήθηκα ἄλλὰ εἶχα πελοίθησι στὰ πόδια μου.

Ἐπήραμε ἴσια πάνω τὸ ρίζωμα μὲ ὅλη μας τὴ δύναμι. Ἄλλὰ μετὰ πέντε δέκα βήματα ὁ σύντροφός μου πέφτει κάτω μὲ μιὰ φωνή: «Παναγία μου!» Ἐσκοτώθηκε, ἐλαβώθηκε δὲν ἔξρω. Τί μποροῦσα νὰ τοῦ κάμω; Μὲ μιὰ ματιὰ μόνον τὸν εἶδα ποῦ κυλίστηκε στὸν κατήφορο.

Οἱ Χριστιανοὶ ἐπυροβολοῦσαν ἀκόμη ἀπὸ ψηλὰ κ' ἐκινδύνευαν κι' ἀπ' αὐτοῦς ἤμουνε μεταξὺ δύο πυρῶν.

— Ἄς πυροβολοῦν, ἔλεγα δυνατὰ ἀπὸ τὴν ταραχὴ μου καλλιὰ νὰ μὲ σκοτώσουν οἱ δικοὶ μου παρὰ οἱ Τοῦρκοι.

Τότε ἀκούω ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ μέρος μιὰ φωνὴ σὰν βωδιοῦ ποῦ τὸ σφάζουν. Τί φορικτὴ φωνή! Ἐπάγωσε τὸ αἷμά μου.

Ἡ σφαῖρες ἐσφύριζαν σταυδιά μου ζιτ! καὶ ζιτ! ἐκτυποῦσαν στὶς πέτρες, ἐσήκωναν τὰ χόματα. «Παναγία μου! Παναγία μου!» ἔλεγα καὶ ἤθελα νὰ κάμω ἓνα τάξιμο, ἀλλὰ ὁ νοῦς μου δὲν ἐδοῦλευε.

Κανεὶς χριστιανὸς δὲν ἐφαίνετο πιά πάνω στὴν κορφή. Ἦμιον μόνος μου ἀπὸ κείνη τὴ μεριά. Ἐσκέφθηκα νὰ στραφῶ πίσω νὰ δῶ ἂν ἦσαν κοντὰ οἱ Τοῦρκοι ἄλλ' ἐφοβήθηκα καὶ μόνον νὰ γυρίσω νὰ δῶ ἐφοβήθηκα μήπως χάσω ἐντελῶς τὸ θάρρος

μου. Πῶς κυριεύει τὸν ἄνθρωπο ὁ φόβος! Δὲν ἤθελα καὶ νὰ χάνω καιρό. Μιὰ στιγμή μπορούσε νὰ μὲ σώσῃ ἢ νὰ μὲ καταστρέψῃ. Καὶ ὁμως σὲ λιγάκι ἐγύρισα καὶ εἶδα.

Τρεῖς Τουρκαλβανοὶ εἶχαν προχωρήσει ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ μ' ἐκνηγοῦσαν.

— Στάσου, ὦρέ, στάσου, ὦρέ! μοῦ φώναζαν.

Τότε ἀλήθεια ἐκόπηκαν τὰ γόνατά μου καὶ ἀναγκάσθηκα νὰ σταματήσω· ἐγύρισα τὸ τουφέκι πρὸς τοὺς Ἄλβανούς, ἀλλὰ δὲν ἐπυροβόλησα, διότι ἔτρεμαν τὰ χέρια μου ἀπὸ τὴν κούρασι καὶ τὴν ταραχή. Ἔπειτα ἂν ἐπυροβολοῦσα τί θαγινόμουν ἔπειτα; Πῶς νὰ ξαναγεμίσω;

Οἱ Ἀρβανίτες ἐκόλωσαν λιγάκι, κ' ἐγὼ ἐπῆρα νέο θάρος κ' ἔτρεξα, ἀπάνω δὲ στὴν τρεχάλα μ' ἐπυροβόλησαν· καὶ σὰν εἶδαν ὅτι δὲν ἔπεσα, μ' ἐπῆραν ἀπὸ κοντὰ μὲ φωνὲς γιὰ νὰ μὲ σαστίσουν: «Οὔουου!»

Δὲν εἶχα πιά πνοή, ἐπνιγόμενος· ἡ γλῶσσα μου ἦτον ἔξω πεταμένη· «Ἄς γείνη ὁ,τι γείνη», ἐσκέφθηκα· κ' ἐσιάθηκα ἐσκόπενσα κ' ἐπυροβόλησα. Ὁ ἕνας Τουρκαλβανὸς ἔπεσεν· ἀλλ' οἱ δύο ἄλλοι ὄρμησαν κατ' ἐπάνω μου μὲ τὰ γιαταγάνια.

Ἐγὼ ἐτράβηξα τὴν πιστόλα κ' ἐπήγαινα δίπλα δίπλα καὶ σιγὰ γιὰτὶ δύναμι πιά δὲν εἶχα. Οἱ Ἄλβανοὶ ἐκύτταζαν νὰ μὲ βάλουν στὴ μέση. Ἄν μ' ἐρωτήσετε πῶς ἦσαν τὰ μοῦτρα των, δὲν θυμοῦμαι παρὰ μόνον δύο ἀφρισμένα στόματα θηρίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐτοιμα νὰ μὲ φᾶνε ζωντανό. Ἦμουν σὲ μιὰ ψυχικὴ κατάστασι ἀπερίγραπτη.

Ἄλλὰ τὴν στιγμήν ποῦ δὲν ἀπείχαν πειὰ τρία βήματα, ἔρχεται ἀπὸ πάνω μιὰ φωνὴ δυνατὴ, μιὰ γουβέ:

— Κουράγιο, κουμπάρε Στεφανῆ.

Καὶ ἀμέσως ἕνας πυροβολισμὸς ἐξάπλωσε τὸν ἕνα Τοῦρκον.

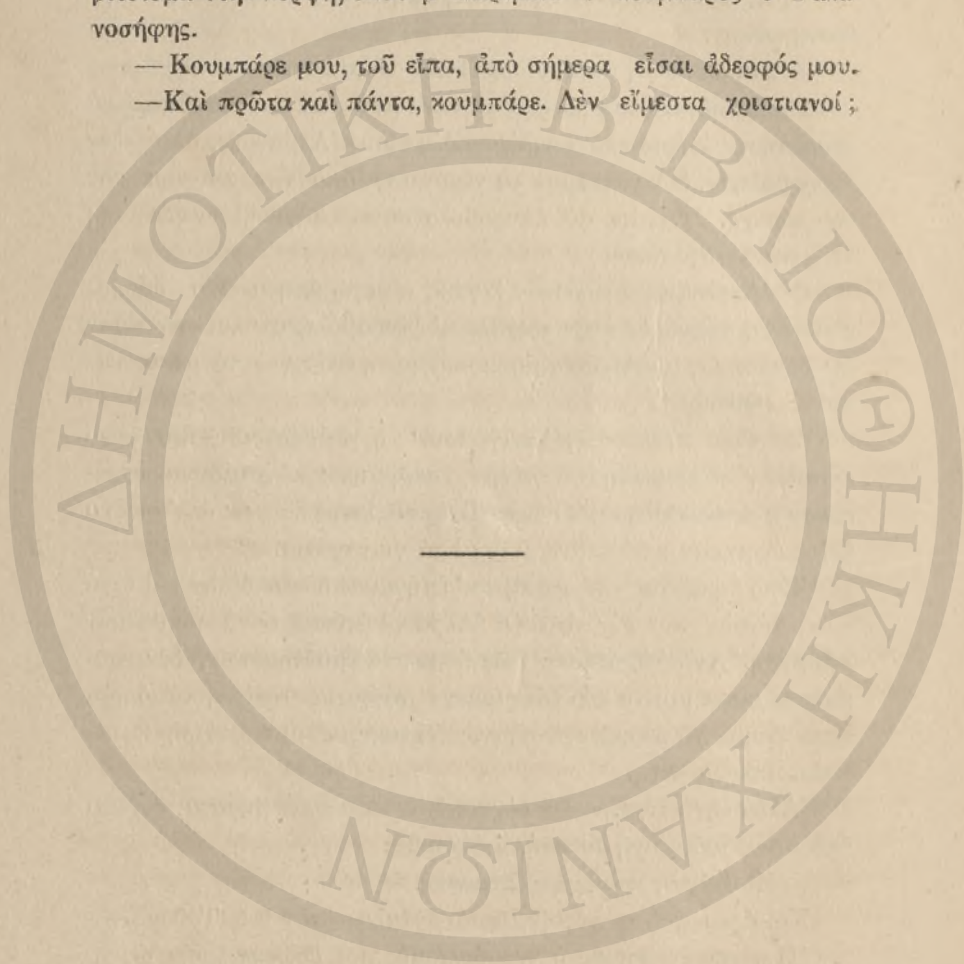
Ἡ φωνὴ ἐκείνη καὶ ὁ πυροβολισμὸς μοῦ ἔδωκαν ζωὴν, ὡς νὰ ἤρχοντο ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Εἰς τὰ μάτια μου ἐκάθετο ἕνα σύννεφο καὶ ἀμέσως ἐσχίσθηκε καὶ εἶδα τὸν κόσμον.

—Μπέσα, ὦρέ, μπέσα! μοῦ ἔλεγεν ὁ τρίτος Ἄλβανὸς κ' ἐκώ-
λωνε· ἀλλὰ ἡ πιστόλα δὲν ἐδέχθη τὸ μπέσα του.

Ἔπειτα σὰν νὰ μὴν εἶχα κουρασθῆ καθόλου ἔτρεξα μ' ἓνα
βίτσιμα στὴν κορφή, ὅπου μ' ἐπερίμενε ὁ κουμπάρης ὁ Γαλα-
νοσήφης.

—Κουμπάρε μου, τοῦ εἶπα, ἀπὸ σήμερα εἶσαι ἀδερφός μου.

—Καὶ πρῶτα καὶ πάντα, κουμπάρε. Δὲν εἴμεστα χριστιανοί;

Ο ΓΕΡΟΣ

“Όταν κατά τὰ μεσάνυχτα ἐμπήκαμε εἰς τὸ «Στρατηγὸν Τύρ», τὸν εὐρήκαμε γεμῆτο ἀπὸ ὀπλοφόρους, οἱ ὅποιοι ἐκινουῦντο ἐπάνω κάτω εἰς τὸ σκοτάδι μὲ τὸ τουφέκι στὸ χέρι, ἐκάλουν τοὺς συντρόφους των, ἐξήτουν μέρος νὰ τοποθετήσουν τοὺς σάκκους των καὶ τοὺς ἑαυτοὺς των. Ἡ ἐπιβίβασις ἐγένετο εἰς τὴν Κρεμμυδαροῦ καὶ κανένα φῶς δὲν ὑπῆρχε στὸ κατάστρομα, τὸ δὲ σκότος ἐκεῖνο, τὸ προφυλακτικόν, ἔδιδε τὴν πρώτην νύξιν τοῦ κινδύνου. Ἀδύνατον νὰ διακρίνης φυσιογνωμίας, ἀλλὰ μόνον σκιάς, σκιάς Κρητῶν καὶ σκιάς ἐθελοντῶν. Καὶ ἐμάντευε τοὺς ἰδιορρυθμοὺς τῶν τελευταίων ἱματισμοὺς, τοὺς ὁποίους εἶχε κατασκευάσει ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν ἀντίληψιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐπαστατικοῦ βίου καὶ κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς φαντασίας του.

Θὰ ἦτο γελῖον διὰ πολεμιστὰς νὰ ζητήσωμεν θέσιν ἰδιαιτέραν, πρᾶγμα ἄλλως τε ἀδύνατον εἰς τόσῃν συμπύκνωσιν καὶ εἰς πλοῖον τόσο μικρόν. Ἡ σκληραγωγία ἔπρεπε ν’ ἀρχίσῃ ἀφ’ ἧς στιγμῆς ἐπατήσαμεν εἰς τὸ κατάστρομα. Καὶ μὲ πρόθυμον ἀνταπόνησιν ἐκαθήσαμεν ὅπου εὐρέθη ἕκαστος, διότι περὶ ξαπλώματος οὔτε λόγος ἠδύνατο νὰ γίνῃ. Τί μοῦτρα εἶχαν ἐκεῖνοι ποῦ ἐκάθοντο μπροστά μου, δὲν ἠμποροῦσα νὰ διακρίνω. Εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην μὲ κατέλαβεν ὁ ὕπνος, ὀλίγον μετὰ τὸν ἀπόπλουν τοῦ «Στρατηγοῦ Τύρ», καὶ ὡς προσκέφαλον μοῦ ἐχρησίμειυσεν ἡ ράχη τοῦ διπλανοῦ μου, ὁ ὁποῖος ἐρουχάλιζεν ἐπὶ τοῦ σβέρκου ἄλλου, ὅστις πάλιν εἶχε στήριγμα ἄλλον καὶ οὕτω καθεξῆς. “Όλοι οἱ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀπετέλεσαν τοιοῦτον σύμπλεγμα ἀλληλοβοηθείας καὶ ἀλληλοβασανισμοῦ.

Ὅταν ἐξύπνησα μεσοπέλαγα, εἶχε ξημερώσει. Καὶ εἰς τὴν ζάλην τοῦ ὕπνου ἐλησμόνησα ποῦ ἦμουν καὶ ποῦ ἐπύγαινα· δὲν ἔξρω δὲ πῶς μοῦ ἐπέρασε μίαν στιγμὴν ἢ ἰδέα, ὅτι εὐρισκόμην ἐπὶ πλοίου πειρατικοῦ καὶ ὅτι καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἦμουν πειρατῆς. Τί θέαμα εἰς τὸ κατὰστρομα μὲ τὸ ἀνθρωποστοίβαγμα ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξεῖχαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ τουφέκια, μὲ τοὺς ἰδιοτρόπους ἱματισμοὺς τῶν ἐθελοντῶν ποῦ εἶχαν πάθει ἤδη τὸ πρῶτον στραπατσάρισμα, μὲ τὰς κομικὰς στάσεις τῶν ἀκόμη κοιμωμένων, μὲ τοὺς ἔτι κομικωτέρους μορφασμοὺς καὶ τὰ χασμήματα ἐκείνων ποῦ ἐξυπνοῦσαν καὶ ἔτριβαν τὰ μάτια των! Ποτὲ δὲν ἐπεθύμησα, ὅσον τότε, γὰ ἦμουν ζωγράφος.

Γύρω μου πρόσωπα ἄγνωστα, ἀπροσδόκητα. Οἱ σύντροφοί μου εἶχαν ἀπομακρυνθῆ καὶ διασπαρῆ εἰς τὸ ἀνθρώπινον ἐκεῖνο συναγέλασμα καὶ μόνος ἔμενε πλησίον μου ἐκεῖνος ποῦ μοῦ ἐχρησίμευσεν ὡς μαξιλάρι.

Ἀπέναντί μου ἐκάθητο ἓνας πενήντα πέντε ἐτῶν, μισόψαρος, μαῦρος καὶ ξηρός, ὁ ὁποῖος, ὅταν εἶδε τὸ πρόσωπόν μου, ἀνετινάχθη καὶ μὲ χαρὰν ὤρμησε πρὸς τὸ μέρος μου :

— Κύριε Παμεινόντα! Μαζῆ λοιπὸν πάμε στὴν Κρήτη καὶ δὲν τῶξερα :

Τὸν ἀνεγνώρισα. Ἦτο ὁ Μουσχουντῆς, Κρητικὸς ἐγκατεστημένος πρὸ πολλοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀνθρωπος ἐργατικός. Ἐχρημάτισεν ἐπαναστάτης τὸ 66, καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην ἐξηκολούθησε νὰ περιφέρεται εἰς τὰ βουνὰ ὡς ἀρματωλός, ἔπειτα δὲ κατέφυγε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁπόθεν μόνον τὸ 78 ἀπεμακρύνθη διὰ νὰ πολεμήσῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐγὼ τὸν εἶχα γνωρίσει ἐπ' ἐσχάτων, ὅτε μὲ διώρισε δικηγόρον του εἰς μίαν δίκην. Ὅταν δὲ ἐκέρδισε τὴν δίκην καὶ ἦλθε νὰ μοῦ δώσῃ τὴν δικηγορικὴν ἀμοιβήν, τοῦ εἶπα :

— Ἐγὼ δὲν θέλω τίποτε ἀπὸ σένα. Εἶμαι Κρητικὸς κ' ἐγώ.

Μ' ἐκύτταξε μ' ἐκπληξιν, διότι πρῶτην φορὰν ἐμάνθανε ὅτι ἦμουν συμπατριώτης του, ἔπειτα δὲ εἶπε :

— Ἀδιάφορο· καὶ πῶς εἶσαι Κρητικὸς δὲν πρέπει νὰ πλερωθῆς

γιὰ τὸν κόπο σου ; Ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος μὲ φιλότιμο καὶ δὲ θέλω νὰ μοῦ χαρίζουνε.

— Καλό, τὴ χάρι θὰ μοῦ τὴν ἀποδώσης ὅταν γείνη ἐπανάστασις κιὰνταμώσωμε κάτω στὴν πατρίδα.

Φαίνεται ὅμως, ὅτι τὸ μάτι του δὲν μέπιανε γιὰ ἐπαναστάτην καὶ μὲ σκαιὰν εἰλικρίνειαν μοῦ εἶπε :

— Δὲν εἶσαι τοῦ λόγου σου γιὰ ἐπανάστασι. Ἡ δουλειά σου εἶναι νὰ γράφης.

Ἐκτοτε ἐπέρασαν πέντε ἢ ἕξ μῆνες χωρὶς νὰ τὸν ἐπανίδω.

— Τῶρες καὶ τῶκαμες, μοῦ εἶπεν ἀφοῦ μοῦσφιξε τὸ χέρι. Λοιπὸν μὲ δέχεσαι στρατιώτῃ γιὰ νὰ ξοφλήσωμε κερεῖνη τὴ χάρι ;

Ἐομολογῶ, ὅτι ὅσον καὶ ἔν μὲ συνεκίνησεν ἡ προσφορά του, δὲν ἐθεώρησα καὶ σπουδαῖον τὸ ἀπόκτημα. Τί νὰ τὸν κάμωμε μαζῆ μας ἕνα γέρον ; Θὰ ἔτρωγε ἄδικα τὸ ψωμί. Δὲν εἶχα ὅμως τὴν ἰδικὴ του εἰλικρίνειαν διὰ νὰ τοῦ φανερώσω τὴ σκέψι μου.

Ἐξ ἐναντίας τὸν εὐχαρίστησα καὶ τοῦ εἶπα μὲ λόγια ὀλίγον μασημένα ὅτι ἡ πεῖρά του θὰ μᾶς ἦτο πολὺν χρήσιμος.

Ὅταν ὅμως τὴν νύκτα ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Σούγיא καὶ εὐρεθήκαμεν μέσα εἰς τὸ σκοτὸς μεταξὺ ἀγνώστων ἀνθρώπων, τοῦ κατέφθαναν πανταχόθεν διὰ νὰ ὀπλισθοῦν, ἤρχισα νὰ ἐννοῶ ὅτι ὁ Μοσχουντῆς ἦτο ἀληθῶς πολῦτιμος σύντροφος. Οἱ Σελινιώτες ἐμαζεύοντο γύρω μας μὲ περιέργειαν ἐπίμονον, ἡ ὁποία μᾶς ἀνησυχοῦσε, ἰδίως διὰ τὰ τουφέκια μας ἄλλ' ὁ Μοσχουντῆς τοὺς ἀπεμάκρυνε, μὲ τὸ πιστόλι στὸ χέρι, ἕνα ἀρχαῖκὸ πιστόλι, τὸ ὁποῖον ἐγέμιζε μὲ κομμάτια.

— Ἄφησε, μωρέ, νὰ χαιρετίσωμε τσοὶ καπετάνιους, ἔλεγαν οἱ Σελινιώτες μὲ ὀλίγην εἰρωνίαν. Δὲν θὰ τσοὶ φᾶμε.

— Πίσω. Δὲν ξέρω γὼ μέσα στὸ σκοτίδι ἂν εἴσῃε καλοὶ ἢ κακοί.

Οὕτω χάρις εἰς αὐτὸν ἀπεβιβάσθημεν ἐν τάξει. Μόνον ἕνα σάκκον ἐχάσαμε, ἀλλ' ὁ Μοσχουντῆς κατώρθωσε νὰ τὸν εὗρῃ μέσα εἰς τόσο πλῆθος ἀνθρώπων καὶ μάλιστα εἰς ὄραν νυκτός.

Ἀπὸ τὴν Σούγיא ἀνεχωρήσαμεν εἰς Λάκκους καθ' ὅλην δὲ

τὴν μακρὰν ἐκείνην καὶ ἐπιπονωτάτην πορείαν, ὁ Μουσχουντῆς ἦτο πρῶτος καὶ καλλίτερος. Ἀνέβαιναν εἰς τὶς κακοτοπιὰς σὰν κατοίκι. Εἰς ἓνα μέρος ἐπῆρε μιὰ τοῦμα ἄσχημη, ἀλλ' ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν σὰν νὰ μὴ συνέβη τίποτε. Καὶ ἦτο φορτωμένος σὰν ζῶον.

Ἔμεινε μαζὶ μας καὶ ἔκτοτε καθ' ἑκάστην μᾶς ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ τὸν ἐκτιμῶμεν περισσότερον. Ἐγείνεν ἡ πρόνοια τῆς μικρᾶς μας ὁμάδος· χάρις εἰς αὐτὸν δὲν ἐστερηθήκαμε ποτὲ τίποτε· ἦτο καλὸς κι' ἀπὸ τὴν πέτραν νὰ βγάλῃ νερό. Ἡθέλαμεν κανένα πέτσωμα, κανένα χράμι; θὰ τὸ ἠγόραζεν ἢ θὰ τὸ ἔκλεπτεν ἐν ἀνάγκῃ, ἀλλὰ πάντοτε θὰ τὸ εὔρισκεν. Ἀγοράζαμεν ἓνα σφαγτό; Ὁ Μουσχουντῆς ἐγίνετο χασάπης καὶ μὲ τὸ μεγάλο του μαχαίρι τὸ διένεμεν εἰς ἴσας μερίδας πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἐξυλῶνετο τὸ ὑπόδημά σου; Ὁ Μουσχουντῆς ἀπὸ χασάπης μετεβάλλετο εἰς τσαγκάριον. Ἐξεσχίζετο τὸ φόρεμά σου; Ὁ Μουσχουντῆς εἶχεν εἰς τὸν σάκκον του βελόνην καὶ νῆμα.

Καὶ τί δὲν εἶχεν ἐκεῖνος ὁ σάκκος; Καὶ ἂν ὄλου τοῦ χωριοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐστρατοπεδεύαμεν, τὰ τρόφιμα ἐξηντλοῦντο, εἰς τὸν σάκκον τοῦ Μουσχουντῆ θὰ ὑπῆρχε πάντοτε κομμιάτι ψωμί, λίγο τυρί, ἓνα δύο κρεμμύδια. Ἄλλ' αὐτὰ τὰ εἶχε διὰ τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην, οὐδέποτε δὲ τὰ ἔδιδεν ὅλα. Ἐπρεπε πάντοτε κάτι νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸ «βουργιάλι», τὸ ὁποῖον οὕτω ἔκαμεν ἐντύπωσιν μαγικοῦ καὶ ἀνεξαντλήτου δοχείου. Συνέβη νὰ ἐξαντληθῇ τὸ ἀλάτι ἀπὸ τοὺς Κάμπους, καὶ ἐνῶ ὁ Μουσχουντῆς ἐμοίραζε τὸ κρέας, ἐγὼ ἔλεγα μὲ δυσθυμίαν πρὸς ἓνα τῶν συντρόφων:

— Λοιπὸν ἀνάλατο θὰ φᾶμε τὸ κρέας σήμερον; Οὐφ!

Ὁ Μουσχουντῆς ἐπλησίασε:

— Τί λέει; ἀνάλατο; Καὶ δὲ συλλογέσαι πῶς σόλη τὴν Κρήτη νὰ λείψῃ τάλᾶτι, πάντα λιγάκι θὰ βρῖσκειται στὸ βουργιάλι;

Ἄλλοτε δὲ εἰς μίαν πορείαν πρὸς τὸν Ἀποκόρωνα μὲ κατέλαβε δίψα ἀνυπόφορος καὶ νερὸ πουθενά δὲν ὑπῆρχεν. Ὁ Μουσχουντῆς ἤκουσε μὲ σιωπὴν τὰ παράπονά μου, ἀφοῦ δ' ἐβεβαιώθη ὅτι

κανείς ἄλλος δὲν εἶχε νερό μαζί του, μ' ἐπῆρε παράμερα, ἔβγαλε μυστηριωδῶς ἓνα φλασκί ἀπὸ τὸν σάκκον καὶ μοῦ εἶπε :

— Νὰ νερό, ἀλλὰ μὲ τὴ συμφωνία νὰ μὴ τὸ πιῆς ὄλο. Μπορεῖ νὰ χρειασθῆ καὶ γι' ἄλλον.

Ἐπειτα δὲ ὅταν ἐξεκινήσαμε κ' ἐπροχωρούσαμε διὰ νὰ φθάσωμε τοὺς ἄλλους εἶπε :

— Βλέπεις τώρα ; ἓνα ποτῆρι νερό, ἓνα χορομῦδι, ἓνα τιποτένιο πρᾶμμα ἔρχεται ὥρα ποῦ ἀξίζει ὅσο κι' ἂν πῆς.

Σιγά, σιγά εἰς τὴν ἀντίληψίν μου ἤρχισε νὰ χάνεται ἡ τραχύτης τῆς μορφῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρός του. Ὅσον τὸν ἐγνώριζα, ὁ ὑψηλὸς ἐκεῖνος καὶ μαῦρος ἐργάτης μοῦ ἐφαίνετο μᾶλλον εἰρηνικὸς ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπεκράτει τὸ πνεῦμα τῆς οἰκονομίας, τῆς φειδοῦς καὶ τῆς προνοίας. Εἶδος ἀρσενικῆς νοικοκυρᾶς. Ἄλλ' ἢ μάχη τῆς Ἀρμυρίδας, ἡ πρώτη μάχη ὅπου ἐτύχαμεν, μοῦ ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸν γνωρίσω καὶ ὡς μαχητὴν. Δὲν πιστεύω νὰ ἦλθεν ἄλλος εἰς τὴν μάχην μὲ περισσότερα φυσέκια, ἀλλ' οὔτε ἔκαψεν ἄλλος ὀλιγώτερα ἀπὸ αὐτόν, διότι αἱ βολαὶ του δὲν ἐνόει νὰ πηγαίνουν στὰ χαμένα. Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς μάχης εἶχεν ὀλιγώτερα φυσέκια ἀπὸ κάθε ἄλλον, διότι τὰ ἐμοίρασεν εἰς ἐκείνους ποῦ τὰ ἐξήντησαν ἢ εἶχαν ὀλίγα.

Τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐφόδους ἔκαμαν οἱ Τοῦρκοι, ἀλλὰ δὲν κατόρθωσαν νὰ μᾶς βγάλουν ἀπὸ τὰς θέσεις μας. Ὁ Μουσχουντῆς ἐμάχετο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, εἶχε δὲ τόσην εὐθυμίαν, ὥστε δὲν ἔπαυε νὰ πειράζῃ τοὺς Τούρκους μὲ διάφορα δηκτικὰ λόγια. Μιὰ μέρα θυμῆθηκε κάτι ποῦ εἶχε γραφῆ εἰς τὰς Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας περὶ τῆς ὑγείας τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ καὶ ἐφώναξε στοὺς Τούρκους :

— Εἶντα κάνει, μωρέ, ὁ βασιλιάς σας ; Ἀλήθεια πῶς τοῦ τᾶκοψαν οἱ γιατροί ;

Οἱ Τοῦρκοι ἀπήντησαν μὲ ὕβρεις κατὰ τοῦ δικοῦ μας βασιλιά καὶ ἐπὶ πολὺ ἐξηκολούθησεν ὁ διάλογος ἀπὸ μακρὰ.

Βράδν βράδν ἐφάνησαν τρεῖς Τοῦρκοι ἀριστερά, ἀπομονωμένοι

Ὁ Μουσχουντιῆς τοὺς βλέπει καὶ ὡς γάτος, πού ἀνακαλύπτει ποντικόν, βγαίνει ἀπὸ τὸ μιτριζί του καὶ μουλωχτὰ μουλωχτὰ προχωρεῖ καὶ ταμπουρώνεται εἰς ἓνα τοῖχον ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔβλεπε τοὺς Τούρκους πλαγίως. Μὲ τὸν πρῶτον πυροβολισμόν ἐξάπλωσε τὸν ἓνα.

— Μπράβο, Μουσχουντιῆ! ἀνευφημήσαμεν συγχρόνως ὅσοι τὸν εἶδαμεν.

Ἄλλ' αὐτὸς ἐξηκολούθησεν ἀτάραχος τῇ δουλειᾷ του καὶ μετ' ὀλίγον ἠνάγκασε τοὺς δύο ἄλλους νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν. Καὶ ὅταν ἐτελείωσεν ἡ μάχη καὶ ἐπεστρέψαμεν στοὺς Ἀρμένους, ὁ Μουσχουντιῆς, ἀράτης σωστὸς ἀπὸ τὴν μαπαρῶτη καὶ τὸν καπνὸ, ἐπλησίασε καὶ μοῦ εἶπε :

— Βλέπεις, κύριε Παμεινόντα, ἂν δὲ βεβαιωθῶ ἐγὼ πῶς ἐσκότωσα Τοῦρκο, δὲν φχαριστιέται ἡ ψυχὴ μου.

Τὴν νύκτα ἐκείνην ἐκοιμηθήκαμεν εἰς τὸ ὑπαιθρον πάνω ἀπὸ τοὺς Ἀρμένους. Ποτὲ δὲν ἐκουράσθηκα, δὲν ἐξάλισθηκα, δὲν ἐπέινασα καὶ δὲν ἐδίψασα ὅσον τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἄλλὰ καὶ ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν μου δὲν ἐγνώρισα ἀγαλλίασιν, ὡς ἐκείνην ἢ ὁποῖα διεδέχθη τὰς μεγάλας συγκινήσεις τοῦ πολέμου, τῆς πρώτης μάχης καὶ τῆς πρώτης νίκης. Ἐφαγα ἓνα [ξεροκόμματο, τὸ ὁποῖον μοῦ ἐφάνη ἀπεριγράπτως νόστιμον, καὶ ἐξαπλώθηκα ἐπάνω στὸ ξηρὸ χῶμα καὶ ὑπὸ τὰ ἄστρα. Εἶχα μικρὰν ἀνησυχίαν μήπως κρυώσω, διότι τὰ φορέματά μου ἦσαν κολλημένα ἐπάνω μου ἀπὸ τὸν ἰδρώτα. Ἄλλ' ὁ ὕπνος, ὁ ὁποῖος μὲ κατέλαβε διὰ μιᾶς, ἀπεκοίμισε τὴν ἀνησυχίαν μου. Τὸ πρωὶ μ' ἐξύπνισε μία φωνὴ ὡς ὕλακὴ μανδρουκύλλου :

— Μωρέ, ἄφησε τὸ κρομμύδια κ' εἶνε γιὰ ὄρισμένα προσώπατα, σοῦ λέω !

Ἦτον ὁ Μουσχουντιῆς, ὁ ὁποῖος ὑπερήσπιζεν ἀπὸ ἓνα ἐπιδρομέα τὰ κρομμύδια πού θὰ μᾶς ἐχρησίμευαν διὰ τὸ πρόγευμα.

— Ἐκοιμήθηκες καλά; μοῦ εἶπε μὲ μειδίαμα τὸ ὁποῖον εἶχε μητρικὴν τρυφερότητα.

— Θανμάσια ! τοῦ ἀπήντησα.

Καὶ πράγματι εἶχα τὸ συναίσθημα ἐκτάκτου εὐεξίας καὶ μία ζέστη γλυκειὰ μὲ περιέβαλεν, ὡς νὰ ἦμουν σκεπασμένος μὲ πούπουλα. Ἦμουν δὲ ἀληθῶς σκεπασμένος μὲ κλαδιὰ φασκομηλιάς, τὰ ὁποῖα εἶχε ρίψει ἐπάνω μου ὁ Μουσχουντῆς μὲ φιλόστοργον μέριμναν.

Ἀνεπήδησα καὶ ἀγκάλιασα τὸν γέροντα ἐπαναστάτην μὲ δρμὴν ἀληθινῆς ἀγάπης.

— Εὐχαριστῶ, Μουσχουντῆ, εἶσαι ἡ μάνα μας ἐδῶ !

—

Ο ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

Ἦμεθα τότε μιά εὐθυμη συντροφιά νέων εἰς τὰ Χανιά, ποῦ εἶχαμε κοινήν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἰπασίαν. Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως ἓνας Τοῦρκος, ὁ Τζανεῤῥικος, ἔδιδεν ἄλογα μὲ νοῦα. Ἐπαίρναμε ἀπὸ ἓνα κ' ἐτραβούσαμε στὰ περιχώρα. Τί ὑπέφεραν ἐκεῖνα τὰ ἄλογα ἀπὸ τὴ νεανική μας τρέλλα δὲν περιγράφεται. Ἐτρέχαμε σὰ δαιμονισμένοι καὶ τ' ἀναγκάζαμε νὰ ὑπερηθοῦν κάθε ἐμπόδιο πῦ συναντούσαμε, εἴτε τοῖχος ἦτο, εἴτε χαντάκι. Μάλιστα ἅμα μεθούσαμε, δὲν εἶχαμε πειὰ κανένα οἶκτον δι' αὐτὰ τὰ ζῶα. Τὰ σπιρούνια ἐχόνοντο βαθεῖα στὰ πλευρά των καὶ ἦ βίτσης ἀυλάκιωναν τὸ δέρμα των. Καὶ ἐμεθούσαμε τακτικά εἰς τὶς ἐκδρομὲς ἐκεῖνες. Σὲ κάθε χωριὸ ποῦ περνούσαμε βρῖσκαμε ταβέρνες ἢ φίλους ποῦ μᾶς ἔπαιρναν στὰ σπίτια των· καὶ τὸ βράδν ὅταν ἐφθάναμε στὴ Σούδα, εἶμεθα Ροῦσσοι μεθυσμένοι. Καὶ καμμιὰ φορὰ, ὅπως ἦσαν ἀφρισμένα' τᾶλογα, τ' ἀναγκάζαμε νὰ προχωρήσουν στὴ θάλασσα κ' ἐκάναμε τὰ λουτρὰ τῶν Κενταύρων, ὅπως ἐλέγαμε τὸ ἔφιππον ἐκεῖνο κολύμπημα. Ἐπειτα μουσκεμένοι, καθὼς ἡμεθα, ἐγυρίζαμε στὰ Χανιά καὶ παραδίδαμε στὸ Καλέ-καπιτσι ξεθεωμένα τὰ ἄλογα.

Ὅσες φορὲς στὶς ἐκδρομὲς ἐκεῖνες περνούσαμε ἀπὸ ἓνα χωριὸ τοῦ κάμπου μᾶς ἔπαιρνε στὸ σπίτι του ὁ γέρο Καμαριανός. Μᾶς ἦτο ἀδύνατον ν' ἀποφύγωμε. Ἦμεθα φίλοι καὶ συνομήλικοι τοῦ γυιοῦ του Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος ἐσπούδαζεν ἰατρικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας· καὶ ὁ γέρο Καμαριανός μᾶς ἔλεγεν ὅτι δὲν μπορούσαμε ν' ἀρνηθοῦμε στὸν πατέρα τοῦ φίλου μας, ὁ ὁποῖος κάθε ποῦ μᾶς ἔβλεπε νόμιζε πῶς ἔβλεπε καὶ τὸ γυιὸ του μαζῆ. Θὰ τὸ θεωροῦσε

προσβολή καὶ θά τοῦκανε μεγάλη λύπη. Ἄλλ' ἦτο καὶ καλὸς καὶ εὐθυμὸς ἄνθρωπος, μῦλα του τὰ ἐξήντα χρόνια, κ' εἶχε κ' ἐξαιρετο κρασί. Μπορούσαμε λοιπὸν νὰ τοῦ ἀρνηθοῦμε ;

Ἄλλ' ἐνῶ ἦτο εὐχάριστος ἄνθρωπος, εἶχε καὶ μιὰ δυσάρεστη συνήθεια, τὴν ὁποίαν ἐφοβούμεθα. Ἄμα ἔπινε κέφθανε στὸν ἐνθουσιασμό τῆς μέθης, ἐκατάφερε γροθιὲς στὰ μαλλιαρὰ του στήθη, ποῦ τᾶχε ἀνοικτά, ὅπως τᾶχαν ἀκόμη τότε οἱ γεροντότεροι χωρικοὶ τῆς Κρήτης. Καὶ ὅταν παραενθουσιάζετο, δὲν περιορίζετο νὰ κτυπιέται, ἀλλ' ἀφοῦ ἔδιδε μιὰ στὸ στήθος του, ἔδινε καὶ ἄλλη στὸ στήθος τοῦ διπλανοῦ του κ' ἐφώναζε: « Στήθος μάρομαρο ! » Ἄλλὰ τὰ στήθια τὰ δικὰ μας δὲν ἦσαν ἀπὸ μάρομαρο κ' ἐπιανόταν ἡ ἀναπνοή μας. Ἐκινδυνεύαμε νὰ πάθουμε αἱμοπτυσία.

Μιὰ μέρα ἔρχεται εἰδησις ὅτι ὁ Καμαριανὸς ἀπέθανε ξαφνικά. Μάζευόμεθα ὅλοι οἱ φίλοι του Κέντανροι καὶ ἀποφασίζομε νὰ πᾶμε στὴν κηδεία του. Τὸ χωριὸ δὲν ἦτο μακρὰ κ' ἐξεκινήσαμε πεζοί. Μάζη μας ἦρθε κ' ὁ φαρμακοποῦς Ζαμαλῆς. Ὁ Ζαμαλῆς θά ἦτον ἐξηντάρης, ἀλλ' εἶχαμε μάζη του θάρρος, σὰν νᾶτονε τῆς ἡλικίας μας, γιατί ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ τὰ μουστάκια του, ποῦ διετηροῦντο κατάξανθα, τὸν ἐπαίρναμε γιὰ νεώτερο ἀπ' ὅ,τι ἦτο.

Στὸ δρόμο δὲν ξέρω σὲ ποῖον ἦλθεν ἡ ἰδέα ὅτι ἦτο ἀπαραίτητον νὰ βγάλουμε λόγὸ τοῦ μακαρίτη τοῦ φίλου μας. Καὶ ὅλοι ἐσυμφώνησαν ὅτι ὁ καταλληλότερος διὰ ν' αὐτοσχεδιάσω καὶ ἐκφωνήσω τὸν ἐπικήδειον ἤμουν ἐγώ. Τοῦ κίκου ἐπροσπάθησα ν' ἀποφύγω αὐτὴν τὴν προτίμησιν.

— Μὰ πὼς εἶμαι ὁ καταλληλότερος, ἔλεγα, ἀφοῦ δὲν ἐξεφώνησα ποτέ μου λόγὸ ;

— Μήπως ἐμεῖς ἐξεφώνησαμε ;

— Μὰ τί νὰ τοῦ πῶ ; Ἦτο ἓνας γεωργὸς ἀγοράμματος, ποῦ δὲν μπορεῖς νὰ τοῦ πῆς παρὰ μόνον πὼς ἦτο καλὸς ἄνθρωπος.

— Αὐτὰ νὰ τοῦ πῆς, εἶπεν ὁ Ζαμαλῆς.

— Μὰ αὐτὰ δὲ φτάνουνε γιὰ νὰ γεμίσουν ἓνα ἐπικήδειο. Ἄν ἦξερα τοῦλάχιστον πὼς ἐπολέμησε . . .

— Θάχῃ πολεμήσει ἀμφιβάλλεις ; εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς φίλους

μου. Λὲς πῶς ἐπολέμησε στὰ 66 ἢ ὅτι ἀνδραγάθησε στὴν ἐπανάστασι τοῦ Μαυρογένη.

— Δηλαδή τότε ποῦ δὲν ἔγινε τίποτε, εἶπε κ' ἐγέλα ὁ Ζαμαλῆς. Δὲν τὸ ξέρετε πῶς ἡ ἐπανάστασι τοῦ Μαυρογένη ἐπέρασε χωρὶς ν' ἀνοίξη μύτη ;

— Τέλος πάντων ἄς πῆ πῶς ἐπολέμησε στὰ 66 καὶ φτάνει. Καὶ θάχῃ πολεμήσει· δὲν μπορεῖ. Ἐμεῖς στὸν Πειραιᾶ ἐβγάλαμε ἀγωνιστὴ τοῦ 21 ἕνα γέρο, ποῦ δὲν ἤξερε πῶς πιάνουν τὸ τουφέκι.

Ὁ νέος ἐκεῖνος εἶχε κάμει τὸ γυμνάσιον στὸν Πειραιᾶ. Καὶ μᾶς διηγήθη ὅτι ὅταν ἀπέθανεν ὁ γέρος ἐπιστάτης τοῦ γυμνασίου, τὸ βρῆκαν πρόφασι γιὰ νὰ μὴ κάμουν μάθημα. Εἶπαν λοιπὸν στοὺς καθηγητὰς ὅτι ἤθελαν ν' ἀκολουθήσουν τὴν κηδεῖα τοῦ καυμένου τοῦ μάρμπα Τάσου. Ὁ γυμνασιάρχης ἔδωκε τὴν ἄδειαν, ἕνας δὲ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἀνέλαβε νὰ ἐκφωνήσῃ ποίημα· καὶ γιὰ νὰ ἔχη τι νὰ πῆ, ἐχειροτόνησε τὸν ἐπιστάτην λείψανον τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος. Καὶ ἔλεγε τὸ ποίημα :

Ἴδου καὶ ἄλλο λείψανον τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνα
ὅπου εἰς Τούρκων καύκαλα τὸ ξίφος του ἀκόνα.

— Καὶ τὸ μόνον ὄπλον ποῦ εἶχε ἴσως πιάσει στὰ χέρια του ὁ καυμένος ὁ μάρμπα Τάσος, εἶπεν ὁ διηγούμενος, θὰ ἦτο τὸ σκουπόξυλο.

Ἡ ὁμιλία ἐκείνη καὶ τὸ ἀνέκδοτο τοῦ γέρο Τάσου μᾶς ἐκίνησε τόσῃν εὐθυμίᾳ καὶ τόσα γέλοια ἐκάμαμε, ὥστε ὁ Ζαμαλῆς μᾶς εἶπε :

— Μὰ σὲ κηδεῖα πάτε, μωρὲ παιδιά, ἢ σὲ γάμο ;

— Τί θέλεις, νὰ κλαίμε ἀπὸ τώρα ; τοῦ εἶπεν ἕνας ἀπὸ τοὺς φίλους μου. Ἐχομε καιρὸ νὰ κλάψουμε ὅταν θ' ἀκούσωμε τὸν ῥήτορα νὰ ἐξυμνῇ τὰ πολεμικὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ καπετὰν Καρμανοῦ.

Ἐγέλασε τότε μαζῇ μας καὶ ὁ Ζαμαλῆς διὰ τὸν τίτλον τοῦ καπετάνιου.

Ὅταν ἐφθάσαμε στὸ χωριό, ἔβγαζαν ἀπὸ τὸ σπίτι τὸν νεκρόν.

Ἀκολουθοῦσαν οἱ δικοί του μὲ κλάματα καὶ οἱ χωριανοί. Ἀκολουθήσαμε κ' ἔμεις. Ἄλλ' εἶχαμε κάμει τόσο κέφι στὸ δρόμο, ποῦ ἔπρεπε νὰ βάλουμε προσπάθεια γιὰ νὰ πάρομε τὸ σοβαρὸ καὶ λυπητερὸ ἦθος ποῦ ταίριαζε στὴν περίστασι. Ἐγὼ εἶχα ἀρχίσει νὰ σκέπτομαι τὸ λόγο καὶ νὰ φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ τὰ κατάφερα. Ἔστιβα τὸ μυαλό μου, ἀναζητοῦσα στὴ μνήμη μου φράσεις ἔτοιμες ἀπὸ τοὺς ἐπικηδεῖους ποῦ εἶχα ἀκούσει, ἀλλὰ δὲν εὐρισκα παρὰ μικρὰ πράγματα, ποῦ δὲν ἀρκοῦσαν γιὰ νὰ γίνῃ ἕνας λόγος δέκα λεπτῶν. Ἄλλ' ἐκεῖνο ποῦ φοβόμουνα περισσότερο ἦτο ἄλλο. Αἰσθανόμουν ὅτι ἡ εὐθυμὴ διάθεσις ποῦ εἶχα πιέσει μέσα μου δὲν εἶχε πνιγῆ ὀλότελα. Καὶ ὅσο ἤθελα νὰ φαίνομαι λυπημένος, τόσο μοῦ φαινόνταν ὅλα ἀστεῖα, ἀκόμη καὶ τὰ θρηνηλογήματα τῆς χήρας καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν τοῦ νεκροῦ. Δὲν ἔφευγεν ἀπὸ τὸ νοῦ μου ὁ ἐπιστάτης ποῦ ἀκονοῦσε τὸ ξίφος του εἰς τῶν Τούρκων τὰ καύκαλα καὶ ὁ τίτλος τοῦ καπετάνιου ποῦ ἐδόθη εἰς τὸν Καμαριανόν. Καὶ ὡς νὰ μ' ἐγαργαλοῦσαν, ἔπρεπε νὰ σφίγγωμαι καὶ νὰ προσέχω ὅλη τὴν ὥρα γιὰ νὰ μὴ μοῦ φύγῃ κανένα γέλιο.

— Δὲ θὰ βγάλω ἐγὼ λόγο, εἶπα σιγὰ στοὺς φίλους ποῦ πηγαιναν μαζῆ μου. Δὲν μπορῶ. Ἄς μιλήσῃ κανεὶς ἄλλος ἢ ἄς μὴ μιλήσῃ κανεὶς.

— Τώρα ποῦ τῶπαμε στὴν οἰκογένεια;

— Εἶπατε στὴν οἰκογένεια πῶς θὰ βγάλω λόγο ἐγώ; εἶπα μὲ ἀπελπισίαν.

— Ἀφοῦ εἶχε ἀποφασισθῆ... Ἄς τῶλεγεσ καθαρὰ πῶς δὲ θές, ἀλλὰ τᾶφήκεσ ἔτσι κῆτσι.

— Ἄς εἶνε, μέληρατε στὸ λαμό σας.

— Μὰ γιατί; Εἶσαι ἀνόητος. Μήπως πρόκειται νὰ βγάλῃς λόγο στὰ Χανιά; Σ' ἕνα χωριὸ θὰ μιλήσῃς καὶ θὰ σ' ἀκούσουν χωριάτες ἀγράμματοι. Δὲ λὲς ὅ,τι θές; Ποιὸς θὰ καταλάβῃ; Λόγια μόνο νᾶραδειάσῃς καὶ σὰ βαρεθῆς λὲς ἕνα «αἰωνία του ἡ μνήμη» καὶ τελειώνεις.

— Καλὰ λοιπόν. Ἄλλ' ἀφήστε με νὰ συγκεντρώσω τίς ιδέες μου.

Ἡ ἐκκλησία ὅπου ἐψάλη ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἦτο ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό. Δὲν παρετήρησα, ἀλλ' ἴσως θὰ ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ νεκροταφείου. Ἦτο δὲ τόσον μικρὴ, ὥστε ἐσφιχτήκαμε σὰν σαρδέλλες γύρω στὸν πιθαμένο. Μὲ δυσκολία ἔκαμαν θέση στὸ ρήτορα νὰ πλησιάσῃ. Οἱ χωρικοὶ εἶχαν μάθει ὅτι θὰ βγάλω λόγο καὶ μὲ παρατηροῦσαν μὲ περιέργεια καὶ θαυμασμό. Πρῶτῃ φορᾶ θ' ἀκουότανε λόγος στὸ χωριό των. Ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, χωρικός καὶ αὐτὸς μὲ βράκες, ἔψαλλε καὶ μ' ἐκύτταξε μὲ φθόνο. Καὶ ἡ μεγάλη σημασία ποῦ ἐφαίνοντο ὅτι ἔδιδαν οἱ χωρικοὶ εἰς τὸ πρωτάκουστον γεγονός ποῦ ἐπεριμένετο μέκαμα νὰ αἰσθάνωμαι βαρύτεραν τὴν εὐθύνην ποῦ ἀνέλαβα.

Ὁ νεκρὸς ἦτο μπροστά μου καὶ τὸν παρετήρουν. Ἦτο σὰν ζωντανός. Ὅπως τοῦρθε ξαφνικός ὁ θάνατος, δὲν τὸν εἶχε σχεδὸν ἀλλάξει. Ἀλλ' ἐνῶ τὸν ἔβλεπα, ἄρχισε πάλι ὁ Σατανᾶς νὰ μὲ γαργαλᾷ. Καὶ μοῦ ἐμυθύρισε :

— Γιὰ φαντάσου ἔτσι ποῦχει τὰ χέρια σταυρωμένα ἀν' ἔξαφνα ἀρχίσῃ νὰ κυκᾷ γροθιῆς στὸ στήθος του καὶ νὰ φωνάζῃ : « Στήθος μάρμαρο ! » Γιὰ φαντάσου !

Κῦμα ἀπὸ γέλιο ἐσηκώθη μέσα μου καὶ μὲ δυσκολία τὸ κράτησα.

Ἐστρεψα ἄλλοῦ τὸ βλέμμα μου κέσυνάντησα τὰ πρόσωπα δύο φίλων μου καὶ δὲν ξέρω γιατί καὶ αὐτὰ ἔδωκαν ἄλλο ἀνατίναγμα εἰς τὸ γέλιο ποῦ μὲ δυσκολία τόση ἐσυγκρατοῦσα. Μοῦ φάνηκε ὅτι τὰ μάτια των γελοῦσαν, ὅτι ἔκαναν τὴν ἴδια σκέψη γιὰ τὸν πεθαμένο καὶ ὅτι, ὅπως ἐγώ, κρατοῦσαν μὲ τὰ δόντια τὴ σοβαρότητά των. Ἐδάγκωσα τὰ χεῖλη μου. Ἦθελα νὰ τὰ ματώσω, νὰ πονέσω γιὰ νὰπομακρύνω τὴν προσοχή μου ἀπὸ τὸν πειρασμὸ ποῦ γελοῦσε στὴ φαντασία μου.

Ἐπάνω σαυτὰ ἤκουσα νὰ μοῦ λέγουν ὀρίστε. Ἦτο καιρὸς νὰρχίσω. Εἶχα κάτι φράσεις συναθροίσει στὸ μυαλό μου, ἀλλ' ὅταν μοῦπαν ν' ἀρχίσω σκορπίσθησαν διὰ μιᾶς κέμεινε ἀδειανὸ τὸ κεφάλι μου. Δὲν ἔμεινε παρὰ μόνο σκοτάδι. Ἀκόμη καὶ τὰ μάτια μου εἶχαν θολώσει καὶ δὲν καλόβλεπα. Ἐμείνα ἀφωγὸς κάμποσα

λεπτά, ποῦ μοῦ φάνηκαν αἰῶνες. Καί, ὡς μοῦπαν ἔπειτα οἱ ἄλλοι, μιὰ στιγμή ἄπλωσα τὰ χέρια μου, σὰν ἄνθρωπος ποῦ πνίγεται καὶ θέλει ἀπὸ κάπου νὰ πιαστῇ.

Ἐπὶ τέλους κάτι βρῆκα. Ἐρραξα μιὰ φράση ἔτοιμη κ' ἐπῆρα κατήφορο. «Θλιβερόν καθήκον μᾶς συνεκέντρωσεν εἰς τὰν οἶκον τοῦτον τοῦ Θεοῦ...»

— Ἄλλὰ εἶνε πολὺ στενόχωρος καὶ θὰ σκάσωμε, ἐμουρημούρισε δίπλα μου ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους μου.

Ἡ διακοπὴ ἐκείνη ὄχι μόνον μοῦκοψε τὸ νῆμα, ἀλλὰ καὶ ἔδωκε νέαν εὐκαιρίαν εἰς τὸν πειρασμὸν ποῦ ἤθελε καὶ καλὰ νὰ με καταστρέψῃ. Ἐδάγκωσα καὶ πάλιν τὰ χεῖλη μου. Ἐπειτα ἄρχισα νὰ ξεροβήξω καὶ ν' ἀναζητῶ συγχρόνως τὸ νῆμα ποῦχασα. Καὶ ἀφ'οὔ πέρασα ἄλλην ἀγωνίαν, ἐξηκολούθησα :

«Ὁ προκείμενος νεκρὸς ὑπῆρξεν ἀνδρεῖος διὰ τὴν πατρίδα του, φιλόστοργος διὰ τὴν οἰκογένειάν του, εὐγενὴς καὶ ἀγαθὸς διὰ τοὺς φίλους του. Τὰ ὄρη τὰ ὁποῖα ὑψοῦνται ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μας, τὰ Λεικὰ ὄρη λέγω, διηγοῦνται τὰς ἡρωικὰς αὐτοῦ πράξεις κατὰ τὸν τριετῆ Κρητικὸν ἀγῶνα καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν, ἣτις ἠνάγκασε τὸν Σουλτάνον νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τὴν μικρὰν ἀλλὰ μεγάλουψυχον Κρήτην. Ἀνήκεις εἰς γενεὰν γιγάντων καὶ ἡμιθέων. Τὸ ὄνομά σου ὑπῆρξε τόσον σεβαστὸν καὶ τιμημένον μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν σου, ὅσον ὑπῆρξε φοβερόν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Οἱ Τοῦρκοι σέτρεμαν...»

Ἐδῶ ἄλλη διακοπή.

— Τὰ παραφουσκάωνεις, μοῦ ἐπιθύρισεν ἡ φωνὴ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς φίλους μου, ὁ ὁποῖος ἐστέκετο δίπλα μου.

Παρὰ τρίχα νὰ τοῦ φωνάξω «σκασμός!» ἢ κάτι τέτοιο. Ἐπίγαινα τόσο ὠραία. Εἶχα πάρει τὸν ἀέρα τοῦ... ἄς ποῦμε τοῦ βήματος καὶ οἱ ἀκροαταὶ μου, χωρὶς νὰ νοιώθουν μεγάλη πρᾶγματα ἀπ' ὅσα ἔλεγα, ἐκρέμοντο ἀπὸ τὰ χεῖλη μου. Καὶ ἤμουν ἱκανὸς νὰ τραβήξω μακρὰ στὸ δρόμο ποῦχα πάρει, ἀλλ' ἡ κακόβουλη ἐκείνη διακοπὴ μοῦ τὰ χάλασε πάλι. Πῶς νὰ ξαναγυρίσω εἰς τὸ ἐγκώμιο τῶν ἡρωισμῶν τοῦ μακαρίτη; Ἐπρεπε νὰ περάσω

εἰς ἄλλα προτερήματά του. Ἄλλὰ μὲ τὴν ταραχὴν τοῦ μοῦφερην ἢ διακοπὴν ἢ στροφὴν δὲν ἦτο εὐκόλη. Ξεροβήχοντας ἔλεγα κέξανά-
λεγα : « Ὁ προκείμενος νεκρός . . . » Ἔπειτα μοῦρθε μιὰ ἰδέα, ποῦ
νὰ μὴ μοῦροχότανε· νὰ μιλήσω γιὰ τὸ γυιό του τὸν Ἀλέξανδρο.
Καὶ ἤρχισα νὰ πλέκω τὸ ἐγκώμιον τοῦ φίλου μας. Ἔπειτα εἶπα :

« Ποία ὁδὸν θὰ διαπεράσῃ, ὡς φάσγανον, τὴν καρδίαν τοῦ
προσφιλεστάτου υἱοῦ σου Ἀλεξάνδρου, ὅταν μακρὰν σου εὐρισκό-
μενος θὰ μάρῃ τὸν θάνατόν σου ! Διατί νὰ μὴ εὐρίσκεται πλη-
σίον σου νὰ γλυκάνῃ τὰς τελευταίας σου στιγμὰς ; Ἴσως δὲ καὶ ἡ
ἐπιστήμη του ὁμοῦ μὲ τὴν θερμότητά της οὐκίης του ἀγάπης θὰ
κατάρθωναν νὰ σὲ ἀποσπάσουν ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ ἀδυσωπῆτου
θανάτου . . . »

Τότε ἓνας χωρικός, συγγενής, φαίνεται τῆς οἰκογενείας, ὃ
ὁποῖος ἔστεκε πίσω μου, ἔρριξε στὸ σβέροκο μου μιὰ φράση :

— Πὲ πρᾶμμα καὶ γιὰ τᾶλλα παιδιά.

Πῶς δὲν τρελλάθημα, Θεέ μου, κείνη τὴ στιγμὴ ! Ἀλλὰ κατά-
φερα νὰ γυρίσω πίσω τὸ γέλοιο ποῦ μ' ἀνέβηκε σὰ λόξιγγας στὸ
λαιμό. Ἀπὸ τὴν ἀγωνία καὶ τὴ ζέστη ἔτρεχεν ὁ ἰδρωτὰς ποτάμι
ἀπὸ τὸ μέτωπό μου. Ἐσώπασα πάλι κέξεροκατάπινα. Νὰ πῶ καὶ
γιὰ τᾶλλα παιδιά ; Ἀλλὰ τί νὰ πῶ, δι' ὄνομα Θεοῦ ! Μήπως τᾶξερα
καλὰ καλὰ ; Στρέφομαι λιγαῖα καὶ λέγω χαμηλόφωνα σιὸ χωρικό :

— Πῶς τὰ λένε ;

— Ὁ Ἀντρουλιός . . .

— Ὁ Ἀντρουλιός, ἐξηκολούθησα, ὃ φημισμένος σκοπευτής,
ὃ ὁποῖος ἀνυπομονεῖ νὰ συνεχίσῃ τοὺς ἡρωικοὺς ἀθλοὺς τοῦ γεν-
ναίου πατρός του . . .

— Ἡ Μαρία, μοῦ ψιθύρισε ὃ ὑποβόλεύς.

— Ἡ Μαρία, τὸ κόσμημα τοῦ οἴκου σου, ἡ σεμνὴ καὶ ἐνάρε-
τος Μαρία . . .

Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματός της ἡ Μαρία ἔβαλε φωνὴ με-
γάλη :

— Μπαμπᾶ μου καὶ πῶς θὰ μπαίνω στὸ ἔρμιον τὸ σπῆτι νὰ μὴ
σὲ θωρῶ ὑπλεῖό !

Αισθανόμουν ὅτι δὲν ἀντεῖχα πειά, ὅτι ἡ δύναμις τῆς ἀντιστάσεώς μου ἦτο στὸ τέλος τῆς. Τί μαρτύριον ἦτο αὐτό, νὰ ἔχω μιὰ τόσο ἀκράτητη ὀρμὴ νὰ γελᾶσω, νὰ ξεκαρδιστῶ στὰ γέλοια καὶ νὰ μὲ πνίγη ἀγωνία ! Καὶ ὁ ὑποβολεὺς τὸ σκοπὸ του :

— Ὁ Νικόλας . . . ἡ Γαρουφαλιά . . .

Τὸ βλέμμα μου ἔπεσε πάλι γιὰ μιὰ στιγμὴ στὸν πεθαμένο· καὶ μοῦ φάνηκε πῶς ἦμουν περὶ ἀξιοθρήνητος καὶ ἀπ' αὐτόν.

— Καὶ τί νὰ εἶπω διὰ τὸν Νικόλαον . . .

Δὲν εἶχα τίποτε νὰ εἶπω διὰ τὸν Νικόλαον, ἀλλ' οὔτε καὶ μ' ἀφῆκαν. Ἐπὶ τὸ ἀπέναντι μέρος, ὅπου ἐστέκοντο δύο φίλοι μου, ἦλθε ἓνα φύσημα μύτης, ἓνα γέλιο ποῦ ξέφυγε ἀπὸ τὴ μύτη, γιὰ τὸ στόμα ἦτο φραγμένο μὲ μαντιῆλι. Τὸ φύσημα ἐκεῖνο καὶ τὸ μαντιῆλι ποῦ εἶδα στὸ στόμα κάτω ἀπὸ ἓνα μέτωπο χαμηλωμένο, μὲ ἀποτελεῖωσε. Θύελλα ἀπὸ γέλοια ἔξεσπασε ἀπὸ τὸ στῆθος μου. Καὶ σὰν ἄρχισα, ἦτο ἀδύνατο πειὰ νὰ κρατηθῶ. Ἦθελα νὰ πῶ : «Γαίαν ἔχοις ἐλαφράν»· ἀλλὰ μόνον ἡ πρώτη συλλαβὴ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ στόμα μου κ' ἐτελείωνε σὲ σπασμὸ γέλοιου.

Στρέφομαι γύρω μὲ ἀπελπισία καὶ ζητῶ μιὰ πρόφασιν γιὰ νὰ δικαιολογήσω τὴν ἀσεβῆ παραφροσύνην μου. Ἄλλοι μὲ κυττάζουν μὲ ἀπορία καὶ ἄλλοι μὲ θυμὸ καὶ μόνον οἱ φίλοι μου δὲν μὲ κυττάζουν γιὰτ' εἶχαν κρυφτῆ. Τὸ βλέμμα μου φτάνει στὸ φαρμακοπιὸ καὶ στὰ μοῦτρα του βρῖσκω τὴν πρόφασιν ποῦ ζητοῦσα. Ὁ Ζαμαλῆς βαφότανε κ' ἀπὸ τὴ ζέστη ἢ βαφὴ εἶχεν ἀναλιγώσει καὶ μὲ τὸν ἰδρωτὰ σχηματίζε κίτρινωπά ρυτίκια στὸ πρόσωπό του.

— Μωρέ, βάφεσαι ; τοῦ λέω γιὰ νὰ δείξω τάχα ὅτι γι' αὐτὴ τὴν ἀνακάλυψιν γελοῦσα.

— Δὲ μοῦ λὲς πῶς εἶσαι γιὰ δέσιμο ; ἀποκρίνεται ὁ Ζαμαλῆς καὶ σκουπίζεται μὲ μεγάλο χρωματιστὸ μαντιῆλι.

Διὰ νὰ σκεπᾶσιν τὸ σκάνδαλο ὃ παπᾶς ἄρχισε νὰ ψάλλῃ. Τὴν ἴδια στιγμὴν δυὸ χέρια μέσπρωξαν πρὸς τὰ ἔξω· ἦταν ὁ χωρικός ποῦ μοῦ ἔλεγε τὰ ὀνόματα· καὶ στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς μοῦ λέγει :

— Τὸ καλὸ ποῦ σοῦ θέλω, φύγε, φύγε γλήγορα !

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΟΠΑΙΔΟΥ

Κατὰ τὸ 1896 εἶδα νὰ βαδίζῃ εἰς τὴν προκυμαίαν τοῦ Πειραιῶς ἓνα Κρητικόπουλο τριῶν πιδαιμῶν, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐνδυμένον μὲ δύο πήχεις ὕφασμα. Ἀνυπόδητον καὶ ξεσκούφωτον, ἐφόρει μόνον ὑποκάμισον καὶ βράκιαν, τῆς ὁποίας τὸ κάτω ἄκρον ἐσεῖετο ὡς οὐρὰ πετειναρίου. Τὸ Κρητικόπουλον παρετήρει μὲ περιέργειαν μεγάλην τὰ πάντα, τὰ πλοῖα ἐξ ἑνός, τὰ μαγαζεῖα ἐξ ἄλλου, τὰ σπίτια, τὰ ὀχήματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἐφάνετο ἐκθαμβον ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν πρωτοφανῶν πραγμάτων καὶ προσώπων.

Ἐπλησίασα καὶ τὸ ἤγγισα εἰς τὴν κεφαλὴν.

— Πῶς σὲ λένε ; τοῦ εἶπα.

Τὸ παιδίον ἔστρεψε πρὸς ἐμὲ ἀνήσυχον τὰ μάτια του, δύο μαῦρα μάτια γεμᾶτα φῶς.

— Μανώλη, μοῦ ἀπήντησε.

— Κιὰπὸ ποιὸ μέρος τῆς Κρήτης εἶσαι ;

— Ἀπὸ τὸν Ταράτσο.

Μοῦ ἤλθε μιὰ ἰδέα. Τὸ εἴλκυσα εἰς τὸ ἀπέναντι μανάβικο καὶ τοῦ εἶπα :

— Θέλεις νὰ σοῦ δώσω ἓνα πρᾶμμα ;

Ὁ μικρὸς οὔτε ναὶ εἶπεν, οὔτε ὄχι, ἀλλ' ἐπερίμενε νὰ ἴδῃ τὸ πρᾶγμα ποῦ θὰ τοῦ ἔδωκα.

— Δόσε μου ἓνα κανάτι, εἶπα πρὸς τὸν μανάβην.

Καὶ ἀφοῦ ἐπλήρωσα ἔδωκα τὸ κανάτι τοῦ μικροῦ Κρητικοῦ.

— Χαρίζεις μοῦ το ; μοῦ εἶπε.

— Χαρίζω σοῦ το.

Ἡ χαρὰ ἔλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μικροῦ, ὁ ὁποῖος ἔφυγε μὲ τὸ κανάτι καὶ ἀπομακρυνόμενος τὸ παρετήρει καὶ τὸ ἐκαμάρω-
 νεν ὡς πολύτιμον ἀπόκτημα.

Ἐγὼ ἐσταμάτησα πρὸ τοῦ μανάβικου καὶ παρετήρουν τὸ παι-
 διον. Ὁ δὲ μανάβης ἀφοῦ μὲ παρετήρησε μὲ ἀπορίαν διὰ τὴν δω-
 ρεάν μου, ἦλθε πλησίον καὶ εἶπε :

— Εἶνε γυναικόπαιδο, τὸ κακόμοιρο !

Καὶ ἔπειτα ἐπρόσθεσε :

— Τί τραβοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ Κρητικοὶ !

Ἦρχισε δὲ νὰ μ' ἐρωτᾷ ἂν ὑπῆρχεν ἔλπις αὐτὴν τὴν φορὰν
 νὰ τελειώσῃ τὸ Κρητικὸ ζήτημα, γιὰ νὰ τελειώσουν καὶ τὰ
 βιάσανα αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλὰ δὲν τοῦ ἀπήντησα.

Ἡ προσοχή μου ὅλη ἦτο συγκεντρωμένη εἰς τὸ παιδίον ἐκεῖνο,
 τὸ ὁποῖον ἐζωντάνευε μίαν μακρινὴν μου ἀνάμνησιν. Καὶ ἐπανε-
 βλεπα τὸν ἑαυτὸν μου ὅπως ἦτο, ὅταν πρὸ τριάντα ἐτῶν ὡς
 γυναικόπαιδον καὶ ἐγὼ εὐρέθηκα εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐπλανήθην
 ἐκθαμβος εἰς τὴν προκυμαίαν ἐκείνην μένα κανάτι αἰγινίτικον
 εἰς τὸ χέρι.

Θὰ ἦμουν καὶ ἐγὼ τότε πέντε ἐτῶν. Ἄλλ' ἐνθυμοῦμαι τὰς
 πρώτας ἀνησυχίας καὶ τοὺς φόβους τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ '66. Ὁ
 πατέρας μου ἀπουσίαζεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἐγύριζε δὲ κρυφὰ εἰς
 τὸ Καστέλλι καὶ ἐκοιμᾶτο σὲ ξένο σπίτι. Μόλις τὸν ἐβλέπαμε. Ἦτο
 ἀπὸ τοὺς συνωμότες καὶ ἐφοβεῖτο μὴ συλληφθῆ.

Ἐπειτα μίαν νύκτα μᾶς ἐπῆρεν ἀπὸ τὸ Καστέλλι καὶ μᾶς μετέ-
 φερεν ὅλην τὴν οἰκογένειαν εἰς τὴν δυτικὴν παραλία, ὅπου μὲ
 ἄλλα γυναικόπαιδα ἐπεριμέναμεν πλοῖον νὰ ἔλθῃ νὰ μᾶς πάρῃ. Ὁ
 πατέρας μου πάλιν ἀπουσίαζεν ἦτο εἰς τὴν Συνέλευσιν καὶ μόνον
 ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἤρχετο καὶ μᾶς ἔβλεπε.

Δὲν γνωρίζω πόσον καιρὸν ἐκάμαμεν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἀλλὰ
 β-βαίως μῆνες θὰ ἐπέρασαν. Ἄλλὰ πλοῖον δὲν ἤρχετο, οἱ Τούρκοι
 ἐπλησίαζαν καὶ αἱ τροφαὶ μας ἐξηντλοῦντο. Τότε ὁ πατέρας εὐρῆκε
 τὸν Μεσογειανὸν Κρουβίδην καὶ ἐσυμφώνησαν νὰ τοῦ δώσῃ
 δέκα λίρες διὰ νὰ μᾶς περάσῃ μὲ τὸ καΐκι του εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἦμεθα δέκα, παιδιά καὶ γυναῖκες, καὶ τὸ καίκι τοῦ Κρουβίδη ἦτο μία ἔλεεινὴ ψαρόβαρκα. Ὁ πατέρας τὸν εἶχε συμφωνήσει νὰ μὴν πάρῃ ἄλλους. Ἄλλ' αὐτός, πλεονέκτης ἄνθρωπος, ἀφοῦ μᾶς παρέλαβεν ἀπὸ τὸ Σφινάρι, ἔκαμε προσέγγισιν καὶ εἰς τὴν Ἀκτὴν κ' ἐπῆρε καὶ ἄλλους γέρους καὶ γυναῖκες, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἓναν πληγωμένον εἰς τὸ μάτι. Κατὰ τὰς οὐκὼ-ἐνια εἶχαμε ἀφήσει τὴν Κρήτην καὶ κατὰ τὴν αἰγὴν εὐρισκόμεθα μεταξὺ τοῦ Ξερωνήσου Πογτικῶ καὶ τῶν Ἀντικυθήρων. Ὀλίγον ἀκόμη καὶ θὰ ἦμεθα ἀσφαλεῖς. Ἄλλ' ὅταν ἤρχισε νὰ διαφωτίζῃ, ὁ Κρουβίδης διέκρινε ἓνα πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἤρχετο κατ' ἐπάνω μας.

— Ἐχαθήκαμε, μᾶς λέει. Εἶνε τούρκικο καὶ θὰ μᾶς πιάσῃ.

Ἡ γυναῖκες ἐξεφώνησαν καὶ ἐπεκαλοῦντο Χριστοῦς καὶ Παναγίες καὶ ὁ πληγωμένος τοῦ εἶχε ἐπάνω του τριάντα λίρες τίς ἔρριξε στὴ θάλασσα γιὰ νὰ μὴ τίς πάρουν οἱ Τοῦρκοι.

— Θέλετε νὰ μᾶς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι ; ἠρώτησεν ὁ Κρουβίδης.

— Καλιὰ νὰ μᾶζε φάῃ ἢ μαύρη θάλασσα ! ἀπήντησε μία ἀπὸ τίς γυναῖκες.

Καὶ αὐτὴ ἦτον ἡ γενικὴ γνώμη τῶν γυναικῶν.

— Αἶ, ἐλάτε ἀπὸ παέ, εἶπεν ὁ πλοίαρχός μας καὶ ἤρχισε νὰ μᾶς τοποθετῇ εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τῆς βάρκας διὰ νὰ τὴν ἀνατρέψῃ εὐκολώτερα.

Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην διατηρῶ μίαν φρικιαστικὴν ἀνάμνησιν τῆς θαλάσσης, ὅπως τὴν εἶδα ν' ἀπλώνεται μπροστά μου μαύρη πίσσα. Ἄλλὰ δὲν εἶχα συνείδησιν σαφῆ τοῦ κινδύνου καὶ ἐφοβούμουν μὲ τοὺς φόβους τῶν ἄλλων.

Οἱ ἄνδρες ὅμως ἠμπόδισαν τὸν Κρουβίδην νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σγέδιόν του. Ἦλπιζαν, φαίνεται, εἰς τὴν θεῖαν ἐπέμβασιν ἢ εἰς ἄλλο τι ἀπροσδόκητον. Ἴσως κ' ἐπροτίμων νὰ σφαγοῦν παρὰ νὰ πνιγοῦν. Ἐν τῷ μετῴξῳ ὁ μαῦρος ὄγκος τοῦ πλοίου ὄλο καὶ ἐπλησίαζε καὶ τώρα ἐφαίνετο ὀγκωδέστερος εἰς τὴν διαφάνειαν τοῦ ὄρθρου. Τότε μιὰ κόρη ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰ χέρια τῶν Τοῦρκων, ἀλλ' οἱ ἄνδρες τὴν ἀνέσυραν.

— Ἀφοῦ δὲ θέτε νὰ βουλιᾶξωμε, εἶπεν ὁ Κρουβίδης, τότε νὰ

ρίξετε στή θάλασσα ὅσα ἄρματα ἔχετε οἱ ἄντρες, γιατί ἂν βροῦν οἱ Τοῦρκοι ἄρματα στό καίκι θά μᾶς δώσουνε ἄσκημο θάνατο. Χωρίς ἄρματα θά περάσωμε γιά ἀπόλεμοι καί μοντίδες.

Οἱ ἄνδρες ἐπέσθησαν καί ἔρριψαν ὅσα ὄπλα εἶχαν στή θάλασσα. Ἄλλ' ὁ πλοίαρχός μας εἶχεν ἄλλον σκοπόν. Ἦθελε νά φύγη καί ἐφοβεῖτο μήπως τὸν ἐμποδίσουν ἢ τὸν σκοτώσουν οἱ ἄνδρες. Ἀφοῦ λοιπὸν τοὺς ἔπεισε κ' ἔρριψαν κατὶ παλιοπιστόλες καί μαχαίρια ποῦ εἶχαν στή θάλασσα, ἐφούσκωσε δύο τουλούμια συνδεδεμένα καί μαυτὰ ἔπεσε στή θάλασσα. Καί ἔγινεν ἄφαντος εἰς τὸ σκότος. Ἐμεῖς δ' ἐμείναμεν εἰς τὸ ἔλος τοῦ Θεοῦ. Καί ἐπειδὴ κανεὶς δὲν ἤξερε νά κρατήσῃ τιμόνι, τὸ καίκι ἔμεινεν ἀκυβέρνητον.

Ὡς τόσον τὸ πλοῖον ἤρχετο κατ' ἐπάνω μας καί τώρα ἤκούετο ὁ θόρυβος τῶν μηχανῶν του. Ἄρά γε μᾶς εἶχαν ἰδεῖ ἢ θὰ ἔπεφτεν ἐπάνω μας ὁ φοβερός ἐκεῖνος ὄγκος νά μᾶς κάμῃ θρύψαλα ; Ἄλλὰ δὲν ἦτο προτιμότερον αὐτὸ παρὰ νά μᾶς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι ;

Ἄλλὰ δὲν ἦσαν Τοῦρκοι. Ἡ ἀπελπισία μας μετεβλήθη εἰς χαρὰν ἀπερίγραπτη ὅταν ἀκούσαμε νά μᾶς φωνάζουν ἀπὸ τὸ πλοῖον ἑλληνικά :

— Τὸ νοῦ σας !... Τραβηχτῆτε λιγάκι νά μὴ σᾶς τρακάρῃ τὸ βαπόρι.

Εἶχε περὶ φωτίσει καί διεκρίναμεν ἀνθρώπους μὲ κασκέτα πάνω στό πλοῖον. Σὲ λίγο βλέπομεν καί μιὰ φελούκα νᾶρχεται. Τὸ πλοῖον ἦτο Ρωσσικὸν καί εἶχεν ἔλθει διὰ νά πάρῃ γυναικόπαιδα, νά τὰ σώσῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους καί τὴν πείναν. Ἦτο δὲ τῶντα γεμᾶτο ἀπὸ γυναῖκες καί παιδιά.

Μᾶς ἐπῆραν ἐπάνω, μᾶς ἐπεριποιήθησαν πολὺ οἱ Ρῶσσοι καί τὸ βράδυ ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Τὴν ἄλλη μέρα ἐσυργιανοῦσα εἰς τὴν παραλίαν ἔκθαμβος δι' ὅσα ἔβλεπα, ὅπως τὸ προσφυγόπουλο ποῦ εἶδα εἰς τὸ ἴδιο μέρος. Καί δὲν ἔλησμόνησα ἀκόμη τὴν χαρὰν ποῦ μοῦ ἔκαμεν ἕνας καλὸς ἄνθρωπος, μανάβης εἰς τὴν προκουμαίαν, ὁ ὁποῖος μοῦ χάρισε ἕνα κανάτι αἰγινίτικο.

Ὅταν ἤμουν δάσκαλος

Εἰς τὸν Πειραιᾶ ἐμείναμεν ὀλίγον καιρὸν. Ὅταν δὲ μετὰ ἔτη ἐπανῆλθα μέγας, δὲν εὗρηκα τίποτε ἀπὸ τὴν εἰκόνα ποῦ εἶχε διατηρήσει ἡ παιδική μου μνήμη καὶ ἡ ὁποία ἦτον ὡς ἀνάμνησις παλαιοῦ ὀνείρου μισοσβυσμένη.

Καὶ ὁ Κρουβίδης θὰ ρωτήσετε τί ἀπέγινε ; Δυὸ μέρη ἐπάλεσε μὲ τὴ θάλασσα τὸ θηρίον καὶ κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἄκτῃν τῆς Κισσαίου μισοπεθαμμένος. Εὗρηκε δὲ τὸν πατέρα καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι μᾶς ἔπιασε ἓνα Τούρκικο καὶ ὅτι μόνον αὐτὸς ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος. Ὁ πατέρας εὗρε τρόπον νὰ γράψῃ στὰ Χανιά, ἀλλ' εἰς τὰ Χανιά δὲν ἐγνώριζαν τίποτε γιὰ τὴν τύχη μας. Εἶχε δὲ τελείως ἀπελπισθῆ καὶ ἐθεώρει χαμένην ὅλην του τὴν οἰκογένειαν, ὅτε, μετὰ ἓνα ἢ δύο μῆνας, ἐκληροφορήθη ὅτι εἶχαμε διασωθῆ εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὅτι ἐμέναμεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Κρουβίδης ἐξηκολούθησε τὰ ταξείδια του μεταξὺ Κρήτης καὶ Ἑλλάδος. Ἄλλὰ μιὰ φορὰ ἐπῆγε καὶ δὲν ἐγύρισε. Ἐχάθη μὲ καμμιὰ εἰκοσαριά ἄτομα ποῦ εἶχε πάρει στὸ καΐκι του ἀπὸ τὰ Ρεθυμιώτικα. Τοὺς εἶχαν πιάσει Τούρκοι καὶ τοὺς ἔσφαξαν ἀλλ' ἴσως κέπνίγησαν.

Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαΐτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες ποῦ ἔφερε τὸ Πανελλήνιον. Μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἄνδρουλιὸς νὰ πάρῃ, ἀλλ' ἐνῶ ἔφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμειναν ἀκόμη τέσσερα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἄναγνώστης ὁ Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραφεν ἐκείνους ποῦ ἐλάμβαναν ὅπλα· ὁ δὲ Σαΐτονικολῆς, ὄρθιος, τὰ ἐμοίραζεν, ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχὴν :

— Καλορρίζικο! Τιμημένο νὰ τὸ βασιτᾶς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ! καὶ ἄλλα τριαῦτα.

Ὁ Ἄνδρουλιὸς, ὑποχωρῶν εἰς ὄλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπωθῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε· ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαΐτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν ὅπου ἀνέκειντο τὰ ὅπλα καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἓνα σισανέν. Ἦνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχὴν καὶ ὁ Ἄνδρουλιὸς ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαΐτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκομε κίνημα ἐπιλήξεως καὶ δισταγμοῦ.

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καυμένε Ἄνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κιανεὶς ἄλλος; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός. Ἐσὺ . . . εἶντα νὰ σοῦ πῶ;

Ὁ Σαΐτονικολῆς ἤθελε νὰ εἴπῃ: Ἐσὺ τί νὰ τὸ κάμῃς; καὶ ὁ Ἄνδρουλιὸς, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρᾶος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη· δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκραν, ὧς νὰ μὴ ἔβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ. Ὁ Σαΐτονικολῆς μετενόη-

σεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν· ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά, διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχὴν.

— Μωρέ, τὼπίστειψες αὐτὸ ποῦ σοῦπα, Ἄνδρουλιό, κι' ἀφή-
κες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι ; ἐφώνησε πρὸς αὐτὸν γελῶν διὰ
νὰ συγκαλυψῇ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ σὲ θάρρωνα γιὰ πλεῖα ξυπηγιό.
Γιὰ, μωρέ, νὰ φήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰ Νικολῆ, ἀπήνησεν ὁ Ἄνδρου-
λιός. Καλλίτερα ποῦ τὸν ἐπῆρε ἄλλος. Ἐχω μιὰ παλιολαζαρίνα
ἐγὼ . . . κάνει κι' αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμειδία
μάλιστα τώρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδιάμα του, ἀλλ' εἰς τὰ
γαλανὰ του μάτια ἐκυλίετο ἓνα δάκρυ.

Ἐπὶ τὸν ἔειπε μετὰ ἀγανάκτησιν :

— Μωρέ, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχὴ, δὲν ἔχεις ἀνθρω-
πιά ; Δὲν φτάνει ποῦ δὲ σοῦδωκε τουφέκι ὁ βιλάνος ὁ Σαϊτονι-
κολῆς, ἀλλὰ σοῦκανε καὶ τέτοια προσβολάρα, καὶ σὺ ἐκόντηψες νὰ
τοῦ πῆς σπολάτη !

— Ὁ ἄνθρωπος εἶπε τὴν ἀλήθεια. Σὰ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ
ὄλους, καλλίτερα νὰ τὰ πάρουν οἱ καλοὶ καλοί. Αὐτὸς εἶνε καπε-
τάνιος καὶ κατέχει.

— Τὸ κακό του τὸν καιρὸ κατέχει.

— Κιᾶν δὲ τὸ κατέχει αὐτός, τὸ θωρῶ μοναχός μου ἐγὼ. Εἶμαι
κακουρές, ἀνεμάθρωπος, εἶπεν ὁ Ἄνδρουλιός μετ' ὀλίγον πῆσμα,
τὸ ὁποῖον ἀπηρυθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

— Σῶπα λέω καὶ τσ' ἄντρες δὲν τσοὶ ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζων-
τόβολα. Ἐγὼ δὲν κάνω καλλίτερό μου κιανένα. Σ' ὄλο τὸ ὕστερο
χαίρεται κι' ὁ κόρακας τὴ φωνὴ του σὰν καὶ τῆρδόνι. Νὰ συλλο-
γιστῆς σκιαῶς τοὺς συγγενεῖς σου ποῦ τοὺς ντροπιάζεις.

— Μὰ ἤθελες δὰ νὰ μαλώσωμε γιὰ ἓνα τουφέκι ;

— Ναί, γιὰτι ὅποιος δὲ μιλεῖ τότε θάφτουμε.

— Ἐγὼ ἔχω τὴν κακολαζαρίνα· ἄλλοι δὲν ἔχουμε μουδὲ

καλαμοπιστόλα. Καλὰ ἔκαμε ὁ Σαΐτονικολῆς καὶ μ' ἀπομούρισε.
— Αὐτὴ τὴν κεφαλὴ νὰ βαστῆς καὶ καλὰ θὰ πᾶς. Θὰ γενῆς ἀνεμπαίγνιδο τοῦ χωριοῦ.

Καὶ ὁ Μαρογιάννης ἀπεμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν, αἰσχυρόμενος διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῆ.

Ὁ Ἄνδρουλιὸς ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἔτῶν, κοντακιανός, μὲ παχὺ ξανθὸ μουστάκι, μὲ κνήμας ἰσχνάς, περὶ τὰς ὁποίας κατωλίσθαιναν καὶ ἐξάρωναν τὰ στιβάνια. Ὡς νέος καὶ αὐτὸς καὶ ἀγαμὸς μάλιστα, ἐπροσπάθει κάπως νὰ κομψευεταί, ἠγάπα τὸν χορὸν καὶ ἐφαίνετο αἰωνίως ἐρωτευμένος. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι οὔτε οἱ ἄλλοι, οὔτε αὐτὸς ἐγνώριζε ποίαν ἠγάπα. Ἡ καρδιά του ἦτο πλήρης ἀγάπης, ἦτις, μὴ ἐδρίσκουσα μέρος νὰ σταματήσῃ, ἐπετρούγιζεν ἀσκόπως, τρεφομένη μὲ ὄνειρα. Ἠγάπα τὸ θῆλυ, ἢ δὲ ἀγάπη του, ἢ ὅλως πλατωνικὴ καὶ νεφελώδης, τὸν ἐκράτει εἰς διηνεκὴ ἑλαφρὰν μέθην, ἐκδηλουμένην μὲ ἥρεμον εὐθυμίαν. Ἀπὸ τὸ στόμα του ἀνέβλυζεν ὡς λάλον ὕδωρ τραγουδήματα σιγανόν, καὶ καθ' ἃς ὥρας εἰργάζετο εἰς τοὺς ἀγρούς, καὶ ὅταν τὸ βράδυ βράδυ ἐμφανιζόμενος εἰς τὰ δώματα παρετήρει τὰς ἐπιστροφούσας ἐκ τῶν ἀγρῶν παρθένους. Καὶ ἐγνώριζεν ἅπειρα δίστιχα καὶ τὰ περιπαθέστερα μέρη τοῦ **Ἐρωτοκρίτου**.

Ἀλλὰ μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς ἐκ τούτου ὅτι ὁ Ἄνδρουλιὸς ἦτο ἑλαφρὸν καὶ μάταιον ὑποκείμενον. Ὀλίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὡσὰν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἄμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπὶ τινὰς μῆνας τὸν κτίστην, εὗρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἦτο καθ' ὑπερβολὴν θρησκός, ἐπροσκύνα ὅλα τὰ εἰκονίσματα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῇ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα, νὰ φέρῃ φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, νὰ ἀνάβῃ καὶ περιποιῆται τὰ κανδήλια, νὰ βοηθῇ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἔλυπείτο δὲ διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῇ χρέη ψάλτου, ἀλλ' οὐχ ἦττον καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγανὸν μουρούρισμα τὴν ψαλμωδίαν.

Δὲν περιορίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς ἐξωτερικούς τύπους, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρὸν φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τὴν ὁποίαν ἐνέπνεε δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του ἡ σχεδὸν καχεκτικὴ καὶ τὸ μικρὸν τοῦ ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυνεν εὐστροφίαν καὶ ἔχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χεῖλη των διὰ νὰ μὴ ξεκαρδισθοῦν καὶ ἐψιθύριζαν μεταξὺ των μὲ μικροὺς σπασμωδικούς γέλωτας :

— Διάολε, ἀντρίτσι τ' Ἀντρουλιό!

Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς καὶ ὅταν φανερὰ ἔβλεπεν ὅτι τὸν ἐγλεύαζαν, δὲν ὠργίζετο, οὔτε ἐδυσθύμει· ἐνίοτε μάλιστα συνμερίζετο τοὺς γέλωτας καὶ ἐπήδα δυνατώτερα τῶν ἄλλων ὡς διὰ νὰ διασκεδάσῃ περισσότερο τὸν θεατὰς.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ καὶ παληκαρισμόν· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἔριδας καὶ προκαλούμενος ὑπεχώρει.

Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἐνοοῦντο ὑπὸ τῶν πολλῶν· καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμαστάς· καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία ἐθεωροεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ ὑπερβολικὴ του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι. Καὶ εἶνε βέβαιον τῶντι ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἦτο φωστήρας. Ἐπειτα ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνο τὸ σκαρὶ του. . Πῶς νὰ δώσῃς σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἓνα τέτοιο «ἀντρίτσι», ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες ;

Ἐγὼ λοιπὸν ὁ κόσμος μαζῇ του· ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει στὸ διάολο ἡ Τουρκιά! Τινὲς ἐξέφραζαν τὸν φόβον ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στο-

μίου κάποιος δὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι ὁ Ἄνδρουλιὸς ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπέδα, διὸ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύριζα διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡ εἶδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος ὁ Σαϊτονικολῆς, δὲν εἶχε καλλιτέραν περὶ αὐτοῦ ἰδέαν. Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουλιὸς δὲν ἐμνησικαχσε' μετὰ τινος ὥρας μάλιστα ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τί γέλια ἔγειναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένον κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μάρκος τριῶν πύχων !

— Μωρ' αὐτό, Ἄνδρουλιό, εἶνε τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι ! τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν εἶχεν ἀναμιχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανούς ἢ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανεῖδαν, καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴ λαζαρίνα του. Τοῦλάχιστον ἐξησκειτο εἰς τὴν σκοποβολήν.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη. Ὁ Ἄνδρουλιὸς ἐμάχετο ὄρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι, ἀλλ' ὁ Ἄνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲ μὲ πιάνει μπάλλα, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλλα ; Πῶς τὸ κατέχεις ;

— Ἐχω τίμιο ξύλο.

— Ἀλήθεια ;

— Ἐχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἄνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ; Ὅποιος κάγει τὸ σταυρὸ του ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του.

Μετὰ τινὰ καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἄμεσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροσπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφρονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι ἂν

δὲν τοὺς ἐβοήθει ἢ ὁμίλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οὔτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγωσι δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἄνδρουλιός, ὅστις πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δ' ἐκεῖνο κ' ἐντὸς τῆς ὁμίλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἄπο δῶ, πατριώτη! τοῦ ἐφώνησε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσης στοῖ Τούρκους.

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἄνδρουλιός διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὸ καλοσκεφθῆ καὶ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἐθελοντὴν ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

Ὅπισθεν τοῦ Ἄνδρουλιοῦ ἦτο κρημνὸς στρωμένος μετὰ χάλικας ἢ δὲ ἀπόστασις ἢ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσο μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν δολιχόσκιον λαζαρίαν . . .

Ἡ λόγχη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἄνδρουλιός συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν:

— Θεὲ Δημητρίου!

Καὶ μετὰ πατάγου, παρασύρων τοὺς χάλικας, κατεκλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικόν της θόρυβον τῆς λαζαρίνας. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκάσιος, ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸν ἔβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐξήτει μέρος διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ. Ἐπὶ τέλους εὔρε μονοπάτι καὶ ἤρριψε νὰ κατεβαίνη· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἄνδρουλιός. Ὁ Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθήσει τὸν νέον Νέστορα, ὅστις μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδοράς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει. Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἠκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του. Ἡ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἄνδρουλιός τὴν ἤρπασεν, ἔρριψε ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν πιάστραν καὶ κοᾶκ-κοᾶκ! τὴν ἔστρεψε κατὰ τοῦ Κιρκασίου . . .

Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιῶν νεκρός . . .

Τὴν ἐπιούσαν ἔξαφνα ἐνέσπειρε πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἢ κραυγὴ: —Τούρκοι! Κερκέζοι!

Ὁ κόσμος ἔγεινεν ἄνω κάτω καὶ ἄλλοι μὲν ἔιρεχαν νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιά των, ἄλλοι ν' ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν. Ἄλλ' ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκασίων, εἶδαν ἓνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὄμου δύο τουφέκια, ἔνευε δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληριστί :

— Μῶρ' ἐγὼ ἴμαι, ἐγὼ ἴμαι! Μὴ φοβᾶσθε!

Λύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἔπειτα τὴν εὐθυμίαν τῶν χωριανῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντός τοῦ κιρκασιανοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὁποῖος, σημειώσατε, τοῦ ἤραστο ὀλίγον μακρὸς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς, καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἠρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζαν τὸν κανκασίον ἱματισμὸν του, τοῦ ὁποῖου τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησαν τὸν καπετάνιον, τὸν Σαϊτονικολῆν, καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κιρκασίου λέγων:

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τῶχης τοῦ λόγου σου, καπετιὰν Νικολῆ.

Ὁ Σαϊτονικολῆς παρατήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὄραιο καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον. Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολὴν τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει πρὸς τὸν Ἀνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— Ὅχι, ὄχι. Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τῶχης.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἠρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

Ο ΠΑΡΟΙΚΟΣ ΜΟΥ

Ἄδελφὲ Παῦλε,

«Κάτι ἔπαθα, κάτι συνετρίβη, κάτι ἠλλοιώθη μέσα μου· δὲν εἶμαι καλά. Δὲν εἶμαι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος. Ἐνθυμῆσαι τί σοῦ ἔγραφα κατὰ τὰς παραμονάς τοῦ πολέμου; «Θὰ καταταχθῶ ἐθελοντής. Ἄλλὰ θὰ ἀφελήσω ἢ θὰ βλάψω; Λέγουν ὅτι ἓνας δειλὸς ἠμπορεῖ νὰ καταστρέψῃ ὀλόκληρον στρατεύμα. Εἶμαι δειλὸς ἐγώ; Δὲν γνωρίζω, ἀλλὰ τὸ φοβοῦμαι. Εἶμαι τόσον νευροπαθής. Ἐπειτα κατὰ τὰ παιδικά μου χρόνια ἐφοβούμην τόσον τὰ φαντάσματα καὶ εἰς τὸ σπίτι τὸ εἶχαν πάρει στὸ παιγνίδι καὶ μ' ἐφοβέριζαν καὶ διηγοῦντο ἐπὶ παρουσίᾳ μου τρομακτικὰς ἱστορίας, τὰς ὁποίας ἄλλως ἤκουα μὲ τόσῃν ἡδονῇν ὅσῃν καὶ φρίκῃν. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἀναχωρῶ εἰς τὸν πόλεμον χωρὶς νὰ ἔχω πεποιθήσιν εἰς τὸ θάρρος μου. Ἄλλὰ δὲν νομίζεις ὅτι ἡ γενναιότης τῆς ψυχῆς ἠμπορεῖ νὰ κατανικήσῃ τὴν ἀνανδρίαν τῶν νεύρων; Ποῖος ἦτο ἐκεῖνος ὁ στρατηγὸς τοῦ Ναπολέοντος ποῦ ἔτρεμε; . . . Αὐτὸν ἐνθυμοῦμαι καὶ ἐλπίζω ὅτι ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ φιλοτιμία μου θὰ ἐπικρατήσουν».

»Αἱ! λοιπὸν δὲν ἐδειλίασα εἰς τὸν πόλεμον. Δὲν θέλω νὰ σοῦ πῶ ὅτι εἶμαι ἥρωες, ἀλλ' ὑπερέβην τὰς προσδοκίας μου. Καὶ ἂν ἐνίστε ἐφοβήθηκα, εἰς τὴν ἀρχὴν πρὸ πάντων, ὁ φόβος μου δὲν ἦτο ἀπεριόριστος, δὲν μ' ἐκυρίευσεν εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ λησμονήσω τὸ καθῆκόν μου, ὅπως συνέβη εἰς ἄλλους, τοὺς ὁποίους πρὸ τοῦ πολέμου ἐφανταζόμην ἀτρομήτους.

»Καὶ ὅμως τώρα, ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν, φοβοῦμαι καὶ τὸν φό-

βον μου δὲν δύναμαι κατ' οὐδένα τρόπον νὰ καταστείλω. Τί φοβοῦμαι ; Ξέρω κ' ἐγώ ; φοβοῦμαι κάτι τι ἀόριστον, κάτι τι μέγα, ἄγνωστον καὶ ἀκαταγώνιστον. Ἴσως τὸν θάνατον. . . Ξέρω κ' ἐγώ ; Φοβοῦμαι τὰ πάντα τὴν μοναξιάν, τὸ σκότος τῆς νυκτός, τὸ σκότος τῆς ψυχῆς πρὸ πάντων.

» Μοῦ φαίνεται ὡς γὰρ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ σῶμά μου ἡ παιδική μου ψυχὴ. Καὶ τοῦτο ἴσως χρονολογεῖται ἀπὸ μίαν νύκτα, μετὰ τὴν ὑποχώρησιν, εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Φαρσίων. Ἐνθυμεῖσαι τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Λικατερίνης εἰς τὸ χωριό ; Μίαν ἑσπέραν ἐνῶ ἐπερνοῦσα ἀπὸ ἔξω μὲ ἄλλα παιδιά, ἐτόλμησα νὰ παρατηρήσω διὰ τοῦ ἡμιανοίκτου παραθύρου. Μία καιδίλα ἐστεμώσβυνε καὶ μακριὰ σκιά ἐχόρευεν ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Μοῦ ἐφάνη δὲ ὅτι εἶδα τὸ νεκροκράββατον εἰς τὸ μέσον τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐνῶ ἐντρομος ἀπεσπρόμην ἤκουσα στεναγμόν, ὁ ὁποῖος ἐπὶ πολὺ ἀντήχει εἰς τὰ ὦτά μου ἐνῶ ἔτρεχα. Εἰς τὰ Φάρσαλα λοιπὸν μίαν νύκτα, ἐνῶ ἠγρύπνουν, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἤκουσα πλανωμένην εἰς τὸ ἄπειρον ἕρεβος τῆς νυκτός τὴν οἰμωγὴν ἐκεῖνην καὶ τὸ αἴμά μου ἐπάγωσεν. Εἰς τὴν Λαμίαν ἠσθένησα ἀπὸ πυρετού. Νὰ υποθέσω ὅτι αἱ συγκατῆσεις τοῦ πολέμου ἐκλόνισαν τὰ νεῦρά μου καὶ ὅτι οἱ πυρετοὶ ἐκεῖνοι μὲ ἀπετελείωσαν ; Περὶ τούτου εἶμαι βέβαιος ὅτι εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπανῆλθα ἄλλος ἄνθρωπος. Διὰ τὸ ἐκτοτε οὐδὲ πηγαίνω νὰ κοιμηθῶ μοῦ ἔρχεται μία φοικτὴ ἀνάμνησις τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας, ἡ ὁποία πολλάκις μοῦ ἀφαιρεῖ τὸν ὕπνον μέχρι πρωίας ; Εἶδα ν' ἀνοίξῃ ἀθορύβως ἡ θύρα τοῦ κοιτῶνος καὶ παρουσιάσθη γέρων ὑψηλός, μὲ λευκὰ γένηα μακρά, μὲ ποδιῆρες λευκὸν ἔνδυμα. Καὶ ἤρχετο πρὸς τὴν κλίνην μου σιγὰ-σιγὰ ὡς νὰ ὀλισθαίνειν εἰς τὸ πάτωμα. Ἡ καρδιά ἐκτύπα τόσον δυνατὰ ὥστε μ' ἐπνιγεν. Ἦθελα νὰ φωνάξω καὶ φωνὴ δὲν ἐξήρχετο ἀπὸ τὸ στήθός μου ἤθελα νὰ κινηθῶ καὶ τὰ μέλη μου εἶχαν παραλύσει. . . Ἄλλ' ὅταν ἐφθασε καὶ ἐξέτεινε πρὸς ἐμὲ σκελετώδη βραχίονα, κατέβαλα ὑπεράνθρωπον προσπάθειαν καὶ μία ἀναρθρὸς κραυγὴ ἔφυγεν ἀπὸ τὸ στήθός μου. Τότε ὁ γέρων ἔφυγε καὶ ἐξηφανίσθη ὡς ὄνειρον σκιά. Ἐπὶ πολὺ ἐκτοτε τὴν νύκτα πρὶν νὰ κοιμηθῶ δὲν

ἐτόλμων ν' ἀνοίξω τὰ μάτια μου ἐπὶ τῆς κλίνης μου ἐκ φόβου μήπως ἴδω τὸν γέροντα ἐκεῖνον. Καὶ τώρα ἰδοὺ ὅτι ἀνεφάνη πάλιν εἰς τὴν φαντασίαν μου καὶ φοβοῦμαι, ὡς ἐφοβούμην τότε, περισσότερο ἴσως.

»Τρέμω τὴν μόνωσιν καὶ εἶμαι μόνος εἰς τὸν κόσμον. Πόσον σὲ ζηλεύω τοῦ ἔχεις σύζυγον καὶ τέκνα».

Ἄθῆναι

Κωδότης Σιγοῦρης

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν ἐστάλη, ἀλλ' ἔμεινε σφραγισμένη ἐπὶ τοῦ γραφείου τοῦ Σιγοῦρη μετὰ μιᾶς ἄλλης πρὸς τὸν αὐτὸν ἀπευθυνομένης καὶ περιεχοῦσης βραχείας καὶ ἀσυνδέτους σημειώσεις, ὡς ἐντυπώσεις ἡμερολογίου :

— «Τί φορικτὴ ἡμικρανία!... Ἐνόμισα ὅτι θὰ τρελλαθῶ... Ἐφώναξα ἄρά γε ; Δὲν μοῦ εἶπε τίποτε ἢ νοικοκυρά, οὔτε ὁ πάροικος. Ἄλλ' ἀδύνατον νὰ μὴ ἐκραύγασα μ' ἐκεῖνο τὸ θέαμα τὸ φοβερό, ὅταν ἐξύπνησα καὶ εἶδα παντοῦ φωτιά... Ἐτρεῖξα ἔξω μισοενδυμένος καὶ ποῦ ἐπῆγα δὲν γνωρίζω».

— «Διατί ἀποκαλοῦμεν δίκαιον τὸν Θεόν, ὅστις ἔκαμε πλουσίους καὶ πτωχοὺς, μεγαλοφρεῖς καὶ ἡλιθίους, εὐειδεῖς καὶ ἀσχημούς, ὑγιεῖς καὶ καχεκτικούς ; Δὲν εἶνε τάχα δικαιοτέρος ὁ Δαίμων ὅστις εἶνε μόνον κακός ; Διατί ὁ Κ. ἔνα ζῶον, (τί λέγω ; τὸ ζῶον χρησιμεύει), νὰ κληρονομήσῃ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἑκατομμύρια καὶ ἐγὼ νὰ κληρονομήσω ἀπὸ τὸν δικόν μου μόνον μίαν φορικτὴν ἡμικρανίαν ;»

— «Ἐπανάστασις κατὰ τῆς κοινωνίας. Καὶ ποῖος θὰ ἐπαναστατήσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ ; Ἐὰν φθάσῃ μέχρι σοῦ, ἄγνωστε καὶ μεγάλες ἐγκληματίαι, ἢ θλίψις τῆς ψυχῆς μου καὶ ἢ ἀγανάκτησις ἢ ἀπειρος, θὰ περάσῃς κακὴν ἡμέραν... Εἶνε ἄρα γε ἀληθὴς ἡ θεωρία τῆς κληρονομικότητος ; ὦ Χριστέ μου ! — Δὲν πιστεύω εἰς τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ, διότι, ἐὰν αὐτὸς ἦτο ὁ Θεός, ὁ κόσμος θὰ ἦτο καλλίτερος».

— «Ἱατροί, ἐὰν ἔχετε συνείδησιν, διατί δὲν διακηρύττετε εἰς τὸν κόσμον ὅτι πρέπει νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην σας ;

Ποῖος κακὸς δαίμων ἐδημιούργησε τὰς ἐχίδνας καὶ σᾶς; Ὑπάρχει σύγκρισις μεταξὺ τῶν ψευδοθεραπειῶν σας καὶ τοῦ μαρτυρίου τὸ ὅποιον δίδουν εἰς τὴν ψυχὴν αἱ διαγνώσεις σας;»

— «Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ δυστυχία, ἡ εὐτυχία δὲν θὰ ἦτο αἰσθητὴ καὶ ἐπομένως δὲν θὰ εἶχεν ἀξίαν. Δηλαδή ἐγεννήθη ἐγὼ δυστυχῆς καὶ εἶμαι ἰσοβίως δυστυχῆς διὰ τὸ νὰ αἰσθάνεται καλλίτερα τὴν εὐτυχιάν του ὁ προνομιούχος. Καὶ αὐτὸ λέγεται δικαιοσύνη τῆς Προνοίας!»

— «Ὑπάρχει ἀράγε ἄνθρωπος δυστυχέστερος ἀπὸ ἐμέ; Ἐχω τρεῖς νύκτας νὰ κοιμηθῶ καὶ πυρετὸς μὲ κατατῆκει. Ἡ κεφαλὴ μου βομβεῖ εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε ἀδυνατῶ νὰ σκεφθῶ. Ὡ! ἔάν ἔλθῃ πάλιν ὁ φρικτὸς ἐκείνος πονοκέφαλος. Ἀδύνατον ν' ἀνδέξῃ τὸ λογικόν μου.»

Ἡμεθα πάροικοι ἀπὸ ἐνὸς ἔτους. Ἀλλὰ δὲν εἶχαμεν ἀνταλλάξει ποτὲ λέξιν πλὴν τοῦ ἀτλοῦ καλημέρα. Ἐγνώριζα μόνον ὅτι ἦτο δικηγόρος, ἀλλὰ δικηγόρος χωρὶς πολλὰς ἐργασίας. Καλὸ παιδί, ὡς ἤκουσα παρὰ τῶν γνωρίμων του, ἀλλ' ὀλίγον ἰδιότροπος, ἀνωμάλου διαθέσεως, ὅτε μὲν μέχρις ὑπερβολῆς εὐθύμος, ὅτε δὲ μέχρι μισανθρωπίας μελαγχολικός. Πρὸς ἐμέ δὲν ἔδειξε ποτὲ ἐπιθυμίαν νὰ σχετισθῶμεν. Ἐγὼ δὲ ἐκλαμβάνων τὸν τρόπον του ὡς ἀντιπάθειαν, ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι σχεδὸν μῖσος ἐναντίον του. Ἀλλ' ὅταν ἐπανῆλθεν ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ ἤκουσα νὰ ὀμιλοῦν περὶ τοῦ θάρρους του εὐφῆμως οἱ ἀξιοματικοὶ καὶ οἱ συστρατιῶταί του ἡ ἔχθρα μου μετεβλήθη εἰς ἴανμασμὸν καὶ συμπάθειαν. Ἀπροσδοκῆτως δὲ καὶ αὐτὸς, καίτοι τώρα ἐφαίνετο πολὺ μελαγχολικώτερος, ἤρχισε νὰ δεικνύῃ ἐπιθυμίαν νὰ γνωρισθῶμεν καλλίτερα.

— Εἶσθε γιὰ τὸ σπῆτι; μοῦ εἶπε μίαν ἐσπέραν εἰς τὸ καφενεῖον. Πᾶμε μαζίη.

Καθ' ὁδὸν ὠμίλησα περὶ τοῦ πολέμου, διὰ τὸ νὰ τοῦ δώσω ἀφορμὴν νὰ μοῦ διηγηθῇ τὰς ἐντυπώσεις του, ἀλλ' ἦτο τόσο ἀφηρημένος, ὥστε ἐπανειλημμένως διεκόπη εἰς τὸ μέσον ἐνὸς ἐπεισοδίου, τὸ ὅποιον ἤρχισε νὰ μοῦ διηγῆται, καὶ ἠναγκαζόμεν νὰ

τοῦ ἐνθυμίζω τί ἔλεγε διὰ τὰ ἐξακολουθῆ. Ἐνόμιζες ὅτι αἴφνης ἀπεκοιμᾶτο.

— Ἐλεγα λοιπόν; ... Ἄ! ναι, ναι... Δὲν ξέρω τί ἔχω πάθει... Εἶμαι φοβερὰ ἀφηρημένος.

Καὶ ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σπίτι, μοῦ εἶπεν ἔξαφνα :

— Ἄγριο σπίτι αὐτό. Δὲν σᾶς φαίνεται;

— Δηλαδή... τί ἄγριο;

— Νὰ ξέρω κ' ἐγώ;

Καὶ ἐνῶ ἐλάμβανε τὸ κλειδί του ἀπὸ τὸ ἀνώφλιον τῆς θύρας, μοῦ εἶπεν :

— Ἐπῆρα μιὰ τρομάρα προχθές! Καθ' ἦν στιγμὴν ἔβαζα τὸ χέρι μου ἐδῶ, φρο! ἓνας φοβερὸς θόρυβος. Ἦτον ἓνα περιστέρι. Ἄλλ' ἔτσι ἓνας νευρικός ἄνθρωπος ἤμπορεῖ νὰ πάθῃ.

Παρατήρησα ὅτι ἔκτοτε ἐφρόντιζεν ἐκάστην ἐσπέραν νὰ μεταβαίνομεν ὁμοῦ εἰς τὸ σπίτι ἄλλὰ συγχρόνως ὅτι ἡ μελαγχολία καὶ ἡ ἀρηρησιά του ἤξανεν ἔκτοτε δὲ εἶχεν ἀπροσοδοκίτους καὶ ἀδικαιολογήτους ἐκρήξεις γελώτων, ὡς εἶν ἐγέλα με σκέψεις ἀσχετοῦς πρὸς τὰς ὁμιλίαις μας. Ἄλλὰ δὲν παρεξενευσίμην πολὺ, διότι μοῦ τὸν εἶχαν ἤδη παραστήσει ὡς ἰδιότροπον. Ἐνῶ μίαν νύκτα ἀνεβαίνομεν διὰ τῆς ὁδοῦ Ἀγχέσμου, ἤρχισε νὰ μᾶς ὑλακτῆ με πολλὴν ἐπιμονὴν μικρὸς σκύλος μαῦρος εἰς τὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου. Τὸν ἠπειλήσαμεν καὶ ἔφυγεν εἰς μίαν πάροδον. Ἄλλὰ μόλις ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας, ἐνεφανίσθη πάλιν καὶ με περισσοτέραν μανίαν μᾶς ἐγαύγυζε.

— Περίεργον! εἶπεν ὁ Σιγούρης σοβαρῶς.

Ἐγὼ δὲ ἤρχισα νὰ γελῶ.

— Νὰ δῆς, εἶπα ἀποδιώκων τὸν σκύλον ὅτι θὰ παρουσιασθῆ καὶ στὴν ἄλλη γωνία, καὶ στὴν ἄλλη.

Πράγματι δὲ ὁ ἴδιος ἢ ἄλλος ὅμοιος σκύλος παρουσιάσθη ἔμπρὸς μας εἰς τὴν ὁδὸν Σόλωνος.

— Στοιχηματίζω, εἶπα γελῶν με περισσοτέραν εὐθυμίαν, ὅτι εἶνε ὁ Π., ὁ ὁποῖος ἀπέθανε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Τοῦ χρωστοῦσα ἑκατὸ

δραχμᾶς καὶ δὲν εἶνε παράδοξον νὰ μετεμψυχώθῃ ἐλίτηδες ἀπὸ τὴν πολλὴν του φιλαργυρίαν διὰ νὰ μ' ἐκδικηθῇ.

— Μὴ γελᾶς, μοῦ εἶπεν ὁ Κωστῆς μὲ φωνὴν τεταραγμένην, εἶνε φρικτὰ πράγματα αὐτὰ τοῦ λῆς.

— Ἔχει γοῦστο νὰ φοβᾶσαι τοὺς βρουκόλακας, ἐσὺ ἄνθρωπος τοῦ πολέμησες.

— Βεβαίως πιστεύω... τοῦλάχιστον τὰ φαντάσματα τοῦ γεννῶνται μέσα εἰς τὴν κεφαλὴν μας.

Ἡ νύκτα ἦτο συννεφώδης, σκοτεινὴ καὶ ὑγρὰ, εἰς τὴν πείσιν δὲ τῆς ἀτμοσφαιρῆς ἐνόμιζες ὅτι προσετίθετο ὁ ἐπικείμενος Λυκαβηττὸς μὲ ὄλον τὸν μαῦρον ὄγκον του. Ὁ πένθιμος δὲ τόνος τῆς φωνῆς τοῦ παροίκου μου ἤρχισε νὰ μοῦ μεταδίδη τὴν μελαγχολίαν του. Καὶ τώρα ἠσθανόμην φρικιᾶσεις ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι θὰ ἐνεφανίζετο καὶ εἰς τὴν ἄλλην πάροδον ὁ σκύλος. Ἄλλὰ δὲν ἐφάνη, ἡμεῖς δὲ ἀνεβαίναμεν σιωπῶντες.

Μετ' ὀλίγον ὁ Κωστῆς μὲ ἠρώτησεν :

— Εἶσαι ἐντελῶς ὑγιής ;

— Ἐγὼ κάπου κάπου παθαίνω μικροαδιαθεσίαις.

— Εἶσαι εὐτυχής. Ἐγὼ παθαίνω μίαν φρικτὴν ἡμικρανίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ ὁ πατέρας μου, ἀλλ' εἰς μικρότερον βαθμόν. Φοβοῦμαι δὲ ὅτι θὰ μὲ πιάσῃ ἀπόψε. Μὲ παλαβώνει καὶ συγχρόνως αἰσθάνομαι τάσιν πρὸς ἔμετον.

— Καὶ δὲν ἠρώτησες κανένα γιατρόν ;

— Μὴ μοῦ τοὺς ἀναφέρεις ! ἀνεφώνησε μὲ αἰφνιδίαν ἔξαιψιν.

Καὶ ἐπανελάβε πολλάκις τὴν φράσιν : Εἶνε ἀγῦρται, δολοφόνοι.

Δὲν εἶπε πλέον λέξιν, ἕως οὗ εἰς τὸ σπῆτι ἐχωρίσθημεν. Κατόπιν εἰς τὸν ὕπνον μου μοῦ ἐφάνη ὅτι ἴκουσα κραυγὰς, ἀλλ' ὅταν τὸ πρῶι τὸν ἠρώτησα πῶς ἐπέρασε, μοῦ εἶπεν ἀπλῶς ὅτι ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὸν κεφαλόπονον καὶ ἔσπευσε ν' ἀλλάξῃ ὀμίλιαν. Ἄλλοτε ἀντὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κατοικίαν του, ἦλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Καὶ ἐπὶ πολὺ παρέμεινεν, ἦτο δὲ ὀμιλητικώτατος καὶ ὅταν ἠγέρθη διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὸ δωμάτιόν του εἶπε :

— Πῶς ἤθελα νὰ κάνω τὴν νύκτα μέρα, νὰ ἔχω συντροφιά,

νά μὴ κοιμοῦμαι. Τὴν νύκτα, ὅταν ἀπομονωθῶ εἰς τὸ δωμάτιόν μου, νομίζω ὅτι εἶμαι μόνος εἰς τὸν κόσμον, ὅτι γύρω μου ἀπλοῦται ἐρημία καὶ θάνατος.

— Μοῦ ἐνθυμίζεις, τοῦ εἶπα, ἓνα βασιλεῖα τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὸν ὁποῖον, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, εἶπε τὸ μαντεῖον ὅτι θὰ ἔζη μόνον εἴκοσι χρόνια. Καὶ αὐτός, διὰ νὰ κερδίσῃ καιρὸν, ἤρχισε νὰ ξενυχτᾷ μὲ κόμους καὶ συμπόσια καὶ νὰ κοιμᾶται ὀλίγας ὥρας. Ἄλλ' ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ βίος συνέταμε τὴν ζωὴν του καὶ ἔζησε μόνον δέκα χρόνια, δηλαδὴ εἴκοσι κατὰ τὸν λογαριασμὸν του. Καὶ οὕτω ἐπληρώθη ὁ χρησμός, ἀλλ' ὄχι καὶ ἡ ἐπιθυμία του.

Ἐγὼ ἐγέλων, ἀλλ' ὁ πάροικος μὲ ἤκουσε μετὰ πολλῆς σοβαρότητος. Ὅταν δ' ἐξηλθεν εἰς τὸν διάδρομον εἶπεν :

— Ὅλα εἶνε ἄγρια εἰς αὐτὸ τὸ σπίτι. Αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ χάγιατι εἶνε φρίκη. Ὅταν ἔρχομαι μόνος, δὲν τολμῶ νὰ παρατηρήσω εἰς τὸ βάθος. Νομίζω ὅτι θὰ δῶ κανένα φάντασμα μὲ ἄσπρο σάβανο.

Οἱ λόγοι του ἤρχιζαν νὰ μοῦ μεταδίδουν ἓνα μυστηριώδη φόβον ἀκαταγώνιστον. Ἄλλ' ἐπροσπάθησα νὰ δείξω ἀδιαφορίαν καὶ τοῦ εἶπα ἔσωθεν :

— Ἐγὼ, τὸ μόνον ἄγριον ποῦ βλέπω εἰς αὐτὸ τὸ σπίτι εἶνε τὸ μοῦτρο τῆς νοικοκυρᾶς, ὅταν τῆς καθυστερῶ τὸ νοῦμι. Καλὴ νύκτα.

Ἐλειψα ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ὅταν δ' ἐπέστρεψα, μοῦ εἶπεν ἡ νοικοκυρά, ὅτι καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα ὁ Κωστής ἐκοιμᾶτο ἔξω καὶ μόνον τὴν ἡμέραν ἤρχετο εἰς τὸ σπίτι.

— Κάτι ἔχει αὐτὸ τὸ παιδί, προσέθηκεν. Ἄδυνάτισε, ἐχλώμιανε. Δὲν τοῦ μιλάς ;

Κ' ἐγὼ ἔβλεπα ὅτι ἡ κατάστασίς του δὲν ἦτον ὁμαλὴ. Ἄλλ' ὁσάκις ἐπεχείρησα νὰ τὸν ἐρωτήσω, εἶδα ὅτι ἠγωνιᾶτο καὶ δὲν ἐγνώριζα τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον ὅτι αὐθορμήτως μοῦ ὠμολόγησε, τὴν ἡμικρανίαν του. Μόνος του ὅμως μοῦ ἐξήγησε τὰς ἀπουσίας του.

— Ὅσες ἡμέρες ἔλειπες, ἔμενα τὴ νύκτα στὸ ξενοδοχεῖο.

Καὶ μὲ κίνημα ἀνίας μεγάλης προσέθηκε :

— Δὲν εἶνε σπίτι αὐτό. Ἄν δὲν ἦσουν σύ, θάλλαζα κατοικίαν.

— Μὰ δὲν βλέπω τί ἔχει τὸ σπίτι.

— Ἐγὼ τὼπῆρα ἀπὸ ἀντιπάθεια. Μοῦ φαίνεται πολὺ σιωπηλόν, σὰν τάφος. Θὰ προτιμοῦσα μιὰ ἀλλή με πλύστρες καὶ παιδιά.

— Ἄφου ἀγαπᾷς τὴν συντροφιά τόσον, γιατί δὲν παντρεύεσαι ;

— Ὅπως ἔγινε ὁ κόσμος, μοῦ εἶπε μὲ πικρὸν μειδίαμα, ὁ γάμος δὲν εἶνε γιὰ τοὺς πτωχοὺς ἀνθρώπους. Ἐγινε καὶ αὐτὸς πρόνομιον τῶν ὀλίγων... Ἄλλ' ὅς τ' ἀφήσωμε αὐτά. Δὲν πιστεύω νὰ εἶσαι ἐρωτευμένος μ' αὐτὸ τὸ σπίτι...

— Οὔτε μὲ τὴ νοικοκυρά.

— Λοιπὸν πὼς σοῦ φαίνεται ἡ ἰδέα νὰ βροῦμε ἄλλο σπίτι κεντρικότερον καὶ νὰ τὸ πιάσωμε μαζῇ ;

— Δὲν ἔχω καμμίαν ἀντίρρησην.

Ὅταν μετὰ τινος ἡμέρας τοῦ ἀνήγγειλα ὅτι εὗρηκα τὸ ζητούμενον οἶκημα, δὲν ἔδειξεν ὁποῖον ἐπερίμενα ἐνθουσιασμόν.

— Καλά, εἶπε καὶ μὲ ἠτένισε μὲ βλέμμα παραξένον, εἰς τὸ ὁποῖον μοῦ ἐφάνη ὡς νὰ διέκρινα δυσπιστίαν.

— Μὰ ἐπὶ τέλους τί ἔχεις ; δὲν μοῦ λές ; εἶσαι ἄρρωστος ; Ἐχεις καὶ τίποτε ἄλλο ἐκτὸς τοῦ πονοκεφάλου ; ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω.

— Νομίζεις ; ἀπήντησε μὲ τρόπον σχεδὸν εἰρωνικόν. Ἄπ' ἐναντίας σήμερον εἶμαι πολὺ καλά. Πάντοτε εἶμαι καλά. Δὲν εἶχα ποτὲ τίποτε.

Καὶ ἐπρόφερε τὰς φράσεις γοργῶς καὶ μὲξαιψεν, ἥτις ἐπορφύρωσε τὰς παρειάς του.

— Τίποτε, κύριε, ἀπολύτως τίποτε, κύριε, χιλιάκις ἀπολύτως τίποτε, σενιέρ !

Ἐπειτα ἐγέλασε θορυβωδῶς ἐπαναλαμβάνων τὴν τελευταίαν λέξιν εἰς παντοίους τόνους. Καὶ ἐγερωθεὶς ἀπῆλθε καὶ μὲ ἀφήκε κατάπληκτον.

Τὸν εἶχα εὔρει καθήμενον μόνον εἰς μίαν γωνίαν τοῦ καφερείου. Παρατήρησα δὲ ὅτι εἶχε γράψει πλεον ἢ εἰκοσάκις ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης τραπέζης τὴν φράσιν : « Ὅλοι μὲ ἀποφεύγουν ». Ἦρ-

χισα πλέον ν' ἀνησυχῶ σοβαρῶς διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ παροίκου μου καί, ὁμολογῶ, νὰ τὸν φοβοῦμαι ὀλίγον.

Τὴν νύκτα ἐκείνην δὲν ἔτυχε νὰ συναντηθῶμεν καὶ δὲν ἀνέβημεν ὁμοῦ εἰς τὸ σπίτι. Ὅταν δὲ κατὰ τὰς δύο μετὰ τὰ μεσάνυκτα ἐπῆγα, εἶδα φῶς στὰ παράθυρά του. Ἄμα εἰσῆλθα εἰς τὴν αὐλὴν εὐρέθησαν ἐνώπιόν μου ἡ νοικοκυρὰ καὶ ὁ ἄνδρας τῆς, οἱ ὁποῖοι καὶ μ' ἔσταμάτησαν μὲ τρόπον μυστηριώδη.

— Τί τρέχει; δὲν ἐκοιμηθήκατε ἀκόμη; τοὺς ἠρώτησα.

— Πῶς νὰ κοιμηθοῦμε! εἴχαμε πλαγιάσει, ἀλλὰ μᾶς ἐσήκωσε μὲ τρομάρα μεγάλη ὁ Κώστας, μοῦ εἶπε χαμηλοφώνως ἡ νοικοκυρὰ. Δὲν σᾶς τῶλεγα ἐγώ; Αὐτὸ τὸ παιδί δὲν εἶνε καλά, κρῖμα στὸ νέο!

— Μὰ τί τοῦ συνέβη; Πότε ἦλθε;

— Θᾶνε μισὴ ὥρα. Καὶ μόλις ἐμπῆκε στὴν κάμερά του ἐμπηξε καίτι φωνές, κάτι φωνές, ποῦ σηκώθηκε τὸ πετσί μου. Ἐνομίσαμε πῶς βρῆκε κανένα λωποδύτη στὸ δωμάτιό του. Ἐτρεξε ὁ Περικλῆς (ὁ σύζυγός τῆς), μισόγυμνος ὕπως ἦτο, ἀλλὰ τὸν εὐρῆκε μόνον.

— Ἦτανε σὰ φρενιασμένοι, εἶπεν ὁ Περικλῆς, συνεχίζων τὴν διήγησιν. Νά! τὰ μάτια του! «Τί ἔχεις, κύρ Κωστῆ; τὸν ἀρωτῶ.

— Ἐφυγε; μ' ἐρωτᾷ αὐτὸς καὶ τρέμει σὰν ψάρι.— Ποιός;— Ἡ γυναῖκα... ἐκείνη ἡ γυναῖκα». Τὸν ἀρωτῶ, ἀλλὰ δὲ μοῦ λέγει τίποτε ἄλλο, καὶ στέκεται σὰν ἀφηρημένος καὶ ἀφοκράζεται. Σὲ λιγάκι μοῦ λέγει· «εἶδα μιὰ γυναῖκα φρικτὴ, φρικτὴ, φρικτὴ! Ἦλθε ἔως ἐδῶ κ' ἐπρόβαλε στὴν πόρτα... Ἐκινδύνευσα νὰ τρελλαθῶ». Ἄλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ μοῦ πῆ τίποτε ἄλλο. Μὲ ἀρωτοῦσε μόνον: «Ἐφυγε; εἶσαι βέβαιος;»— «Μὰ δὲν εἶδα τίποτε, κύρ Κωστῆ.— Ἐγὼ ὅμως εἶδα... Φρίκη! φρίκη! Πῶς δὲν τρελλάθηκα!» Ἐσηκώθηκα νὰ πάρω φῶς νὰ κυττάξω στὸ χαγιάτι, ἀλλὰ μ' ἐκράτησε: «Ὅχι, μείνε, μὴν πᾶς πουθενά, μοῦ εἶπε μὲ τρόπον παρακλητικόν, σχεδὸν μὲ κλάμματα. Φοβοῦμαι. Θὰ ξανάρθῃ. Βάλε μόνον τὸ σύρτη στὴν πόρτα». Κεῖνη τὴ στιγμὴ παρουσιάσθη στὴν

πόρτα ἡ γυναῖκα μου. Τὴν βλέπει καὶ ἀνατινάσσεται. «Νὰ φύγη! δὲ θέλω, δὲν μπορῶ νὰ βλέπω γυναῖκα! μοῦ λέγει. Δὲ θέλω!»

— Ἀκοῦς, χριστιανέ μου; εἶπεν ἡ νοικοκυρὰ ριγοῦσα ὑπὸ τὸ ἐπανωφόριον μὲ τὸ ὁποῖον ἦτο προχείρως τυλιγμένη καὶ πλησιάζουσα περισσότερον πρὸς τὸν σύζυγόν της. Θέλει νὰ πῆ πῶς εἶδε φάντασμα... Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε νὰ βγῆ καὶ τοῦ σπιτιοῦ μας τῶνομα πῶς εἶνε στοιχειωμένο!... Ἐμένα θὰ μὲ κάμη καὶ δὲ θὰ μπορῶ τὴν νύκτα νὰ μείνω μόνη, ν᾿βγῶ στὴν αὐλή... Μὰ τί ἔχει τέλος πάντων αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Ἐμένα μοῦ φαίνεται πῶς τοῦ σάλεψε τὸ μυαλὸ τοῦ κακομοίρη.

— Αὐτὴ τὴν ἰδέαν ἔχω κ' ἐγώ, ἐπεβεβαίωσεν ὁ σύζυγος. Τώρα μὲ περιμένει. Μὲ δυσκολία μεγάλη τὸν ἔπεισα νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ καταίβω νὰ ντυθῶ. Δὲν πᾶς ἔλόγου σου νὰ ᾿δῃς τί γίνεται; Ἐγώ, βλέπεις, δὲν μπορῶ ν' ἀφήσω καὶ τὴ γυναῖκα μου μονάχη, γιατί φοβάται.

Ἀνέβηκα εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα καὶ ἐκτύπησα εἰς τὴν θύραν τοῦ Κωστῆ, ὅστις μὲ φωνὴν δειλὴν καὶ ὑποτρέμουσαν ἠρώτησε ποῖος ἐκτύπα. Ἔπειτα ἦλθε καὶ ἠνοιξεν. Ἦτο ὠχρότατος, μὲ τὰ μαλλιά εἰς ἀταξίαν. Καὶ ἅμα μὲ εἶδεν, ἤρχισε νὰ κλαίῃ, καὶ μὲ λυγμοὺς μοῦ διηγῆθη τὰ ἑξῆς :

Ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλήν, διέκρινε μίαν γυναῖκα λευκοφόρον, ἐνόμισε δὲ ὅτι ἦτο ἡ νοικοκυρὰ, ἀλλ' ἠπόρησεν ὅταν εἶδεν ὅτι ἔλουε τὰ μαλλιά της. Μετὰ μίαν στιγμὴν ἡ γυναῖκα ἐκεῖνη ἀνεσηκώθη καὶ τὸ ἀσθενὲς φῶς μικροῦ παραθύρου τὴν ἐφώτισεν. Ἦτο τεραστία τὸ ἀνάστημα. Ὅταν δὲ ἔστρεψε τὸ πρόσωπόν της, ἔμειδία φρικτὸν μειδίαμα. Παρ' ὀλίγον ν' ἀποθάνῃ ἐκ τοῦ τρόμου, νὰ μείνῃ ἐκεῖ. Ἄλλ' ἦτο εἰς τὴν βᾶσιν τῆς σκάλας καὶ συγκεντρώσας ὅλας του τὰς δυνάμεις, ἔτρεξεν εἰς τὸ δωμάτιόν του χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ πρὸς τὰ ὀπίσω.

Μὲ τὴν σπουδὴν καὶ τὸν τρόμον του δὲν ἐκλείδωσε τὴν θύραν τοῦ δωματίου, ἀλλ' ἔτρεξε καὶ ἠγαψε τὸ φῶς. Ὅταν δ' ἐστράφη διὰ νὰ κλειδώσῃ, ἡ θύρα ἠμιάνοιξε μὲ ἓνα στεναγμὸν καὶ ἡ φρικτὴ γυναῖκα ἐπρόβαλε τὴν κεφαλὴν της. Τότε ἄλλοφρόνησε καὶ ἤρχισε

νά φωνάξῃ με ὅλην του τὴν δύναμιν καὶ νὰ κτυπᾷ εἰς τὸ πάτωμα με τοὺς πόδας του διὰ ν' ἀκούσῃ ὁ Περικλῆς καὶ ἡ γυναῖκα του. Μέσα δὲ εἰς τὴν ταραχὴν του δὲν ἀντελήφθη πότε ἔφυγε καὶ ἐξηφανίσθη τὸ φάντασμα.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀφηγήσεώς του, ρίγη φρίκης διέτρεχαν τὸ σῶμά μου. Ἄλλ' ἐπροσπάθησα νὰ δεῖξω ὅτι δὲν ἔδίδα σπουδαίαν σημασίαν εἰς τὸ πρᾶγμα. Μετ' ὀλίγον ἐπαρῆλθε καὶ ὁ Περικλῆς καὶ ἀμφότεροι ἠγωνίσθημεν νὰ τὸν πείσωμεν ὅτι ἔπαθεν ὀπτικὴν ἀπάτην καὶ διηγήθημεν διάφορα ἀνάλογα γεγονότα. Ἄντι νὰ ταραχθῇ τόσον, ἔπρεπε νὰ γελᾷ, ὅπως γελῶμεν μετὰ κακὸν ὄνειρον. Ἦτο καὶ αὐτὸ ὄνειρον, τὸ ὁποῖον εἶδε ξυπνητός. Τοῦ ἐνθύμισα δὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μοῦ ἔλεγε πρὸ ἡμερῶν.

— Δὲν ἐροβεῖσο μήπως δῆς κανένα φάντασμα εἰς τὸ χαγιάτι ; Ἡ ἰδέα αὐτὴ τόσῃ ζωὴν ἔλαβε βαθμηδὸν εἰς τὴν φαντασίαν σου, ὥστε ἔπαυες αὐθυποβολὴν καὶ εἶδες ὅ,τι ἐπερίμενες νὰ δῆς.

— Ἦθελα νὰ ἦσουν εἰς τὴν θέσιν μου, εἶπε σείων τὴν κεφαλὴν, νὰ δῶ ἂν θὰ ἔκρινες ἔτσι τὰ πράγματα. Αὐτὸ ποῦ εἶδα ἐγὼ... ἦτο πραγματικόν !

— Δηλαδή γυναῖκα ; Δὲν σῆξερα τόσο μισογύνην, εἶπα προσπαθήσας νὰ γελᾶσω.

— Ὅχι, ἦτο φάντασμα, ἀπήντησε καὶ ἔκρυψε τὴν κεφαλὴν με ἀποκαρτέρησιν.

— Καὶ δὲν ντρέπεσαι ἐσὺ μορφωμένος ἄνθρωπος νὰ πιστεύῃς φαντάσματα ;

— Κεγὼ δὲν τὰ ἐπίστευα, ἀλλ' ἀπόψε εἶμαι τόσον βέβαιος ὅσον ὅτι ὑπάρχω.

Ἐπὶ πολὺ ἐπροσπαθήσαμεν νὰ τὸν μεταπεισωμεν, νὰ διασκεδάσωμεν τοὺς φόβους του, ἀλλά, καίτοι δὲν ἀντέλεγε πλέον, ἐφαίνετο ἐπιμένων εἰς τὴν πεποίθησίν του. Μετ' ὀλίγον ὁ Περικλῆς ἔφυγεν, ἐγὼ δὲ ὠμίλησα περὶ τῆς νέας μας κατοικίας. Ἐπὶ τέλους καὶ φάντασμα ἂν ἦτο, δὲν θὰ μᾶς παρηκολούθει εἰς τὸ νέον σπίτι, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς κεντρικὴν καὶ πολυθόρυβον συνοικίαν. Θὰ μετακομισθῶμεν μάλιστα ἀπὸ αὐτοῦ.

— Ξέρεις πῶς εἶμαι ; μοῦ εἶπεν ἔξαφνα. Κατάκοπος, λιανισμένος, σὰν νὰ μέδειθαι ὅλα μου τὰ μέλη πονοῦν.

— Εἶναι ἀπὸ τὴν μεγάλην ἔντασιν τῶν νεύρων. Γι' αὐτὸ νὰ πέσης ν' ἀναπαυθῆς.

— Δὲν κάθεται λίγο ἀκόμη ; μοῦ εἶπεν ἱκετευτικῶς ὅταν μὲ εἶδεν ἐγειρόμενον.

— Εἶπε τρεῖς ἢ ὄρα... Ἐπειτα πρέπει ν' ἀναπαυθῆς. Μὴ μοῦ πῆς ὅτι φοβᾶσαι ἀκόμα, γιατί... θὰ γελάσω. Δὲν ντρέπεται σὺ ἄνθρωπος τοῦ πολέμησες νὰ φοβᾶσαι σκιές ;

— Ἡ σκιές, εἶπεν, ἡ σκιές . . . εἶνε ἀσυγκρίτως φοβερώτερες ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἐγὼ τὴν πραγματικότητα δὲν φοβήθηκα ποτέ.

— Εἶσαι παιδί, τοῦ εἶπα ἐπὶ τέλους· εἶτε ἐδῶ εἶμαι, εἶτε στὴν κάμαρά μου, τὸ ἴδιο εἶναι ἓνας τοῖχος μᾶς χωρίζει. Καλὴ νύκτα !

Καὶ μουρμουρίζων ἓνα τραγοῦδι εὐθυμον ἐξῆλθα, ἐνῶ ἐκεῖνος ἐκλείειν αὐτοστιγμὴ τὴν θύραν κατόπιν μου.

Πρὸ ὀλίγων λεπτῶν εἶχα κατακλιθῆ, ὅτε τὸν ἀκούω ἔξαφνα νὰ φωνάζῃ φοβερά :

— Γεώργη ! Γεώργη !... ἦρθε !

Ἐπετάχθηκα ἀπὸ τὴν κλίνην, ἐνῶ δὲ ἔφθανα εἰς τὴν θύραν μου, ἀκούω μίαν πιστολιάν, καὶ ἔπειτα δευτέραν καὶ τρίτην εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ παροίκου μου, ὅστις συγχρόνως ἐκραύγαζε :

— Γεώργη ! Περικλῆ ! Δι' ὄνομα Θεοῦ !

— Ἐδῶ εἶμαι ! ἔρχομαι, Κώστα ! Τί ἔχεις ; ἐφώνησα καὶ ἔσπευσα πρὸς τὴν θύραν τοῦ δωματίου του. Ἀλλὰ νέος πυροβολισμὸς ἐβρόντησε καὶ ἡ σφαῖρα διατρυπήσασα τὸ θυροφύλλον ἐκράτησεν εἰς τὸν διάδρομον. Φοβηθεὶς ὠπισθοδρόμησα.

— Μὴ πυροβολῆς, θὰ μὲ σκοτώσης, τοῦ ἐφώνησα. Ἐλα ἀνοιξε.

Ἐπάνω εἰς αὐτὰ καταφθάνει ὁ Περικλῆς, ἀλλὰ πρὶν προφθάσωμεν ν' ἀνταλλάξωμεν λέξιν, ἀκούομεν νέαν φοβεράν κραυγὴν, θόρυβον ἐπίπλων ἀνατρεπομένων καὶ ἔπειτα δοῦπον βαρὺν εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς οἰκίας.

— Κὺρ Κώστα, ἐδῶ εἴμεθα, ἔλα ἀνοιξε, εἶπεν ὁ Περικλῆς.

— Ἐλα ἀνοιξε, ἐπανελάβα και ἐγώ.

Ἄλλ' εἰς τὸ δωμάτιον τώρα ἦτο σιγή τελεία. Καὶ ἐστρεφόμην πρὸς τὸν Περικλῆν διαπορῶν, ὅτε ἡ νοικοκυρὰ ἐφώναζεν ἐκ τῆς αὐλῆς:

— Τρέξατε κάτω. Ἐγκρεμίστηκε ἀπὸ τὸ παράθυρο. ὦ Χριστέ μου! Χριστέ μου! Τί μυστήρια εἶν' αὐτὰ ἀπόψε;

Ἐτρέξαμεν κάτω κ' εὐρήκαμεν ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου συντετριμμένον και ἐκπνέοντα τὸν δυστυχῆ νέον.

—

ΝΤΣΙΝΑΝ

Η ΚΑΚΙΑ ΜΑΣ

Ἐκείνη ἦτο κόρη τοῦ ἀφέντη τοῦ κτήματος καὶ ἐγὼ υἱὸς ἐνὸς τῶν γεωργῶν, ἐνὸς τῶν ὑπηρετῶν τοῦ κτήματος. Μεγάλη ἦ μεταξὺ μας ἀπόστασις, ἀλλὰ τὴν ἐξεμηδένισεν ἡ ἡλικία μας ἢ μᾶλλον ἡ ἡλικία της.

Ἐγνωρίζομεθα ἀπὸ μικρά. Ὅταν ἤρχοντο εἰς τὸ κτήμα, ἔτρεχε καὶ μ' εὔρισκε, μίλις ἔφθανε, διὰ νὰ παίζωμεν, δεικνύουσα πρὸς ἐμὲ ἰδιαιτέραν προτίμησιν μεταξὺ τῶν κορασιῶν καὶ τῶν παιδιῶν τοῦ χωρίου. Καὶ ἐρρίπτετο εἰς τὸν τράχηλόν μου καὶ μὲ κατεφίλει, καὶ μ' ἐθώπευε μὲ τ' ἀβρά της χεράκια, ὡς ἀδελφόν. Ἐγὼ δὲ ἠσθανόμην τὴν παιδικὴν μου καρδίαν κατανυσομένην ὑπὸ ἀνεκφράστου συγκινήσεως καὶ ὑπερηφανείας, διότι, καίτοι μικρὸς τὴν ἡλικίαν, εἶχα συναίσθησιν τῆς ἀποστάσεως ἡ ὁποία μᾶς ἐχώριζε. Μῶλλον ὅτι δὲ μ' εὐχαρίστουν αἱ θωπεῖαι τῆς μικρᾶς ἀρχοντοπούλας καὶ μ' ἐπλήρου ὑπερηφανείας ἡ φιλία της, συνεσελλόμην καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ τῆς ἀποδώσω τὰς θωπεῖας της. Ἄλλ' οὐδὲν ἤττον ἐπροθυμοποιούμην νὰ τῆς γίνωμαι εὐχάριστος καὶ τὴν ἐβοήθουν, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἐσήκωνα διὰ νὰ περνᾷ τὰ δύσβατα μέρη, ἀνερχομένη εἰς τοὺς βράχους διὰ νὰ κόψω ὠραῖον ἄνθος καὶ τῆς τὸ προσφέρω, συνελάμβανα πεταλοῦδες τῶν ὁποίων τὸ ποικίλον πτέρωμα τῆς ἐκίνει τὸν θαυμασμόν, ἐπεδίωκα εὐκαιρίας διὰ νὰ γίνωμαι ὁ μικρὸς της ἀφωσιωμένος. Καὶ ἐπλανώμεθα καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν εἰς τοὺς ἀγρούς, τρέχοντες, γελῶντες, παίζοντες μὲ τὴν ἡγῶ τῶν κλάδων.

Ἄλλ' ἡμέραν τινά, ἐνῶ ἐπεστρέφαμεν ἐκ τῆς ἐκδρομῆς μας,

συνηγήσαμεν πλησίον τῆς ἐπαύλεως τοὺς γονεῖς της, οἱ ὁποῖοι ἐφάνησαν μεγάλως δυσαρεστηθέντες.

— Δὲν σοῦπα, Κάκια, νὰ μὴ πηγαίνης μ' αὐτὸν πουθενά; εἶπεν ὁ πατὴρ σύνοφρος. Ἄγορι εἶσαι σὺ νὰ τρέχης μὲ τὰγόρια;

— Καὶ δὲν ἔντροπέσαι, προσέθηκεν ἡ κυρία, νὰ πηγαίνης μ' αὐτὸ τὸ χωριατόπαιδο, τὸν ὑπρέτη σου;

Οἱ λόγοι οὗτοι μ' ἐπλήγωσαν κατάκαρδα καὶ δάκρυα πικρά, δάκρυα πληβείον πρὸς τὸν ὄλοϊον ρίπτον κατάμουτρα τὴν εὐτέλειαν τῆς καταγωγῆς του, ἐπλήρωσαν τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ἄλλ' ἢ Κάκια ἔδραμε πλησίον μου, ὡς διὰ νὰ μὲ προστατεύσῃ, καὶ μὲ χάριεν χόλιασμα εἶπε πρὸς τοὺς γονεῖς της:

— Ἐγὼ μὲ τὸ Μῆτσο θέλω νὰ παίξω . . . ὁ Μῆτσος εἶνε καλός, δὲν εἶνε χωριατόπαιδο . . . Κι' ἂν μ' ἐμποδίσετε νὰ παίξω μαζί του, θάρρωσθήσω!

Ἡ Κάκια ἔθιξε τὴν εὐαίσθητον χορδὴν τῶν γονέων της, γνωρίζουσα πόσον ἔτρεμαν, ὁσάκις ἠσθένει. Τῷόντι δὲ οἱ γονεῖς της, πρὸς οὓς οἱ ἰατροὶ εἶχαν συστήσει νὰ τὴν ἀφήνωσι νὰ μένῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον εἰς τὸ ὑπαιθρον, διότι ἦτο ὀλίγον φιλάσθενος, δὲν ἐπέμειναν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν.

Ἡ πικρία ὅμως, τὴν ὁποίαν ἐνεστάλαξεν εἰς τὴν παιδικὴν μου καρδίαν τὸ ἐπεισόδιον ἐκεῖνο, ἐξητμίσθη ταχέως ὑπὸ τὰς θωπείας τῆς Κάκκας καὶ ταχέως ἐπανεῦρον τὴν ἀμεριμνησίαν τῆς ἡλικίας μου.

Τὰ ἔτη παρήγοροντο καὶ μετὰ τῆς ἡλικίας ἠῤῥξανεν ἡ ζωηρότης τῆς μικρᾶς μου φίλης. Ὁ βίος τὸν ὁποῖον διῆγε καθ' ἕκαστον θέρος εἰς τὴν ἐξοχὴν τὴν μετεμόρφωσεν εἰς εὖρωστον καὶ ροδόκωκκινον χοράσιον. Ἐπήδα ὡς ἐρίφιον, ἀνερορχᾶτο εἰς τὰ δένδρα ἢ εἰς τοὺς ὄμους μου διὰ νὰ κόπῃ ὀπώρας ἢ ἄνθη, ἐπετροβόλει, ἀεικίνητος, γελαστή, θορυβοποιός, θεότρελλη, ἀλλὰ πάντοτε χαριτωμένη, πάντοτε πλήρης ἀγάπης πρὸς τὸν Μῆτσόν της, ὡς μὲ ἀπεκάλει.

Καὶ ἐγὼ τὴν ἐλάτρευα. Δὲν λέγω ὑπερβολὴν τὴν ἐλάτρευα καὶ ἀπὸ συναίσθησιν τοῦ μεγέθους τῆς συγκαταβάσεώς της, κατα-

δεχομένης νὰ θεωρῆ ὡς ἀδελφὸν ἐμὲ τὸν χωρικόν, τὸν ὑπηρετὴν της.

Ἦμουν μεγαλιότερος αὐτῆς κατὰ δύο ἔτη. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ Κᾶκια ὑπερέβη τὸ δωδέκατον ἔτος καὶ ἐγὼ τὸ δέκατον τέταρτον, ἡ αὐτὴ ἄδολος ἀγάπη μᾶς συνέδεεν. Ἐγὼ εἶχα ἀρχίσει νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ κτήματος, ἐνίστε δὲ ἐπετήρουν καὶ μικρὸν ποίμνιον ἕξ αἰγῶν καὶ προβάτων. Ἀλλ' ὅπου καὶ ἂν ἦμουν μ' εὕρισκεν ἡ καλὴ μου Κάκια καὶ με παρελάμβανε σύντροφον εἰς τὰς ἐκδρομάς της. Καὶ ἐγὼ ὅμως ἠσθανόμην ὅτι δὲν ἠδυνάμην πλέον νὰ ζήσω χωρὶς νὰ τὴν βλέπω, χωρὶς ν' ἀκούω τὴν εὐθυμον καὶ γλυκεῖαν φωνὴν της νὰ με ἀποκαλῆ « Μῆτσό μου ». Καὶ ὅταν κατὰ τὸ φθινόπωρον ἀνεχώρησε κατελήφθη ὑπὸ μελαγχολίας ἀπεριγράφτου. Ὁ χειμὼν ἐκεῖνος ὑπῆρξε δι' ἐμὲ μαρτύριον φοβερὸν καὶ νομίζω ὅτι, εἰάν δὲν με ὑπεστήριζεν ἡ ἐλπίς ὅτι θὰ τὴν ἐπανέβλεπα, ἴσως θ' ἀπέθνησκα. Μαντεύετε ἐπομένως τὴν χαρὰν μου ὅταν τὴν ἐπανεῖδα κατὰ τὸ ἔαρ.

— Κάκια μου, τῆς εἶπα με φωνὴν τρέμουσαν, ἂν ἔκανα ἀκόμη δέκα μέρες νὰ σὲ ἴδῶ, δὲν θὰ μ' εὕρισκες ζωντανόν.

Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἐβούρκασαν.

Ἡ Κάκια ἔλαβεν ἥθος σοβαρὸν καὶ με ἠτένισε με ὀξύ ἐταστικὸν βλέμμα τελείας γυναικός, ἐννοησάσης τοὺς λόγους μου περισσότερον ἀφ' ὅσον ἐγὼ τοὺς ἐνόουν. Ἐπειτα ἐγέλασε καὶ μοῦ εἶπε, προσβλέπουσά με ἀπενῶς :

— Μ' ἀγαπᾶς λοιπὸν πολὺ, πολὺ ;

— Ναί, σ' ἀγαπῶ πολὺ . . . ὅσο δὲν ἀγαπῶ κανένα . . . δὲν μπορῶ νὰ σοῦ ἴπῶ πόσο !

— Ἀνόητε ! μοῦ εἶπε με θελκτικὸν μειδίαμα καὶ μοῦ ἔδωκεν ἑλαφρὸν ράπισμα.

Ἐγὼ ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου ἐκεῖνου δὲν ἐνόησα παρὰ μόνον ὅτι ἡ πρὸς τὴν Κάκιαν ἀγάπη μου ἠῤῥξανε καὶ ὅτι ἡ Κάκια ἦτον ἀπαραιτήτος εἰς τὴν ζωὴν μου. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ πρὸς τὴν Κάκιαν ἀγάπη μου εἶχεν ἀλλοιωθῆ, εἶχε χάσει πολὺ ἐκ τῆς πρώτης ἀθρόφτητος, ἀντ' αὐτῆς δὲ εἶχε προσλάβει μίαν περιπάθειαν φλο-

γεράν. Καὶ τώρα ὑπὸ τὰς θωπείας αὐτῆς ἐσκίρτων ὡς ἠλεκτριζόμενος καὶ φοβιάσις ἀμυθήτου ἠδύτητος διέτρεχε τὰ νεῦρά μου.

Ἄλλὰ τὸ θέρος παρήγετο καὶ μετὰ θλίψεως ἔβλεπα ὅτι ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς καθ' ὃν θὰ ἐχωριζόμεθα. Ὑπὸ τῶν θλιβερῶν δὲ τούτων διαλογισμῶν κατεχόμενος, ἐκαθήμην μίαν φθινοπωρινὴν ἡμέραν εἰς τὸ ἄκρον μικροῦ ἄλσους, ὅτε αἴφνης δύο μικραὶ χεῖρες ἐτέθησαν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν μου.

— Ἄν νοιώσης! μοῦ εἶπε φωνή, τὴν ὁποίαν συνώδευεν ὁ κρυστάλλινος γέλωσ τῆς Κάκίας.

— Κι' ἂν νοιώσω, τί μοῦ δίδεις;

— Ἐνα... φιλάκι.

Ἐγεροθεὶς διὰ μιᾶς τὴν ἐνηγκαλίσθην καὶ ἐκόλλησα τὰ χεῖρά μου ἐπὶ τῶν χειλέων της.

Ἄλλὰ μετὰ τὴν στιγμιαίαν αὐτὴν παραφοράν, κατελήφθημεν ἀμφοτέροι ὑπὸ ἀμηχανίας καὶ ἐπὶ πολὺ ἐμείναμεν ἄφωνοι. Ἡ Κάκια ἔγεινε περιπόρφυρος καὶ ἔτιλλε τὰ πέταλα τοῦ ρόδου, τὸ ὁποῖον ἐκράτει, ἐν ἀμηχανίᾳ. Ἄγνοῶ δὲ πῶς μόνον τὴν στιγμὴν ἐκείνην παρετήρησα ὅτι εἶχε πλέον ἀναπτυχθῆ εἰς τελείαν κόρην, ἀποκίησασα ὅλην τὴν χάριν τῆς ἡβης, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀναστήματος καὶ τὴν θελκτικὴν τοῦ στήθους καμπύλωσιν.

Ἄλλὰ κατόπιν ἐπανεύρομεν τὴν ἀφελῆ μας οἰκειότητα καὶ μετὰ τὴν συνήθη ἀμεριμνησίαν ἤρχισαμεν νὰ διατρέχωμεν τοὺς ἀγρούς. Ὅταν δ' ἐφθάσαμεν ὑπὸ μίαν γηραιάν καρυάν, ἡ Κάκια σταματήσασα καὶ δεικνύουσα αἰώραν δεμένην εἰς πλάγιον κλάδον τῆς καρυᾶς, μοῦ εἶπε, σκιρτῶσα ἐκ χαρᾶς:

— Τί ὠραία! νὰ μιὰ κούνια! Νᾶνέβω νὰ με κουνήσης;

Τὴν ἐβοήθησα καὶ ἀνέβη εἰς τὴν αἰώραν. Ἐνῶ δὲ τὴν ἀνύψωνα, τὰ χεῖρά μας ἤλθον εἰς ἐπαφὴν καὶ ἠγώθησαν εἰς ἓν ταχὺ φίλημα. Ἀφοῦ δ' ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς αἰώρας, ἔλαβα τὸ σχοινίον καὶ τοῦ ἔδωκα ἰσχυρὰν ὄθησιν. Καὶ ἡ Κάκια ἤρχισε νὰ διαγράφη μακρὰ ἡμικύκλια εἰς τὸν ἀέρα, εἰς τὸν ὁποῖον διέχυνε τὰ κρυστάλλα τοῦ δροσεροῦ της γέλωτος καὶ ὅπως ἐφέρετο ἐσχημάτιζεν ὡς

γραμμὴν διάττοντος, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαμπεν ἡ χάρις τῆς δροσερᾶς τῆς νεότητος. Καὶ ἐνῶ διήρχετο ὡς μετάρσιος μουσική, μοῦ ἔρριπτε βλέμματα τόσον γοητευτικά, ὥστε ἐμέθνα ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἐπὶ τέλους δὲ ἔδωκα εἰς τὸ σχοινίον τόσῳ ἰσχυρὰν ὠθησιν, ὥστε ἡ αἰώρα ἔχασε τὴν κανονικὴν τῆς τροχιᾶν καὶ εἰς τὴν ἐπιτροφὴν ἤρχετο οὕτως ὥστε οἱ πόδες τῆς κόρης, προτεταμένοι ὅπως ἦσαν, διηθύνοντο κατὰ τοῦ στήθους μου καὶ θὰ μὲ ἀνέτρεπεν, ἂν ἡ καλὴ Κάκια δὲν ἐλάμβανε τὴν πρόνοιαν νὰ τοὺς διαστειλῇ. Οὕτω δὲ ἡ κεφαλὴ μου ἐνέπεσεν εἰς τὸν στρόβιλον τῶν μεσοφοριῶν. . . καὶ ἀμφοτέροι ἐκ τῆς συγκρούσεως ἐπέσαμεν ἐπὶ τῆς παχείας γλῶσσης, ἀγκαλιασμένοι καὶ συμπελεγμένοι. Καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι τί συνέβη κατόπιν. Τοῦτο μόνον παραμένει εἰς τὴν μνήμην μου, ὅτι ἡ Κάκια ἔφυγεν αἰφνιδίως καὶ ὅτι δὲν τὴν ἐπανείδα, διότι τὴν ἐπιούσαν ἀνεχώρησαν εἰς Ἀθήνας.

Παρήλθον τρία ὀλόκληρα ἔτη κατὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἐπανῆλθεν ἡ Κάκια εἰς τὴν ἔπαυλιν. Δὲν δύναμαι νὰ διηγηθῶ τί ὑπέφερα κατὰ τὰ τρία ἐκεῖνα ἔτη, διότι εἶνε ἀνεκδιήγητα. Τί ἀπέγεινεν ἡ Κάκια; διατί δὲν ἤρχετο εἰς τὸ κτῆμα; Δὲν ἠδυνάμην νὰ μάθω τίποτε ἀκριβές. Οἱ μὲν ἔλεγαν ὅτι ἐταξείδενε μετὰ τῶν γονέων τῆς κατὰ θέρος εἰς τὴν Εὐρώπην, ἄλλοι δὲ ὅτι οἱ γονεῖς τῆς ἠτοιμάζοντο νὰ τὴν ὑπανδρεύουν, κατὰ δὲ τὸ τρίτον ἔτος μάλιστα ἔμαθα ὅτι εἶχεν ἤδη ἀρραβωνισθῆ μετὰ τινος νέου πλουσίου.

Ἐγὼ εἶχα γίνει ὀριστικῶς ὁ ποιμὴν τῆς ἐπαύλεως καὶ διηρχόμην τὰς ἡμέρας μου κατὰμονος εἰς τὰ λαγκάδια καὶ τὰ βουνά, ὅπου πάντοτε ἐσυλλογιζόμην τὴν καλήν, τὴν ὠραίαν μας Κάκιαν. Ἡ ἰδέα ὅτι ἠρραβωνίσθη, ὅτι θὰ ὑπανδρεύετο δὲν μὲ ἐπλήγωνε πολὺ, διότι τὸ πρᾶγμα μοῦ ἐφαίνετο φυσικόν, τὸ ἐπερίμενα. Μίαν ἡμέραν θὰ ὑπανδρεύετο, καὶ ὁ σύζυγος τὸν ὁποῖον θὰ τῆς ἐξέλεγαν οἱ γονεῖς τῆς ἡ καὶ ἡ ἰδία δὲν θὰ ἦτο βεβαίως χωρικός καὶ πτωχός, ὡς ἐγώ, ἀλλὰ πλούσιος καὶ μορφωμένος, ὡς αὐτή. Ἄλλ' ἐφοβούμην ὅτι θὰ μ' ἔλησμόνει, ὅτι δὲν θὰ τὴν ἐπανέβλεπα πλέον συχνά

ὡς πρὶν, ὅτι δὲν θὰ μ' ἔλεγε πλέον μὲ τὴν γλυκεῖαν φωνήν της :
«Μῆτσό μου».

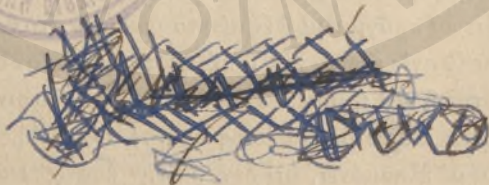
Ἦμουν πλέον ἀπηλπτισμένος, ὅτε κατὰ τὸν μῆνα Ἰουλίον ἔμαθα μετ' ἀνεκφράστου χαρᾶς ὅτι ἦλθεν ἡ Κάκια. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐπέστρεφα ἐκ τῶν ἀγρῶν· καὶ ἐνῶ ἐπλησίαζα εἰς τὴν ἑπαυλιν εἶδα τὴν Κάκιαν ἐξερχομένην, ἀλλ' οὐχὶ μόνην ὡς ἄλλοτε· ἐστηρίζετο εἰς τὸν βραχίονα ἐνὸς νέου ξανθοῦ, λίαν λεπτοφυοῦς καὶ ὠχροῦ, ὃ ὁποῖος ἐφαίνετο ὡς πρὸ ὀλίγου ἀναρρώσας ἐκ μακρᾶς ἀσθενείας. Ἐσπίρησα ἐκ χαρᾶς καὶ ἔσπευσα τὸ βῆμα, ἔτοιμος νὰ τὴν φωνάξω : Κάκια μου !

Ἄλλ' ἡ Κάκια μας δὲν ἦτο πλέον ἡ ἴδια· εἶχε γείνει μεγάλη καὶ σοβαρὰ κυρία καὶ δι' ἐνὸς βλέμματος παγεροῦ μὲ ἐμαρμάρωσεν εἰς ἀπόστασιν.

— Εἶνε ὁ τσοπάνος μας, εἶπε πρὸς τὸν νεανίαν ὃ ὁποῖος τὴν συνώδευε.

Καὶ ἀφοῦ ἀπεμακρύνθησαν ὀλίγα βήματα, τοῦ εἶπε κάτι τι ἄλλο εἰς τὸ οὖς, γελῶσα βεβιασμένον γέλωτα. Ὁ δὲ νέος ἐστράφη καὶ ἀφοῦ μὲ παρετήρησεν ἐπὶ στιγμὴν μετὰ περιφρονητικῆς ἐκπλήξεως, ἐγέλασε καὶ αὐτός. Ἐγὼ εἶχα ἴσως μεγαλῆτερον δικαίωμα νὰ γελάσω· ἀλλ' ἀντὶ νὰ γελάσω ἔκλαυσα καὶ κλαίω ἀκόμη.

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ὅταν ἦμιον δάσκαλος	Σελ.	3
Ὁ Μαῦρος Γάτος	»	48
Ἐνας Πειρασμός	»	66
Ὁ σιωπηλὸς	»	82
Ὁ Καλικάντζαρος	»	86
Ἡ Καμπάνα	»	93
Μανία καταδιώξεως	»	99
Ὁ Γενῆ-Μανώλης	»	102
Ὁ θεῖος	»	107
Ὁ Βρυκόλακας	»	110
Πῶς ἐρώμεψε τὸ χωριὸν	»	114
Σκοῦρα	»	121
Ὁ Γέρος	»	127
Ὁ ἐπικήδειος	»	134
Ἀναμνήσεις γυναικοπαίδου	»	142
Ὁ Κερκέζος	»	147
Ὁ πάροικός μου	»	154
Ἡ Κάκια μας	»	167

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΚΑΚΗΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ

* Έκδομένη υπό την διαίτησιν τοῦ Δρος 'Ι. ΖΕΡΒΟΥ

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ

G. d'Annunzio	Θεοφράστου
* Ονειρον ἐαρινῆς προίας (ἐκδοσις ἐπὶ κοινῷ χάρτῳ). 0.60	Χαρακτήρες. Μετ. Μ. Σιγέρου. 1.—
Ed. de Amicis	Θεοφρίτου
Σκηναὶ τοῦ στρατιωτικοῦ βίου. 2.—	Εἰδύλλια. Μετ. 'Ιω. Πολύμην. . 2.—
Σ. Βασιλειάδου	V. Hugo
* Ἀπικαὶ νέκτες 6.—	Φιλοσοφία καὶ Φιλολογία. Μετ.
* Ἄρ. Βαλαωρίτου	Γερ. Βουταγιᾶ 2.50
* Ἔργα. (ἐκδοσις ἐπὶ κοινῷ χάρ- του). 6.—	H. Ibsen (Ipsen)
Γ. Βιζυνηῦ	Οἱ βρυκτιάκις (ἐκδοσις ἐπὶ κοι- νοῦ χάρτου) 1.—
Τὸ ἁμάρτημα τῆς μητρὸς μου . 3.—	Τὸ σπίτι τῆς κοιλίας. (ἐκδοσις ἐπὶ κοινῷ χάρτῳ) 1.40
G. Chantepleure	N. Καρβούνη
Τὰ Ἰωάννα πολιορκημῖνα . . . 3.—	* Ὁ πόλεμος Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας . 4.—
W. Goethe (Γκαίτε)	'Ι. Κορυδαλλῆ
Φάουστ. Μετ. Μ. Αἰγάκη 4.—	* Ὁ Πατούχας 3.—
Βέρτερς. (ἐκδοσις ἐπὶ κοινῷ χάρτου). 2.—	Διον. Κοκκίνου
Etz. H. Δημητράκοπούλου	Γρίμποβο, Μπιζάνι, Γιάννενα. . 3.—
* Ἡ Υπόθεσις. Μυθιστόρημα. 3.—	* Ἄνδρ. Κάλβου
H. Van Dyke	P. Calderon
Ἀπηγήμενα. Μετ. Α. Μαρκοπού- λου. 2.50	* Ὁ Ἄλκιος τῆς Θαλάσσης (ἐκδο- σις ἐπὶ κοινῷ χάρτου) 1.—
Emerson	Τὸ στοιχεῖδ (ἐπὶ κοινῷ χάρτῳ). 1.—
Ἀόγια τοῦ κόσμου. Μετάφρασις Θ. Χ. Φωρᾶ 3.—	Δ. Καμπούρογλου
H. Eckermann	* Ἀναδρομῆς 3.—
Συνομιλία Ἐκκερμαν μετὸν Γκαίτε. Μετ. Ν. Καζαντζάκη. 3.—	Θρόναλα 2.—
* Ἐπισκέψου	Δουμιανοῦ
* Ἐγχειρίδιον. Μετ. 'Α. Καυπᾶν. 0.80	* Ἀπαντα. Τόμ. 6. Μετ. 'Ιω. Κορ- δυλακῆ 18.—
* Ἄρ. Ἐφταλειῶη	G. Leopardi
* Νηϊώτικες ἱστορίαι. 3.—	* Ἰθδικὰ ἔργα. Μετ. Α. Καυπᾶν. 3.—
G. Flaubert	M. Αἰδωρίκη
* Ὁ πειρασμὸς τοῦ 'Αγ. Ἀντωνίου. Μετ. Κ. Βέρναλη 3.—	Παλαιαὶ ἐπιτάσεις ἐξέλιου. 3.—
* Ἰω. Ζερβὸς	M. Maeterlinck (Ματερλίνκ)
* Μῦθοι τῆς Ζωῆς. 3.—	* Ὁ θρησκὸς τῶν παλαιῶν. Μετ. Ν. Καζαντζάκη. 3.—
* Ἱστορία τῆς ἰδέας. Γαβατάρας— * Ἀστάρης 4.—	Μουσαίου
E. Zola	* Ἠρό καὶ Λεάνδρος. Μετάφρασις Σίμου Μενάρου. 0.70
* Ἡ Ταβέρνα. Μετ. Χ. Νεοκλήους. (ἐκδοσις ἐπὶ κοινῷ χάρτῳ) . 4.50	Molière (Μολιέρου)
* Ἡ Γῆ. Μετ. Μπ. Ἀννίνου. (ἐκδ. ἐπὶ κοινῷ χάρτῳ) 4.50	Τὰ ἰστορικά πειράματα. Μετ. Ν. Ποριότη. 1.50
Δουμίας Ζαδὲ	Ταρσοφρος. Μετ. 'Ιω. Σκυλίτση
* Ὅταν ἤμουν σὸν πόλεμο . . . 1.50	(ἐκδοσις ἐπὶ κοινῷ χάρτῳ) . 1.20
Γ. Ζαλοκώσται	* Ἀπόδειξις ὁ Ἐρηγοράτης. (ἐκδοσις ἐπὶ κοινῷ χάρτῳ). 0.80
Τὰ ἅπαντα (ἐκδ. ἐπὶ κοιν. χάρτου). 3.50	* Ἀρχοντοκρατία. (ἐκδοσις ἐπὶ κοινῷ χάρτῳ) 1.—

100 Δραχμῶν βιβλία ἀγοράζετε πληρώνοντες αὐτὰ ἀνά 5 Δραχμὰς κατὰ μῆνα

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ

Ἐκδόθη ἀπὸ τὴν ἐπιθεσίον τοῦ ἄρ. Γ. ΖΕΡΒΟΥ

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ

Σ. Μετῶ	Ἐργ. Ροῦδου
Τὸ ἄστρο καὶ τὸ μαθρὸ. Δρ. Μ. 1.50	Συριακὰ διηγήματα 3.—
Πολιτικαὶ ἀσπίδες, ἀπὸ τὸν Ἐπι- ληγοτουρκικὸν πόλεμον 1912. 5.—	Διηγήματα 3.—
II. Νεβράνα	Κριτικαὶ μελέται 3.—
Ἡβροσκοποῦσα αἰτῶ μαθηγοιτῶρια. 2.—	Εἰδοῖα 4.—
Fr. Nietzsche (Νίτσε)	Μελέται φιλολογικαὶ, καλλιτε- χνικαὶ, φιλοσοφικαὶ. 4.—
Ἡ γένεσις τῆς τραγωδίας. Μετ. Ν. Καζαντζάκη. 3.—	Πόετα καὶ παραλαύματα . . . 4.—
Ὁ Ζωροάστρης. Μετ. Ν. Κα- ζαντζάκη 4.50	Τὸ πνεῦμα τοῦ Ροῦδου. 3.—
Γνώρι καὶ περιησιακὰ. Μετ. Γ. Ζερβού. 3.—	Τὸ ἄστρο Δοκ. 24.—
Fr. Σενοποδίου	Jean Richerlin
Στίλλα βιολάντη 3.—	Ἰταλικὰ παραύθια. Μετ. Ν. Ποριάνη 3.—
Ὁ κοινὸς δοῦλος, κ' ἄλλα και- νοῦργα διηγήματα 8.—	Σιγνήσεις Quo vadis? (Ποῦ ἕλθεις?) . . 5.—
K. Παλαρᾶ	Σαϊεπέτρον Κοριολάντ. Μετ. Μ. Δαμιρέλλη. 3.—
Τὰ Πρῶτα Κριτικὰ 3.50	* Ἀντώνιος καὶ Κλοπίανη. Μετ. Μ. Δαμιρέλλη 2.—
Οἱ Καημοὶ τῆς Αἰωνοθάλασσης καὶ τὰ Σατορικὰ Γυμνάσματα. 2.—	A. Σολομοῦ
Διέξ. Παπαδιαμάντη	Τὰ Ἔργα. (ἔκδοσις ἐπὶ κοινῷ χάρτου) 2.50
Ἡ Γερμανοφιλία 4.—	A. Schopenhauer
Ἡ Φύσις 8.—	Συγγραφεὶς καὶ ὄψος. Μετ. Α. Ζέρκου 3.—
Ἡ Μουσικὴ 3.—	H. Taine
Ἡστορικὰ διηγήματα 1.—	Φιλοσοφία τῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι. Μετ. Α. Ἀγαθονικεῦ 2.10
Νομισθησιακὰ διηγήματα 1.—	Φιλοσοφία τῆς τέχνης ἐν Ἰταλίᾳ Μετ. Α. Ἀγαθονικεῦ 2.10
Ἡ ἀσχυροὶ στίχα διηγήματα 1.—	L. Tolstoy
Ὁ Πικίαφρασις 3.—	Ἡ Ἀναγέννησις. Μετ. Σ. Φραγ- κοπούλου 2.50
Τὸ ἄστρο ἀργυρῶνα 2.50	Ἡ Νία ζωῆ. Μετ. Σ. Φραγ- κοπούλου 2.50
Ἡ κωμικὴ 2.—	Σοφία Κολοδίτη. Μετ. Σ. Φραγ- κοπούλου 2.—
Τὸ Χριστογενεὶα τοῦ τελεῖτη . . 3.—	Ἡ Ἀναγέννησις. Μετ. Σ. Φραγ- κοπούλου 3.—
Τὸ ἄστρο Δοκ. 24.—	F. Τσοκοπούλου
René Braz	Ἡ Θίασιμη 3.—
Ἡ ἀντισησιακὴ Παῖσις. 2.—	I. Turgenieff
Edgar Poe	Τὸ ἔργο ποίη. (ἔκδοσις ἐπὶ κοινῷ χάρτου) 1.—
Ἰστορικὴ ἀλλο-οσις. Μετ. ἄφρασις Ν. Σπανδοῦ 3.—	A. Τυρνοπούλου
H. Ροδοκανάκη	Σοφικαὶ ποίησις 2.—
Τὸ Βυσαντιὸν Τριανιδούλια. . . 2.—	K. Χρηστομάνου
Ernest Renan	Ἡ ἑρβία κοῖλια 3.—
Οἱ Ἀπόστολοι. Μετ. Μάρκη Ἀντίου 5.—	
Βίος τοῦ Ἰησοῦ. Μετ. ἄφρασις Ἀ. Καρνάκη 3.—	
Ὁ Ἀντιχριστός. Μετ. ἄφρασις. Π.Α. Βιαντοροπούλου 3.—	